ମାଟିର ମଣିଷ

କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗୀୟ ଡାଇରେକ୍ଟରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଷ୍ଟମ ଶ୍ରେଣୀର
ଅତିରିକ୍ତ ପାଠ୍ୟରୂପେ ଅନୁମୋଦିତ ।

ମାଟିର ମଣିଷ

ଲେଖକ—

ଶ୍ରୀ କାଳନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ବି. ଏ.

ସଚନ ପଞ୍ଚଦଶ ମୁଦ୍ରଣ

ପ୍ରକାଶକ—

ନିଉ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର୍ସ କୋ:

ବ୍ରହ୍ମପୁର : କଟକ : ସମ୍ବଲପୁର

୧୯୫୭

ମୂଲ୍ୟ ଏକ ଟଙ୍କା ଦୁଇ ଅଣା

Digitized by srujanika@gmail.com

ପ୍ରକାଶକ—
ନିଉ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର୍ସ ଲିଃ
ବ୍ରହ୍ମପୁର, ଗଞ୍ଜାମ

କଟକ ଶାଖା—
ନିଉ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର୍ସ ଲି
ନବକିଶୋର ରୋଡ
କଟକ

ସମ୍ବଲପୁର ଶାଖା—
ନିଉ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର୍ସ ଲିଃ
ମେନ୍ ରୋଡ, ସମ୍ବଲପୁର

Digitized by srujanika@gmail.com

ଦୁନିଆର ହାଟେ
କୋଟି ସ୍ୱପ୍ନ ନାଳା
ମଣି-ମାଣିକର ଝୁଲ

ମାଟିର ପିତୁଳା
ଗଢ଼ି ରଖିଦେଲ
କିଏ ପଣ୍ଡୁରର ମୂଲ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଛବି କଥା

"ମାଟିର ମଣିଷ" ପ୍ରକାଶକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ସଚିତ୍ର କରାଯାଇ ଅଛି । ଓଡ଼ିଶାର ନାମଯାଦା ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀ ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳ ଚରଣ କାନୁନ୍‌ଗୋ ଏହି ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଅଙ୍କି ଅଛନ୍ତି । ଆଜିକାଲି ଚିତ୍ରରାଜ୍ୟର ନାନା ନୂତନ ବିଭାଗ ଭିତରେ ସିଲହୋଏଟ୍ ଚିତ୍ରର ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ସ୍ଥାନ ଅଛି । ଏହି ଧରଣର ଛବିରେ ରଙ୍ଗ ବା ବସ୍ତୁର ବହୁଳତା ନ ଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଭଲ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିଲେ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଯେମିତ ତାହାର ସ୍ୱରର ମୂର୍ଚ୍ଛନାଟି ରହିଯାଇ ସ୍ପନ୍ଦନ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ, ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ରୂପ ବା ବିଶେଷ ଭାବ ଶିଳ୍ପୀ ମନରେ ଏକ ଛାୟାପାତ କରେ ବା ଦାଗ ରଖିଦିଏ । ସେହି ରୂପର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ସାନ ସାନ ବିଷୟ ବସ୍ତୁର ସମାବେଶ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ତାହାରେ ରହିଯାଏ । ସିଲହୋଏଟ୍ ଚିତ୍ର କେବଳ ଏହି ଛାୟାର ଅଭିପ୍ରକାଶ । "ମାଟିର ମଣିଷ"ର ଛବି ଗୁଡ଼ିକରେ ତାହାହିଁ ଉପଭୋଗ୍ୟ ।

ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀଙ୍କର ମୌଳିକତା ପାଠ୍ୟ ବିଷୟର ବିଶେଷ ଭାବ ଓ ଘଟଣାକୁ ଏହି ଛାୟା ରୂପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଦେଇଅଛି । "ମାଟିର ମଣିଷ" ତାଙ୍କୁ ଯେପରି ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଅଛି, ତାହାହିଁ ସେ ଚିତ୍ରିଅଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏ ରୀତିରେ ଚିତ୍ରଣ ନୂତନ । ମୁଁ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଉଅଛି ।

ଗ୍ରନ୍ଥକାର

Digitized by srujanika@gmail.com

ମୂକ ଭଗବାନ

ଜୀବନର ଯଜ୍ଞେ ଯହିଁ ମ୍ଳାନ ଅକିଞ୍ଚନ,
ଲଭନ୍ତ ଅଦ୍ଭୁତ ତହିଁ, ପାଉଛ ଆସନ,
ହେ ଦରିଦ୍ର ସଖା ! ନିଖିଳର ଗୁକେଶ୍ୱର,
କରିବାକୁ ଏ ଜୀବନ ସୁନ୍ଦର ଅମର ।

ବରି ନେଇଅଛ ଆପେ ଦୈନ୍ୟ ନିର୍ଯାତନ
ସହସ୍ର ଲାଞ୍ଛନାଭୋଗ, କ୍ଷତ ଅନଶନ,
କରିଅଛ ଶୁଭ୍ର ଦେହ ଶୋଣିତ-ଆପ୍ଳୁତ,
ମାନବ-ଗରଳ ବର୍ଷି କରୁଛ ଅମୃତ ।

ଅଶ୍ରୁ ଅନ୍ତରାଳୁ ତହିଁ ଫୁଟାଉଛ ହାସ,
ନିରାଶ ଅନ୍ଧାରୁ ତବ ଆଲୋକ ପ୍ରକାଶ ।
ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ଝଞ୍ଜା ମେଲେ ହୁଅ ତୁମେ ଶାନ୍ତ,
ମୃତଜୀବନର ଭସ୍ମେ ଅରବିନ୍ଦ-କାନ୍ତ ।

ନିଖିଳ ବିଶ୍ୱର ପାପଭରେ ନିଷ୍ପେଷିତ,
ମନ୍ଦହାସେ ଗାଉଅଛ ଅମର ସଙ୍ଗୀତ ।
ଗାଉଛ ଦରିଦ୍ର ଦୂରେ ନିଖିଳର ବ୍ୟଥା,
ଭ୍ରାନ୍ତ ଏ ମାନବ ଲାଗି ଏତେହିଁ ମମତା ।

ନୟନଯୁଗଳୁ ବହିଯାଏ ବାରିଧାରା,
ଯନ୍ତ୍ର ଧନ ବଢ଼େ ଯେତେ ଜୀବନର ଭାର ।
ସଭ୍ୟତାର କାଳସର୍ପ ବିଷେ ହୋଇ ଢାଳ,
ପଡ଼େ ନାହିଁ ତୁମ ବ୍ୟଥା ଶ୍ରବଣେ କାହାର ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ତୁମ ଅଶ୍ରୁ ଯୋଗେ ହୁଏ କୁଳିଶ ତରଳ
ମୂକ ପର୍ବତୁଁ ଫାଟିପଡ଼େ ଅଶ୍ରୁଜଳ ।
ହେ ମୂକ ପାଷାଣ ପ୍ରଭୁ ! ଚିର ଅବିଚଳ,
ହେ ଲାଞ୍ଛିତ, ନିଷ୍ପେଷିତ, ହେ ଶିବ, ମଙ୍ଗଳ !

ତୁମର ଶୋଣିତ ଅଶ୍ରୁ ଦୀନ କବିପ୍ରାଣ
ପରଶିଲା, କି ଆଦେଶ ଗାଇବାକୁ ଗାନ ?
ନତଶିରେ ଶ୍ରୀପଦ୍ମରେ ମାଗେ ଆଜି ଭିକ୍ଷା,
'ଦିଅ ଦୀନବେଶ; ମୋତେ ଦରିଦ୍ରର ଦୀକ୍ଷା' !

ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଆମର ଏହି ଅତି ଜଣାଶୁଣା, ଅତି ପୁରୁଣା ସୂର୍ଯ୍ୟପରି କୋଟି କୋଟି ସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭିତରେ ନାଚ କରି ନାଚି ଅଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚାରିପାଖେ କୋଟି କୋଟି ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହ ଚକା ଚକା ଭଉଁରି ଖେଳ—ଦିନ, ରାତି, ଋତୁ, ମାସ, ବର୍ଷ ତିଆରି କରେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଅଛି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗ୍ରହ ଆମର ଏହି ବହୁକାଳର ପୃଥିବୀମାଟି, ତାହା ଭିତରେ ଭାରତବର୍ଷ ଅତିବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୋଟିଏ ଦେଶ । ତା ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶା । ସେଥିରେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ପୁଣି କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବିରୂପା କୂଳର ପଧାନପଡ଼ା ଅତି ଛୋଟ ଅତି ନଗଣ୍ୟ ମଣିଷ ଜାତିର ବସ୍ତି ଖଣ୍ଡେ । ଶାମ ପଧାନର ବଂଶଟେ ବୋଲି କୁଢ଼ଅଖଣ୍ଡେ ସେହି ଗାଁ ଭିତରେ । ତା'ର ଥାନ ବିଶ୍ୱ-ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ କଅଣ—ଅଣୁ ନା ପରମାଣୁ—କିଏ କହିବ ।

ସେ ଭୂଇଁରେ କେଉଁ ପୁରୁଷ ଆଗ ଆସି ପାଦ ଦେଲା, ତାହାର ପାଦଚିହ୍ନ ନାହିଁ । ସେ ମାଟିରେ କିଏ ଆଗ ଆସି ମଞ୍ଜି ପୋତିଲା, ଫଳ ଖାଇଲା, ସେ କଥା ଅବା ଏହି ବିରୂପା ନଈ କହିବ, ଏହି ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ କହିବେ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେ ମାଟି ଧାନ ଛଣପଟରେ ହସୁଛି; ସେ ଭୂଇଁ ଆଜି ମଣିଷ କୋଳାହଳରେ ଜାଗି ଉଠିଛି । ସେ ଦାଣ୍ଡରେ କେତେ ପିଲା ଖେଳ ଖେଳି ଯାଇଛନ୍ତି—ଶାମ ପଧାନ ଆଉ ତାହାର ବାପ ଅଜା ସାତ ପୁରୁଷ । ବିରୂପା କୂଳରେ ଗାଁ ଓସେଇତିମାନଙ୍କର ଅନେକ ହୁଳହୁଳି ବାଜି ଉଠିଛି; ଗାଁ ଭିତରର କେତେ ମଲାମଣିଷଙ୍କ ଚିତା ଜଳି ଉଠିଛି; ପ୍ରେତକ୍ରିୟାରେ ଗାଧୋଇବାକୁ ଆସି କେତେ ବିଧବାଙ୍କର ବିକଳ କାନ୍ଦଣାରେ ବିରୂପା ଭିତରେ ଏହି ଶୁଖିଲା ବାଲି ଲୁହରେ ଓଦା ହୋଇ ଯାଇଛି—କେତେ କାଳ ଧରି, ତାହା କିଏ ଜାଣେ ।

ଶାମ ପଧାନର କେଉଁ ପୁରୁଷ ପଧାନପଡ଼ାରେ ବସତି କଲେ, ତାହାର ଇତିହାସ ନାହିଁ । କେତେ ରାଜା ଗଲେଣି, ରାଜତ୍ୱ ଗଲାଣି ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ, ମରହଟ୍ଟା । ଏହି ପୃଥିବୀ ଉପରେ କେତେ ଧର୍ମର ତେଜ ବହି ଗଲାଣି—ହିନ୍ଦୁ, ବୌଦ୍ଧ, ମୁସଲମାନ, ଖିରସ୍ତାନ । କିନ୍ତୁ ପଧାନପଡ଼ା ତାହାର ଚିହ୍ନ ରଖି ନାହିଁ । ସେ ଯେମିତି ସବୁ କାଳର ନୁଆଣିଆ ଦୁବଘାସ—ଝଞ୍ଜା ବତାସରେ ମହା ମହା ଦ୍ରୁମ ଟଳି ପଡ଼େ; ତାହା ପାଖରେ କିନ୍ତୁ ସେ ଖବର ପହଞ୍ଚେ ନାହିଁ । ଶାମ ପଧାନର ମାଟି କୁଢ଼ଅଟି ମଧ୍ୟ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେହିପରି—ଯାହାର ସାତଜନ୍ମରେ ତାହାର ପଥର ପାହାଚ ହୋଇ ନାହିଁ; ଯାହାର ସାତଜନ୍ମରେ ତା' ଘରୁ କେହି ମଉଳା ମଜଲିସରେ ପଚିଶ ଟଙ୍କା ଉଡ଼ାଇ ଦେଇନାହିଁ, ଖମାର ମହାଜନ କରି ହଜାରେ ଟଙ୍କା ସାଇତି ରଖି ନାହିଁ ।

ପଧାନପଡ଼ାର ଧର୍ମଯାଜ ଅଦକାଳରୁ ସେହି ମହାରଗଛମୂଳ ମୁଗୁନି ପଥରର ମଙ୍ଗଳା ମାଆଙ୍କଠାରେ ଠୁଳ ହୋଇଛି । ଗାଆଁରେ ହଇଜା ବସନ୍ତ ପାଇଁ ସେହି ମଙ୍ଗଳା; ବାହା ପୁନିଅଁ ହାଣ୍ଡି ମଙ୍ଗୁଳାରେ ସେହି ମଙ୍ଗଳା; ଯାହାର ଗଛ ଫଳିଲା ନାହିଁ; ଯାହା ପିଲା ସବୁବେଳେ ରୋଗିଣା ହେଲା; କିଏ ସପନ ଦେଖିଲା; ଯାହା ବାଡ଼ିରେ ନୂଆ କଦଳୀ କାନ୍ଧି ଫଳିଲା; ନୂଆ ଜନ୍ମି ବଛିଟାଏ ହେଲା—କାଲେ କାଲେ ଏହି ମଙ୍ଗଳା ମା ଗାଆଁଟିର ସବୁ ଖବର ନିଏ, ଗାଁଟିର ସବୁ ସୁଖଦୁଃଖ ଭଲମନ୍ଦ ଶୁଣେ । କେତେ କାଳ ଧରି ଚୁଆ ସିନ୍ଦୂରରେ ତା' ଦେହରେ ଥାନ ଧରେ ନାହିଁ ।

ଏହିପରି ପୁରୁଣା ପଧାନପଡ଼ାଟି, ଏହିପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ— ଏହିପରି ସାମାନ୍ୟ ।

ପଡ଼ା ଭିତରେ ଯେତେ ଘର ଅଛି, ସବୁଠାରୁ ଶାମ ପଧାନ ଘରଟି ବେଶି ଜଣାଶୁଣା—ନ ହେଲା ବା ତାହାର ପଥର ପାହାଚ—ନ ହେଲା ବା ତା'ର ଇଟା କାନ୍ଥ ।

ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଧରି କେତେ ଥର ସେ ଘର ଭାଙ୍ଗିଯାଇଛି । ଥରେ ତୋଳା ହେଲେ ଦଶ ବର୍ଷ ଗଲେ ଖୁବ୍ ହେଲା—ମାଟି କାନ୍ଥୁଆ ଗୁଳ ଛପର ଘର—କେତେ ଦିନ ପାଣି ପବନ ସହିବ ? ଶାମ ପଧାନ ବାପ, ଜେଜେବାପଙ୍କୁ ଦେଖି ଆସିଛି—ଷଣ୍ଢା ଷଣ୍ଢା ମଣିଷଗୁଡ଼ାମାନ ! ଘର ଥରେ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ଦି'ଦିନରେ ପୁଣି କାଦୁଅ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଚଉକି କାମୁଡ଼ା ଭଣ୍ଡ ନୂଆ ଘର ଠିଆ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଚଉକି ଗଲେ ବାରହାତ—ଫେର ଗୁଳୁଲ ଦଶ ବରଷ । ଶାମ ପଧାନ ଅମଳରେ ବି ସେ ସେମିତି ନିଜ ହାତରେ ସବୁ କରୁଛି । ତା' ଦିହକରେ ତିନି ଥର ସେ ଘର ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଛି, ତିନି ଥର ପୁଣି ତୋଳା ହୋଇଛି ।

ଘରଟାର ବଡ଼ିମା ପାଇଁ ନୁହେ, ମୁରବୀର ମଣିଷ ପଣିଆ ଯୋଗୁଁ ଶାମ ପଧାନ ଘରଟା ପଧାନପଡ଼ାର ଆଖ ପାଖ ସବୁ ଲୋକଙ୍କ ଗୋଚର । ଗାଁ ଭିତରକୁ ଯୋଗୀ ଭିଖାରି ଆସିଲେ ଲୋକେ ଶାମ ପଧାନ ଘରକୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଗାଁ ଭିତରେ କି ବାହାରେ କଜିଆ ଗୋଳ ହେଲେ ଶାମ ପଧାନଙ୍କୁ ଡାକ; ତାହାର ଦିହଦୁଃଖ ହେଲା କି ବିପଦ ଆପଦ ପଡ଼ିଲା, ଶାମ ପଧାନଙ୍କୁ ଡାକ; ବାହାଘର ପାଇଁ ଜିନିଷ ତାଲିକା ହେବ, ଶାମ ପଧାନଙ୍କୁ ଡାକ । ଶାମ ପଧାନ ଲୋକଟାର ପାଠଶାଠ ଭାଗବତ ବୋଲି ଜାଣିବା ଛଡ଼ା ଅଧିକା କିଛି ନ ଥିଲା । ସେ ଆଇନ କାନୁନ ଜାଣେ ନାହିଁ, ଔଷଧ ମସ୍ତୁଧି ଜାଣେ ନାହିଁ, ହିସାବ ପତ୍ରରେ ସେମିତି କିଛି ପାରଗ ନୁହେଁ ।

ତେବେ ସବୁ କାମରେ ତା'ଠାରୁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ହୋବ ମିଳେ । ସୁତ ଅଧରେ କେଉଁଠି କାଁଧ ବଇଦକୁ ଡକରା ହେବ, କେଉଁଠୁ ବାଇଗ ହୋଇ ଆସିବ, କେଉଁଠି ବାଳାବଳାନ୍ତର ବରଯାତ୍ରୀ ଖାଇବେ—ଶାମ ପଧାନ ଏଥିରେ ଲାଗିପଡ଼ିଥିବ । ଲାଭ କାଣିକଉଡ଼ିଟାଏ ବି ନୁହେଁ । ଏହିସବୁ କଥାରେ ସେ ଲାଭ ଖୋଜିବ । ଛି, ଛି, ତାକୁ କଣ ପେଟପୂରା କରି ଖାଇବାକୁ ଗଣ୍ଡେ ମିଳୁ ନାହିଁ ? ତାହାର ଯେବେ କେତେବେଳେ ଆପଦ ବିପଦ ହେଲା, ସେ ଶାମ ପଧାନକୁ ଡାକୁନାହିଁ—ତେବେ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଦଉଡ଼

Digitized by srujanika@gmail.com

ଯାଇ କହିବ,—କାହିଁକି ରେ ? ଶାମ କଣ ମଲଣି କି ? ତା' ଘରକୁ ଲାଗି ଏତେ କଥା ଘଟିଯିବ, ଯେ ଟିକିଏ ଶୁଣି ପାରିବ ନାହିଁ । ଥୁକ୍ ତାକୁ ।

ଗାଁରେ ଦି'ପଖରେ କଳଡକସାଳ ଲାଗିଛି । ମୁଣ୍ଡ ଫଟାଫଟି ମାଲ୍ ମକଦ୍ଦମାରେ ଦ'ଟା ଘର ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଯିବେ । ଶାମ ପଧାନ ମଝିରେ ପଶି ଯୁଆ ଓଠ ଧରିବ, ହାତ ଧରିବ, ତା' ଗୋଡ଼ ଧରିବ, ଅଖିଅ ଅପିଅ ଦିନ ଦ'ପହର ଯାଏ ବସି ରହିବ—ନା, ଶାମ ପଧାନ ମଲେ ସବୁ କର; ମାଲ୍ କର, ମକଦ୍ଦମା କର—ସେ ବଞ୍ଚିଥିବା ଯାଏ ଗାଁ ଭିତରେ ଏହା ହେବ ନାହିଁ ।

"କାହିଁକି ? କେତୁଟା ଦିନରେ ଯିବ । ଆମ ବାପ ଅଜା ସାତ ପୁରୁଷ ତ ସେଇ ବସୁଧା ତାଡ଼ି, କଳି କଜିଆ କରି ଗଲେଣି; ସେ ମାଟି ଯେମିତି ସେମିତି ପଡ଼ିଛି—ମାଣକ ଜମି ତ ଦି' ମାଣ ହୋଇନି । ସେମିତି ଆମେ ଯିବା, ଆମ ପୁଅ ନାତି ବି ଯିବେ । ଏ ବଳବାଡ଼ସବୁ ଏମିତି ପଡ଼ି ରହିବ । ବରୁପା ବାଲିରେ ଏମିତି ବରଷକୁ ବରଷ ହାଣ୍ଡି ଖପର ଦି' ଖଣ୍ଡ, ଦାରପୋଡ଼ା କାଠ ଖଣ୍ଡେ ପଡ଼ି ରହିବ । ବଢ଼ି ଆସିଲେ ସବୁ ସାଫ୍—ଚିହ୍ନ ଭିନ୍ନ କିଛି ନାହିଁ ।"

ପେଟ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ କଥା ରଖି ମୁହଁରେ ଗୋଟାଏ କଥା କହିବାର ଲୋକ ସେ ନୁହେଁ । ରଜାପୁଅ ହେଉ ପଛେ, ସେ ଯାହା ଠିକ୍ ବୁଝୁଥିଲା, ଆଗ ପଛ ନ ବିଚାରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା' ମୁହେଁ ମୁହେଁ କହି ଦେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତା' ଆର ଦିନ ପୁଣି କାନ୍ଧ ଲଗାଇ ଦେଇ ତା' ଘର ଟେକିବା ପାଇଁ ଖମ୍ବ ଡେରି ଦେଉଥିଲା । ତା' ସ୍ତ୍ରୀଦଯାର ଗର୍ଭକଷ୍ଟ ହେଲେ ପାଞ୍ଚ ଗାଁ ବୁଲି ଔଷଧ ଯୋଗାଉଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ, ସମସ୍ତେ ତା' କଥାକୁ ମାନୁଥିଲେ; କେତେବେଳେ 'ବେଦଗୋର'

Digitized by srujanika@gmail.com

ପଡ଼ । ପଚଶ ଜଣ ପଛେ ଗୋଟାଏ କଥା କହୁଥିବେ, ଶାମ ପଧାନ ଯଦି ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା କହିଲା, ତେବେ ସେଇ କଥାଟା ସାର ହେବ ।

ଶାମ ପଧାନ ଯାହାକୁ ହାତ ଧରି ବାହା ହୋଇଥିଲା, ସେ ବି ଭାରି ଭଲ ମଣିଷ । ଚଷାଘର ଝିଅ—ହେଲେ କଣ ହେବ, ମନଟା ତାର ଛୋଟ ନୁହେଁ । ସାଇ ପଡ଼ିଶାରେ କାହାର କେବେ ଭାବ ଅଭାବ ହେଲେ ସେ ଆଗ ପଧାନ ଘରକୁ ଆସୁଥିଲା; କାହିଁକି ନା, ଘରେ କିଛି ନ ଥାଉ ପଛେ ପଧାନ-ଘରଣୀ ଧୂମ ମାଠିଆ ଦରାଣ୍ଡି କୁଅଡ଼ୁ ହେଲେ, ସେରେ ପାଏ ଅଣି ତା' ଅଣ୍ଟିରେ ପୁରାଇ ଦେଇ ତାକୁ ଘରକୁ ପଠାଇଦେବ—"କଚଲ ଝୁଅ ! ଘରେ ମୋର କିଛି ନ ଥାଉ, ତୋ ପିଲାଙ୍କୁ ମୁଁ ଗୁହିଁଲେ ମୋ ପିଲାଙ୍କୁ ତ ସେମିତି କିଏ ହେଲେ ଗୁହିଁବ ।"

ତାର ଘରକରଣା ବି ଗାଁମାଇପଙ୍କ ଭିତରେ [illegible]ସଣ ପଡ଼ ବୋଲହୁଏ । "ପଧାନ ବୁଢ଼ୀ ! ଧନ୍ୟ କହିବା ଲୋ ତାକୁ !—ସେଇ ଖଲ୍ଲି ଘରଟି ଭିତରେ କେତେ ଘଡ଼ି, କେତେ କୁଣ୍ଡା, ହାଣ୍ଡି, ମାଠିଆ, ଧୂମ ସଜାଡ଼ି କରି ରଖିଛି । କାହିଁରେ ଅଳୁଅ ପୁଞ୍ଜିଏ, କାହିଁରେ ଜଷୁନା ପୁଞ୍ଜିଏ, କାହିଁରେ ଖୁଦ ଗଣ୍ଡାଏ, କାହିଁରେ ମୁଗ, କାହିଁରେ ବାଇଗ, କାହିଁରେ ସୋରିଷ । ସେଇ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି ଗାଈ ବଳଦଟେ—କେଉଁଠାଏ ଦୁଧ ବା ହେଉଛି । ସେଥିରୁ ସେ ଦହି ଗୋଳେଇ, ଲହୁଣୀ ମାରି ଛୋଟ ଠେକିଟିରେ ଘିଅ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ସାଇତି ରଖିଥିବ—କୁଣିଆଁ ମଇତ୍ର, ଭଲ ଲୋକ, ମନ୍ଦ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ।"

ଶରଧାବୋଉ କହେ, "ସେ-ଭାବ ମଣିଷ ଆଉ ଏବକୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବେ ନାହିଁ ପରା । ବୋହୂ ଦ'ଟା ଘରର

Digitized by srujanika@gmail.com

ଝଶାଇଥିବେ, ବୁଢ଼ୀ ଅନ୍ଧାରୁ ଉଠି ଘର ଦୁଆର ଲିପି ପୋଛି ଏମିତି ଝାଟପଡ଼ କରିଥିବ ଯେ ତଳେ କୁଣ୍ଡେଇ ଭାତ ଖାଇଗଲେ ତୁମକୁ ଅସୁକୁ ଲାଗିବ ନାଇଁ ।”

ସେବତୀ କହେ, “କଣ ସେତିକି ? ସେ ଯେଉଁ ବରଷ ସ୍ୱାବ ଅମ୍ବ ହୋଇଥିଲ ମ—ଗୋଛୁ ଚରିଗଲେ—ସେଇ ବରଷରୁ ପରା ସେ ବୁଢ଼ୀ ଅଗ୍ରୁବ କରି ସାଇତିଛି—ଟିକିଏ ଜାଡ଼ରେ ମାଇଲେ ପୋଖରୀ ମାଇପର ଦ’ଦନରେ ଅରୁଗ୍ଣ ଗ୍ଲୁଣ୍ଡିପିବ ।”

ବୁଢ଼ୀ କେତେ ଦାଆଁ ଦେବତା ପୂଜା, କେତେ ଓଷା ଉପାସ କରି ଦଇଟି ବୋଲି ପୁଅ ପାଇଛି—ବରଜୁ ଆଉ ଛକଡ଼ି । ହେଲେ ବୁଢ଼ୀ ଦ’ପୁଅଙ୍କର କାହାରି ନାଁ ଧରି ଡାକେ ନାହିଁ । ହଁ—ସେହୁ ବା କି ଗୁଡ଼ାଏ ମଣିଷ; ତାଙ୍କର ଗୋଟାଏ ନାଁ ହବ, ଲୋକେ ତାକୁ ଧରି ଡାକିବେ । ବୁଢ଼ୀ ବଡ଼ପୁଅକୁ ଡାକେ ‘ଖାଣ୍ଡିଆ’, ସାନକୁ ଡାକେ ‘ଚଗଲା’ ।

ବୁଢ଼ୀ ପୁଅ ଦହିଁଙ୍କି ଯେମିତି ଦେଖି ପାରୁଥିଲା, ବୋହୂ ଯୋଡ଼ିଙ୍କୁ ସେମିତି ଦେଖି ପାରୁ ନ ଥିଲା । ମାଇପି ଜନମ ଅତି ହୀନସ୍ଥ ଜନମ—ମାଡ଼ ଖାଇବେ, ଗାଳି ଖାଇବେ, ସବୁ ସହି ପଡ଼ିରହିବେ—ତାଙ୍କର ଖାଇବା କଣ, ପିନ୍ଧିବା କଣ ! ମରଦଙ୍କ ପାଇଁ, ପିଲା ଛୁଆଙ୍କ ପାଇଁ ତ ତାଙ୍କ ଜୀବନ—ସେଇ ତ ତାଙ୍କର ସୁଖ, ସେଇ ତାଙ୍କର ଭଲ ମନ୍ଦ । ସ୍ତିରି ଜନମରେ ସୁଖ କଣ ଖୋଜିବା—ଅଏସ କଣ କରିବ ।

ବୁଢ଼ୀ ତା’ ଦାଦାଙ୍କରେ ସେମିତି ଭୋଗି ଆସିଛି । କେତେ ପାପ କଲେ ସ୍ତିରି ଜନମ ପାନ୍ତି, ବୁଢ଼ୀ ତାହା ଅନୁମାନ କରିପାରେ ନାହିଁ । ବୋହୂ ଦୁହେଁ କେତେବେଳେ କେମିତି ଥୋଣ୍ଟାଥେଣ୍ଟି

Digitized by srujanika@gmail.com

ଲଗେଇଲେ ବୁଢ଼ୀ କହେ, "ଅଲୋ ମା, ସ୍ତିରି ଜନମ ଅତ ପାପୀ ଜନମ । କଳିଅ କରିବ, ଗୋର କହିବ, ଶେଷକୁ ଘର ଭାଙ୍ଗିବ, ଏଇଥିପା ତ ? ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲ ଭଲା. ସେ ପର ଦ'ଟା ଘରେ କେତେ କଳିଅ କରୁଛନ୍ତି ? ତାଙ୍କର କଣ ଘର ନୁହେଁ ତମର ଖାଲି ଘର ?"

ମଝିରେ ମଝିରେ ପଦେ ଅଧେ ନ କହିଲେ, ବୋହୂ ଦ'ଟା ମିଳାମିଶି ଚଳିବେ କିମିତି ? କାହା ବାପଘର କଣ୍ଟାପଡ଼ା ହେଲେ, କାହା ବାପଘର ନବଙ୍ଗା; ସେ କଣ ବରଜୁ ଛକଡ଼ିଙ୍କ ପରି ଏକା ପେଟରୁ ବାହାରିଛନ୍ତି ଯେ ଗୋଟା କଥା ସେ ବୁଝିବ, ତା କଥା ଏ ବୁଝିବ ?

ହେଲେ କଣ ହେବ, ବୁଢ଼ୀ ଅଜ-ଶାଶୁଙ୍କ ପରି ବୋହୂ ଦ'ଟାଙ୍କୁ ଅନାଦେଶ ଦେଇ ନ ଥିଲା । ପରଘର ଝିଅ; ସେ ଖାଇଲେ କି ନାହିଁ ଲଗେଇଲେ କି ନାହିଁ; ସେ କଥା ବୁଢୀ ଦେଖିବନି ତ ଆଉ କିଏ ? ତା' ବୋଲି ତ ଆଉ ବରଜୁ ଛକଡ଼ିଙ୍କଠୁଁ ସେ ଅଧିକ ନୁହନ୍ତି । କଥାରେ ତ ଅଛି; ଆଗ ପୁଅ ପଛେ ଝିଅ । ସେଥିପାଇଁ ବରଜୁ ସହାନ୍ତ ଜଠି ଝିଲିକୁ ଗଞ୍ଜବେଳକୁ ଯେବେ ଧୋବଣୀ ମୁଣ୍ଡାଏ ତାଙ୍କୁ କେଶ ବାଛି ନ ଦେଇ, ଛକଡ଼ି କୁଅଡ଼ୁ ଅପି ଗାଧୋଇ ଯିବା ପାଇଁ ଯେବେ ଝୀ'ଥର ତେଲ ମାଗିଲା—ତେଲ କାଖିଲିଟା ତା' ଆଗରେ କେଶ ନଥାଇ ନ ଦେଲା, ତେବେ ବୁଢ଼ୀ ଗରିଯାଏ କହେ "କି ଲୋ, ତମେ ଆଜ ମୋର କଣ କରିବ କି ? ତମକୁ ଖାଲି ସାଅନ୍ତାଣୀ କରିବାକୁ ମୁଁ ଘରକୁ ଆଣିଛି କି ?"

ଦ'ବୋହୂଙ୍କ ଭିତରେ ସାନ ଉପରେ ବୁଢ଼ୀର ନଜର ଟିକିଏ ବେଶି ଥାଏ । ତା'ର କାରଣ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ—ସେ ଖାଲି ସାନ ବୋଲି । ସଂସାରରେ ଯେ ଛୋଟ, ତାହାର ବଳ ନାହିଁ,

Digitized by srujanika@gmail.com

ତାଙ୍କୁ କେବେ ଟିକିଏ ବେଶି ଦୟା କରନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସାନବୋହୂ ଗାଧୋଇଲା କି ନାହିଁ, ଖାଇଲା କି ନାହିଁ, ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିଲା କି ନାହିଁ, ଝୁଲଣି ଲଗାଇଲା କି ନାହିଁ; ବୁଢ଼ୀ ବରଗୁଣି ସବୁବେଳେ ସେହି କଥା ଦେଖୁଥିବ । ବଡ଼ବୋହୂ ଦେହରେ ଏଗୁଡ଼ାକ ଯାଏ ନାହିଁ; ଗୁଣ୍ଡିଏ ପିଲାର ମା ବୋଲି ଗର୍ବରେ ତା' ଗୋଡ଼ ତଳେ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଶାଶୁ, ଶଶୁର, ସ୍ୱାମୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ବେଶି ଟେଲବସର ହେବାକୁ ସେ ଦାବୀ କରେ । ସେଥିପାଇଁ ଶାଶୁ ଯେତେବେଳେ ସାନବୋହୂକୁ କହେ, "ଅଲୋ ଅସିବୁଟି, ତୋ ମୁଣ୍ଡଟା ହୋଟ ପର ଅଡୁଆ ହେଉଛି; ତିନି ଦିନ ହେଲା ତେଲ ଟିକିଏ ବାନ୍ଧ ନାହିଁ; ବସିବୁଟି, ଟିକିଏ କୁଣ୍ଡେଇ ଦିଏଁ;" ବଡବୋହୂ କହେ, "ମଲା, କଣ ପିଲାଛୁଆ ହେଉଛନ୍ତି କି ଏତକି ବସି ତାଜଡ କରୁଥିବ ।"

ବୁଢ଼ୀ ହସି ହସି କହେ, "କାଲେ ଖଣ୍ଡେଇଦୁଣୀର ଝିଅ, ତତେ କଣ କିଛି କର ନ ଥିଲି, ମନକୁ ପଶୁହଲ୍ ?"

"ଅମେ ତ ଗରିବ ଘର ଝିଅ, ଅମର କାହିଁକି କଏ କଣ କରିବ ମ ?" ଗର ଗର ହୋଇ ବଡ଼ବୋହୂ ନିଜ କାମରେ ମନଦିଏ ।

ଶାଶୁ କହେ, "ଅଲୋ ଏଇଟା କେଡ଼େ ଅପନାନୀ ମ—ପିଲା ବୋହୂଟା ଅସିଛି ଯେ ଦିନେ ତ ସେ କଣ ଖାଇଲା, କଣ ଲଗେଇଲା, ପଚାରିବୁ ନାହିଁ—ମୁଣ୍ଡ ତ ତାର ହୋଟପରି ଅଡୁଆ ହୋଇଥିବ ଯେ ଦିନେ କହିବୁ ନାହିଁ, 'ଅସିବୁଟି ଲୋ, ମୁଣ୍ଡଟା ତୋର ବ ଛଦଏଁ', ଅଜ ଖାଲି କଥା କହିଲାବେଳକୁ ମାଡ଼ ପଡୁଛ ।"

ନାଗ ସାପ ଲାଞ୍ଜରେ ଢେଲା ହାତ ମାରିଦେଲେ ସେ ଯେମିତି ଲେଉଟି ଫଣା ଟେକେ, ବଡ଼ବୋହୂ ସେମିତି ଶାଶୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

କଥାରେ ଲେଉଟି ପଡ଼ି କହେ, "କାହିଁକି ମ ! ପିଲା ବୋହୂ ! ମୋ ଭାଗ୍ୟ ସୁନାଙ୍କଠଉଁ ପିଲା ? ମନେକରେ ଦୁଧ ଖାଇ ଶିଖୁଥିବ । ମୋ ପିଲାତ ଟ୍ରେକରେ ଯାଠୁ ପାଠୁ ହଜଥିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଦନେ କେହି ବଡ଼ାଭାତ ଗଣ୍ଡାଏ ରନ୍ଧଦଏ ନାହିଁ; ପଗାର ମୁଠାଏ ଛପୁଡ଼ି ବାଢ଼ିଦଏ ନାହିଁ, ମୋର ଭାଇଁଙ୍କ ଧାଁ ପଡ଼ଉ, ଦାରଳ୍ପେକର ହୁସମତ କରିବାକୁ ମ !"

"ଅଲେ ସାନ ଜା'ଠା ଉପରେ ବାଦ କରୁଚୁ—ତୁ ଯେମିତ ଶିଖାଇବୁ, ସେ ସିନା ସେମିତ ହେବ ।"

"ହଁ, ମୋର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ତ ଲୋକେ ରହିଁ ବସିଛନ୍ତି । ଭାଇଁଙ୍କ—ତମେ ଶିଖାଉ ନା—ତମ କଥା ଭଲ କିଏ କେତେ ଥର କରି ପକାଉଚ ?"

ଶାଶୁର ରାଗ ହୁଏ—"ମୁଁ ତତେ ଶିଖେଇ ଶିଖେଇ କଅଣ ହେଇ ପଡ଼ିଲି, ଅଉ ତାକୁ ଶିଖେଇ ହବ କଅଣ ମ ? ତମ ଇଚ୍ଛା ଯାହା ତାହା କର—ମୋ ବାଡ଼ିରେ ଶାଗପଟାଳି ଅଛି, ସଜନା ଗଛ ଅଛି—ମତେ କିଛି କରିବାକୁ ମୁଁ କହୁନାହିଁ ମୋ ମା !"

ଶାଗ ପଟାଳିଖଣ୍ଡି ବୁଢ଼ୀର ସଞ୍ଜ ସକାଳର ପୁରାଣ ପୋଥି—ଯେତେବେଳେ ଦେଖିବ, ମୁଣ୍ଡା ଦାଠାଏ ଧରି ସେ ସେହି ଶାଗପଟାଳିରେ କୁଜା ହୋଇ ବସି ଶାଗ କାଟୁଥିବ । ନାତ ନାତୁଣୀଙ୍କୁ ଧରି ଗପ କହିବା, ଦ' ବୋହୂଙ୍କ ଉପରେ ମୁରବିପଣିଅ କରିବା, ଅଉ ଶାଗ କାଟିବା ଛଡ଼ା ବୁଢ଼ୀର ସଂସାରରେ ଅଧିକା କିଛି କାମ ନ ଥିଲା ।

ତେବେ, ବୁଢ଼ୀର ମୁରବିପଣିଅଟା ବହୁତ ପରିମାଣରେ ବଡ଼ ବୋହୂ ହାତକୁ ଆସିଛି । ସେ ଘରର ଗଳ୍ପ ଅଇଲ ଦଶନଅ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସବୁ ବୁଝେ । ମୁରବ୍ବିପଣିଆଟା ବେଶି ଜାର କରେ ସାନ ଭା' ଉପରେ । ସାନବୋହୂ ଶାଶୁକୁ କଥା କହେ ନାହିଁ—ଚୁଁ ମାରେ । ସବୁ କଥା ସେ ତୁନି ତୁନି ଶୁଣେ ।

ଗୋରୁ ଗାଈ, ଅଜ ଅଜ ଜୀବଜନ୍ତୁ କଥା କହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଜଡ଼ା ମଣିଷ ମଧ୍ୟ କଥା କହିପାରେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଲୋକେ ବଗୁରନ୍ତି, ସେ କଷ୍ଟ ବୁଝେ ନାହିଁ । କାରଣ ଅକାରଣରେ ତାକୁ କେତେ ମାଡ଼ ସହିବାକୁ ହୁଏ, କେତେ ଅନ୍ୟାୟରେ ପାଟି ଫିଟାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ସାନବୋହୂ ଶଶୁରଘର ଅବସ୍ଥା ସେମିତି । ସେ ସବୁ ତୁନି ହୋଇ ଶୁଣେ, କିନ୍ତୁ ମୁହଁ ଫିଟାଇବାରେ ଉପାୟ ନାହିଁ । ତାହା ପାଇଁ କେତେବେଳେ କିମିତି କହିଲେ କହେ ଶାଶୁବୁଢ଼ୀ । ଯେତେହେଲେ ତ ବୁଢ଼ୀ ମଣିଷ, ଘରକଥା ଅଳ୍ପ କେତେ ବୁଝିସୁଝି ପାରବ ? ତେବେ, ଘର ତ ତା'ର—ବୋହୂ ଦିଟାଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ଘରଟା କେବେ ଅବା ଭାଙ୍ଗିଯିବ ବୋଲି ବୁଢ଼ୀ ମନଟା ମଝିରେ ମଝିରେ ଖରାପ ହୁଏ ।

ପରିଚ୍ଛେଦ ଦୁଇ

"ଏଥର ପହିଲୁ ଧାନ ଗଣ୍ଡାଏ ଖରାରେ ପଡ଼ିଛି ଯେ, ଟିକିଏ ଲେଉଟେଇ ଦେବାକୁ କାହା ହାତ ଚଳୁନି କି ଗୋଡ଼ ଚଳୁନି । ତାଙ୍କ ମ—ମୁଁ କଅଣ ଏକା ଖାଇ ଯାଉଚି କି—ଅଜ କାହାରକୁ ଲୁଚୁନାଇଁ ।"

"ଛୁଅ ଲୋ, ସବୁବେଳେ ଖାଲି ସେଇ ଭାଇ ଭାଗ ବଣ୍ଟା, ସବୁବେଳେ ଖାଲି ଘରଭଙ୍ଗା କଥା ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ହଁ, ତମର ଅଉ କଅଣ କୁହାମଣା କି ? ମୁଇଁ ଧାନ ଉଷେଇବି, ମୁଇଁ ଧାନ କୁଟିବି, ମୁଇଁ ତ ପୁଣି ଘର ସମ୍ଭାଳିବି । ସବୁ ଦୋଷ ତ ମୋର । ଅଜମାନେ ତ ଗୋଟିକଯାକ ଉରୁଷୀ ।"

ଅଜମାନେ ଭେଣ୍ଡ଼ା ନୁହନ୍ତି, ସାନବୋହୂ । ସେ ସର୍ବରାକାରର ଝିଅ—ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଝିଅ—ଟିକିଏ ଗେଲବସରିଆ ହୋଇ ବଢ଼ିଛି । ଶାଶୁଘରକୁ ଆସିବା ବେଳେ ଯେତେ ଲୁଗାପଟ ଆଣିଥିଲା, ସା'ର ପଡ଼ଶା ସମସ୍ତେ ଦେଖି ଆଖି ଖୋସି ଦେଲେ । ଝିଅମାନେ ବାପଘର ଉପରେ ରାଗିଲେ । ବୋହୂମାନେ ମନେ ମନେ ବଡ଼ ଲାଜ ପାଇଲେ । ଶାଶୁଯାକ ବୋହୂଙ୍କୁ ଅଡ଼ଟ କଲାବେଳେ ତା'ର କଥାକୁ ଉଲ୍ଲୁଗୁଣା ଦେଇ କହିଲେ, "କାଲୋ ନିଅଁଶୀଘର ଝିଅ—କଣ ପଧାନଘର ବୋହୂପରି ଖଡ଼ୁ, ବଳା, ପାହୁଡ଼, ନୋଥ, ଅଳକା ଆଣି ମୋ ଘରଯାକ ଭରତି କରି ଦେଇଚୁକି, ଏତେ ବଡ଼େଇ କରୁଚୁ ?"

ସାନବୋହୂକୁ କିଛି ଗୋଟାଏ ବୋଲି ନ ବତେଇଲେ ସେ ଅବୁରପଡ଼ି କରିପାରେ ନାହିଁ; ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲୁଚି ଲୁଚି ଚଲେ । ନୂଆ ହୋଇ ଆସିଚି । ଶାଶୁ ଶଶୁର ଅଛନ୍ତି—କେମିତି ପଦାକୁ ବାହାରିବ, କେମିତି କାହାକୁ କଥା କହିବ ?

ଶାଶୁ ଅଉ ବଡ଼ବୋହୂ କଥାରେ କଥା କହେ ନାହିଁ । ତାକୁ ଫେର୍ କଥାରେ ବଳିଯିବ କିଏ ? ପୁଣି ତ ଗୋଟାଏ ବଗୁର ଅଛି ? ସତକୁ ସତ, ସେ ଗୋଟିଏ ମଣିଷ—ସବୁ କରୁଛି । ଏ ଖାଲି ନୂଆ ବୋହୂ ହୋଇ ବସିଛି । କୁଟା ଖଣ୍ଡିକ ଦୁଖଣ୍ଡି କରୁ ନାହିଁ ।

ଶାଶୁ ଡାକିଲା, "ଆସିବୁଟି ଲୋ ନେତ, ହାସକୁ ମୁଁ ହରଦୀ ଲଗେଇ ଦେଉଚି, ତୁ ଟିକିଏ ଧାନରେ ଗୋଡ଼ ମାରିଦେଇ ଯିବୁଟି ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

ବଡ଼ବୋହୂ ମୁରୁକ ହସି ଧୀରେ ଧୀରେ ଶାଶୁଙ୍କୁ କହିଲା "ଅଜ ଟିକଏ କଅଁଳେଇ କରି ଡାକ ପ ?"

ସାନବୋହୂର ନାଁ ନେଳମଣି । ନେଳମଣି ଅସି ମୁହଁଟାକୁ ବୋଟେ ଘର କରିଦେଇ ଧାନ ଘାଣ୍ଟିଦେଲା । ଶାଶୁ ଅଗୁଣ୍ଠାରେ ଅଜ କହିବ କଣ ? ଶାଶୁ ନାତୁଣୀଙ୍କ ହଳଦୀ ଲଗେଇ ଦେଇ ସାଂଢ ବାଡ଼ଅଡ଼କୁ ଗଳାକୁ ଦେଖେଇ ଦେଖେଇ କହିଲା, "ମଲାରେ, କେତେ ବଗୁର ମୋ ନାରେ ପଡ଼ୁଛି । ଡାହିଁକି ପ, ମୁଁ କଣ କାହାର ଖାଏ ନା ଧାରେଁ ? ମୋର ଉପରେ ଚଡ଼ୁ ଚଳେଇବାକୁ ସମସ୍ତେ ସବୁବେଳେ ଗୁହିଁ ବସିଚନ୍ତି କଅଁ ପ—"

ବଡ଼ବୋହୂ ଛବବର ହୋଇ ଶାଶୁଙ୍କୁ ଯାଇ ଡାକ ଅଣିଲା, "ଅସିବଟି, ଛପ ଗୁଣର ବୋହୂ ପର ମାନ୍ଥକ ପ ବୋଲି କହେ ନାହିଁ ।"

ଶାଶୁ ଅସି ସାନବୋହୂକୁ ଅକଟ କରି କହିଲା, "ତୁନ ହ, ତୁନ ହ, ବଡ଼ ଜା ସେ; ତା କଥାରେ କଥା କହନ୍ତି ?"

ସାନବୋହୂ ତୁନ ହୋଇଗଲା; ଯେତେହେଲେ ତ ଶାଶୁ ଶଶୁରର ଘର; ଲୋକେ କହିବେ ବୋହୂ ଅସିବାର ବରଷେ ହୋଇନି; ଗୁଣ ଶୁଣିବ କ'ଣ ?

ସାନବୋହୂ ସେଠାରେ ସିନା ତୁନ ହୋଇଗଲା; କିନ୍ତୁ ଛକଡ଼ ଅଗରେ ଅସି ଜଣଙ୍କୁ ଶିବ ଡାଡ଼ି ଗୋଟି ଗୋଟି ସବୁ କଥା କହିଲା । ସେଥିରେ ନିଜର ବ ପଦେ ଅଧେ ମିଶାଇ ଦେଲା । କାଅଁଟା ଭିତରେ ଭିତରେ କୁହୁଳି ଦିନେ ହେଲେ ତ ଫୁଟି ବାହାର ପଡ଼ିବ । କେତେ ଦିନ ତାକୁ ଚପେଇ ରଖିବ ?

Digitized by srujanika@gmail.com

ଛକଡ଼ି ଟୋକାଟା ଭାଇରେ ପାକଲା ଗାମୁଛା ପଗଡ଼ି କାନରେ ଦଉଣି ନୋଳି ପିନ୍ଧି, ଦାନ୍ତରେ ସୁନାଖିଲ ମାରି ଗାଁ ଯାକ ବୁଲେ । କାଖରେ ରୁପାଖୁଣ୍ଟିର ବଟୁଆ ଯାକି, ଧଳା କମିଜ ଉପରେ କଳା ଭଏସ୍ କୋଟ ଖଟେଣ୍ଡ୍ର ଲଗାଇ କାଳିକଛା ଫେରନ୍ତ ଗାଁ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସାଥିରେ ଯାତ୍ରା ମେଳଣ ଦେଖେ । ଠିକ ଖାଇବା ବେଳକୁ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଭାତ ମାଗେ—ଡେରି ହେଲେ ହାଣ୍ଡି କୁଣ୍ଡେଇ ପିଟେ । ବୁଢ଼ା ଶ୍ୟାମ ପଧାନ ଭାବେ, ଚଗଲା ଟୋକାଟା, କାନରେ ଜୁଆଳି ପଡ଼ିଲେ କାଳେ ମଣ ହୋଇଯିବ । ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ଘା' ପାହୁଟି ଶୁଣିଲେ ବୁଢ଼ୀ ବୋହୂମାନଙ୍କୁ ସାବଧାନ କରିଦିଏ—"ଅଲୋ, ସେ ଚଗଲା ଆଇଲାଣି । ବେଗ ବେଗ କରି ତା ପାଇଁ କଣ ବ'ଟା ସଜୁର ଦିଅ । ନଇଲେ କଣ ବୋଲି କଣ କହିବ ।"

ସେ ଦିନ ସୁନାପୋଖରୀ ମେଳଣ—ବଡ଼ ମେଳଣ । ଛକଡ଼ି ପଇସା ନେଇ, ଘୋଡ଼ାଚକିରେ ବୁଲି, ଗୁପଳୀଲା ଦେଖି ଫେରିଲା ଯାଇ ରାତି ଅଧକୁ । ପଧାନ ଘର ପିଲାଗୁଡ଼ିକ ଆଜ ଦିନ ହୋଇଥିଲେ ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ୁ ବୁଡ଼ୁ ଶୋଇ ସାରନ୍ତେଣି । ଅଜା ଗୁହିଁ ବସିଛନ୍ତି—ଦାଦି ପାଠରୁ କଣ ଆଣିବ ! ଖାଲି ସବା ସାନ ପୁଅଟି ଶୋଇ ପଡ଼ିଛି । ତେବେ, ଶୋଇବା ଆଗରୁ ମା ଭଉଣୀ-ମାନଙ୍କୁ ତାଗିଦା କରି ଦେଇଛି, ଦାଦି ପହଞ୍ଚିଲେ ତାକୁ ଯେମିତ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଉଠାଇ ଦିଆଯାଏ । ବୁଢ଼ା, ବଡ଼ପୁଅ ଖାଇସାରି ଶୋଇଲେଣି । ବୁଢ଼ୀ ଗୁହିଁ ବସିଛି, ସାନପୁଅ ଆସିଲେ ଖାଇବ । ବୋହୂ ଦ'ଟା ଅଜ କଣ ଶାଶୁ ନ ଖାଇଣୁ ଖାଇବେ ? ସେ ବି ଉପାସରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ପୁନା, ହାରି ବସି ବୁଢ଼ୀମାଠାରେ ଗପ ଶୁଣୁଛନ୍ତି—

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଝୁବି ଗଡ଼ିଅରେ ଝୁବି ଗଡ଼ିଅ
ଝୁବି ଗଡ଼ିଅର ପାଣି
ଛ' ଦେଢ଼ଶୁରେ ଛଅ ସାଆନ୍ତ
ଛଅ ଯାଆ ସାଆନ୍ତାଣୀ ।
ମୋ ପ୍ରଭୁ ହୋଇବେ କନକ ରଜା—"

"ବୋଉ ହେ ବୋଉ !" ଖାଣ୍ଡି ଦୁଆରେ ଛକଡ଼ିର ଡାକ ଶୁଣାଗଲା । "ଅଲେ, ଅଲେ, ଉଗଲ ଅଇଲଣି ଲେ" କହି ବୁଢ଼ୀ ଧଡ଼ପଡ଼ କବାଟ ଫିଟାଇ ଦେବାକୁ ଗଲା । ହାବୁ, ସୁନା ଦାଦା କଣ ଅଣିଛି ବୋଲି ବୁଢ଼ୀ ପଛେ ପଛେ ଧାଇଁଲେ । ସବା ସାନ ଭଉଣୀ ଝାବକ ଉଠେଇ ଦେବାକୁ ଗଲା ।

ଛକଡ଼ି ଭୋଗ, ଖଇ, ପାନଗୁଅ, ଅଳୁ, ପିଅଜ ଅଦ କେତେ ସଉଦା ଘେନି ଅସିଛି । ବୁଢ଼ୀ ଆଗ ପିଲାଙ୍କ ହାତରେ ଗଣ୍ଡେ ଗଣ୍ଡେ ଭୋଗଖଇ ଧରେଇ ଦେଲା; କିନ୍ତୁ ସେତିକରେ ଛୁଆଙ୍କ ମନ କୋଉଠି ବୋଧ ହୁଏ ? ସମସ୍ତେ ଜଳ ଜଳ କରି ଗୁହିଁଛନ୍ତି, ଦାଦା ଆଉ କଣ ଅଣିଛି । ସାନ ପୁତୁରା ବି କାଦଅ ଭିତରୁ ଉଠି ଅଖି ମଳି ମଳି ଅସି ଦାଦା ପାଖରେ ଖଣ୍ଡି ହୋଇ ବସିଲାଣି ।

ଦାଦା ମୁରବିପଣିଆ ଦେଖେଇ କହିଲେ—"ଜାରେ ପିଲେ, ଭୋଗଖଇ ତ ଖାଇଲ, ଆଉ କାହିଁକି ଗୁହିଁଚ ? ଯାଅ, ଶୋଇବ ଯାଅ ।" ଯେତେହେଲେ ପିଲାଏ ଛାଡ଼ନ୍ତି କେଉଁଠକେ ? ସେ ଜାଣନ୍ତି ଦାଦା ନିଶ୍ଚେ ହେଲେ କିଛି କଣ୍ଟେଇ ଖେଳନା ଅଣିଥିବ । ତେବେ କେହି ଆଉ ମୁହଁ ଫିଟାଇ ସେ କଥା କହୁନଥାନ୍ତି ।

ଏତିକିବେଳେ ଦାଦାଙ୍କ ପକେଟରୁ ବାହାରି ହୋଇ ଗୋଟିଏ କ'ଣ ବାହାରିଲା । ଗୁପ୍ତେଟି ଲେଉପୁଣ୍ଟ ଅଖି ଦାଦାଙ୍କ ହାତ ଉପରେ ସେଇ ଜିନିଷଟି ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଦାଦା ଅଳ୍ପଅରେ ଅଣି

Digitized by srujanika@gmail.com

ତାକୁ ଧରିଲେ । ଗ୍ଲେଟ କଣ୍ଢେଇଟିଏ, ହଂସ ପରି ଦିଶୁଛି; ଅଟରେ ଏ ଫେର୍ କଣ ମ—ଶିପି ଦେଲାକ୍ଷଣି କୁଁ କୁଁ ବୋବାଉଛି । ଦାଦ ଯେତେବେଳେ "କିଏ ନେବ ?" କହି କଣ୍ଢେଇଟିକୁ ଉପରକୁ ଟେକି ଧରିଲେ, ଗୁଡ଼ିଟି ପିଲାଙ୍କ ଅଠଟି ହାତ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଆସିଲା, ଗୁଡ଼ିଟି ମୁହଁରୁ ଏକାବେଳେ କଥା ବାହାରିଲା, "ଦାଦ ମତେ, ଦାଦ ମତେ ।" କିନ୍ତୁ ସେଇଟି ଦିଆଗଲା ସବା ସାନ ଝୁଲୁରିକୁ । ତା'ପରେ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ବୋଉଷୁ ଓ ପକେଟରୁ ବାହାରି ଆସିଲା—ବେଙ୍ଗବାଇଦ, ସପ୍ତସ୍ୱର, ପେଁକାଳି ।

କିଏ କାନ୍ଦିଲା ବାଇଦ ପାଇଁ, କିଏ କଣ୍ଢେଇ ପାଇଁ—ଏହି କାନ୍ଦ ଭିତରେ ପୁଣି କିଏ ବଜାଇଲା ପେଁକାଳି । ଘର ଗୋଟାକ ଫାଟି ପଡ଼ିଲା ।

ଗାମ ପଧାନ ବୁଢ଼ାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ବିରକ୍ତ ହୋଇ ସେ କହିଲା, "ଘର ଭିତରେ ପାଦ ଦେଲା କି ନ ଦେଲା, ପିଲାଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ଧରି ଅଗ କେଁ କଟର ଲଗାଇଲା । ଯା, କାଳିମାଟି ମିରୁ କି କଲିକତା ଯିବୁ, କୁଅଡ଼େ ଯିବୁ ଯା । ଇଏ କାଳିମାଟି ଯିବ, କଲିକତା ଯିବ—ରୋଜଗାର କରି ମତେ ପୋଷିବ ।"

ଛକଡ଼ି ବିଶ୍ବର କଲିକତିଆଙ୍କ ଟେରିକଟା ମୁଣ୍ଡ ଦେଖି, ଲୁହା ବାକ୍ସ ଲଣ୍ଠଣ ଦେଖି, ବିଦେଶ ଯିବାକୁ ବାପାକୁ କେତେ ଥର କହୁଛି । ବାପ କହେ, "କାହିଁକିରେ, ଗାଁ ମାଟି କଣ ଗନ୍ଧେଇଲାଣି କି ? ବାପ ତେଲ ବନେ ଲଣ୍ଡା ନା, ପୁଅ ବୁଲେଇ ବେଣ୍ଟି ରଖିବ । ବାପ ଅଜା ସାତପୁରୁଷ ତ ଏଇଥିରେ ଗଲେଣି । ଆଉ ତୁ ବାକି ଗୁଡ଼ାଏ ବେଶି ରୋଜଗାର କରି ପଥର ଗୁନ୍ଦନି କରିବୁ ।" ଛକଡ଼ିର କିଛି କୁଅଡ଼ୁ ଦୋଷ ଦେଖିଲେ ବାପ ସେହି କଥା ତା' ମନେ ପକାଇଦିଏ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଖାଇସାରି ଛକଡ଼ି ଶୋଇବା ଘରକୁ ଗଲା । ଛୋଟ ଝୋଇବା ଘରଟି । ସେଥିରୁ ପୁଣି ଅନ୍ଧକାରରେ ପୁଞ୍ଜାଏ ବଡ଼ ବଡ଼ କୋଳଥ ଓଳିଆ ଥୁଆ ହୋଇଛି । ଖଟ ଖଣ୍ଡେ ବି ନାହିଁ । ତଳେ ହେଁସଟାଏ ପାରି ତା ଉପରେ ଶଗ କନ୍ଥା ଖଣ୍ଡେ ଦ'ଖଣ୍ଡରେ ଶେଯ ତିଆର ହୋଇଛି । ଛୋଟ କାନ୍ଥକୁରଟିରେ ପୁନାଗ ତେଲର ଦୀପଟାଏ ଜଳୁଛି—ତାହା ତଳଟି ତେଲ ଚିକ୍କଟା; ଉପରଟି ଦୀପଶିଖାରେ କଳା; ଗୁଳରେ ଝୁଲୁଛି ଦୁଇଟା ଧାନଚେପଣ୍ଟା; ତା' ଉପରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଧାନପୋକ ଉଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଦ'ଟି ଶିକା ଟଙ୍ଗା ହୋଇଛି । ଦ' ଶିକାରେ ଯୋଡ଼ାଏ ହାଣ୍ଡି; ହାଣ୍ଡି ଉପରେ ପଲମ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ । ଗୋଟିଏ ହାଣ୍ଡିରେ ପଧାନ ଘରଣୀ ଅମ୍ବୁଲଗୁଡ଼ାଏ ସାଇତିଛି, ଆର ହାଣ୍ଡିରେ ଗମଗ୍ର ସୋରିଷ ପୁଞ୍ଜିଏ । ତଳେ ବେତର ଗୋଟାଏ ପେଡ଼ି, ଗୋଟାଏ ପେଟରା, ଖଣ୍ଡେ ଅମ୍ବ ପଟାର ଖଣ୍ଡ଼ ଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇଛି । ପାନରେ ଚୂନ ଲଗାଯାଇ ପେଟରା ଉପରେ ହାତ ପୋଛାଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଚୂନରେ ପେଟରା ଉପରଟା ଠାଏ ଠାଏ ଧଳା ହୋଇ ଯାଇଛି ।

କାନ୍ଥକଣରେ ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଜାଲ ବାନ୍ଧିଛି । ଉପରେ ଦ'ଟା ଚେମିଣି ଚଟଢ଼ଇ ଫର ଫର ହୋଇ ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରୁ ଭିତରକୁ ଉଡ଼ି ମଶା ପୋକ ଖାଉଛନ୍ତି । ଓଳିଆ ତଳେ ମୂଷା କର୍ ର୍ କର୍ ର୍ କରି ମାଟି ଖୋଳୁଚି । ମୋଟ ଉପରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଘର ଗୋଟାକ ଖାଲି ଜୀବଜନ୍ତୁ, ଜନ୍ତୁଜନ୍ତାଙ୍କର । ମଣିଷକୁ ଦୟା କରି ସେମାନେ ଯେମିତି ସେଥିରୁ ଗୃହହାତ ଛାଡ଼ି ଦେଇ-ଛନ୍ତି । ଛକଡ଼ିର ଶୋଇବା ଘର ଯାହା, ବରଜୁର ଓ ବୁଢ଼ା ଖାମ ପଧାନର ସେଥିରୁ ଅନ୍ତୁଟା ଖବର । ଛକଡ଼ି ଘରେ ତ ହେଲେ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଫଟ ଦଖଣ୍ଡ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଛି । ତାଙ୍କ ଉପରେ ସବୁ କେଉଁ

Digitized by srujanika@gmail.com

କଣରେ ମୂଷାମାଟି ତ କେଉଁ କଣରେ କେମିତି ନର୍ଦ୍ଦି । ସେ ସବୁ ବେଙ୍କନା ଯେମିତ ଜମା ହୁଏ, ସେମିତ ବି ସଫା ହୁଏ ।

ଛକଡ଼ି ଶଗୁରର କପାଳକୁ ଏମିତ ଘର ମିଳିଛି । କଅଣ କରିବ ? ବଣିଆଏ ଭଲକରି ଘର କରିବାକୁ ତାର ଉପାୟ ନାହିଁ ? ଘରର ସବୁ ଆୟ ବ୍ୟୟ ତ ବାପ ଭାଇଙ୍କ ହାତରେ, ତାକୁ ପଚାରୁଛି କିଏ ? ଭଲକରି ଗଣ୍ଡେ ଲଟକଣ ସେ କରିପାରିଲା, ନା ବାଜସ ଖଣ୍ଡେ କରିପାରିଲା । ବାପ ବୁଢ଼ା ତ ସବୁକଥା ଭାଙ୍ଗିଲା— ବିଦେଶ କରିବ ନାହିଁ କି ପରଦୁଆରେ ଗୁହାରି କରିବ ନାହିଁ । ଭାଇ ବି ତା ଆଡ଼କୁ ପଦେ କହିଲା ନାହିଁ । ମନେ ମନେ ଛକଡ଼ିର ବାପ ଭାଇଙ୍କ ଉପରେ ଖାର ରାଗ ହେଲା ।

ରାତି ପାହୁଡ଼ ଝଁମଝଁମ କରି ଛକଡ଼ିର ଘରଣୀ କେତେବେଳେ ଘରକାମ ସାରି ଶୋଇବା ଘରକୁ ଆସିଲା । ଛକଡ଼ିକି ଗୁହାରିଲା ନାହିଁ କି କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । କବାଟ ପାଖରେ କାନିଟି ପାରି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଛକଡ଼ି ବୁଝିଲା, ଆଜି ଗୋଟାଏ କିଛି କଜିଆ ଗୋଳ ହୋଇଛି ।

ସେ ମୁହଁକୁ ହସି ପଚାରିଲା "କି ହେ, ଆଜି କଅଣ ହେଲାକି ?"

ଘରଣୀ ଜବାବ ଦେଲା ନାହିଁ । ଛକଡ଼ି ସ୍ତ୍ରୀର ହାତ ଧରି ଉଠାଇବାକୁ ଗଲା । ଘରଣୀ ହାତ ଛାଟିଦେଇ କହିଲା, "ଯା ଭାରି, ସେ ସୁଅଗଗୁଡ଼ାକ ତୋ ଭାଇ ଭାଉଜ ଝିଅଙ୍କ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦେଖାଇବୁ ।"

ଆଉ ତ କଥା ନାହିଁ ବାରତା ନାହିଁ, ଏମିତ ଗୁଡ଼ାଏ ହେଲେ କଅଣ ହବ ?"

"କଅଣ କଥା କହିବି ବା—ଧାନ ଗଣ୍ଡାଏ ଶୁଖେଇ ଦେବାକୁ ହାତ ଛୁଟୁ ପଡ଼ୁଚି, ଗୋଡ଼ ଛୁଟୁ ପଡ଼ୁଚି, ପୋଡ଼ା ଯାଉଚନ୍ତି,

Digitized by srujanika@gmail.com

ଜଣ ଯାଉଚନ୍ତି—ଭାଇଙ୍କ ମ ? ଭୋକ ଗଣ୍ଡିରେ ମୁଁ କଅଣ ଖାଏ ନା ଧାଉଁରେ ? କାହିଁ ଲାଗିଯିବାକୁ ମତେ କାହିଁକି ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି ମ ?"

"ଭାଇଙ୍କ ତୁ ସେମିତ କହୁଛୁ !"

"ମୁଁ କଅଣ କହିବି ମ । ମୁଁ କହୁଥିଲେତ ବର୍ଜିଣ ଯାଇ ଖାଇ ଗୋଡ଼େଇବ । ତାଠେ ଯେବେ କିଛି କହୁ ନ ଥାଏ ତେବେ ହାତ ଧରି ବାହା ହେଇଥିଲୁ କାହିଁ ?"

ଛଡ଼ଷ ଅଛୁତପୂର୍ବଅ ଗୁଆଁଭାତ ଖଣ୍ଡକରେ ଠକ ଠକ ଭଲ ଗୁଅ ଭୁଙ୍ଗ ଭୁଙ୍ଗ କଅଁଳ କରି କହିଲେ, "ଅଲୋ, ସେକଥା କଏ—ଚୋରଅଣୀ ନା ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ ? ଏ ଘର କଣ ତା'ର ? ସେ ଯେମିତ ଗୋଟାଏ, ତୁ ବି ସେମିତ ଗୋଟାଏ—ତାଠେ କହିବାକୁ ସେ କଏ ?"

ସାନବୋହୂ ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ଦେଇ କହିଲା, 'ଅଖିରେ ଫଡେଇ ନାକରେ ଶୁଙ୍ଘି ଶେଷକୁ ହେଲା ସଇତବ 'ଲୁଣ—ଶୁଣିଲ ତ ସେ ବାର ଅନା କଥା କହୁଚି, ଫେରେ ଅଜ ପଗୁରୁଚୁ କଅଣ ?"

"ଅରେ, ତୁ ଅଗ ପଦକୁ ପଦେ ଜବାବ ଦେ—ତେଣିକି ଆମେ ସବୁ ବୁଝିବା ନା ?"

"ହିଁ ତୁ ତ ଖାଲି ବୁଝି ପକେଇବୁ ଖମ୍ଭ ଅଛୁ । ଏତେ ଦିନ ପରି କହୁଥିଲି, ତୁ ତା' ପିଲାଙ୍କୁ ଛୁଇଁବୁ ନାହିଁ ବୋଲି—"

"କଲୋ, ବୁଢ଼ା ଚରି ପଇସା ଦେଇଥିଲା, ତାଙ୍କ ପାଇଁ କଣ୍ଢେଇ ଭୋଗ ଖାଇ ଅଣିବାକୁ । ମୁଁ କଅଣ ହାତରୁ ଦେବାକୁ ଯାନ୍ତି ?"

"ଭାଇଁକି ମ—ଗାଁ ଭିତରୁ ଅଛି କଅଣ କେହି ପାତରି ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ ନ ଥେଲେ କି ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଅରେ, ଘର ଭିତରୁ ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ଯାଉଛି, ପର ହାତରେ କଏ ଭରସା ଥାଏ ?"

ଛକଡ଼ି ନିର୍ବିକାରଚିତ୍ତରେ ଏ ମିଛ କଥାଗୁଡ଼ାକ କହି ଚାଲିଥିଲା । ମାଇପିଲୋକ ମିଛ ନ କହିଲେ ସେ କଣ ତୁଟିବ ? ଘର ଘରକର ସିନା ଉଗାର—ପିଲାଗୁଡ଼ାକ କି ଦୋଷ କରିଛନ୍ତି ? ଛକଡ଼ି ଚରିତ୍ର କଣ କରିବ, ଯେତେ ପର ବୋଲି ସେ ତାଙ୍କୁ ଚିନ୍ତିଲେ ବି କେଜାଣି କାହିଁକି ମନଟା ତାର ପିଲାଗୁଡ଼ାଙ୍କ ପାଇଁ ଛଟପଟ ହୁଏ । ସେଥିପାଇଁ ଘରଣୀକୁ ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଗେଲ କରି ଦିଏ, କାକେଇ ଡକାଏ—କୋଉଟାଏ କି କଣ୍ଢେଇଟାଏ କିଣି ଆଣେ—ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ତାଙ୍କ ହାତରେ ଦିଏ । ସାବଧାନ କରିଦିଏ—ଖୁଡ଼ୀ ଆଗରେ କହିଲେ ଆଉ ଦିନେ ଦେବି ନାହିଁ ।

ପରିଚ୍ଛେଦ ତିନି

ଜୀବନ···ମରଣ; ଜାଗରଣ···ସ୍ୱପ୍ନ ।—ଦୁଇ ଦୁଇଟା ଅଲଗା ଅଲଗା ଜଗତ୍ । ତେବେ ଦୁଇଟା ଭିତରେ ଫାଙ୍କ ନାହିଁ—ପାଖ ପାଖ ଲାଗି ରହିଛନ୍ତି । ମଣିଷ କସରତ ଦେଖାଏ, କାଠଣି ହୁଏ ଗୋଟାଏ ଉପରେ—ଅରଟା ବେଳକୁ ବୁଦ୍ଧି ଦିଶେ ନାହିଁ । ଘର ସଂସାର, ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲା ଝିଅ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ମଣିଷକୁ ଜୀବନରୁ ମରଣକୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ଛଳିବ । କାହାର ସାଧ୍ୟ ଏଡ଼େଇବ ? ମଣିଷ ? ଇସ୍, ଦବଡ଼ାର ପ୍ରାଣୀ ।

ବରଜୁ ପଧାନଙ୍କ ଘରକୁ ଆଜି ସେହି ଖବର ଆସିଛି—ପହିଲେ ବୁଢ଼ୀ ଉଠରେ । ଭଲ କଥା—ପୁରୁଣା ପୁଣି ନୂଆ ହେବ, ପାକଲ

Digitized by srujanika@gmail.com

ବାଳ ଧଳା ହେବ, ପଣ୍ଡ ରହିବ କାହିଁକି ? ଝି’ ବୋହୂ ଗୋଡ଼ ଅଣ୍ଡିସି ଦେଉଛନ୍ତି, ନାତି ନାତୁଣୀ ମୁଣ୍ଡ ଅଣ୍ଡିସି ଦେଉଛନ୍ତି, ଛକଣ୍ଡ ବସି ଭାଗବତ ବୋଲୁଛି ।

ଦୀପ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହେଉଛି । ଘର ଭିତରଟିର ଅଧାଅଧି ଆଲୁଅ, ବାକିତକ ଅନ୍ଧାର । ଜୀବନର ଦୀପ—ତେଲ ସରିଗଲେ ସେ ବି ଏହିପରି ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହେଲେ ।

ଦୀପ ଦପ ଦପ ହୋଇ ଉଠିଲା—ଘରଟି ଭିତରେ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଛାଇ ନାଚିଲା । ବୁଢ଼ୀର ମାଣକ ପୂରିଗଲା ।

ନାତି ନାତୁଣୀ, ପୁଅ ବୋହୂ, ସ୍ୱାମୀ, ସଂସାର ସମସ୍ତେ ପଛକୁ ରହିଗଲେ; ସବୁ ମାୟା ତୁଟିଗଲା—ଘର, ବାଡ଼,ଶାଗପଟାଳି ! ବୁଢ଼ୀ ଚାଲିଗଲା । ସ୍ନେଠ ପଧାନପଣ୍ଡାଟିରେ ସେ ଖବର ଘରେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଡେରି ହେଲା ନାହିଁ । ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରେ ଶୁଣାଗଲା—ବୁଢ଼ୀର ସେମିତି ପୁଣ୍ୟ ନ ଥିଲେ, ସେ କଣ ଅହୁଅ-ଙ୍ଖା, ପାଚିଲା ବାଳରେ ସୁନ୍ଦର ନାଇ ବଡ଼ ଏକାଦଶୀ ଯାଉଥାନ୍ତା !

ବୁଢ଼ୀ ମରିଥିବାବେଳେ ଗ୍ରାମ ପଧାନଙ୍କୁ କେହି କାନ୍ଦିବାର ଦେଖି ନାହିଁ । ଶବ ଆଗରେ ଖଣ୍ଡେଦୂର ଲୁଅ କଜଳ ବାନ୍ଧି ଆସି କୁଅତେଇ କହିଲା, "ମୋର ଆଜ କେତେ ଦିନ କି ! ବରଷେ ଛ ମାସରୁ ତ ବେଶି ନୁହେ ! କେତୁଟା ଦିନ ପାଇଁ ବୁଢ଼ୀକୁ ଗୁଣ୍ଡ ପରବାସରେ କଅଣ ରଖି ପାରିବ ନାହିଁ ?"

ବୁଢ଼ୀ ଶୁଣିଲା । ଦୁନିଆଟା କାହିଁ କେଉଁଠି ବଦଳିଲା ନାହିଁ; ସୁତାଏ ବି ନୁହେ । ଜନ୍ମଦିନଅ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗୃହପାଖେ ଆମର ଏହି ଅତି ପୁରୁଣା ପୃଥିବୀ ସମାନ ଗତିରେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବରୁପା ନଈରେ ସେହିପରି ପାଣିସୁଅ ବୋହିଗଲା—କ୍ଷଣକ ପାଇଁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ହେଲେ କିଛି ବାଧ ହେଲା ନାହିଁ । ପଧାନପଡ଼ାର ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଅପୂ ଅପଦାଣ୍ଟ, ଗଛବୃଛ, ଜଳବାଡ଼ି, ସବୁ ସେମିତି ରହିଲା ।

ଶ୍ୟାମ ପଧାନ ବରଜୁକୁ ଡାକି କହିଲା, "ଅରେ ବାପା, ମୋର ତ ଆଉ ବେଶି ଦିନ ନୁହେଁ । ତୁ ଏତେବେଳେ ଗୃହସ୍ଥ ହବ ବାରଅଡ଼େ ବୁଲିବୁ । କେତେବେଳେ କୋଉ କଥା, ଗଲା ବେଳକୁ କୋଉଠି ଟିକିଏ ଦେଖି ପାରିବୁ ତ ନାହିଁ··· ।"

ବରଜୁ ଲେଖଠାର ପାଠପଢ଼ା ବେଶି ନ ଥିଲା । ଗାଁ ଗୃହାଳରେ ସେ ଯେତିକି ଦୂର ପଢ଼ିଥିଲା, ସେଥିରେ ଜମିଦାରୀ ଗୁମାସ୍ତା, କି ଏକାଲ ମୋହରର, ଖୁବ୍ ବେଶି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅମିନ ହେବା ଛଡ଼ା ବଡ ପାଣ୍ଠିଆ ଆଉ କିଛି ଗୃହସ୍ଥ ତାକୁ ମିଳନ୍ତା ନାହିଁ । ସେ ଜାଗାଏ ଦ'ଜାଗାରେ ଗୁମାସ୍ତା କାମ କରିସାରି ଏବେ ହୋଇଛି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅମିନ । ବାପ କେତେ ଥର କହିଲଣି ଗୃହସ୍ଥ ଛାଡ଼ିବାକୁ । ଦରକାର କଣ ? ଅମେ ଅଳପଢ଼ ଲୋକ, ଆଉର ଏତେ ଆଡମ୍ବର କାହିଁକି ? ମାଟି ଛାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ତ ବାପା ଅଜା ସାତପୁରୁଷ ଗଲେଣି; ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡା ଛାଡ଼ି କଲମ ଧରିଲେ ଅମେ କେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଉଠିଯିବୁଁ ।

ବରଜୁ ମଧ ବୁଝିଛି—ଜଣଙ୍କର ନୌକରି କରି, ଜଣଙ୍କର ତଳିପା ଚାଟି, ଆଉ ଜଣଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଡ ଥୋଇବା, ହାକିମି କରିବା, କେତେ ଅଲାଜୁକପଣିଆ । ତେବେ ଘରସଂସାର, ବାଳବଚ୍ଚା ତ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ତ ମଣିଷ ସବୁ କରୁଛି ! ବାପ ଗୃହସ୍ଥ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଯେତେ ଥର କହେ ସବୁ ଥର ସେ 'ହଁ ଛାଡ଼ିବି' କହି କିଛି ଦିନ ଟାଳିଦିଏ । ଗୃହସ୍ଥ ତାଳଗଛ ଛାଇ, କ୍ଷଣିକେ ଅଛି କ୍ଷଣିକେ ନାହିଁ । ତାକୁ ଗୋଟାଏ ଗୃହିଁ ବସିବ ? ତେବେ ଟିକିଏ ବାପା ସାଙ୍ଗରେ ତରକ କରି ସେ କହିଲା—

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଛାଡ଼ିଦେଲେ ତ ଦଣ୍ଡକେ ଛାଡ଼ ହୋଇଯିବ । କେତେବେ ଯାହା କରିବା, ଟିକିଏ ବୁଦ୍ଧି ବିଗୁଡ଼ ପିନା କରିବା ? ଗୃହସ୍ଥ ଖଣ୍ଡ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବରଷକୁ ବରଷ ଯାହା ଗୁଣ୍ଡେ ପାଏ ଖରଚ ହେଉଛି, ସେତକ ତ ଆଉ ହେବ ନାହିଁ ।"

ପଧାନ-ବୁଢ଼ା ପୁଅର ବୋକାପଣିଆ ଦେଖି ହସି ହସି କହିଲା, "ଅରେ ପାଗଳା, ଧନ ସଞ୍ଚିବାଟା ପାଗଳାମି । କଥାରେ ଅଛି, ପୁଅ ଯୋଗ୍ୟ ହେଲେ ଧନ କାହିଁକ ସଞ୍ଚୁ ? ପୁଅ ଅଯୋଗ୍ୟ ହେଲେ ଧନ କାହିଁକି ସଞ୍ଚୁ ? ଧନ ସଞ୍ଚିବାଟା କେତେବେଳେ ହେଲେ ନୁହେ ।"

ପୁଅ କହିଲା—"ଧନ ସଞ୍ଚିବାଟା କଣ ପାପ ?"

"ଖାଲି ପାପ ନୁହେ—ମହା ଅପରାଧ । ଧନ ସଞ୍ଚିବାଟା ଖାଲି ଚୋରି ରେ ବାପ, ଖାଲି ଡକାଇତି—ଆମ ଗାଁରେ ହରି ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖୁନୁ ? କେତେ ରାଣ୍ଡୀଖାଣ୍ଡୀଙ୍କ ରକ୍ତ ଶୋଷି ସମ୍ପତ୍ତି କରିଛନ୍ତି ? ସେ କଣ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ବାପ—ଖାଲି ରକ୍ତର ନିଶ୍ୱାସ । ପୋଡ଼ିଦେବ ରେ, ପୋଡ଼ି ଦେବ—ଦୁନିଆଁଟାକୁ ବି ଜାଳି ପାଉଁଶ କରିଦେବ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ପଇସା, ଏଇ ରକ୍ତର ପିଣ୍ଡର ପଇସା; ହଳାହଳ ସେ—ଯୋଉଠି ପଡ଼ିବ, ସେଠି ଜଳିବ ।"

ବରଜୁ ଯେଉଁ ଅମିନଗିରିଟି କରେ, ସେଥିରେ ଦରମାଟି ଛାଡ଼ି ଗୋଟିଏ ପଇସା ଅଧିକ ହୋଇ ତା' ହାତକୁ ଆସେ ନାହିଁ । ଲୋକେ ହାବା ହୋଇ କହନ୍ତି—"ଲଙ୍କାରେ ହରି ଶବଦ—ଅମିନ ହୋଇ ଫେର୍ ପଇସା ନ ଖାଇବ—ଦ' ଦ'ଟା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଆମେ ଦେଖି ଆସିଲୁଁ—ଏ କଥା କାନ ଶୁଣି ନଥିଲୁ, ଆଜି ଆଖି ଦେଖିଲୁ ।" ସତକୁ ସତ ବରଜୁ ଲୋକଟା ଭାରି ସଚ୍ଚୋଟ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ତାହାଠାରୁ ବାଇଗଣ କଷିଟାଏ ପାଇଁ ସେ ଲୋଭ କରେ ନାହିଁ; ବେଙ୍ଗ ଶାଗରେ ପଡ଼ ଗଣ୍ଡାଏ ପାଇଁ ଦାବି କରେ ନାହିଁ ।

ସେ ଟିକିଏ ଜୋର୍ କରି କହିଲା, "ଗୃହକର୍ତ୍ତା କରି ଦି'ପଇସା ରୋଜଗାର ଯେ ଖାଇବ, ତାର ସିନା ଅପରାଧ । ଯେ ଶିଳ ଦରମା ଗଣ୍ଡାକରୁ ଯାହୁଲାଏ ଅଧିକା ପାଇଁ ଆଶା ରଖିବ ନାହିଁ—?"

"ହଁ ରେ ବାପ, ସବୁ ଜଣା ଅଛି । ଗୃହକର୍ତ୍ତା କରୁଚ, ଦରମା ପାଉଚ—ଉପରଠା ଖୋଜ ନାହିଁ । ସେ ଦରମାଟି ପୁଣି କିଏ ଦେଉଛି ? ତମ ବାପ କଣ କୋଉଠି ଥାଉ ଥୋଇଥିଲା ! ଦରମା ଦରମା, ବାବୁ ବାବୁ, ହାକିମ ହାକିମ ! କାହା ପଇସାରେ ଏତେ ବଢ଼ିଲ ମ ? ଏଇ ମଲାମୁଣ୍ଡିଆଙ୍କ ପଇସାରେ । ଏ ବାବୁଗିରି, ହାକିମି, ବଡ଼ଲୋକି—କାହା ଯୋଗରୁ ମ ? ଓଳିଏ ଖାଇ ଯେ ତମ ଓଳି ଉପାସ ଶୁଅନ୍ତି, ତାଙ୍କରି ଯୋଗରୁ ? ଏ କଲକାରଖାନା, ରେଳ ଜାହାଜ, କୋଠା ବାଡ଼—କିମିତି ହେଲା ? ଆମରି ଗରିବଙ୍କ ରକତ ପାଣି ହୋଇ ସିନା ତିଆରି ହୋଇଚି ? ନା, ଦି'ପୁଞ୍ଜା ବାବୁ ହାକିମ ଯାଇ ତିଆରି କରିଦେଲେ !" ପଧାନ ବୁଢାର ଆଖି ଦି'ଟା ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତା ଛାତି ଫୁଲି ଉଠିଲା—ସେ ଯେମିତି ଦୁନିଆର ଗରିବ ଦୁଃଖୀଙ୍କ ପାଇଁ, ପୀଡ଼ିତ ପଦଦଳିତଙ୍କ ପାଇଁ ଆଜି ଓକିଲାତି କରି ପୃଥିବୀ ଆଗରେ ଏହି କଥା ଘୋଷଣା କରୁଛି ।

ବଉଜୁର ଲହୁ ଟବଟବ ହୋଇ ଫୁଟି ଅଇଲା । ବାପଠାରୁ ଆଜ ଦି'ପଦ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ସେ କହିଲା—"ହାକିମ, ସିପେଇ, ଓକିଲ, ବଡ଼ଲୋକ, ଜମିଦାର କଣ ଆମର କିଛି ଭଲ କରନ୍ତି ନାହିଁ ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ହଁ, ହଁ, ଭଲ କରୁନାହାନ୍ତି କଅଣ ? କେତେ ଚୋର, ଡକାୟତ, ଗଣ୍ଠିକଟା, ଠଣ୍ଟିକଟାଙ୍କ ହାତରୁ ଆମକୁ ବଞ୍ଚଉଛନ୍ତି ତ । କିଏ ଗୋଟାଏ ପାପକର୍ମ କଲା ତ ତାର ଉଚିତ ଦଣ୍ଡ ହେଉଛି । କିଏ ବଳୁଆ ପଡ଼ି ଆଉ ଜଣକ ଜମି ଗ୍ରାସ କଲା ତ ତାର ଉଚିତ ଅଦାଲତରେ ସେ କଥା ବିଚାର ହେଉଛି । ତେବେ ଏ ଯେ ଚୋର, ଗଣ୍ଠିକଟା, ଠଣ୍ଟିକଟା—ଏ ତ ଆମରି ଭିତର ମଣିଷ । ଆମେ ପାପୀ, ଆମେ ଦୋଷୀ ବୋଲି ତ ଏତେ ମୋହରିର, ଓକିଲ, ହାକିମ, ଅମଲା, ସିପେଇ, ଚପରାସି । ଆମେ ସିନା ସୃଷ୍ଟି ତିଆର କରିଥାଉଁ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କହୁଛି—ସେମାନେ ଆଉ କିଛି ନୁହନ୍ତି, ଆମରି ମନ୍ଦ କର୍ମର ଅଭିଶାପ; ଆମରି ପାପର ଫଳ । ଆମ ପାପ ଯେତେ ବେଶି ହେଉଛି ମୁକ୍ତିଆର ଓକିଲ ସେତିକି ବଢ଼ୁଛନ୍ତି ସିନା । ଆମେ ଭଲ ହେଲେ ଏତେ ହାକିମ କାହିଁକି ? ପୁଲିଶ, ଓକିଲ, ମୁକ୍ତିଆର କାହିଁକି ? ଏତେ ଜେଲଖାନା କଅଣ ହୁଅନ୍ତା, ଏତେ ନାଲିପଗଡ଼ି କଅଣ କରନ୍ତେ ?"

ପୁଅ କହିଲା, "ଆମର ତେବେ ଆଉ ପୁଣ୍ୟ କାହୁଁ ହେବ ? ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ତ ଲେଖା ନାହିଁ—ଯେଉଁ ଅଣ୍ଟୁ ପଟେଇ ବଲ ବାନ୍ଧୁଥିଲେଁ, ସେଇ କଥା ତ ରହିଲା—ବଡ଼ବଡ଼ଆଯାକ ଆମକୁ ପେଣ୍ଡବେ, ପେଷିବେ ନାହିଁ ତ, ଆଉ କାହାକୁ ?"

ବୁଢ଼ା ହସି ହସି କହିଲା, "ଧନ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସବୁ କିଣା ହୁଏରେ ବାପ, ପୁଣ୍ୟ କିଣା ହୁଏ ନାହିଁ । ଟଙ୍କା ଦେଇ ଟିକିଟି କିଣି କରି ବୈକୁଣ୍ଠକୁ ଯିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ପୁଣ୍ୟ କିଣେ ଖାଲି ମଣିଷପଣିଆରେ ବାପ । ଯୋଉଠି ଯେତେ ମଣିଷପଣିଆ କମ୍ତି, ସେଠି ପାପ ସେତିକି ବେଶି ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

ଏ ସତକଥା । ବରଜୁ ତା' ଅମଳରେ ଯାହା ଦେଖି ଆସିଛ, ନୌକର କଲେ ଏଇ ମଣିଷପଣିଆଟିକ କିମିତ ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ଶେଷ ହୋଇଯାଏ—ଅଜ ମଣିଷ ଭିତରେ ପିଶାଚ କିପରି ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ରାହୁ ପରି ଗ୍ରହୁଁ ଗ୍ରହୁଁ ଗିଳିଯାଏ । ଗରିବ ଦିନମଜୁରିଆ କାମିକା ଲୋକ—ସେ ସଂସାରରେ କଣ ନ କରେ ! ଦୁନିଆର ଖାଇବା ପିନ୍ଧିବା—ଏଟା ବଡ଼ କଥା ଯୋଗାଏ ସେହି ତ ! ମଣିଷ ପବନ ପିଇ ବଞ୍ଚେ, ଏକଥା ସେ ଜୀବନରେ କେତେ ଥର ଭାବେ ? ସେମିତି ଏଇ ଗରିବ ମଜୁରିଆଙ୍କ ପିଇ ସ ସାର ବଞ୍ଚେ । ସେ କଥା କେହି କହିବେ ନାହିଁ ।

ବରଜୁ ଟିକେ କଳ୍ପ···ଗୃହିଣୀ ଖବର ନାହିଁ । ମାଟି ଛଡ଼ା ତ ତା'ର ବେଉପା, ସାତ ପୁରୁଷର; ସେଇଥି କଲେ ତା'ର କୋଉ ମାନହାନି ହେଇଯାଉଛି ।

ପଧାନ-ବୁଢ଼ା ଯାହା କହୁଥିଲା, ବୁଢ଼ୀ ମରିବାର ବରଷେ ନ ପୂରୁଣୁ ତାକୁ ବି ଅସୈନ୍ଧ ଛଲିବ । ବୁଢ଼ା ପରଭଅନା ପାଇ ମୁରୁକି ହସା ଦେଇ ବରଜୁକୁ କହିଲା, "ବାପାରେ ମୋର ହୋଇଗଲା; ଏଣିକି ତମ କଥା ତମର । ଗୋଟିଏ କଥା, ଏମେ ତ ଯୋଉଁଏ ଭାଇ—ବାଳ ମଟିରେ ହାଡ଼ ନ ପଡ଼େ, କି ଘର ମଟିରେ ପାଦେଗ୍ର ନ ଜଠେ । ଏଥିଲାଗି ତୁ ଜଗିଥିବୁ ।"

ବଡ଼ ବୋହୂ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଇଦେଲା । ସେମାନେ ଯାଇ ବୁଢ଼ା ପାଖରେ ଅଳିକଲେ, "ଜେଜେ, ଆମପାଇଁ କୋଉଠି କଣ ରଖିଚ ?" ବୁଢ଼ା ପୁଣି ଦୁଇଥର ଆଖି ଫିଟାଇ ତାହାକୁ ଖୋଜିଲା ପରି ଜଳ ଜଳ କରି ଗ୍ରୁହିଁଲା, ପୁଣି ଆଖି ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ବାଜ ନାତୁଣୀ ହାରି ପାଟି କରି ଡାକିଲା, "ଜେଜେ, ଆମ ପାଇଁ କଣ ରଖିଚ ?" ବୁଢ଼ା ପୁଣି ଆଖି ମେଲା କରି ଗ୍ରୁହିଁଲା—ଏ ଶବ୍ଦ ଯେମିତ

Digitized by srujanika@gmail.com

ବହୁ ଦୂରରୁ ଶୁଣାଯାଉଛି । ଛକଡ ମୁଣ୍ଡ ଅଉଁସି ଦେଉଥିଲା, ଅଜ ଥରେ ବୁଝାଇ କହୁନୋଲା । ବୁଢା ବୁଢାମାନେ ମରଯିବା ବେଳକୁ ଟଙ୍କା ଭଉଣ୍ଡ ସାଇତ ରଖି ଯାଇଥାନ୍ତି, ପିଲା ଝିଲାଙ୍କୁ ଶେଷରେ ଦେଇଯିବା ପାଇଁ । ବୁଢ଼ାପଧାନ ରଖିଚ କଣ ? ସେ ଟିକଏ ମୁରୁକି ହସି ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗୁଠି ଉପରକୁ ଟେକି ଦେଇ କହିଲା, "ତୁମ ପାଇଁ —ଧର୍ମ । ଧର୍ମ ।"

ଆଖି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା, ଅଉ ଫିଟିଲା ନାହିଁ । ପୁଅ ବୋହୂ, ନାତି ନାତୁଣୀ ଭେଁ ଭେଁ କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ । ବଡପୁଅ ବରଜୁ ପଧାନ ଯେତେବେଳେ ମୂର୍ଦ୍ଦାର ଘରୁ ଫେରି ଆସିଲା, ସେତେବେଳେ ତା' ଆଖିରୁ ଥପ ଥପ ହୋଇ ଗୁରୁ ଛଅ ଟୋପା ଲୁହ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ଗାମୁଛାରେ ଆଖି ପୋଛି ଦେଇ ସେ ବାପର ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି କ୍ରିୟାରେ ମନ ଦେଲା । ଭାଇ ଭଉଣୀମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ କହିଲା, "ବେଶ୍ ତ — ଅଉ କଣ ଅଛି ? ଜୀବନ ମରଣ ତ ସଂସାର ।"

ପଧାନ ବୁଢ଼ାର ମରିଯିବା ଖବର ଗାଁ ଆଖପାଖ ଗୁରୁଥଡେ ଗୁହୁଁ ଗୁହୁଁ ଶେଦଗଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ଘର ଅବା ମୁରବୀଶୂନ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଆହା, ମଣିଷଟିଏ ଥିଲା ଏକା—ହଜାର ମଣିଷରେ ମଣିଷଟିଏ । ସାତ ଗୁଖଣ୍ଡ ମାଟି ତ ସମସ୍ତେ ଜାଣିଚନ୍ତି । ତମ୍ବା-ମୁଣ୍ଡ କିଏ ବାଛି ଆସିଚ କି ? ହେଲେ ଏଇ ମାଟିରୁ ବି ସୁନା ହେଉଚି । ଏଇ ମାଟି ଉପରେ ସେ ସୁନା କଣିକାଏ ଥିଲା ।

ଜୀବର ଭଲ ମନ୍ଦ ବାଣୀ
ମରଣକାଳେ ତାହା ଜାଣି ।

ବରଜୁ ଭାରି ଖାଉ ଲୋକ ବୋଲି ଗାଁଯାକ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଶାମ ପଧାନ ମଲାପରେ ଲୋକେ କହିଲେ, ବାପର ନାଁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ରଙ୍ଗିଲେ ରଙ୍ଗିବ ବଉଳୁ । ଯାହାର ବାପ ଚଢ଼ିଲ ଘୋଡ଼ା, ତା'ର ପୁଅ ଚଢ଼େ ଥୋଡ଼ା ଥୋଡ଼ା । ବାପ ପରି ବଉଳୁ ସେମିତି ମଜଭୁତିଆ, ମାଂସହାଡ଼ ମର୍ଦ୍ଦଟାଏ—ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକାଟାଏ ଭିଡ଼ି ସକାଳ ପହରୁ ଗାଇ ନେଇଟିଲ ଯାଏ ବିଲ ବାଡ଼ି, ବାଗବଗିଚା ହୁରୁଅଡ଼ ବୁଲୁଥିବ । ଘରକୁ ଅସିଲେ ଦ'ଗୋଡ଼ରେ ତେଲ ମାଲିସ କରି ଶୁଏ । ବାପ କହୁଛି, "ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକା, ପାଦରେ ତେଲ, ବଇଦ ସଙ୍ଗତେ କରିବ ଗେଲ ।"

ସତକୁ ସତ ଲୋକଟାର ମୁଣ୍ଡ ବଥେଇବାର କେହି ଜାଣି ନାହିଁ । କି ଖରା, କି ବର୍ଷା, କି ଶୀତ—ସବୁ ଋତୁରେ ଏହିପରି ବିଲବାଡ଼ି କାମ କରିଅସେ । ଧାନ ହଳା ଖାରକରି କାନ୍ଧରେ ଥୋଇଦେଲେ, ଦ'ଜଣ ମଣିଷ ତାକୁ ଉଠାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ପାଣି ବୋହି ବସିଲେ, ଚାରି ଜଣ ବୋହି ବୋହି ହାରିଯିବେ, ସେ ସେମିତି ଶେଣାଟିକୁ ଧରି କୂଣ୍ଡ ପରି ଠିଆ ହୋଇଥିବ ।

ଲୋକେ ସବୁଠାରୁ ତାକୁ ବେଶି ଖାତିର କରନ୍ତି, ତା ସଚ୍ଚୋଟ ପଣିଆ ଯୋଗୁଁ । ଉମର ସୁନାମୁଣ୍ଡା ପଡ଼ିଥିଲେ ସେ ଚାହିଁବ ନାହିଁ । କାଣିକଉଡ଼ିଟାଏ ତା' ଉପରେ ଥିଲେ ଯାଚି କରି ଦେଇଯିବ । ପାହୁଲାଟାଏ କାହାର ଖାଇବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଟି ଲୋକେ କହନ୍ତି, ବଉଳୁଅ ପଇସା ତ ବାମ୍ଭଣ ଅଗରେ ଥୁଅ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନୀତି ବଦଳିଯିବ, ବଉଳୁ ପଧାନର କଥା ଯାହା ମୁହଁରୁ ବାହାରିଥିବ, ଜୀବନ ଚାଲିଗଲେ କେତେ, ମୁଣ୍ଡ କଟିଗଲେ କେତେ—ସେଇ କଥା ହେବ,. ହେବ ।

ହେଲେ କଣ ହେବ, ବଉଳୁର ଘରଣୀ ତା' ନିଜ ଲାଗି ହେଲା ନାହିଁ । ସେ କଥା କଥାକେ କଜିଆ କରିବସେ । ଚାରିଟି ପିଲାର ମା

Digitized by srujanika@gmail.com

ବୋଲି ଗର୍ବରେ ତା' ଗୋଡ଼ ତଳେ ଲାଗେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ବେଶି ଆଦର ପାଇବାକୁ ଦାବି କରେ । ସେଇ କାରଣରୁ ବରଜୁ ସାଙ୍ଗରେ ଥରକୁଥର ତା'ର ମନ ଅମେଳ ହୁଏ ।

ହେଲେ ଏତେ ମେଳ ଅମେଳ ଆଦର ସୁଅଗ ପାଇଁ ବରଜୁକୁ ତର କାହିଁ ? ଦିନ ଭିତରେ ତ ଘଡ଼ିଏ ତର ମିଳେ ନାହିଁ, ଘର ଭିତରର ହାଲ ବୁଝିବାକୁ । ରାତି ହେଲେ ଗଣ୍ଡାଏ ଖାଇଦେଇ ପଡ଼ିଯାଏ । ବଡ଼ ବୋହୂ ଘରକାମ ସାରି ଯାଇ ସ୍ୱାମୀକୁ ମୋଡ଼ି ବସେ । ବରଜୁର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ଝୁଠୁଳୁ ଝୁଠୁଳୁ କରି ସାନ ବୋହୂ କଥା ପଦଅର କଥା ଆରମ୍ଭ କରେ । "ଶାଶୁ ଥିଲେ, ଶଶୁର ଥିଲେ, ସବୁକଥା ଚପି ରହୁଥିଲା । ଏବୁଲୁ ଏବୁଲୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁ ଫିଟିଲା । ଏ ପୁଣି ମାଙ୍କଡ଼ ଟୋକାଟାଏ ଯେ ସେ ମୋତେ କହୁଚ ଖାନକୀ । କାହିଁକି ବା ତୁଠା କଏ ରେ । ତୁ ପୁଣି ମୋତେ କହୁଚୁ—ବାଘର ଘରେ ମିଣିଗର ନାଁ ? ଭେଣ୍ଡାଟାଏ ତ ହେଲୁଣି ଯେ ଗୋରୁ ଢୋକଟେ ଧାନ ଖାଇଲେ, ଜଳ ଢେଉଁଠି ଜକୁଡ଼ି ଗଲ, ଦିନେ କଣ୍ଠ ବୁଝିବୁ ନାଇଁ—ଗୋଟିଏ ମଣିଷ ସବୁ କଥାକୁ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି କଣ୍ଢା ହେଲଣି । ଛାର ଦୁଅର ଶୁଣି ପିଣ୍ଡା ହେଇ ଖାଲି ଦ'ଓଳି ଦ'ବଖତ ଖାଇବାବେଳକୁ ଆସିବୁ । ତା' ଉପରେ ମତେ ପୁଣି କହୁଚୁ—ଖାନକୀ । ମାଇପୁଟାଏ ଯେ କୁଠା ଖଣ୍ଡକ ଦ' ଖଣ୍ଡ କରିବ ନାଇଁ—ଗୁଡ଼ଲ କମିତ ଚୁଲି ମୁଣ୍ଡକୁ ଆସେ, ଜାଣିବ ନାଇଁ । ଖାଲି କଥା କହିଲା ବେଳକୁ ଘଂଚଡ଼ା ମାଇପ ବାଘପର ମିଶି ଆସିବ—ସେ କହିବ, ଖଣ୍ଡ ଅଣ୍ଟୁ କୁଡ଼ି, ଏ କହିବ ଖାନକୀ । ଭଲରେ—ମୁଁ କଣ ଛତରଖାଇ ପଢରଗୋଟେଇ ହେଇଚ କି—ମୋର କଣ କେହି ନାହାନ୍ତି କି !"

Digitized by srujanika@gmail.com

କିନ୍ତୁ ବରଜୁ ଯେ ସେ କେତେବେଳୁ ନିଦରେ ଶୋଇ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରିଲାଣି । ବଡ଼ବୋହୂ କଥା ଗପି ଗପି ଶେଷରେ ନିର୍ବାଣ ହୁଏ ।

ତେବେ ଭାଗବତ ଅଧ୍ୟାୟକ ପାଙ୍ଗି ଶୁଣି ନ ପାରିଲେ ଜଣ ହେଲା, ଶୁକଦେବ ଶ୍ରାନ୍ତ । ସାନ ବୋହୂ ତାକୁ ପାଖରେ କାନପାରି ସବୁ ଶୁଣି, ଆସି ଛକଡ଼ି ଆଗରେ ବଖାନ କରେ—

"ବଡ଼ଭାଇ ବଡ଼ଭାଇ ହୋଇଥିଲା ପରା, ଏବେ ଶୁଣ ଆସି । ମାଇପଟା ତାଙ୍କର ନ ହେଇ, ତମେ ତାଙ୍କର ହବ ? ମାଇପ କେତେ ମିଛ ସତ କରି ଲଗେଇ କହୁଚ; ଘଇତା ସେଥିରେ ପୁଣି କେମିତି କହୁଚ,—ତାହିଁକି ! ଘର ପାଇଟି ସେ ସବୁ କରିବନି, ଖାଲି ବସିକରି ଗୋଟାଏ ମଣିଷ ଖାଇବ କି ? ବସେଇ ଏ ମତେ ଖାଇବାକୁ ଦଉଚ । ଧାନକୁଟୁଆଁ ଠଉଁ ଭାତବନ୍ଧା, ଭାତବନ୍ଧା କିଏ ହବୁ କରେ ମ ? ଏଥର ମୋର ଗରଜ ପଡ଼ିଛି, କେମିତି ବାନ୍ଧବାଡ଼ି କରି ଦେବ ଦେଖ ରଣ୍ଡୀ ।"

ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ କଥା, ସବୁ ଏକାବେଳେ ଝୁଟ୍ଟା ମିଛ ବୋଲି ଛକଡ଼ି ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ । ବଡ଼ଭାଇଙ୍କ ଲୋକେ ବାହାରେ ଯାହା କହନ୍ତି; ଭିତରେ ଘେନିବ ସେ ତାହା ନୁହେଁ ! ହରି ମିଶ୍ରେ ଯାହା କହୁଥିଲେ ସତ କଥା । ବରଜୁର ଖାଲି ଉପରେ ଦେଖିବାକୁ କଥାଟି ସବୁ ।

ହରି ମିଶ୍ରେ ପଞ୍ଚାୟତ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ । ବରଜୁକୁ ଲୋକେ ଯେମିତି ଭଲ ପାଆନ୍ତି, ତାହା ସେ ଦୁ'ଆଖିରେ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ କଥା କଥାକେ ବରଜୁର ନିନ୍ଦାତକ ଗାଇ ବୁଲନ୍ତି । ଛକଡ଼ି ଭାଇର ନିନ୍ଦା ଧରଣୀଠାରୁ ଶୁଣେ, ତାଙ୍କଠାରୁ ବି ଶୁଣେ । କିନ୍ତୁ ମୁହଁ ଫିଟାଇ ଭାଇ ଆଗରେ କହି ପାରେ ନାହିଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ବଡ଼ଭାଇ ଭା'ଠାରୁ ବୟସରେ ଅନେକ ବଡ଼, ଦଶ ବର୍ଷରୁ ବେଶି । ଆଖ ପାଖ ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡ ଗାଁରେ ଜାଣନ୍ତି ବରଜୁ ପଧାନର ଘର । ଛକଡ଼ି ବାଟଭାଇ ନାଁ ହେଲେ କୋଉଁଠି ପଡ଼େ ନାହିଁ । ବାପ ମରିଯିବା ପରେ ଛକଡ଼ି ଦେଖିଲା, ସେ ବଡ଼ ହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଛି । ଖୁଣ୍ଟା ହେବା ପାଇଁ ପୁଣି ଘରଣୀ ସବୁବେଳେ ଠିକ୍ ଅଛି ।

କେଉଁଦିନ ଛକଡ଼ି ତାସ ଖେଳି ଆସିଲା ବେଳକୁ ଦୁଧ ନ ଥିଲା, ତରକାରି କମ୍ ଥିଲା, ଭାତ ତଳତଳିଆ ପେଜୁଆ ହୋଇଥିଲା । ଭୋଜୀ ମନକୁ ଏ ସବୁ ବଡ଼ ବାଧେ । "କାହିଁକି ମ । ମୋର କଣ ଛ'ଟା ନ'ଟା ଅଛନ୍ତି କି—ଗୋଟାଏ ବୋଲି ମଣିଷ । ସେ ଗଣ୍ଡେ ମନ ବୋଧକରି ଖାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଦରକାର ନାଇଁ, ମୁଁ ଏଠି ରହି କରି କାହାର କଣ କରିବି କି ? ତମ ଭାଇ ଭାଉଜଙ୍କୁ ଘିନାକରି ତମେ ରହ । ମୋର ତ ବାପ ଘର ପଡ଼ିଛି; ପାଞ୍ଚଟା ଉପୁରି ମଣିଷ ବେଳ୍କନା ଖାଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ମୋ ପେଟ କଣ ଅପୋଷା ରହିବ ?"

ଛକଡ଼ିକୁ ଯେଉଁ ସବୁ କଥା ଆଗେ ଆଗେ ଖରାପ ଲାଗୁଥିଲା, ପରେ ଅଳ୍ପେ ଅଳ୍ପେ ସେ ସବୁ ଅଭ୍ୟାସରେ ପଡ଼ିଗଲା । ମାଇଚିଆଟା ପରି କେତେ କାଳ ଏମିତି ସେ ପଡ଼ି ରହିବ ? ନାଥ ଖଟେଇ, ହାଲ୍ ଆଜି ଏବେ ଭାଇମାନଙ୍କଠଉଁ ଭିନେ ହୋଇଗଲେ । ସେ କଣ ଚଳୁ ନାହାନ୍ତି ? ଆଉରି ତ ଭଲ ଚଳୁଛନ୍ତି । ଦୋକାନ ଖଣ୍ଡେ ଗଣ୍ଡେ କରି ହାତରେ ପାଞ୍ଚ ପଇସା କରି ଏଣୁଣି ତ ତାଙ୍କ ପରି ସେ । ଭାଇ ପାଖରେ ରହି ଛକଡ଼ିକୁ ଏବେ କଣ ଗୁଡ଼ାଏ ମିଳି ପଡ଼ୁଚି ? କିନ୍ତୁ ଭିନେ ହେବ କେମିତି ? କିଏ ସେ କଥା ଆଗ କରି ଉଠେଇବ ?

Digitized by srujanika@gmail.com

ପରିଚ୍ଛେଦ ଚାରି

ଚଉପାଖରେ ଧାନ କ୍ଷେତ ସବୁଜ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଉପରେ ଆସିଣ ମାସର ନେଳି ଆକାଶ—ଟାଇଁ ଟାଇଁଆ ଖରା ଛାଲୁ ଫଟେଇ ଦେଉଛି । ମଝିରେ ମଝିରେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଧଳା ବଉଦ ସଫସୁଫଣ ଦେଖାଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଗରେ ଭାସିଗଲା ବେଳେ ତାର ଛାଇ ବିଲ ପରେ ବିଲ ଡେଇଁ ଚାଲି ଯାଉଛି । ବହୁତ ଦୂରରେ ଗଛ ଗହଳରେ ଗାଁଗୁଡ଼ିକ ଲୁଚି ରହିଛି । ପବନ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ବହି ଯାଉଛି । ଏଇ ସବୁଜ କାଆସ ଉପରେ ତା'ର ଗନ୍ଧ । ଆକାଶ କେଡ଼େ ଉଚା, କେଡ଼େ ନେଳି । ପୃଥିବୀ ଉପରେ ମଣିଷ ହାତର ଏହି କାରିଗରୀ ଦେଖି ଯେମିତିକି ସେ ଖୁସି ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଛି ।

ଏଇ ଶୋଭା ଭିତରେ ଠାଏ ଠାଏ ବିଲ ମଝିରେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ କଳା କଳା ଜନ୍ତୁ ନଇଁ ପଡ଼ି କଣ କାମରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । କେଉଁଠି ପଞ୍ଝାଏ ବଗ, କେଉଁଠି ପଲେ ଶୁଆ—ଏ ବିଲରୁ ଉଠି ସେ ବିଲରେ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି; ସେ ବିଲରୁ ଉଠି ଦୂର ଗାଁ ଗଛରେ ମିଶି ଯାଉଛନ୍ତି । ଏହି ଧାନ ଗଛ ମୂଳେ ନଇଁ ପଡ଼ିଥିବା କଳା କଳା ଜନ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର କେଉଁଆଡ଼କୁ ନଜର ନାହିଁ । ସେ ବି ଯେମିତି ଏହି ବିଲ ବାଡ଼ ଚଢ଼େଇଙ୍କ ପରି, ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆକାଶ ପରି ନିତିଦିନିଆ—ପୁରୁଣା । ଖରା ନାହିଁ, ବର୍ଷା ନାହିଁ, ଶୀତ ନାହିଁ, କାକର ନାହିଁ—ବାରମାସ ଛ ଋତୁ, ତିନିଶ ପଁଷଠି ଦିନ ଏହି ଏକା ଭାବରେ ସେ ଚାଲିଛନ୍ତି । କାଳ କାଳ ବିତିଗଲାଣି । ଆଜିଯାଏ ସେ ଦିହ ପାଇଁ ଖଣ୍ଡେ ଅଙ୍ଗା ମିଳିଲା ନାହିଁ ଘୋଡ଼େଇ ହେବାକୁ—ଛ' ହାତ ଗାମୁଛା ଆଠ ହାତ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ, ଭଲ କରି ଟିକିଏ ପିନ୍ଧିବାକୁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି, ଜନ୍ତୁ । ଖାଲି ମାଟି, ମାଟି—ମାଟି ତାଙ୍କର ପେଡ଼ଜଷା—ଜନମଠାରୁ ମରଣଯାଏଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ମାଟିରେ ଜନମ, ମାଟିରେ ଖୁଆ, ଜୁଠା, ବସା, ମାଟିରେ ସବୁ—
ମାଟି ଭାଙ୍ଗିଲେ ପେଟ ପୋଷେ—ମାଟିର ମଣିଷ……।

ଏହି କନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ବରଜୁ ପ୍ରଧାନ ଗୋଟିଏ—ଅଣ୍ଟାରେ ଖଣ୍ଡେ ମଳିଆ ଗାମୁଛା ଘେରେଇ ଦେଇଛି, ମୁଣ୍ଡରେ ଠେଙ୍କାଟାଏ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଭିକ୍ଷ ଧାନ ଗଛମୂଳେ ଅଣ୍ଡେଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ଭାଳ ଭାଳ ଧରୁ କେତେ ବାଉଳ୍‌ ଏମିତ ଭାଦୁଅ ଗଳକଟି ପିଠିରେ ଖାଇ ତାପ ସହ ମଶୀଷଜାତ ପାଇଁ ଅହାର ବାଢ଼ି ଗଲେଣି—ଅଶା ନାହିଁ—ଭାଷା ନାହିଁ—ଅଣି ଥାଇଁ ଥାଇଁ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, କାନ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଶୁଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ଜିଭ ଥାଇ କଥା ପଇଟେ ନାହିଁ—କାଲ, ଅନ୍ଧ, ମୂକ । ନିଜ ଦୁଃଖ ନିଜେ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ, ନିଜ କଥା କହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ—ଅବଢଳ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୋରୁ । କାରଣରେ ଅକାରଣରେ ପିଠିରେ ପାଞ୍ଚଣ ପାହାର ପଡ଼ୁ, ଗାଳି ଫଇକ୍ରତ ହେଉ, ତନ ଓଳ ମୁନବ ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଉ—କାହିଁରେ ଅପତ୍ତି ନାହିଁ ।

ଯଦୁ ଦଳେଇ ବଉଳ୍‌ର ପଢ଼ଶା—ଭାଇ ଲେଖା ହେବ—ପାଖ ବାଲରେ ବାଲ ବାନ୍ଧୁଛନ୍ତି ସେମିତ ଅଷ୍ଟ ପାଣ୍ଡି । ଦ'ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ଗପସପ ହେଉଛି । ଅଜି ଚଷାମାନେ ଯେଉଁ। ଘର କଥା ବାଲବାର କଥା ଗପ କରୁଛନ୍ତି ।

"ବଉଳ୍‌ଆ ଭାଇ, ସବୁ କପାଳରେ ଭାଇ, କପାଳ—ଗଛ ସନ ଅଖୁ ଅଗ୍ରାକ କେଡ଼େ ସୁବିଧାରେ ଜନ୍ମିଛ ଗଲ; ଏଥର ଗଛ ଗୁଳ୍ମାକ ଯେମିତ ମୁରୁକୁଟିଅ ମୁରୁକୁଟିଅ ହୋଇଛ, ସେଥିରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ଉଠିବ କି ନାହିଁ ।"

"ତାକୁ ଅଜି ତୁ କଣ କହୁ ? ଅମେ ତ ଚଷା, ପାଲୁପର୍ବ-ଯଜ୍ଞେ କମେଇବା ସିନା—ଡେଣିକି ନ ହେଲେ କାହା ହାତରେ ଅଛି ?"

"ଭୋଜ କଥା ଅମ ହାତରେ ଅଛିରେ ଭାଇ—'କର୍ମ ତମାହର ନିଜ ଗୁରୁ, ଜନ୍ମବ କେତେ ତୁ ପଗୁରୁ ।' କର୍ମ ହେଉଛ ସବୁ । କର୍ମରେ ନ ଥିଲେ କିଏ ଦେବ ? ପିଲାଟାର ଦାଦଦୁଃଖ ହେଲା ପଛ—କେତେ ଦାଅଁ ବୋଦଡାଙ୍କ କଣ ନ ଯାଚଲି । ମଙ୍ଗଳା ମାଙ୍କୁ କେତେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ମାଙ୍କଣା ନ କଲ୍ । କେହି ରଖି ପାରିଲେ ? ସବୁ ଖାଲି ମାହାଳିଆରେ ଭାଇ, କର୍ମ ବଡ଼ । ଟୋକାଟା ବଞ୍ଚିଥିଲେ ଏ ବର୍ଷ ମୋର ଭାବନା ଥିଲା ? ମାସ ଛଅଟା କଲିକତା ଗୃଲି ଯାଉଥିଲେ ଚରୁ ଓସାଇଁ ଧାନ ରହିଥାନ୍ତା, ନା ମିଶ୍ରଘର ଟଙ୍କା ରହିଥାନ୍ତା ?"

"ମଣିଷ ବଞ୍ଚୁଲେ ଯେବେ ସବୁ ହୋଇଯାଉଥାନ୍ତା—"

"ହଁ ଭାଇ, ସତ କହିଲ, ମଣିଷ ବଞ୍ଚୁର କରୁ ନୁହେ । କର୍ମ ଅସଲ—ମାଟିକି ସୁନା କରିବ, ସୁନାକୁ ମାଟି କରିବ ।" ବରଜୁ ମୁରୁବି ହସି କହିଲା, "ଆଖିଆଗରେ ଦେଖୁନ୍ତୁ—ହର ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘର—କର୍ମଟା କେଡ଼େ ଧଳଣ ।"

"ହଁ ରେ ଭାଇ, ସଂସାରରେ ଧର୍ମ ଅଛି ବୋଲି କିଣ କହିବା ଆଜି ? ଧର୍ମ ଖାଲି ପୁରାଣ ଭାଗବତରେ ନା । ହର ମିଶ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣଟାଏ—କଣ ନ କରୁଛି—କେତେ ଘର ନ ଭାଙ୍ଗୁଛି, କେତେ ଛଣ୍ଡି ନ ଚପୁଛି ? ସେ ଧନ ତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଦପୋଟି ଅଗୁଟାରେ ଧଣ୍ଡା ତୁଳସୀ ଛୁଇଁ ହଲପ କରି କେନା ଘର ଜମିଗୁଡ଼ା ନେଇଗଲା—ପଞ୍ଚଣ ଜଣଙ୍କ ଆଗରେ । କେଡ଼େ ନାଇଁ ଗଲା—କେମିତ ତା ଘାତ ପଡେଇଲାରେ । ଏବେ ଦେଖିଲ, ଧନ ଜନ ଗୋପଲକ୍ଷ୍ମୀ—କୋଉ ପଦରେ ତାର ଊଣା ? ଏ କଥା ଦେଖିଲେ ସଂସାରରେ ଧର୍ମ ଅଛି ବୋଲି କିଏ କହିବ ?"

ବରଜୁ ପଧାନର ତାଳୁଠାରୁ ତଳିପାପାଏ ଥର ଉଠିଲା । ଧର୍ମ ନାହିଁ । ଖାଲି ଅଧର୍ମ, ଅନ୍ୟାୟ, ପାପ । ମଣିଷ ଜାତିଟା ଏହାର ଉପରେ ବଞ୍ଚିଛି । ଲୋକେ କହନ୍ତି, ବଣମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ଯେ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ବଳୁଆ ପଡ଼େ, ସେ ଅଙ୍ଗଣା ପିଲା ମାଇପ ଆଜ ପାଞ୍ଚଟା ଦୁର୍ବଳଙ୍କୁ ମାରି ଖାଏ । ଭୂଆ ବରାଡ଼ି ବଳୁଆ ପଡ଼ି ଭଣ୍ଡି ଭଣ୍ଡି ନିଜ ଛୁଆଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ଖାଏ । ମଣିଷ କଅଣ ସେଇଟା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଆଖ ପାଖ ସାତ ପଡ଼ିଶା ପାଞ୍ଚୋଟିଙ୍କୁ ମାରିଲେ ଗୋଟିଏ ବଞ୍ଚିବ । ଯାହାର ଟିକିଏ ବେଶି ଜୋର୍ ହେଲା—ଧନରେ ହେଉ, ବୁଦ୍ଧିରେ ହେଉ, କି ବଳରେ ହେଉ, ସେ ସାଇପଡ଼ିଶା ଆଖ ପାଖ ଗରିବଗୁରୁବା ଦୁର୍ବଳିଆ ଅନ୍ୟ ପାଞ୍ଚଟିଙ୍କୁ ମାରି, ଗିଳି ଖାଇ ଦେଇ, ନିଜେ ମୋଟା ହୋଇ ବଢ଼ିବ । ମଣିଷ ତେବେ ଏଇଆ । 'ଏଥିରେ ଭଲ ମନ୍ଦ ନାହିଁ, ଯେ ସ୍ଥାନ ଯେମନ୍ତ ମିଳଇ' —ଏ ଭାଗବତବାଣୀ ତେବେ ମଣିଷ ପାଇଁ ହୋଇ ନାହିଁ । ଅଧର୍ମ ପାଇଁ ରାମାୟଣ ମହାଭାରତ ହେଲା; ଅଧର୍ମ ପାଇଁ ବସୁଧା ଫାଟି ଯାଉଥିଲା; ଏ କଣ ମଣିଷ ଜାତିର କଥା ନୁହେ ।

ବରଜୁ ପାଟି କରି ଉଠିଲା, "ଧର୍ମ ଅଛିରେ ଭାଇ, ଅଛି । ଆମେ ପାପୀ ବୋଲି ଧର୍ମ କୁଆଡ଼େ ଯିବ ? ଆମେ ଯାକୁ ତାକୁ କଣ କହିବା—ନିଜେ ତ ଦୋଷୀ । ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଗୁଣ୍ଡୁଚି-ମୁଷାଟାଏ ସେତୁବନ୍ଧରେ ଯାଇ ମାଟି ପକାଇଲା, ମାଙ୍କଡ଼ ଗୁଡ଼ାଏ ଯାଇ ହାଣମୁହଁରେ ବେକ ପତେଇଦେଲେ; ଶହ ଶହ ରାଜା ମହାରାଜା ଘର ଦୁଆର ପିଲା ମାଇପଙ୍କ ମୋହ ତୁଟାଇଲେ ଲହୁ ଢାଳିଦେଲେ । ଆମେ କଣ କରୁଚେଁ ?—ଆମର ତ ଘର ଘରକେ [illegible] ଫାଙ୍କ—ବାପ ପୁଅ ଭିତରେ, ଭାଇ ଭାଇ ଭିତରେ, ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଭିତରେ ତ ମନ ମିଳୁ ନାହିଁ; ସେଥିରେ ଯେବେ ଜଣେ [illegible] ହରି ମିଶ୍ର ତୋ ମୋ ଭିତରେ କଳିଆ ଲଗେଇ ମାଙ୍କଡ଼ ଲଡ଼ୁଭାଗ ବାଣ୍ଟିଲା ପରି ମଝିରେ ମଝିରେ ସବୁତକ ପକେଇଲେ, ଦୋଷ ଖାଲି ତାଙ୍କର ? ଆମେ ଗୋଟିକପାକ ତୁଳସୀ ? ଆଜି ଖାଲି ମଙ୍ଗଳାମା'ଙ୍କ ଠେଇଁ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିଲେ ତ ସେ ଅପୁରଟାକୁ ମଣିଷ କରି ଦେବେ ନାହିଁ । ଆମର କେଉଁ ମଣିଷପଣିଆ ଅଛି ଯେ, ଆମେ ଯାକୁ ତାକୁ ନିନ୍ଦିବା ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ନାହିଁ ରେ ଭାଇ, ସବୁ ଗୋଟାଏ କଥା, କପାଳ ହଜଡା ଗୋଟିଏ କଥା । ହରୁ ମିଶ୍ରର କପାଳ ଟାଣ—ସେଇ ମହାଜନ, ସେଇ ଜମିଦାର, ସେଇ ପ୍ରସଦନ୍ତ, ପୁଲିସ ତାର ହାତରେ, ହାକମ ହୁକୁମା ତାର ହାତରେ । ଏ ସବୁ କର୍ମ—କର୍ମ ତେଜ ନ ଥିଲେ କଣ ହୋଇପାରେ ।"

"ହଁ ରେ ଭାଇ, ଯାହା କହିଲୁ ସତ କଥା—କପାଳ ସବୁ । ତେବେ ବର୍ଷା ହେଲା ନାହିଁ, ଅଣୁଖେତ ଜଳୁଗଲା—ସେ କପାଳ ଗୋଟାଏ । ଆଜ ତୋ ମୋ ଭିତରେ କଜିଆ ଲଗେଇ ଦେଇ, ତୋ ଜମି ମୋ ତଳେ ଲେଖିଦେଇ ଲାଭ ଖାଇଲେ ହରୁ ମିଶ୍ର । ସେଇଥିରୁ ଆସିଲେ ଅମିନ, ପୁଲିସ, ହାକମ, ଓକିଲ, ମୋହରିର । ଆମେ ଭାସିଲେଇଁ ଅକୂଳରେ ।—ଏ କଥା ଜାଥିବୁ । ଏଠି ଆମର କପାଳ ଅଉ କିଛି ନୁହେଁ—ଆମ କପାଳ—ହରିମିଶ୍ର, ବୁଝିଲୁ ନା ?"

ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ଗୋଟାଏ ବଳଦଗାଡ଼ି ହେଲା ଚାଳା 'କେଁ କଟ କଟ କେଁ' ଡାକି ଡାକି ଧୀରେ ଧୀରେ ଗଡ଼ୁଛି । ଶଗଡ଼ିଆର ଟାକରା, ଗୋରୁ ଉପରେ ପାଞ୍ଚଣ ମାଡ଼ର ଶବ୍ଦ, ଅଉ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗହେ ଅଧେ ଗୀତ—'ରାମ ବନବାସରେ ଗଲେ ଲକ୍ଷଣ ବରଜାତ—ଇ—ହେ, ହେ ।' ହରକୁ ପଧାନର କଥାଗୁଡ଼ାକ ଯେମିତି ଅବା ଧାନ ଗଛ ଉପରେ ପବନର ତେଉଖେଳ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗୁହଅଡ଼େ ବାଜିଗଲା ।

ଯଦୁ ଦାଳେଇ କହିଲା, "ହଁ ଭାଇ, ସବୁ ବୁଝିଲି ଯେ ତେବେ ତୋ କଥାଗୁଡ଼ାକ କେମିତି ଅଡ଼ୁଆ ଲାଗୁଚି । ହରୁ ମିଶ୍ର ସିନା ଶତ୍ରୁ—ତେବେ ଓକିଲ, ଅମଲା, ହାକମମାନେ କଣ ଆମର କିଛି ଭଲ କରୁ ନାହାନ୍ତି ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ହଁ ତାଙ୍କର ଯାହା ମରଜି—ଭଲ କଲେ ଆମ କପାଳ ଭଲ, ମନ୍ଦ କଲେ ଆମ କପାଳ ମନ୍ଦ । ମୋଟ ଉପରେ ଆମେ ମନ୍ଦ ହେବାକୁ ସିନା ଏତେ ସବୁ ଉଆଣ ।"

"ହଁ ରେ ଭାଇ, ଶଏ କଥାରେ ଏ ଗୋଟାଏ କଥା—ସଂସାରଟା ମନ୍ଦ ହେବାକୁ ଏତେ କଥା । ହେଲେ ବା ଜଣେ ମଣିଷ ଭଲ ହେଇ ଗଲା; ଆଉ ସମସ୍ତେ ତ ଚୋର—ସେ ଭଲ ମଣିଷଟି ପାଇଁ ଥାନ କୋଉଠି ମିଳିବ ?"

"ଗୋଟି ଗୋଟି ହେଇ ତ ହୋଇଛି । ଏଯ ଭଲ ହୁଏ, ସେ ଆଉ ପଞ୍ଚଣଟାକୁ ଭଲକରିଦିଏ। ଗୋଟାଏ ଠେଙ୍କି ଫୁଲଟା ଫୁଟିଲେ ଗୁର ଘାଣ ଧରି ବାସ ଚହଟାଇ ଦିଏ । ଯୋଉ ଫୁଲର ଯେତେ ବାସନା, ସେ ସେତିକି ଦୂରକୁ ମହକ ଦିଏ ।"

ବଳଦଗାଡ଼ିର 'କେଁ କଟ କଟ କେଁ' ଡାକ ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଉଛି—ଶଗଡ଼ଆର ଝାଳବୁ, ଗୋରୁ ଉପରେ ମାଝିଣ ମାଡ଼ର ଶବ୍ଦ, ପୁଣି ମଝିରେ ମଝିରେ ପଦେ ଅଧେ ଗୀତ—'ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବେଦୀ ତଳେ ଲୋ ଧଇଲେ ପାଟଛଡ—ଇ—ହଁ, ହଁ ।'

ତେଣେ ପିଲାଙ୍କୁ କାହାକୁ ଚପୁଡ଼ା ଭାତଗଣ୍ଡେ, କାହାକୁ ମୁଢ଼ି ହୁଡୁମ୍ବ ମୁଠାଏ ଦେଇ ବଡ଼ବୋହୁ ଖଟଣ୍ଡେ ଦାନ୍ତକାଠି ଗୈବେଇ ଗୈବେଇ ଯାଏ ପୋଖରୀ ଘାଟକୁ । ଶାଶୁ ମରିଯିବା ଦିନୁଁ ଦି'ଜାଙ୍କ ଭିତରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଛୋଟ କାହାର ପଦେ ହେଲେ ସହିବ ନାହିଁ—ପଦକୁ ପଦେ ଉତ୍ତର । ଘର ଭିତରେ କାମ ବଣ୍ଟା ହୋଇ ଯାଇଛି—ସାନ ବୋହୁର ଗୋବରମୁହାଁ, ଚୁହାଳିଯୋଗା, ଘସିପତ୍ର, ଧାନଉସୁଆଁ କାମତକ; ବଡ଼ବୋହୁର ଭାତ ତୁଣ ରନ୍ଧା ବଢ଼ା, ଗଣ୍ଡ ଅଇଲା ସବୁକାମ । ଛୋଟ କାହା

Digitized by srujanika@gmail.com

ଭାଇଙ୍କୁ ଦୂରାଏ ହେଲେ ଛାଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ବଡ଼ବୋହୂ ଥରେ ହେଲେ ଧାନରେ ଗୋଡ଼ ମାରି ଟିକିଏ ଶୁଖେଇ ଦେବ ନାହିଁ, କି ସାନବୋହୂ ଥରେ ହେଲେ ଚୁଲିକି ଜାଳ କେରାଏ ମୁହିଁ ଦେବ ନାହିଁ ।

ବଡ଼ବୋହୂ ଯେମିତି ଦାନ୍ତକାଠି ଖଣ୍ଡେ ଚୋବେଇ ଚୋବେଇ ପୋଖରୀ ତୁଠରେ ଅଧା ପହର ଥିଲା, ସେମିତି ତା'ର ସାଙ୍ଗ ସହଚରୀମାନେ ଆସି ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଜୁଟିଲେ । ମଣିବୋଉ ଗଣ୍ଠିଅଞ୍ଚଳରୁ ମୁଠାକୁ ମୁଠା ଓଦାମାଟି ନେଇ ପିତଳ ବାସନଟାକୁ ଘସର ଘସର କରି ମାଜି ଚକାଉଥାଏ; ଏଣେ ବକିଲାଗିଥାଏ, "ଇଏ କଣ ବା ହୀରାବୋଉ, ତୋର ଭାଇଙ୍କ ଏଡ଼େ ଉଛୁର ବା ?"

"ଅଲୋ, ହଳଦୀ ବାଟିଲି, ବେସର ବାଟିଲି, ବଡ଼ୁଟାକୁ ପଖାଳ ମୁଠାଏ ବାଢ଼ିଦେଲି, ସାନ ଝି'ଟାଙ୍କ ଅଣ୍ଟିରେ ମୁଢ଼ି ଗଣ୍ଡାଏ ଗଣ୍ଡାଏ ଦେଲି—"

ମଣିବୋଉ ଖୋଲେଇ ଦିଏ—"ଭାଇଙ୍କ ବା, ସାନ କଣ ତୋ ପିଲାଙ୍କ ଖାଇବା କଥାଟକ ବୁଝନ୍ତା ନାହିଁ ?"

"ଅଲୋ, ସେ ପରା ବଡ଼ଘର ଝିଅ । ମୋ ପିଲାଗୁଡ଼ାଙ୍କ ତାକୁ ଗନ୍ଧାନ୍ତି ନା ! ଘଇତା ମାଇପେ ଯେବେ ଗୋଟାଏ ଘରଭିତରେ ଚୁପୁରୁ ଟାପର ହଉଥିବେ, ତମର ଏଥଡ଼େ ଲାଜବାନ୍ଧି ଉଛୁର ପଡ଼ିଲେ କେତେ, ଡାକ ଡାକ ଫାଟି ଫୁଟିଗଲେ ତ ତା' ଘରୁ ବାହାରିବେ ନାହିଁ ।"

ଶରଧାମା ଦାନ୍ତକାଠି ଖଣ୍ଡକରେ ବସଣୀଟାକୁ ମାଜୁ ମାଜୁ କହୁଥାଏ, "ଛୁଅଲୋ, ଛୁଅଶୁଣୀଟା, ଘଇତା ପାଖରେ ସବୁବେଳେ ପଶିଥିବ—ବରଜୁଅ ମା ଥିଲେ ଏ କଥା ପୁଣି କାନ ଶୁଣନ୍ତା ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

ହାରୁବୋଉ କହନ୍ତି, "କଣ ସେତିକି କି ଲୋ ଅପା, ଦେଢ଼ଶୁରଟା ସେଇଠି ଦୁଆର ମୁହଁରେ ବସିଥିବ—ଘରଭିତରେ ଭାଇ ଭାଇବୋହୂଙ୍କର ହସ ଖାମସା ଲାଗିଥିବ—ଯେ ଗୋଟାଏ ଶୁଣିବ, କହିବ ଏ କଣ ଦାଣ୍ଡଘର।"

ନାଣ୍ଡୀ ଗଣ୍ଡିଆଣୀ ଅଞ୍ଜଳା ଅଞ୍ଜୁଳା ପାଣି ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କୁ ଟେକି ଦେଉଥାଏ, ଏଣେ ବି କହି ଲାଗିଥାଏ, "ହଇଲୋ, ଘୋର କଳିକାଳ ଏ—ଏଣିକି ତ କେତେ ନୂଆ ନୂଆ କଥା ଦେଖିବ, କେତେ ନୂଆ ନୂଆ କଥା ଶୁଣିବ—ଆମର ତରଣ ବୟସଯାଏ ଆମେ କାଣ୍ଡ ଦୁଆର କମିତ ଦେଖି ନ ଥିଲୁଁ କି ଘରଚା ମୁହଁ କମିତ ଜାଣି ନ ଥିଲୁଁ। ଏବକାଳକୁ ତ ଭାଇବୋହୂ ଦେଢ଼ଶୁର—ଛୁଆ, ଛୁଆ, ସେ କଥା ତୁଣ୍ଡରେ ଧର ନାଁ।"

ସାନବୋହୂ ଘର ଭିତରେ କାନ ଡେରି ବାଁରେଇ ବାଁରେଇ ବାହାପଟକୁ ଆସି ସବୁ କଥା ଶୁଣିଲା। ଛକଣ୍ଢ ଆସିଲାରୁ ଯାହା ଶୁଣିଥିଲା, ତାହା ତା ଆଗରେ କହିଲା, ଯାହା ନ ଶୁଣିଥିଲା ତାହା ବି କହିଲା। ଛକଣ୍ଢ କରିବ କଣ? ବଡ଼ଭାଇ ଆଗରେ କହିବାକୁ ତା'ର ସାହସ କାହିଁ?

ବଡ଼ବୋହୂ ସାନବୋହୂ ଏଣିକି ମୁହାଁମୁହିଁ ହୋଇ କଜିଆ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ। ଶାଶୁ ଶଶୁର ତ ନାହାନ୍ତି—ଏବେ ଯେଉଁ ହାତରେ ସେ ଚଳଦ-ଘା—କିଏ କାହାକୁ ମାନିବ, କିଏ କାହା କଥା ଶୁଣିବ? ବସିଲେ କଳି, ଉଠିଲେ କଳି, କଥା କଥାକେ କଳି। ବଡ଼ବୋହୂ ବସିଛି, ସାନବୋହୂ ସେ ବାଟରେ ଗଲା ପାଇଁ ସାଇଁ ଅଜାଣିଛରେ ବଡ଼ ଜା ଦେହରେ ଗୋଡ଼ଟା ବାଜିଗଲା। 'ବାପ୍ପୁ' କହି ଦେଇ ସାନ ଜା ଗଲାପାଉଛି, ବଡ଼ ଜା କହୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ପକାଇଲା, "କାଲେ, ଜଣେ ମଣିଷ ଦଣ୍ଡ ନାହାନ୍ତି କି—ବାଟ ଗୁଲ୍ ଗୁଲ୍ ଗୋଇଠା ମାରି ଦେଇ ଯାଉଚ୍ ।" ମୁହଁ ଛୁଞ୍ଚାଙ୍କ ଦେଇ ସାନ ଜା କହିଲା, "ଭାଇଙ୍କ ବା, ମଣିଷଙ୍କୁ ଜଣେ ଥାନ ମିଳେ ନାହିଁ କି, ବାଟରେ ଘାଟରେ ବସିବେ ।"

"ଛଲେ, ଘର ବହପ ତୋର—ମାଡ଼ଙ୍କୁ ମାନ୍ଦ ମାରି ବେଢ଼େ ଭାଟେଣି ଦେଖଉଚ୍ ।"

ସାନବୋହୂ ବ ଜବାବକୁ ଜବାବ ଯୋଡ଼ିଦେଇ କହିଲା, "ଭାଇଙ୍କ ମ, କଏ କଣ ତା'ର ଖାଏ କି—କଥା କହିବେ ନାହିଁ ଝଣ୍ଟିବେ ।"

କଥାକୁ କଥାଏ ହୋଇ ଶେଷରେ ଦ'ଜାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଯେଉଁ-ସବୁ କଥା ବାହାରିଲା, ତାହା ଅଭିଧାନ ଭିତରେ ନାହିଁ ।

ବରଜୁ ଛକଡ଼ି ଘରକୁ ଆସିଲେ । ବରଜୁ ଆସିଲା ବିଲବାଡ଼ି କାମ ବୁଝି ସାରି; ଛକଡ଼ି ଆସିଲା ଦ'କୋଶ ବାଟରୁ ହେଳାକାଠ ଦେଇ । ଦୁଇ ଜଣ କଜିଆ କଥା ଶୁଣିଲେ । ଜଣେ ଶୁଣିଲା ସାନ ବୋହୂଙ୍କ ଦୋଷ, ଆଉ ଜଣେ ବଡ଼ଭାଉଜଙ୍କ ଅପରାଧ । ଛକଡ଼ି ସବୁ କଥା ଶୁଣି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସାବାସ୍ ଦେଇ କହିଲା, "ହଁ, ଏମିତି କଥାକୁ କଥାଏ କହିଲେ ସିନା ଜିତିବା ।" ସ୍ତ୍ରୀର ରୂପ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର । ସେ ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ଦେଇ କହେ, "ସେ ମାଇଚିଅ ସୁଅଣ ଗୁହାଳ ଝଗିଥା । ଟଙ୍କାଏ ଖାଇବ ବୋଲି ବାର ଅଚସିତଥଣୀଙ୍କ ଠାଉଁ ଭାଇଙ୍କ ବାର କଥା ଶୁଣିବ ମ ? ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧ ଟଙ୍କାଏ ଖାଇବାକୁ ମୋର ଭଣ ନାହିଁ କି ?"

ତା'ର କଣ ଅଛୁ କି ନାହିଁ, ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ—ଜାଣିଥିଲେ ଜାଣିଥିବ ଛକଡ଼ି । ହେଲେ, ଛକଡ଼ିର କେଉଁ ଗହ୍ୱରରେ କେତେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ରୁଷ୍ଟ; ସେତକ ମାଲୁମ ନାହିଁ । ସେ ବୁଝାଇ ସୁଝାଇ କହେ, “ଅଚ୍ଛା ହଉ ରହ, ଦେଖିବା ଭାଇ ଅଗେ କଣ କହୁଚନ୍ତି, ବୁଝିବା ।”

ସାନବୋହୂ କୋପାନଳ ହୋଇ କହେ, “ରଖିଥା ତୋ ଭାଇ ଭାଉଜ—ତୋ ଭାଇ ଭାଉଜ ପୁତୁର ଝିଅଙ୍କୁ ନେଇ ଥା—ମତେ ଖଣ୍ଡେ ଅଲଗା ହାଣ୍ଡି କରି ଦେ ।”

ଅର ଘରେ ବରଜୁ ଶୀଳ ସାନବୋହୂର ଦୋଷଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣେ । ସେ ବୁଝିଲାଣି, ସବୁ କଥାରେ ତୁନାଗୋଇ ରହିଲେ ଏଣିକି ଆଉ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବୁଝାଇ ବୁଝାଇ ସେ ଥକିଲାଣି । କାହିଁରେ କିଛି ହେଲା ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱାସରେ ବିଶ୍ୱ ଚଳୁଚି । ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିଗଲେ ବାପ ପୁଅ, ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ, ଭାଇ ଭାଇ, ରଜା ପ୍ରଜା, କାହାରି ଭିତରେ କିଛି ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିବ ନାହିଁ । ଯା'ଜାଙ୍କ ଭିତରେ ତ ଏ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ; ତେବେ ଯା'ଭାଇଙ୍କ ଭିତରେ ଯେ ରହିବାର କଥା, ତାହା ବି କମି ଯାଉଅଛି ।

ବରଜୁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସବୁ ପ୍ରକାର ବୁଝାଇ ସୁଝାଇ ଶେଷରେ କହିଲା, “ତମର ଏ କଳିଗୋଳ ଯୋଗରୁ ଦେଖୁଚ ତ, ସକାଳୁ ସଞ୍ଜପାଏ ମୁଁ ଘରେ ରହୁ ନାଇଁ । ଏଣିକି ନ ହେଲେ ରାତିରେ ବି ଯାହା ଟିକିଏ ଅସୁଚ, ସେତକ ବନ୍ଦ କରିଦେବି ।”

ବଡ଼ବୋହୂ ସଂସାର ଭିତରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଡରେ ବରଜୁକୁ—ଅଡ଼ଗାଲ ମଣିଷଟାଏ, ଯାହା ରେଣ୍ଡି ଧରିଥିବ, ସେୟା । କେତେବେଳେ ମାଛିଟାଏ ମାଇଲେ ସହିବ ନାଇଁ, ଆଉ କେତେବେଳେ ଡମର କାନ୍ଧ ବୋବେଇ ମୁଣ୍ଡ କରୁଣ୍ଡ ଜୀବ ଗୁଡ଼ିଯାଉ, ଟିକିଏ ଅଖି ଫେରାଇ ଚାହିଁବ ନାଇଁ—ଏମିତି ମଣିଷଟାର ହାତ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଧରିବାକୁ ବଡ଼ବୋହୂ କପାଳରେ ଥିଲା । ଅନ୍ୟ ଜଣ ଘରଚଳା ମାଇପେ ହୋଇ·ଲୋକେ ଚଳୁ ନାହାନ୍ତି—ଏଇ ପରି ଛକଣ୍ଡ—ହସ ଖୁସିରେ ଦିନ ଅଣ୍ଟୁ ନାହିଁ, ଅଙ୍ଗ ସୋଲଭଳା, ଚାଲି ଜଳପି, ପଅରଦିନ ପିନ୍ଧୁପାଡ଼ ଶାଢ଼ୀ । ଏ ଗୋଟାଏ ମଣିଷ ଯେ କହୁ କହୁ ଫାଟି ଫୁଟିଗଲେ ଭଲରେ ମନ୍ଦରେ ଖଣ୍ଡେ ଜିନିଷ କରିବ ? କିଏ ଯେମିତି ଗହେ ପଣ୍ଟୁଖ ଘିନି ପଳେଇଲା, ଏମିତି ସବୁବେଳେ ମୁହଁଟାକୁ ଓଲଟ ପରି କରିଥିବ । ସେଥିରେ ପୁଣି ଜିଦଖୋର ଯେ କହିଲେ ନ ସରେ—ପୋଡ଼ା କପାଳରେ !

ବଡ଼ବୋହୂ ଶଙ୍କି ହୋଇ କହିଲା, "ହଁ ତମର ତ ଖାଲି ସେଇ କଥା କରେଇବାକୁ ଅଛି—ପିଲା ମାଇପଙ୍କୁ ଅନାଥ କରି ଘରଛାଡ଼ି ପଳେଇବ । କାହିଁକି, କଜିଆ କେମିତି ବନ୍ଦହେବ ବତେଇ ଦେଉନା ?"

ବରଜୁ ଯାହା ବତାଏ, ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତାହା ଏକାବେଳେ ଅସମ୍ଭବ ପରି ମନେହୁଏ । ସେ ସବୁ ଶୁଣେ—ସେଥିରୁ ଯାହା ବୁଝେ, ଦୋଷ ଦିଏ ସ୍ୱାମୀର । ସେ ବଡ଼ ଜା—ସେ ଯେମିତି ଚଳାନ୍ତା, ସାନ ଜା ସେଥିରେ ବଳେ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତା । ସବୁ କଳିଆ ଗୋଳପାଇଁ ବଡ଼ ଜା ନିଜେ ଦାୟୀ । ସେ ଆଗ ହୋଇ ଘରକୁ ଆସିଚି—କେତେ ଆଗରୁ ବୋହୂପଣିଆ କରିଚି, ଘରଣୀ ହୋଇଚି; ଘରଦୁଆର, ଭଲ ମନ୍ଦ ସବୁ ବୁଝାମଣା କରିଚି—ସବୁ ଦୋଷ ପାଇଁ ସେ ଆଗ ଦୋଷୀ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ମୁହଁ ଫୁଲେଇ କହେ, "ହଁ, ମୋ କଥାକୁ ମାନିବାକୁ ତ ସେ ଗୁହିଁ ବସିଚି !"

ସ୍ୱାମୀ କହେ, "ସେ ନ ମାନିଲେ ବି ଦୋଷ ତାର ନୁହେଁ, ତମର—କାହିଁକିନା ତମେ ବଡ଼ । ତମ ଦୁ'ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ଯେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ମନ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଛି, ସେଥିପାଇଁ ବି ତମେ ଦୋଷୀ—ତାହିଁକି ନା ତମେ ବଡ଼—ତମ ବୁଦ୍ଧି ତା'ଠାରୁ ବେଶି ସରସ, ତମେ ତା'ଠାରୁ ବେଶି ଜାଣିବା ମଣିଷ ।"

ଦୁଇଧାର ଲୁହ ଗଡ଼ାଇ ପକାଇ ହାସବୋଉ କହିଲା, "ତୁମେ ଅଉ ଧାଉବୋହୂଙ୍କ ପଛକୁ ନ ଲଗ ମୋ ପାଇଁ କହନ୍ତୁ କି ? ମୁଁ ତ ତମର ସାତ ପରକୁ ପର !"

ବରଜୁ କେତେ ବୁଝାଇ କହିଲା—ପୁରାଣ ଇତିହାସରୁ କେତେ ଭଲ ଭଲ ଗପ—ସବୁ ଅକାରଣ—ସ୍ତ୍ରୀ ବୁଝିଲା ନାହିଁ ।

ଛକଉଡ଼ିର ନିଜ ଘରକରଣା ଉପରେ, ନିଜ ଉପରେ ବେଶି ମନ ଗଲା—ନିଜେ ଆଉ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ, ଏ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆପଣାର ହୋଇ ସଂସାରରେ ତା'ର ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଭାଇ, ଭାଉଜ, ଝିଅଣ୍ଡି, ପୁତୁରା, ସମସ୍ତେ ତା'ଠାରୁ ଦୂରେଇ ହୋଇ କିମିତି ଗୁଡ଼ି ଛାଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଭାଇ ଆଗରେ ସେ ଆଜ୍ଞାପାଏ ସଳଖ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲି ନାହିଁ, ସେଇ ଭାଇ । ଯେଉଁ ଭାଇ ଆଜ୍ଞାପାଏ ଦିନେ ହେଲେ "ଛକଉଡ଼ି, ବିଲକୁ ଯା ଧାନ କାଟ" ବୋଲି ଫର୍ଦ ଦେଇଲ ବୋଲି ବଢ଼େଇ ନାହିଁ । ଯାତ୍ରାଥରୁ ଆସିଲେ ଝିଅଣ୍ଡି ପୁତୁରାଙ୍କ ପାଇଁ ଆଉ ସେ ଖେଳଣା, ଖଇ, ମାଉଡ଼, ଜିଲେଇ, କୁଣ୍ଡେଇ ସବୁ ଆଣେ ନାହିଁ—ତାହିଁକି ନା, କେଜାଣି ସେ ସବୁ ଦେଖିଲେ ଅଉ କଣ ତିନି ଦିନ ଯାଏ କଥା କହୁଛି । ତେବେ ପିଲାଗୁଡ଼ିକ ତା ଗୁହାରପାଖ ବେଢ଼ିଯାଇ ଯେତେବେଳେ ପଚାରନ୍ତି "ଦାଦ, ମୋ ପାଇଁ କଣ ଆଣିଚୁ ?" ସେତେବେଳେ ଉଣ୍ଡିଲ ପାଇଁ ତା ମନଟା କାହିଁକି ଛଟପଟ ହୋଇ ଉଠେ—ମା ବୁଢ଼ୀ ଥିବାବେଳ କଥା ମନେପଡ଼ି ମନଟା କିମିତି ବଥାଏ—

Digitized by srujanika@gmail.com

କୁଆଡ଼େ ଗଲଣି ସେ ଦିନ ! ଖାଲି ହାତରେ ଅସିଛ ବୋଲି ପିଲଙ୍କ ମନ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ଟିକିଏ ବାଟେଇ ପକେଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ବାପ୍‌ରେ !—ସେ ଘରେ ନେଉମଣି ଜଗି ବସିଛି, ଅଜ ରଖିଦେବ ?

ବରଜୁର ହାତ୍ତ, ସୁନା ଦ'ଟି ଝିଅ । ଚଷାକୁଳ ତ—ବାହା ଦେବା ବୟସ ହେଲଣି । ଅଜ କେତେ ଦିନ ରହି ପାରିବେ ? ବଡ଼ ଝିଅ ହାତ୍ରର ବାହାଘର—ତା' ମା'ର ଗୋଡ଼ ତଳେ ଲଗୁ ନାଇଁ । କୋଉଠି ବର୍ଡ଼, କୋଉଠି ଜାଇ, କୋଉଠି ପାନିଆ, କୋଉଠି ଫରୁଆ—ଦରଣ୍ଡା ଦରଣ୍ଡି ସଜଡ଼ା ସଜଡ଼ିରେ ଦିନରାତ ଅଣ୍ଟୁ ନାହିଁ । ସାନବୋହୂର ଗିଲା ନାହିଁ—ଏ କଥା ଗୁଡ଼ାକ ତା' ଦିହ ସହିବ କେତେକେ ? ମନଇଚ୍ଛା ଘରର ଅଜ ଅଜ କାମ ସେ କରୁଛି । ହୁଂସାରେ ଦିହ ଜଳି ଯାଉଛି, କାହିଁରେ ତାର ମନ ଲାଗୁ-ନାହିଁ । ବଡ଼ବୋହୂ ମଝିରେ ମଝିରେ "ସାନବୋହୂ, ନଣ୍ଡଅଣ୍ଠା କୋଉ ପକାଇବୁଟି—ମଣ୍ଡୁର ବଘାର ଦବୁଟି" କହି ନିଜ କାମରେ ଲାଗିଛି । ସାନବୋହୂ ଦିହରେ ଏ କଥାଗୁଡ଼ାକ ଛୁଞ୍ଚି ପରି ଗଳି ଯାଉଛି । ହଁ, ତାର ଗରଜ !

ଛକଣ୍ଡିକୁ ଅଗରୁ ସାନବୋହୂ ସାବଧାନ କରିଦେଇଛି, "ଖବରଦାର, ଘର ଭିତର ସୁଆଗୀ ହେବ ତ ମୋ ପାଖ ମାଡ଼ିବ ନାଇଁ ।" ସେ ବିଚରା କଣ କରିବ ? ତା' ପାରୁପା'ଏ କିଛି ନ କହି ଚୁପ ହୋଇ ରହୁଛି । ତେବେ, କେତେବେଳେ ଟେଲଣ୍ଠା କଣାଯିବ, ପୁରୋହିତକୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦିଆଯିବ, ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଚରଣ ବୁଝାଯିବ, ଏ ସବୁ ଖବର ଟିକିଏ ନ ବୁଝିଲେ ନ ହୁଏ । ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ସ୍ତ୍ରୀ ନ ଦେଖିବା ଥାନରେ କେଉଁଠା କଥା ବୁଝେଁ, ଘର ଭିତରକୁ ଆସିଲେ କିଛି ନ ଜାଣିଲା ପରି ଚୁପ ହୋଇ ରହେ । ତେବେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ହେଲେ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀର ମୁହାଁମୁହିଁ ହେଲ ତ, ସେ ତମ ସାପ ପର ଅଗନ୍ତୁ ଫଣା ଟେକି ବସିଛି । ଶୋଇବା ଘରକୁ ଗଲେ ନେହମଣି ହୁକୁମ ଚଳାଏ, "ଘର ଭିତରେ ଶୋଇ ରହୁନା, ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ଯାଇ ବାହାଘରେ ମାମଲତ ଦେଖେଇ ହଉଚ ।" ଛକଡ଼ ଝଗଡ଼ାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଘରେ ଅଜ୍ଞ ବରାଡ଼ ପିଲ ବ ଲଙ୍ଗୁଡ଼ ଟେକି ଡେଉଁଛି । ମନେ ମନେ ବ ଖୁସି ଟିକିଏ ହେବାକୁ ତାଙ୍କୁ ମନା ।

ହାଡ଼ିର ବାହାଘର ସ୍ୱର ସନମାନରେ ହୋଇଗଲା । ଗୋଡ଼ ଠଣ୍ଡି ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଳଙ୍କାରରେ ସୀମା ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଖାଇ ପିଇ ସନ୍ତୋଷ । ବରକୁ ଯାହା ଜଟା' ଓଳକୁ ଗ୍ରହି ଖର୍ଚ୍ଚ କଲା, ତେବେ ଖର୍ଚ୍ଚ କଲା ବେଶି ବରଘର । ବ୍ରହ୍ମପୁରୀ ପାଟ ଦେଖିବ କଣ, ସୁନା ବଟଫଳ, ସୁନା କେତକୀ ଦେଖିବ କଣ, ଭୋଜ ପଦରେ ଊଣା ନାହିଁ ।

ବାହାଘରେ ସମସ୍ତେ ଖାଇପିଇ ଖୁସି । ନାଣ୍ଡୀ ପଣ୍ଡିଆଣୀ ଶରଧା ବୋଉ ପାଇ ସାନବୋହୂ ପାଖରେ ପାନ ଭାଙ୍ଗି ବସିଲେ । ଶରଧାବୋଉ ପଚାରିଲା, "କାହିଁମ ସାନବୋହୂ, ତୋ ନୂଆ ଲୁଗା କାହିଁମ ?" ସାନବୋହୂ ନାକ ଟେକି କହିଲା, "ମୋର କଣ ନୂଆଲୁଗା ହବ ମ, ମୋର କଣ ବାହାଘର ନା ପୁଅଣୀଘର ?"

"ମ—ବାହାପୁଅଣୀ କଣ ମ ? ଘର ଭିତରେ ବାହାଘର । ବାଙ୍କା ବଳନ୍ତଣ କେତେ କଣ ନେଇ ଯାଉଚନ୍ତି, ଘରଭିତରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ନୂଆ କନା ବରକୁ ପଧାନ କରି ନ ଥିବ ! କି କଥା କହୁଚୁ ମ ?"

ନାଣ୍ଡୀ ପଣ୍ଡିଆଣୀ ଏଥିଭିତରେ ଘର ଚାରିପାଖ ଆଖି ବୁଲାଇ ସାରିଲଣି । ସେ ହସି ହସି କହିଲା, "ଆଲୋ ନାଇଁମ, ସେ ସେମିତ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଛଦରମୀ ହଉଚ ନା, ହେଲ୍ ଓଢ଼ ନୂଆ ଲୁଗା ।" କହି ସେ ପେଲାଅ ଉପରୁ ଖଣ୍ଡେ ନାଲ ନୂଆ ଲୁଗା ଓଟାଣ ଆଣିଲ ।

ଶରଧାବୋଉ ଗାଁ ମାଇପଙ୍କ ଭିତରେ ମାମଲତଦାର—ଘର କୁହାଳିଆ । ସେନାପୁର ଚୌଧୁରୀଘର ଝିଅ ବାହା ଯେ ଦେଖିଚ, ତାହା ପାଖରେ ଅନ୍ୟ ବାହାଘର ଢାଳ୍କି ଲାଗେ ? କେତେ ଅଳଙ୍କାର ନାଁ ସେ ନ ଜାଣେ, କେତେ ଥରକାର ଲୁଗା ଶାଢ଼ୀ ସେ ନ ଦେଖିଚ ? ଏ ଲୁଗା କ ତା ମନକୁ ଆସେ ? ଗୁରୁ ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ଲୁଗା ଧଡ଼ଟାକୁ ଦେଖି ଥକାଇ ସେ କହିଲ, "ମ, ମ, ଏଇ ମାରସା ଗୋଦାବରୀ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ—ଏ ଖଣ୍ଡକ ଛୁଞ୍ଚ ପଡ଼ବ ପର !"

ନାଣ୍ଡୀ ପଣ୍ଡିଆଣୀ କହିଲ, "ହଁ, ଏମିତ ଖଣ୍ଡେ ତ ବଡ଼-ବୋହୂ ପିନ୍ଧଚ ।"

ଶରଧାବୋଉ ଟିକଏ କୁନ କୁନ କର ନାଣ୍ଡୀ ପଣ୍ଡିଆଣୀକୁ କହିଲ, "ଆଲେ, ତୁ ବୁଝୁ ଚେନାଗୁଡ଼, ବଡ଼ବୋହୂ ପାଇଁ ଅସିଲ ବୋଲି ସାନ ବୋହୂ ପାଇଁ ସେମିତ ଲୁଗା ଅସିବ, ଏକଥା କଣ କୋଉଁ ପାଠରେ ଲେଖା ହୋଇଚ ? ବଡ଼ବୋହୂର କଣ ନ ହେଲ ଯେ ଏଇ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡକରେ ଖାଲ ସାନବୋହୂ ସାଙ୍ଗରେ ତାକୁ ସରସା କର ପକାଉଚୁ ? ଜାଣିଚୁ, ତାର ତ ଝୁଅ ବାହା ହେଲ; ଶହ ପଚିଶ ଖରଚ ହେଲ; ବରମପୁରୀ ଶାଢ଼ୀ, ଅସୁଅଳଙ୍କାର କେତେ କଣ ଝୁଅ ପାଇଁ ଅସିଲ, ସାନବୋହୂ ପାଇଁ ସରସା କର ଖଣ୍ଡେ ଶାଢ଼ୀ ଆଣିଥିଲେ କଣ ସରଯାଇଥାନ୍ତା ?" ନାଣ୍ଡୀ ପଣ୍ଡିଆଣୀ ଟିକଏ ସାନବୋହୂକୁ ଚାହିଁ ମୁରୁକହସା ଦେଇ କହିଲ, "ସେଇଥିପାଇଁ ତ ସାନବୋହୂ ମନ ମରି ଯାଇଚ ।"

ଏଠି ସାନବୋହୂ ଯେମିତ ନାହିଁ, ସେମିତ କର ଶରଧାବୋଉ କହିଲ, "ମଲ ଲୋ, କଥାଟା କହୁ ତେ ମନକୁ ଆଏ ନାହିଁ । ମନ

Digitized by srujanika@gmail.com

ତାହିଁକି ମରିଯିବ ମ—ସେ ଭୋଜ୍ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ନାହିଁ, କଣ ଖାଇ ନାହିଁ, କଣ ପାଇ ନାହିଁ ଯେ ଏଇ କନା ଖଣ୍ଡକ ପାଇଁ ତା ମନ ମରିଯିବ ।"

ନାଣ୍ଟ୍ରୀ କହିଲା, "ସେ କଥା କିଏ ନାହିଁ କହୁଚ ? ତାହା ଘର ଝିଅ ସେ; ବାପ ମା ତା'ର କେଉଁଠି ନପଡ଼ୁଛନ୍ତି; ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବାକୁ କଣ ସେ ରଙ୍କୁଣୀ ହୋଇଚ ? ସେଇଥି ପୋଗଲୁ ବଦେଇ ସାଢ଼ି ପାଲଟି ପକାଇଲା, ନା ଆଜ ପିନ୍ଧିଲା ।"

ସାନବୋହୂର ମୁହଁ ଏଣ୍ଡି ଫୁଲି ଉଠିଲା । ସେ କହିଲା, "ମୋ ଅପା ଯେତେବେଳେ ବାହା ହେଲା, ଏମିନ୍ତ ଲୁଗା ଧୋବଣୀ, ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ କେତେ ନେଇଥିବେ ।"

ଶରଧାବୋଉ କହିଲା, "ହଁ ମ, ସେ କଥା କିଏ ନ ଜାଣେ ? ଏ ନୂଆ ଭାଇଣୀ ପୁଅ ଖେଟରେ ଶିଖୁଚନ୍ତି ନା ।" ଶରଧାବୋଉ ଯେ ସାନବୋହୂ ବାପ ଘର କଥା ପଦେ ହେଲେ ଜାଣେ ନାହିଁ, ଏହା କହିବା ଦରକାର ନାହିଁ ।

ପରିଚ୍ଛେଦ ପାଞ୍ଚ

ହରି ମିଶ୍ରେ ଗାଁ ଚୌକିଦାର ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ । ବହୁତ ସବୁ ଗୁଜନ, ଝିଅ ବଦଳରେ ତାଙ୍କୁ ଏ ହାକିମୀ ନାମ ଖଣ୍ଡିକ ମିଳିଛି । ତାଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି ବାଡ଼ି ଯାହା ପୈତୃକ ଥିଲା, ନିଜ ଯୋଗ୍ୟତାରେ ସେ ଅଜ କେତେଠା ରାଣ୍ଡୀ ଖଣ୍ଡୀ ଗରିବଙ୍କ ଘର ଭାଙ୍ଗି ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ମିଶାଇ ପାରିଛନ୍ତି । ବରଜୁ ପଧାନକୁ ସେ ଦି' ଆଖିରେ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କାହିଁକି ନା, ବରଜୁ ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବହୁତ ବାଧା ପଡ଼ୁଛି; ତାଙ୍କୁ ଅନେକ କ୍ଷତି

Digitized by srujanika@gmail.com

ସହିବାକୁ ହୋଇଛି । ଗାଁ ଭିତରେ କି ଆଉ ଆଉ ଗାଁ ମାନଙ୍କରେ ଯେତେବେଳେ ମାଲି ମକଦ୍ଦମା ହୁଏ, ବରଜୁଙ୍କୁ ଆଗେ ଡାକରା ପଡ଼େ । ପଞ୍ଚୁଅତରେ ବସି ମକଦ୍ଦମାଟିକୁ ସେ ଅପୋଷରେ ମେଣ୍ଟାଇ ଦିଏ । ମିଶ୍ରଙ୍କର ତ ଅଳ୍ପ କାଟେଣୀ ଚଳିଲା ନାହିଁ । ମକଦ୍ଦମା ଚଳନ୍ତରେ ଏକ ପକ୍ଷରୁ ଷୋଳ'ଣା ପାଇ ତା'ପାଇଁ ଷୋଳଅଣାର ଓ ଅର ପକ୍ଷରୁ ଅଠ'ଣା ପାଇ ତା'ପାଇଁ ଅଠଅଣାର ଷ୍ଟାମ୍ପରେ ଲେଖିବାର ସୁବିଧା ତାଙ୍କୁ ସବୁଠାରେ ଜୁଟିଲା ନାହିଁ । ଲୋକଙ୍କ ଅଖି ଫିଟି ଯାଇଛି । ବରଜୁ ପଧାନ ସେଥିପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଦାୟୀ । ମିଶ୍ରେ ଏମିତ ଗୋଟାଏ ଦ'ଟା ବଡ଼ ମକଦ୍ଦମାରେ ଦୁଇଅଡ଼ ହାତ ବୁଲାଇବାର ଯୋଗାଡ଼ କଲାବେଳେ ବରଜୁ ପଧାନ ମଝିରେ ପଶି ଅପୋଷରେ ମାମଲାଟିକୁ ସୁଙ୍ଗି ଦେଇଛି । ଏକଥା କି ମିଶ୍ରେ ସହନ୍ତି ? ଜାତରେ ଚଷା ଟୋକାଟାଏ, ବାପ ନାଁ ପଚାରିଲେ ଅସିବ ନାହିଁ, ତାହାର ବହପ ଦେଖ !

ମିଶ୍ରେ ଖଡ଼ିକା ଖଣ୍ଡେ ଧରି ଦାନ୍ତମୂଳରୁ ଗୁଅ କାଢୁଛନ୍ତି । ଛକଡ଼ି ସେହି ବାଟେ ବନ୍ଧୁଆ ଖଣ୍ଡେ ଧରି ଦୋକାନ ଅଡ଼େ ଗଲାଣି । ମିଶ୍ରେ ଡାକ ପକାଇଲେ, "ଏ କିଏ ରେ, ଛକଡ଼ି ? ଅରେ, ଅମ ଅଖାଇନାମା ପୁଅ ।" ମିଶ୍ରେ ଛକଡ଼ି ବରଜୁଙ୍କର କକେଇ ଲେଖା ହେବେ । ଛକଡ଼ି ପାଖକୁ ଅସିବାରୁ ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "କି ରେ, ଆ ମ ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଉଠି···କଣ ବାହାଘର କଲ, କେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କଲ ?" ଛକଡ଼ି କହିଲା, "ଆପଣ ତ ନିଜେ ଯାଇଚ, ସବୁ ଦେଖିଚ ଜାଣିଚ, ଅଉ ପଚାରୁଚ କଣ ?"

"ହେଃ ହେଃ—ଅରେ ଅମେ କଣ ନ ଦେଖିଲୁଁ, କଣ କଲୁଁ ମ ? ଭୋଜିକନର ପିଅର ଅମେ । ଖିରିପିଠା ସରିଲା ତ କିଏ କାହାକୁ ପଚାରେ ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

“ଆଜି ମତେ ପଗୁରୁଛ କଣ ?”

“ଏଁ, ଏଁ, କଣ କହୁଛୁ, ତତେ ପଗୁରିବି ନାହିଁ ତ ଆଉ କାହାକୁ ପଗୁରିବି ରେ ? ଘରର ଖାଇ ତୁ, ନିଜ ହାତରେ ତ ସବୁ ନେ ଆଣି କରିଥିଲୁ; ତତେ ପଗୁରିବି ନାହିଁ ତ ଆଉ କଣ ଚନ୍ଦା ହାଣ୍ଡିକୁ ପଗୁରିବି ?”

ଛକଡ଼ି ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା, “ଆମେ ଚନ୍ଦା ହାଣ୍ଡିଠଁ କହୁଁ, ଭଭେଇ ।”

“ଏଁ, ଏଁ, କଣ କହୁଛୁ—ଚନ୍ଦା ହାଣ୍ଡି ? ଚନ୍ଦା ହାଣ୍ଡି କଣ ରେ, ଛି, ଛି !”

“ଆଜି ମତେ ପଗୁରୁଛ ଯେ ଭଭେଇ, ଖର୍ଚ୍ଚ ବାର୍ଚ୍ଚ କଣ ହେଲା ମୁଁ କଣ କିଛି ଦେଖିଛି, ନା ଜାଣେ ?”

“ଏଁ, ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁ କର ନାହୁଁ କି ଜାଣି ନାହୁଁ ? ଏ ଗୁଡ଼ାକ କି କଥା ରେ—ଛି, ଛି, ବରଜୁର ଏଗୁଡ଼ାକ ମଣିଷପଣିଆ ନୁହେଁ । ଘର ଭିତର ଯାଇଟା ।”

“ତାଙ୍କର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ, ଭଭେଇ, ସେ କଣ କରିବେ ?” ଛକଡ଼ିର ରାଗଟାକ ସବୁ ଭାଉଜ ଉପରେ ।

“କଣ ଗୁଡ଼ାଏ ତୁ ପିଲାଙ୍କ ପରି କହୁଛୁ ରେ, ଦୋଷ ନାହିଁ ବରଜୁର !—ଆଜି କାଲି ମାଇପଙ୍କର ଦୋଷ ? ତୁ କଣ ମତେ ବୁଦ୍ଧି ବତେଇବୁ ଛକଡ଼ି ?”

ଛକଡ଼ି କହିଲା—“ସେ କଥା ମୁଁ କହିପାରିବି, ଭଭେଇ ? ତେବେ, ଭାଇ—”

“ଅବେ ଯା ଯା, ତୋ ଭାଇ ତତେ ବଡ଼; ଦାଣ୍ଡରୁ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କୁ ଡାକିଲେ ଏ କଥାଟାକୁ ତଉଲିବା ? ଦ'ଭାଇ ଏକାଠେଇଁ ଘର କରିବ, କାହା ପାଖରେ ଜମା କେତେ ରହିଲା, ଖର୍ଚ୍ଚ କେତେ ହେଲା, ଏ ହିସାବ ଦ'ଜଣଯାକ ବୁଝିବ ନାହିଁ ?”

Digitized by srujanika@gmail.com

"ତେବେ କକେଇ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ତ ମୁଁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନାହିଁ ।" ଛକଡ଼ି ମୁହଁରୁ ଏ ପଦଟା ବଡ଼ ଜୋରରେ ବାହାରି ଆସିଲା । ମିଶ୍ରେ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ଦବିଗଲେ । ମିଛ ଉପରେ ସତର ଜୋର ତ କମ୍ ନୁହେଁ । ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "ଆରେ ରାମ ରାମ, ସେ କଥା ମୁଁ କଣ କହୁଛି ? 'ଯାହା ନ ଦେଖିବ ଦୁଇ ନୟନେ, ପରତେ ନ ଯିବ ଗୁରୁ ବଚନେ ।' ବରଜୁ ଭଲ ମଣିଷ, ଏହା ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମୋ ବିଚାରରେ ଏଇଟା ତାର ବଡ଼ ନାଗରି କଥା । ଭାଇ ତ କଞ୍ଚା ପିଲା ଛୁଆ ହେଇ ନାହିଁ । ଭାଇର ଯଦି ତୁମ ଉପରେ ଏତେ ବିଶ୍ୱାସ, ଭାଇକି ତୁମେ ଗୁରୁଅଣାରେ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମର କି କ୍ଷତିଟା ହୋଇଯାନ୍ତା ? ନ ହେଲା ଭାଗ କିଛି ନ ବୁଝିଲ, ନ କଲ; ଯୋଉ ଦିନ ତୁମେ ଭାଇ ହାତରେ ଦଶ ପଚିଶ ଧରି ଦେଇ କହିବ—ନବୁଝି ନେ ଛକଡ଼ି, ଏ ଦଶଟା ଟଙ୍କାର ଅମୁକ ସମୁକ ସଉଦା କରି ଆଣି । ନହେଲେ ଆସିବୁଝି ନେ ଛକଡ଼ି, ଲେଖନ ତାଳପତ୍ର ଆଣି, ବାହାଘରରେ କେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲା ଗୋଟିଏ ହିସାବ କରି ପକାଇବା । ଏଥିରେ ଭାଇ ଭାଇ ଭିତରେ ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟି ଯାନ୍ତା ନା ବେଶି ବଢ଼ନ୍ତା ।"

ଛକଡ଼ି ଉତ୍ତର କଲା, "ନାହିଁ କକେଇ, ହିସାବପତ୍ର ବୁଝିବାକୁ, ସଉଦା କରିବାକୁ ଭାଇ ମତେ କହିଥିଲେ ! ମୁଁ କହିଲି, ମତେ ସେ ସବୁ ଆସିବ ନାହିଁ, ତୁମେ ଆଉ କାହାକୁ କହ । ଭାଇ ସେଥିରୁ ତାଙ୍କ ଶଳା ହାତରେ ଟଙ୍କା ଧରଦେଲେ ।"

ତାଳିଟାଏ ମାରି ଦେଇ ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "ବେଶ୍—ହେଲା ? ଏ କଥା କଣ ହେଲା ? ଏଥିରେ ମାନ ଅଭିମାନ ରହିଲା କି ନାହିଁ ? ଭାଇ ନ ହେଲା, ଶଳା ତ ହେଲା ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

ଛକଡ଼ିର ମନ ଟାଣ ନୁହେ—ଭାରି ଲେସମା । ମିଶ୍ରଙ୍କ କଥାରେ ଶେଷକୁ ତା ମନ ଟଳିଲା । ଘର ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ତାର ଥାନ ଅଛି ସ୍ଥାନ, ଏହା ସେ ବୁଝି ପାରିଲା । ଶେଷରେ କହିଲା, “ଏ ସବୁ ଗୋଳମାଳ କରେଇ, ଖାଲି ଏକାଠେଇଁ ରହିବାରୁ ହେଉଛି ନା ! ନ ହେଲେ ତ ଭଲେ ହେଲା ଭାଇ ଷଣ୍ଢାପଣକୁ ଯୋଗାଏ ନାହିଁ ! ଦୋଫାଙ୍କ ରହିଲେ ଯେଉଁ କଥା ସେ କରନ୍ତା ।”

“ଏଁ ଏଁ, ଦୋଫାଙ୍କ ରହିବ—କାହିଁକିରେ—କଣ ତୁମର ଅସୁବିଧା—ହେଃ ହେଃ, ଏଗୁଡ଼ାକ ଖାଲି ପିଲା କଥା ।”

“ନାହିଁ, ପିଲା କଥା ନୁହେ କରେଇ, ଏଣିକି ତ ଅମେ ଅଉ ଏକାଠି ଚଳିପାରିବୁ ନାହିଁ । ଉପରେ ଖାଲି ସିନା ଏକାଠି ଚଳୁଚୁଁ, ଭିତରେ ତ ମନ ଫାଟିଲାଣି, ପୋଡ଼ଗଲା ତୁଣରେ ଅଉ ସୁଆଦ ଥାଏ କି କରେଇ !”

“ଅରେ ଅରେ, ଏଗୁଡ଼ାକ ଖାଲି ପାଗଳା କଥା । ପିଲା ଦି’ଟା ଏଇ ଦିନ୍ଟ ଭଲେ କଣ ହେବ ରେ ? ହଁ, ତୁ ପିଲାଲୋକ—ତୋର ଟିକିଏ ଭଲ ଖାଇବା କି ଭଲ ପିନ୍ଧିବାକୁ ମନ ଗୁହିଁବ, ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କ ପାଖରେ ପାଞ୍ଚ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେବ । କାହିଁକି ମତେ କହ, କାଲି ଉଠେ ମୁଁ ଅମ ଚୌକିଦାର ପଞ୍ଚାୟତ ଭିତରେ ରଖି ଦେଉଛୁ ।”

“ନାହିଁ କରେଇ, ଅଲଗା ନ ହେଲେ ସେ ସବୁ କଥା କିଛି ହେବ ନାହିଁ ।”

“ହେଃ ହେଃ—ଫେର୍ ସେଇ ଅଲଗା ହେବା କଥା । ଅଲଗା ହେବାକୁ କଏ ନାହିଁ କରୁଛୁ ? କିନ୍ତୁ ଅଲଗା ହେଲେ ପିଲାଲୋକ ଚଳି ପାରିବୁ ତ ।”.

Digitized by srujanika@gmail.com

ଛକଡ଼ି ହସି ହସି କହିଲା, "କାହିଁକି କହେଇ, ତମ ଦୁଆରେ ବସିଲେ କଣ ତମେ ମୁଠାଏ ଖାଇବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ ।"

"ଅବେ ଅରେ, ସେ କଥା କାହିଁକି କହୁଚୁ—ତମର କଣ ନାହିଁ ଯେ, ତମେ କାହିଁକି କାହା ଦୁଆରେ ବସିବ ? ଖାଲି ନିଜ ଗୁଣରେ ସବୁ ସାବରା କଥା ନା । ଶାମ ପଧାନ ପୁଅ—ତୁ ଫେର୍ ଏମିତ କଥା କହନ୍ତୁ ? ଅଜ୍ଞ ହବନି ହବନି । ମୋ ଦୁଆରେ ତୁ ବସିବୁ । କାହିଁକି, ମୋ ଘରେ ତୁ ତ ପୁଅ—କହିବୁ ତ କାଲି ତିନିଶ ଟଙ୍କା ଦେଇଚି; ଦୋକାନ କର, ବ୍ୟବସାୟ କର—ତୋ ଲାଭ ତୁ ଖା—ମୋ ଟଙ୍କା ମୋତେ ମୂଳେ ମୂଳେ ଧରି ଦେ । କରେ, ଘିଅ କାହିଁରେ ପଡ଼ିବ, ନା ପଇତରେ ପଡ଼ିବ । ମୋ ଧନତ ଶାମ ପଧାନ ପୁଅ ଖାଇବେ, ଅଉ ତ କେହି ନୁହେ । ମଣିଷ ଥିଲା ଶାମ ପଧାନ—ଦଶ ଜଣରେ ସୁମାରି ହେଉଥିଲା—ପଚାଶ ଜଣ ତା କଥା ମାନୁଥିଲେ । ତା'ର ପୁଏ ଯେତେବେଳେ—ବାବନାଭୂତ ହୋଇ ବାରଅଡ଼େ ବୁଲିବ—ଏ ଗୁଡ଼ାକ ଆମେ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖିବା ? ନା ନା, ସେ କଥା ହେବ ନାହିଁ ।"

ହରି ମିଶ୍ରଙ୍କର ଶାମ ପଧାନର କେତେ ଭାବ ଥିଲା, ସେ କଥା ଗାଁ ଯାକ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ହରି ମିଶ୍ରେ ଯେତେବେଳେ ଗାଁ ଭିତରୁ ଜଣକୁ ଡାକି ପଚାରିଲେ, "କରେ ତୋ ଅଡ଼କୁ ସେ ବାଡ଼ ମଡ଼େଇ ଯାଉଛୁ ? ତୁ ତା' ବାଡ଼ ବାଣି ଦେଉ ନାହୁଁ ?" ବାଡ଼ ବାଣିବାକୁ ଗଲେ ଆଉ ଜଣକ ଆସି କଲା ଆପତ୍ତି । ହରି ମିଶ୍ରଙ୍କର ସେଥିରୁ ବରାଦ ହେଲା, "ଦୁ'ଜଣ ଯାକ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ଦିଅ—ମପେଇ ଦେବା, ଯୋଉଠି ହିସା ପଡ଼ିବ, ସେଠି ବାଡ଼ ଦିଆଯିବ ।" ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ଗଲା ମିଶ୍ରଙ୍କ ଖର୍ଚ୍ଚା ବାବତକୁ । ସେତେବେଳେ ଶାମ ପଧାନ ମଝିରେ ପଶି ଦୁ'ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ମପାମପି ମେଣ୍ଟାମେଣ୍ଟି

Digitized by srujanika@gmail.com

କରାଇ ଦେବ—ଗୋଟିଏ ପଇସା ବି କାହାର ଖର୍ଚ୍ଚ ନାହିଁ । ଦୁ'ଜଣ ମାଇପେ ଗାଧୋଉଛନ୍ତି, ଜଣକର ସୁନା ପେଣ୍ଡିଟା ପାଣି ଭିତରେ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଆସି ଘରେ କାନରେ ପେଣ୍ଡି ନ ଦେଖି ଆଉ ଜଣକୁ ପଚାରିଲା । ସେ ଜଣକ ପାଣିରୁ ପାଇଥିଲା, ତା' ହାତରେ ଦେଲା । କଥାଟା ମିତ୍ରଙ୍କ କାନକୁ ଗଲା । ହଜିଥିବା ଲୋକର ମୁରବୀକୁ ଡାକି ଆଣି ପଚାରିଲେ, "କି ରେ, ତମେ ଆଜି ମତେ ଜଣେଇ ଦେବ ନାହିଁ କିରେ ? ଶେଷରେ ପ୍ରେସିଡ଼େଣ୍ଟ କାମଗଣ୍ଡିକ ମୋ ହାତରୁ ନେବ, ଦେଖୁଛି ! ଏ ଚୋରି ମକଦ୍ଦମା, ପୁଲିସ ମକଦ୍ଦମା—ତୋ ଜିନିଷ ତୁ ଫିନା ପାଇ ବୋଧ ହେଇ-ଗଲୁ, ମକଦ୍ଦମାଟି ସମ୍ଭାଳିବ କିଏ ? କାଲି ପୁଲିସ ଆସି ତତେ ଧରିବ, ତାଙ୍କୁ ଧରିବ—ମୁଁ ବି ସେଇ ଗାତରେ ପଡ଼ିବି—ପ୍ରେସିଡ଼େଣ୍ଟ ଉହାଇ ଚୋରି ମକଦ୍ଦମା ମୋର ଗାଁରେ ଗପ୍—ଏ ଜଣ ଖାଲି ବୁଢ଼େଇ ମାରିବା କଥା ଫିନା ।" ସେ ବିଚରାର ଆଜି ନ ମାନିବାକୁ ସ୍ପୃହ ଅଛି ।—ଦିଅ, ଅଣ ଏଥର—ଚଉକିଆ ପାଇଁ ଜଣ ଦେଉଚ ଦିଅ, ଗାଁ ଠାକୁର ଘରକୁ ଜଣ ଦେଉଚ ଦିଅ । ଗାଁ ଠାକୁରଘର ସାଙ୍ଗରେ ଗାଁ ଚଉକିଅର ତୁଳନା ହୋଇ-ପାରେ ନାହିଁ—ତାହାଙ୍କ ନା ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ପୂର୍ବ ପଶ୍ଚିମର ତଫାତ୍ । ତେବେ ମିତ୍ରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଠାକୁରଘର, ଗାଁ ଚଉକିଆ ତୁଳନା ହୋଇ ପାରନ୍ତି—କାରଣ, ସେ ସହଜରେ ଠାକୁରଘର ଅବା ଗାଁ ଚଉକିଆ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ଆପ ଚେଙ୍କଟେଲ ହାତ ଠକିଣ—ଅଭ୍ୟା କହୁଚ । ଓହୋ, ଏ କାଳଟା କେଡ଼େ ଅନ୍ୟାୟ କାଳ ହୋଇଗଲା । ମଣିଷଟା ଗାଧୋଉଥିଲା, ତୁ ତା' ଜିନିଷଟାକୁ କାନରୁ କାଢ଼ି ନେଇ ଫେରାଇଲୁ ! ଏ ଗାଁରେ ତ ଆଉ ରହି ହେବନି—ଏ ଲୋକ ତ ଆଖିରୁ କଜଳ କାଢ଼ି ନେବେ !

Digitized by srujanika@gmail.com

ଶାମ ପଧାନ କହେ, "ଅରେ ଆମେ ସିନା ଗରିବ, ଅଳପିକିଆ ଚେଷ୍ଟର; ଲଙ୍ଗୁଟାଏ, କଣ୍ଟାଳୁଟାଏ ଉପରେ ଆଖି ଦେବୁଁ । ଏମାନେ କଣ ? ଏ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ, ଜମିଦାର୍, ମହାଜନ—ଏ ଚେଷ୍ଟର କୃତକୃତ୍ୟ; ଓକେଇଲ—ଧନ ଧ' ପନ୍ଥଶେ ଧମକେଇ ଚମକେଇ ଅଜନ ମକଦ୍ଦମା ଭର ଦେଖେଇ ତମକୁ ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରୀ କରିଦେବେ । ମଣିଷଖିଆ ବାଘ; ମଣିଷଖିଆ କମ୍ଭୀର ଅଛନ୍ତି—ଏ ହେଉଛନ୍ତି ମଣିଷଖିଆ ମଣିଷ । ବାଘ କମ୍ଭୀରଙ୍କ ପରି ଏମାନେ ଆଉ ଅଜନ କଣ କରିବ; ନ୍ୟାଯ୍ୟ କଣ କରିବ—ଏ ତ ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତି । ତଥା ତ ଅଛି—ଧୂର୍ତ୍ତର ପ୍ରକୃତି ପକେ ଲେଟେ, ମଣିଷ ପ୍ରକୃତି ମଲେ ଛୁଟେ ।

"ଆଖି ଆଗରେ ତ ଦେଖୁଥାଇଁ—ହରି ମିଶ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣଟାଏ—ଚଣ୍ଡାଳଠାରୁ ତା ପ୍ରକୃତି ହୀନ । କେଳା ବାଟରେ ଗୁଳି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଭଲ ଚଢ଼େଇ ଘଲେ ଦେଖିଲେ ଯେମିତି ମାରିବା ପାଇଁ ଲୋଭ କରେ, ଖେଜୁଟ ବାଟରେ ନଈପାଣିରେ ମାଛଟିଏ ଖେଳୁଥିବାର ଦେଖିଲେ କାଳିଗଣ୍ଡ ପାଖରେ ନାହିଁ ବୋଲି ଯେମିତି ଦୁଃଖ କରେ, ଏ ଠିକ୍ ସେମିତି । କିଏ ରାଣ୍ଡୀ ଗାଣ୍ଡୀ ଅଛି; ତାର ନାବାଳକ ପିଲା ଦୋଟି, ଭଲ ନଢ଼ିଆ ବାଢ଼ି ଖଣ୍ଡେ ଅଛି, ସେ ଖଣ୍ଡ ମିଶ୍ରଙ୍କ ବାଢ଼ିକୁ ଲାଗିଚି, ସେ ଖଣ୍ଡ କେମିତି ବାଢ଼ି-ସାଙ୍ଗରେ ମିଶନ୍ତା । ତାହାର ଟେନାଏ ବୋଲି ଅମ୍ବତୋଟା ମିଶ୍ରଙ୍କ ତୋଟାକୁ ଲାଗିଚି, ସେ ଦହଦୁଃଖରେ ପଡ଼ିଚି—ମରିଗଲେ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ବଳେ ତ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଶଙ୍କିଣ କରି ଦିଅନ୍ତା !"

"ଗାଁଟାରେ କେହି ରହିବେ ନାହିଁ । ସବୁ ଜମି, ସବୁ ବାଢ଼ି, ବଗିଚା ମିଶ୍ରଙ୍କର ହେଉ, ଅଉ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ଦୁଆରେ ମୂଲ ଲାଗି ଥାନ୍ତୁ । ମିଶ୍ରଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ସବୁବେଳେ ଏଇ କଥା ଖେଳୁଚି

Digitized by srujanika@gmail.com

ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କର ଏଇ ଚିନ୍ତା । ମଣିଷଖିଆ କଥାଟା ଅଉ କଣ ସ୍ତ୍ରୀ ଠାରୁ ବେଶି ଭୟଙ୍କର ! ଦୁନିଆଁଟାରେ ଅଉ କେହି ରହିବେ ନାହିଁ, ଖାଦାର କୋଉଠି ମାଣେ ଜଣେ ରହିବ ନାହିଁ—ଏକଥା ଯେଉଁ ଲୋକ ସବୁବେଳେ ଭାବୁଛି, ତା' ଠାରୁ ବାଘ କିମ୍ବାର କଣ ଅଉକ ବେଶି ଭୟଙ୍କର ?

"ଲୋକେ କହନ୍ତି, ଅମେ ଷ୍ଟେଟ୍‌ଲୋକ, ଅମେ ଗୌର, ଅମେ ଖାଜା, ଅମେ ସରକାର—ବଡ଼ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଖରାପ କରିଦେଲୁ ଅମେ । କେଉଁ ପ୍ରକୃତଟାକୁ କଣ ଚଢ଼େଇ ଖରାପ କରିଦେଏ, ନା କେଉଁଟ ପ୍ରକୃତଟାକୁ ମାଛ ଖରାପ କରିଦଏ ! ଅମେ ଗୋରୁ ଚରଉଚି—ସେ ମଣିଷ ଚରଉଚନ୍ତି—ମାଇ ନୋହୁଁ କି ଗାଈ ନୋହୁଁ—ଧନ ଦେଇ ପିଟିଲେ ଅମ ତୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ ଫିଟିବ ନାହିଁ, ଏତେ ଏତେ ବୁଢ଼ିଆ ମଣିଷ ଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ଖରାପ କରିଦେବୁଁ ଅମେ ! ଖାଦାଙ୍କ ହାତରେ ଖଡ଼ା ଭିଡ଼ିବ ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ପୁଣି ଏଠାର ଓଜ ଅଛି ! କହିବା କଥା ନା ଶୁଣିବା କଥା !"

ହରି ମିଶ୍ରଙ୍କର ଗାମ ପଧାନର ଏଡ଼କି ଦୋସ୍ତି ଥିଲା । ତା'ର ପୁଅ କାଳୁ ପଧାନ, ବାପ ବଡ଼ଲ ପୁଅ ହୋଇ ବାହାରଚି । ଗାଁର ଲୁଟିହେଲେ ଦୂଧ ବାହାର ପଡ଼ିବ—ମିଶ୍ରଙ୍କ ପାଖରେ ଥଛି !

ପରିଚ୍ଛେଦ ଛ

ବଉଳୁ ଦେଖିଲା, ଘର କଳିଅ ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ିବାକୁ ଲଗିଲା । କେତେବେଳେ ଦେଖ ହେଲେ ଘରେ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ—ଘର ଅଉ କଣ—ମଶାଣିଠାରୁ ହୀନ । ମଡ଼ା ପାଖରେ କୁଅ,

Digitized by srujanika@gmail.com

ଘଷୁଣା, ବଲ୍ଥ, କୁକୁର ଯେମିତ କଜିଆ ଲଗାନ୍ତି, କଥା କଥାକେ, ସେମିତ ଘରେ କଜିଆ ଲାଗିଯାଉଛି । ଦଣ୍ଡେ ହେଲେ ମଣିଷ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ବସି ପାରିବ ନାହିଁ । ଛକଡ଼ି ଖାଲି ଉପରେ ଟିକିଏ ବଡ଼-ଭାଇ-ମାନ୍ୟ ରଖିଛି—ନ ହେଲେ ପଛରେ ତ ବାରଅନା କଥା କହିଲାଣି । ଭାଇ ଝିଅ ବାହାଘର କଲା, କେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କଲା, ଋଣ କଲା, କିଛି ତାକୁ ପଚାରିଲା ନାହିଁ । ମନ ଫିଟିଗଲେ ଆଉ ଭେଣିକି ଥାଏ କଣ ? ଛିଣ୍ଡିଗଲା ମୁଣ୍ଡାଟାକୁ ଖାଲି ଗଣ୍ଠେଇବାକୁ ହେବ ସିନା !

ସାନବୋହୂ ଝୁଙ୍କୁଣ୍ଣି ପଡ଼ଲେ, ବଡ଼ବୋହୂକୁ ଝିଅ ବାହାଘର, ପିଲାଙ୍କ ଖର୍ଚ୍ଚ ଉଲ୍ଟା ଦେଖିଛ । ସେ ତ ଏକା ମଣିଷ, ତାର କିଏ ଖାଉଚି, କିଏ ପିନ୍ଧୁଚି ? ସାନବୋହୂ ପରି ପାଞ୍ଚଟା ମାଇପଙ୍କ ସାଥିରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ବଡ଼ବୋହୂର ଉଥର—ତାକୁ ପୁଣି ବାଳିଯିବ କିଏ ?

କଣ କରାଯିବ ? କିମିତ ପୁଣି ଘରଟାରେ ଅଗପର ଶାନ୍ତି ଆସିବ, ଭାବି ଭାବି ବରଜୁ କିଛି ଥଳକୂଳ ପାଉ ନାହିଁ । ଆଉ କଣ ଭିନେ ହୋଇଯିବ । ହଁ, ଭିନେ ହୋଇ ବି ତ ଲୋକେ ଚଳୁଛନ୍ତି, ଘରକେ ସାତ ସାତ ଫାଁକ ! ଅଲଗା ରହିଲେ ସେଥିରେ ଯେବେ ଦୋଟି ଘର ସୁଖରେ ରହନ୍ତେ, ତେବେ ତ ଭଲ କଥା ! ଅବୁଝ ଜାକୁଝୁ ହୋଇ ଗୋଟାଏଠାରେ ସମସ୍ତେ ଗୁଞ୍ଜି ହୋଇ-ଥିଲେ କିଆଁ ? ସେଥିରେ ଯେବେ ପୁଣି ମନ ଅମେଳ ହୁଏ, ଅଲଗା ହୋଇ ରହିବାରେ କିଛି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ—ତେବେ ମନ ମେଳ ଥାଇ ଅଲଗା ହେବା ଗୋଟିଏ କଥା, ମନ ଅମେଳ ଥାଇ ଅଲଗା ହେବା ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା । ଛକଡ଼ି ବରଜୁ ଭିନେ ହେବେ ! ଛକଡ଼ି—ଛି, ଛି, ମେଞ୍ଚଡ଼ ଠୋକାଠା—ଖାଲି ପର ଓ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଲାଗୁଛି, ତାଙ୍କରେ ଯେମିତ ବରଜୁ ତାକୁ ବୁଲାଉଥିଲା, ଅବୁଝା ହେଲେ ବୁଝାଇ ଦେଉଥିଲା । ଆଜି ବି ତ ସେମିତି ସେ ଟୋକା ଅବୁଝା ହୋଇଛି, ଆଜି କିଏ ଆଉ ବରଜୁର ତାକୁ ସେମିତି ବୁଝାଇ ଦେବାକୁ ବୁଝି ନାହିଁ ? ସେତେବେଳେ କୁଅଟାଏ, ଗଛଟାଏ ଦେଖାଇ ବୁଝାଇ ଦେଉଥିଲା । ଆଜି କିଏ ସେମିତି କିଛି ଦେଖାଇ ବୁଝାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ? ବାପ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା—'ସେ ଚଗଲା ଟୋକାଟା—ଏ ଘର ମାଟିରେ ପାଦଟା ନ ଚଳେ କି ବାଲି ମାଟିରେ ହାଡ଼ ନ ପଡ଼େ'—ବରଜୁ ଆଖିରୁ ଧପ ଧପ ହୋଇ ଲୁହଟୋପା ଲହ ପଡ଼ିଲା । ଏଥିରୁ ଆଉ ବେଶି ଭାବିବାର ତାକୁ ବେହ୍ନ ଦେଲି ନାହିଁ ।

ସେହି ଛକଡ଼ିଟିଠାଁ ଆଜି ଗାଈବଳଦ, କଂସାବେଢା, ବିକିବାର ଅଧେ ଅଧେ କରି ସେ ଭଳେ ହେବ । କାଲି ସକାଳେ ସେ ତାହା ଆଗରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇବ—ବରଜୁ ଭଳେ ହେଲା ଛକଡ଼ିଠାରୁ । ଛି, ଛି—ଏଇ ପରି ତାର ମଣିଷପଣିଆ ।

ସାତପାଞ୍ଚ ଭାବି ଭାବି ବରଜୁ କିଛି ଠିକ୍ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ପାଞ୍ଚଗାଁରେ ପଞ୍ଚୁଆତରେ ବସି ସେ କେତେ କଳିକଜିଆ ଭାଙ୍ଗିଛି, କେତେ ମାଲି ମକଦ୍ଦମା ମେଣ୍ଟାଇ ଦେଇଛି—ଘର କଜିଆକୁ ତ ତାର ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ । ଏ ମାଇପି ଦି'ଟା ସିନା କଜିଆ ଲଗେଇଛନ୍ତି—ଛକଡ଼ି ତ ତାକୁ ଆଜିଯାଏ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ଆଉ କିଏ ସେ ଛକଡ଼ିକୁ ଡାକି ଏକଥା କହିବ ? ଛି, ବରଜୁ—ପିଲାଟା ଆଗରେ—ଏଇ ଲାଜ କଥାଟା…!

ବରଜୁ ଦେଖିଲା, ଦୋଷୀ ଘରଯାକ ସମସ୍ତେ—ସ୍ତ୍ରୀ, ଭାଇ, ଭାଇବୋହୂ, ଆଉ ସେ ନିଜେ । ସେ ନିଜେ ସବୁଠାରୁ ବେଶି—ତାହାଙ୍କ ନା ଧରିବ ମୁରବି ସେ—ଘରଭିତରଟାରେ ସବୁବେଳେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ନାଆଁ ଜନ୍ମୁଛି, ସେ ସେଥିପାଇଁ କଣ କରିଛି ? ଦାରୁଭୂତ ହୋଇ ବସି ରହିଲେ କଣ ହେବ, ଦୋଷ ତ ସବୁ ତାର । ଘରଟା ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ନିନ୍ଦା ତ ତାରି ଉପରେ ।

ଛକଡ଼ି ମାଉପଙ୍କ କଳି ଭିତରେ ପଶି ଭାଉଜଙ୍କୁ ଗାଳିଗୁଲଜ କଲଣି — ଚଳିଥର ମାରିବାକୁ ବସିଲଣି । ଛିଛି, ଏସବୁ ବରଜୁ ସହିବ ନାହିଁ ତ, ସହିବ ଆଉ କିଏ ?

ଯେତେହେଲେ ସବୁ ବଂଶର ଗୋଡ଼ ଏଇ ମାଇପିଯୋଡ଼ିକ । ଏ ଦିହେଁ ଭୁଲି ଯାନ୍ତି ହେଲେ ଛକଡ଼ି ମରଦ ପିଲାଟା ଆଉ କଣ କଳି ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତା ? ମାଇପେ ଦି'ଜଣଙ୍କ ଭିତରୁ ପୁଣି କାହାଠିଁ କଳି ବାହାରୁଛି, କାହାଠେଇଁ ଛିଣ୍ଡୁଛି, ସେ କଥା ଜାଣିବ କିଏ ? ତେବେ ଏକଥା ନିଶ୍ଚୟ ଯେ, ଦି'ମାଇପଙ୍କ ଭିତରେ କେହି କାହାକୁ ଊଣା ନୁହେଁ । ଜଣେ ଭଲ ହେଲେ ଆଉଜଣକ ଅପେ ଅପେ ଭୁଲି ହୋଇ ବହନ୍ତା—ଗୋଟାଏ ହାତରେ କଣ ତାଳି ବାଜେ ?

ଠିକ୍ କଥା—ଏକା ଦଣ୍ଡ ଟୋକି—ଏକା ହାଣ୍ଡିବୋଉ ଭଲ ହେଲେ ସବୁ ମେଣ୍ଟିଯିବ । ସେ କଥା ପୁଣି କାହା ହାତରେ ଅଛି—ବରଜୁ ହାତରେ । ମାଇପିଟାକୁ ଭଲ ବାଟକୁ ଯେବେ ଆଣି ନ ପାରିଲା, ତେବେ ଆଉ କି ମଣିଷ ସେ ? ବରଜୁ ମନଟା ଖୁସି ହୋଇଗଲା । ଏତେ ଦିନକେ ତାକୁ ଉପାୟ ଦିଶିଲା ।—ମାଇପିଟାକୁ ସେ ଭଲ ବାଟକୁ ଆଣି ପାରିବ ନାହିଁ ?

ସେଦିନ ହାଣ୍ଡିବୋଉକୁ ବରଜୁ କହିଲା, "ଆଜି ଗୋଟାଏ କଥା କହିବାକୁ ଅଛି ।" କଥା କହିବାକୁ ଅଛି !—ବରଜୁର ହାଣ୍ଡିବୋଉକୁ । ଆଜି କେଉଁ ଦିଅଁଙ୍କର ଅଣ୍ଟ ଫିଟିଛି । କଥା

Digitized by srujanika@gmail.com

କହିବାକୁ ଅଛି । କିସ କଥା ନା ଟେଙ୍ଗୁଲୀ କଥା—ହାଗୁବୋଉର ଛାତି ଖୁସିରେ କୁଣ୍ଢେ ମୋଟ ହୋଇଗଲା । ସେ ତେଲ ହଳଦୀ ଲଗେଇ ଗୋରା ଦେହଟାକୁ ଜକ ଜକ କରି, ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡେଇ, ସିନ୍ଦୁର କଜଳ ଦେଇ କେତେ ଥର ସ୍ୱାମୀ ଅସିଲା ବେଳକୁ ଚାହିଁ ବସିଛି—ଏଇ କଥା ପଦେ ଶୁଣିବ ବୋଲି । ସବୁବେଳେ ବୋଉଡାକୁ ପରି ଫାଲୁ ଫାଲୁ ମୁହଁଟା ଦେଖିଛ !—କଥା ପଦେ

ଶୁଣିବାକୁ ତା' କପାଳରେ ଜୁଟେ ନାହିଁ । ଅଜି ସେଇ ବଉଳୁ ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରିଛି । ଭାଗ୍ୟରେ ଥିଲେ ମିଳେ ।

ହାଗୁବୋଉ ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଛଳ ଛଳ କରି ଚାହିଁ ରହିଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ବରଜ ପଚାରିଲା, "ଅଚ୍ଛା, ଘର ଭିତରେ ଏ ଯେଉଁ କଜିଆ ସବୁବେଳେ ଲାଗି ରହିଲା, ଏକଣ ଏମିତି ଲାଗିଥିବ ?"

"ଆଉ କେମିତି କରିବ, ସେ କଥା ତମେ ବତେଇ ଜାଣ ନା । କଜିଆ ମୁଁ କରୁଛି ନା ସେ କରୁଛି ?" ହାଡ଼ବୋଜିର ଘର ଅଭିମାନ—ବଳିଜ ସବୁବେଳେ ଭାଇବୋହୂର ପକ୍ଷ ନେଇ କଥା କହେ—ଆଉ ଦୋଷ ଯେତେକ ସବୁ ତାର ଉପରେ ଲଦିଦିଏ ।

ବରଜ କହିଲା, "କଜିଆ କିଏ କରୁଛି, ସେ କଥା ବାଛିବାକୁ ଗଲେ ତ କଳି ମେଣ୍ଟିବ ନାହିଁ ।"

"କଳି ମେଣ୍ଟୁ ନ ମେଣ୍ଟୁ, ମୁଁ ତ ତା'ପାଖରେ ରହି ପାରିବି ନାହିଁ ।" "ତେବେ କିନା ଭିନେ ହେବା—ଆଉ ଉପାୟ କଣ ?"

"ଭିନେ ହୁଅ, ନଇଲେ ଏକାଠି ରହ—ମୁଁ ତା'ଠାରୁ ଏତେ ଗଞ୍ଜଣା ଫିଙ୍ଗାସ ଶୁଣି ପାରିବି ନାହିଁ, କି 'ତା' ପାଖରେ ରହି ପାରିବି ନାହିଁ ।"

ବରଜ ଦେଖିଲା, ଅଭିମାନ ଗରିମା ପାହାଡ଼ ପରି ହାଡ଼ବୋଜ ଛାତିରେ ଲଦି ହୋଇଛି—ତାକୁ ଟାଳିବା କ'ଣ ସହଜ । କଥାରୁ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି, ଭିନେ ହେବା ତା'ର ପୂରା ଇଚ୍ଛା, ତେବେ ଖୋଲି ମୁହଁ ଫିଟାଇ ସେକଥା କହୁନାହିଁ—ବରଜୁ ଆଗରେ କହିବ—ଏତେ ସାହସ । ବରଜୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା, "ମତେ ଏତେ ଗୋଳିଆ କଥା ଆସେ ନାହିଁ—ସଫା କଥା ଯେବେ କହିବ......" ବରଜୁର ଓଠ ଥର ଉଠିଲା, ଆଖି ଦି'ଟା ଜଳି ଉଠିଲା । ଏ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ହାଡ଼ବୋଜର ଦେହ ଗୋଟାକ କଣ୍ଟାପାଣି ହୋଇଗଲା । କି ମଣିଷଟାଏ ତା' କପାଳରେ ଥିଲା ରେ—ଏଇଲେ ତ କଣ ହୋଇ କଣ କରିବ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ହାରୁବୋଉ ଶଙ୍କିଗଲା । କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହୋଇ କହିଲା, "କିଛି କଥା ନାହିଁ, କାହିଁକି ଏମିତି ହଉଛ ମ—ମୁଁ ତ ଘର ଗୋଠାଙ୍କର ସବୁ ଅଡ଼ତ କରିବ, ଗଳାରୁ ଅଇଁଠାରୁ ସବୁ ବୁଝିବ—"

ବରଜୁର ରାଗ ହେଲା, "ଶୁଣି ମିଛ କଥା କହୁଚ—ଘର ଗୋଠାଙ୍କର ଅଡ଼ତ ସବୁ ତମେ କର, ସାନବୋହୂ କିଛି କରେ ନାହିଁ ?"

ହାରୁବୋଉ ଜାଣେ, ସେ କାନ୍ଦିଲେ ନାହିଁ, ବୋବାଇଲେ ନାହିଁ—ବରଜୁର ଛାତି ଲୁହାରେ ବନ୍ଧା, କାହିଁରେ ସେ ତରଳିବ ନାହିଁ । ଓଲଟି ମିଛକଥା ଶୁଣି ରାଗିଲଣି, ଅଉ ଥରେ ତ ଏମିତି ପଦେ ମିଛ ଶୁଣି ଦି'ଦିନ ଘରେ ଖାଇ ନ ଥିଲା । ସ୍ବାଭ ନାଁ ମିଛ କଥା ! କେତେ କେତେ ମିଛ ଲୋକେ କହୁ ନାହାନ୍ତି ।

ସେ ପୁଣି ଧୀରେ କହିଲା, "ନ ହେଲା ସେ ଚପେଟିଲା କି କୁଟିଲା, ସାଙ୍ଗ କଲା—ମୋ ପିଲାଏ ଭାରି କଣ କରିଥିଲେ, ମୋ ପିଲାଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ ଗାଳିବ କାହିଁକି ?"

"ପିଲାଙ୍କୁ ଗାଳିଲେ ପିଲାଙ୍କର କିଛି ଯଶ ଖରାପ ହେଉ ନାହିଁ !"

ହାରୁବୋଉ ରାଗି ଉଠିଲା—ଘା ପିଲାଙ୍କୁ ଗାଳିବ ! "ଜଲାରେ ଦମାଡେ ଖୋସା ବୁଝି ଶିଖାଇବେ ଏ—ଦରକାର ନାହିଁ, ମୋ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ମୁଁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିବି ।"

"ଭଲ କଥା, ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଯେବେ ଅଲଗା ରହିବ, ତେବେ ରହ, ମତେ ଆଉ ଖୋଜିବ ନାହିଁ ।"

ଧନ୍ୟ ରେ ! ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ କି ଏ ମଣିଷପଣିଆର ଟିକିଏ ହେଲେ ମାୟା ନାହିଁ—"ହଁ, ଆଉ କଣ କହିବକି, ସେଇ କଥାଟି ତ ଉଠେଇବାକୁ ଅଛି ।" ହାରୁବୋଉ କାନ୍ଦି ପକେଇଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଏତକରୁ ସତ ବରଜୁ ମଣିଷଟା ଅଚଳ ପର୍ବତମେରୁ—କଥା ତାର ଟିକିଏ ହେଲେ କଅଁଳ ହେଲା ନାହିଁ। "ଶୁଣ, ବଡାବଡି ବଗାରଗିରେ କଳ ଛୁଟେ ନାହିଁ।"

ହାଡବୋଜ୍ ଶ ଠାଣ ହୋଇ କହିଲା, "କଳ କେତେବେଳେ ହେଲେ ବି ଛୁଟିବ ନାହିଁ।"

"ଭଲ କଥା, ତେବେ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା କଳ ଲଗାଅ" କହି ବରଜୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଘରୁ ବାହାର ହୋଇଗଲା। ବରଜୁ ବାହାର ହୋଇଗଲା ଗୋଟିଏ ଭଲ ପିଲାଟିପରି। ପଦେ ହେଲେ କଥା ମୁହଁରୁ ବାହାରିଲା ନାହିଁ—ଚାଟଶାଳୀ ପିଲା ଅବଧାନ ଆଗରେ ଯେମିତି ଚାଲିଯାଏ।

ବରଜୁ ଚାଲିଯିବା ପରେ ହାଡ଼ବୋଜର ଚେତା ପଶିଲା। ତାଲ ଠାର ତାଲ ମା ଜାଣେ। ସବୁ। କଣ କଲି ମୁଁ ଡାକ୍ତାଣୀ—ଝିଅସାଙ୍ଗ ହେଲେ ଯାଇଥାନ୍ତା। ସକାଳପହରୁ ତଳବାର ଭୂଲି ଅଗାଧୁଆ ଅପାଧୁଆ—ନଣ୍ଡ ସୁଅପଣ୍ଡ ଝରଝର ହୋଇ ହାଡ଼ବୋଜର ଦି’ଆଖିରୁ ଲୁହ ଝରି ପଡ଼ିଲା। କଣ କଥା କହୁବ ବୋଲି ତ କେତେ ଖୁସିରେ ଡାକିଥିଲା—ଏଇ କଥା—ଶେଷକୁ ଏମିତି ଘୁଣ୍ଡକର ଚାଲିଯିବ ବୋଲି। କେତେ ଲାଗି କଥା କହିଲି, ତାହିଁରେ କିଛି ହେଲା ନାହିଁ। ମତେ ମରଣ ନ ହେଲା କାହିଁକି।

ଅକାରଣରେ ସବୁବେଳେ ଏମିତି ମନ ଅମେଳ। ଏଥିରେ କାହା ମନ ପିତା ନ ହେବ ?—ହାଡ଼ବୋଜର ସବୁ ରାଗ ଗୋଟା ଧଅଇଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା—ସେଇ ଦି’ଟାଙ୍କ ଯୋଗରୁ ସିନା ମନ ଖୋଲି କଥା ପଦେ ସେ କହିପାରୁ ନାହିଁ। ବଡ଼ ଖରପା ହୋଇ ସ୍ୱାବବୋହୂ ଦେଢ଼ଶୁର ପରି ଚକ୍ରୁଚନ୍ତି। ତାହାର କଥାକୁ କେହି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ। ଜଣେ ପଦେ କଥା କହିଲେ, ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ବିଷ ପରି ଲାଗୁଛି। କାହିଁକି ? କାହିଁକି ଏମିତି ହେଲା—ଧାନ ସତ ଖାଲି ପର୍ବତ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ପରି ଲାଗୁଛି କାହିଁକି।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଏଥିରେ କାଏ କଣ କରିବ — ନାସ୍ତେ, ନାସ୍ତେ, ନାସ୍ତେ । ଏଇ ସାନବୋହୂ ସଣ୍ଡ୍ରୀ ତ କଣ କମିଅ କରିଥିବ । ଅଜ କାହାର ଧନ ସବୁ ନ ଥିଲା ଯେ କାଏ କଣ କରନ୍ତା ? ହେଉ, ହେଉ, ହାରବୋଜ କଣ ଏତକରେ ତୁଳ ହୋଇଯିବ ? — ତାର ଉପରେ ସବୁ ଗଗଯାକ ସୁଝାଇବ ନାହିଁ ତ ସେ ଧନ ପରଡ଼ା ହିଅ ନୁହେ ।

"ଅଲେ ମୋତି, ଅଲୋ ସୁନା, ଦେଖିବଟି କେ ବାପ କୁଅଢ଼େ ଗଲା — ମୋର ପାଇଁ ଏ ମୁଦେଇଠା ଜନମ ହୋଇଥିଲା ।" ମୋତି ସୁନା ତଳର ସ୍ୱନହିଅ । ମୋତି ସୁନା ଖୋଜି ଖୋଜି ବାପକୁ ଦେଖିଲେ, ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ବେଦୀ ଉପରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଶୋଇଛି — ଭରତଳେ ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡେ ବି ପର ହୋଇ ନାହିଁ । ପାଖରେ କାଥ ଗୋହିସ ମହିଡେ କଣ୍ଟା କୁସୁମ ଗଛଟାଏ । ତା'ର ଉପରେ ହଳଦଣ୍ଡୀ ଚଢେଇଟାଏ ଭଜର ଖେଳ ଏ ଡାଳକୁ ସେ ଡାଳ ଡେଇଁ ବସୁଛି । ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ବରଜୁର ଅଖୁଳେଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡି ନୂଆକର ଫୁଲ ଧରୁଛି । ମହିରେ ମହିରେ ବରଜୁର ନାଦ [illegible]ଗଲେ ସେ ଏଣ୍ଡି ଅଖୁ କାଅଖ ଉପରେ ଆଖି ପକାଉଛି — ତାର କେତେ ଆଶା, କେତେ ଚିନ୍ତା, କେତେ ହାଲ ବୁହାର ଫଳ ଏ ।

ଘୁଇ ନେଉଟିଲଣି — ବଉଁଶଠା ଯାକ ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଖରାରେ ଭୂଲ ଭୂଲ ପିଲା ଦଠାଙ୍କ ମୁହଁ କଳାକାଠ ହୋଇଗଲାଣି ! ବରଜୁ ହିଁଅ ଦ'ଟିଙ୍କି ସାଙ୍ଗରେ ଧେନା ଘରକୁ ଅସିଲା ।

ଉପାୟ କଣ ? — ସେ ନ ଖାଇଲେ ତ ଘରେ କେହୁ ଖାଇ ନାହାନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉପାସ ଭୋକରେ ପକାଇ ରଖିବାକୁ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ତେବେ ଅଜ କଣ ହେବ ? କେତେ ଦନ ଅବା ସମସ୍ତେ ଉପାସ ଭୋକରେ ପଡ଼ିବେ ? ହେଲା ବା,

Digitized by srujanika@gmail.com

କପାସ କ୍ଷେତରେ ପଶିବାକୁ ବରଜୁ ଯେତେବେଳେ ଉଠିଲା ସେତେବେଳେ ତାର ଡାହାଣ ଗୋଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟା ଫୁଟିଲା। ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାମ ସିଦ୍ଧି କରିବାକୁ ତ ଏହି ଦେଶରେ ଲୋକେ କେତେ କଠୋର ତପସ୍ୟା କରୁଛନ୍ତି। ଗଛରପରି ଅହାର କରୁଛନ୍ତି। ବରଜୁ ଏତିକିରେ ଦବିଯିବ, ଆଉ ହାସବୋଉ କପାସରେ ପଶି ଲାଗିବ—ଚିର ଦିନ ସେମିତ କଳାହାଣ୍ଡି ହୋଇ ରହିବ—ଘରଟାରେ ସବୁ କାଳେ ଅଶାନ୍ତି, ସବୁବେଳେ କଳି ତକରାଳ। ଲୋକେ ହେଲେ ବା ତ ଆଉ କେହି ଭଲରୂପେ ବିଗୁଣ ସମର୍ଥି ଭର୍ନେ ହେବେ ନାହିଁ? ତାହାର ଜାହାର ଭିତରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ ବୋଲି, ଖରାପ ସ୍ୱଭାବ ଭଲ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ଲୋକେ କହିବେ ସିନା। ଏହି ମଣିଷ ଭିତରେ ଭଲ ଅଛି, ମନ୍ଦ ଅଛି, ଦେବତା ଅଛି, ଅସୁର ଅଛି। ଦୁହିଙ୍କ ଭିତରେ ଲଢେଇ ଲାଗିଛି। କେତେବେଳେ ଭଲ ଜିତୁଛି। କେତେବେଳେ ମନ୍ଦ ଜିତୁଛି। ଭଲ ଜିତିଲା ବେଳେ ମଣିଷ ଦେବତା ହୋଇ ପୂଜା ପାଉଛି, ଅମର ହୋଇ ରହୁଛି, ଆଉ ଦଶଟିଙ୍କୁ ଭଲ ବାଟରେ ନେଉଛି। ମନ୍ଦ ଜିତିଲା ବେଳେ ମଣିଷ ହୋଇଛି ନର୍କର କୀଟ ଜଞ୍ଜାଳ। ଗାଁ ଗାଁକେ ଘର ଘରକେ ଯେ ମାଲି ମକଦ୍ଦମା କଳି ତକରାଳ ଲାଗିଛି, ଏଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ, ସଂସାରରେ ମନ୍ଦ ବଢ଼ି ଯାଉଛି—ଅସୁର ବଳ ଦେବତା ଠାରୁ ବେଶି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି। ରାମାୟଣ ମହାଭାରତରେ ଯେ ଦେବତା-ଅସୁରଙ୍କ ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ, ସେ ତ ଏଇ ଭଲମନ୍ଦ ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ—ଏ ଯୁଦ୍ଧ ସଂସାରରେ ସବୁ କ୍ଷଣରେ ଲାଗି ରହିଛି। ବରଜୁ ଜାଣୁ ଜାଣୁ ଏହି ଅସୁର ପାଖରେ ହାରିବ? ହାସବୋଉର କପାସ, କାହିଁରେ ଏହି ମନ୍ଦଟାକୁ ଆଖି ଆଗରେ ଘର ଭିତରେ ବଢ଼ାଇବ? ନା, ନା, ବରଜୁ ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସହଜରେ ହାରିବ ନାହିଁ । ଏ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ତ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବାପକୁ ହରାଇଲେ, ଘର ଛାଡ଼ିଲେ, ଦୁଆର ଛାଡ଼ିଲେ, ସ୍ତ୍ରୀ ଛାଡ଼ିଲେ— ରଜା ଘର ପୁଅ । ସ୍ନେହ ମମତା ଜଣିବାକୁ ଗଲେ ଭଲଟିକୁ ଛାଡ଼ ମନ୍ଦଟି ଲେଉଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ପାଣ୍ଡବ ପାଞ୍ଚଭାଇ କି ଦୁଃଖ ନ ସହିଲେ । ସବୁ ପୁରାଣ ପୋଥିରେ ଏହି ଗୋଟାଏ କଥା— ଦେବତାର ଜୟ, ଅସୁରର କ୍ଷୟ ।

ବବଜୁ ଘର ଭିତରେ ଏହି ଅସୁର ଉପଦ୍ରବ କରୁଛି । ବବଜୁ, ଛକଡ଼ି, ତ' ବୋହୂ, ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଏହି ଅସୁର କଂସବେଶୀ ହୋଇ ରହିଛି ! ଏହି ଅସୁରକୁ ଜିତିବା ପାଇଁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପିତୃଶୋକ ସ୍ତ୍ରୀଶୋକ ସହିଲେ, ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବ ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ିଲେ, ଦ୍ରୌପଦୀ ଦୁଃଖ ସହିଲେ । ଆଜ ବବଜୁ—କେତେ କଡ଼ାରେ ଗଣ୍ଡାଏ ସେ—ଟିକିଏ ଉପରୋଧ ଏଡ଼ି ପାରିବ ନାହିଁ । ହେଲା ବା ହାରିବୋଲ ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ପାଞ୍ଚ ଦିନ ଶୋଇଲା, ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ଉପାସ ଭୋକରେ କାନ୍ଦିଲେ—ଏଥିପାଇଁ ସେ ଦେବତାକୁ ଛାଡ଼ି ଅସୁରର ଆଶ୍ରା ନେବ ? ଏତିକି ଅଧମ ସେ । ବବଜୁ କଣ ହାରିବୋଲକୁ ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ ? ହଁ, ଭଲପାଏ — ତେବେ ଭଲପାଏ, ଭଲ ଗୁଣକୁ ସିନା—ମନ୍ଦ ଗୁଣକୁ କେମିତି ଭଲ ପାଇବ ? ସେ ତ ଭଲ ପାଇବା ନୁହେ, ମନ୍ଦ ପାଇବା । ବବଜୁ ହାରିବୋଲକୁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଚାହେଁ, ତାକୁ ଭଲ କରି ତାର ଦୁର୍ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ଦୂର କରି ଦେଇ । ଯେ ଯାହାକୁ ଭଲପାଏ, ସେ ତାର ମଙ୍ଗଳ ସିନା ଚାହେଁ ? ହାରିବୋଲ ତାର ମଙ୍ଗଳ କଣ, ତାର ଭଲ କଣ, ଯେବେ ବୁଝି ନ ପାରିଲା, ବବଜୁର କଣ ଏହା ତାକୁ ବୁଝାଇ ଦେବାଟା ଠିକ୍ ନୁହେ ?

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେଥିପାଇଁ ହାବୁବୋଉ ସଙ୍ଗରେ ମନ ଅମେଳ ହେବ—ଷଡ଼ କଣ ? ହାବୁବୋଉକୁ ଏସବୁ କଥା ଭଲ ନ ଲାଗିବ—ରୋଗୀକୁ କଣ ଔଷଧ ଭଲ ଲାଗେ ? ଆଜି ସିନା ଭଲ ନ ଲାଗିବ, କାଲି ଯେତେବେଳେ ସେ ଭଲ ହେବ, ସୁସ୍ଥ ହେବ, ସେତେବେଳେ ତ ବଳେ ବୁଝି ପାରିବ !

ବରଜୁ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଖାଇ ବସିଲା । ଖାଇବାରେ ମନ ନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ମନଟା ଗୋଳେଇ ଘାଣ୍ଟି ହେଉଛି—କଣ କଲେ ଏ ଅଶାନ୍ତି ମେଣ୍ଟିବ ? ମୁହଁରେ ସରସତା ନାହିଁ—ଏହି ମଣିଷ କଣ କର ନ ପାରୁଛନ୍ତି, ଜଙ୍ଗଡ଼େ କେଙ୍ଗଡ଼େ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ତ ପୁଣି ଚଳୁଛନ୍ତି ? ମଣିଷ ଗୃହଟାକୁ ତସ ଭଲରେ ଚଳାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ହାବୁବୋଉ ଦେଖିଲା ସ୍ୱାମୀର ମନ ବେଶି ଖୁଡ଼ ଖୁଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ଘରେ ନାହିଁ, ପିଲାଙ୍କଠାଇଁ ନାହିଁ, ସବୁଠାରୁ ତାର ମନ ଅଲଗା । ଭାତଥାଳୀକୁ ଚାହିଁଦେଇ ଦେଖିଲା—ବରଜୁ ଯାହା ରୋଜ ଖାଏ, ଆଜି ତାହା ଖାଇ ନାହିଁ । ଦଇଦାର ହୋଇ ସେ କହିଲା, "ଖିଆ ନାଇଁ, ପିଅ ନାଇଁ,—ମଣିଷଟା ସବୁବେଳେ ଏମିତି ହନ୍ତସନ୍ତ ହୋଇ ବୁଲିଲା—ଭୋଞ୍ଜି ସଣ୍ଡ ଅଣ୍ଟୁ କୁଡ଼ୀ ତ କଣ କଲାଣି !"

"କାଲୋ, କହୋ କଣ କହୁଲୁ—ରାଣୀ" ହାବୁବୋଉ ଆଉ ଘରୁ ବାହାରି ଆସିଲା ।

ବରଜୁ ଯାହା ଶୋଇ ରହିଥିଲା, ଧୀରେ ଧୀରେ ଘରୁ ଉଠି ବାହାରି ହୋଇଗଲା । ସେଇ ଯେ ବାହାରି ହୋଇଗଲା, ଆଉ ଫେରିଲା ନାହିଁ । ଦିନେ ଗଲା, ଦୁଇ ଦିନ ଗଲା, ପାଞ୍ଚ ଦିନ ଗଲା, ବରଜୁ ଫେରିଲା ନାହିଁ । ହାବୁବୋଉ ଚାରିଆଡ଼େ ମଣିଷ ପଠାଇଲା, କୁଆଡ଼େ ଗଲା ଖବର ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଶରଧାବୋଉ କହିଲା, "ଏ କଣ ମ ହାରାବୋଉ, ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ଶୁଖୁଆ ହେଲୁଣି । ବରଜୁଅ ଏମିତ କାହିଁକି ହେଲା ମ, କେଡ଼େ ଭଲ ମଣିଷଟାଏ ତ ଥିଲା !"

"ମୋ କପାଳକୁ ତ ଭଲ ମଣିଷ ମନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଉଚନ୍ତିଲୋ ଅପା ।" ହାରାବୋଉର ଦ' ଆଖିରୁ ଝରଝର ହୋଇ ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ।

ଶରଧାବୋଉ କହିଲା—"ଛୁ ହାରାବୋଉ, କାନ୍ଦୁଚୁ କାହିଁକି ମ—ବରଜୁଅ କଣ ଆସିବ ନାହିଁ ।"

ହାରାବୋଉର କୋହ ଉପରେ କୋହ ଉଠୁଚି, "ମୁଁ ନ ମରି ଯାଏ ଜୀଇଁ ରହିଛି ଲୋ ଅପା । ଆଉ ସେ ଆସିବେ, ମୋର ଭରସା ଅଛି ।" ହାରାବୋଉର ଲୁହ ଧାରଶ୍ରାବଣ ପରି ଗଳି ପଡ଼ିଲା । ପିଲଗୁଡ଼ିକ ଭେ ଭେ ଡକା ପାରିଲେ । କୋଳପୁଅଟି ମାଆକୁ କାନ୍ଦିବାର ଦେଖି "ବୋଉ କାନ୍ଦୁଚି" କହି କାନ୍ଦି ଉଠିଲା ।

ହାରାବୋଉର ଭରସା ନାହିଁ, ସତେ ଅବା ବରଜୁ ଫେରିବ । କେତେ ସାବଧାନ ସେ ହେଲାଣି, ବରଜୁ ଆଗରେ ମୁହଁଟାକୁ ବନ୍ଦ ରଖିଚାକୁ । କାହିଁରେ ତ ହେଲା ନାହିଁ—କୁଆଡ଼ୁ ହେଲେ ତ ସେ ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ବିଷ ଖାଇ ମରିଯାନ୍ତା ହେଲେ ।

ଶରଧାବୋଉ କହିଲା, "ତୁ କାଇଁକି ସେମିତ ହଜଚୁ ମ ହାରାବୋଉ ? ଏଥିର କଥା ମୁଁ ଜାଣି ପାଇଲଣି । ଭଲ ମଣିଷଟା କାଇଁକି ଏମିତ ହୁଅନ୍ତା ମ—ପିଲା ମାଇପ ଘର ଦୁଆର ଛାଡ଼ି— ଏଥିରେ ଆଉ କଣ କଥା ଅଛି ନା ।" ହାରାବୋଉ ମନ ଟିକିଏ ବୁଝିପିବାରୁ ସେ କହିଲା, "ସେଇ କଥା କହିଲାରୁ ପଞ୍ଚ ଲୋ ଅପା ଘରେ ଭିତରେ ଶୋଇଥିଲା, ଉଠିକରି ଗ୍ରୁଲିଗଲା ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

ଶରଧାବୋଉ ତୁନି ତୁନି କହିଲା, "ଆଲୋ ଚଢ଼ାକୁ, ଭଉଣୀ କଣ ନାହିଁ ?—କେତେ ଓଷଧିଅ, ଗୁଣିଆ ମୁଁ ଦେଖିଲି—ସନିଆ ଓଙ୍କାକୁ ପୁଣି ବଞ୍ଚିବ କିଏ ? କାଠପାଣିଟାଏ କହିଦେଲା ଯେ, ଜଗୁ ସାଉ ଅଠବରଷ ହେଲା ଘରକୁ ଖବର ଅନ୍ତର ଦେଇ ନ ଥିଲା—ଦିନ ଦି'ଟାରେ ଆସି ଅଧିଅଁଗଲା ।"

"ସନିଆ ଓଙ୍କା କୋଉଠି, ମୁଁ କୋଉଠି—କଣ ଜାଣେ ମୁଁ ଏସବୁ ?"

"କାଇଁକି ମ, ତତେ କଣ ଲୁଅଡ଼େ ପିବାକୁ କିଏ କହୁଚି କି—ନା ବେଣିଗୁସାଇଁ ଖବର ହୋଇଯିବ—ସାନ୍ତୁଟା ଅଣଲେଉଟା ଚଳୁର ପିଠା, ସାନ୍ତୁଟା ଘିଅ ଧୂପ, ସାଉ କେସ ଦୁବ—"

ଶରଧାବୋଉ ସ୍ୱାବଟି ଦେଖାଇ ହାବୁବୋଉଠାରୁ ଖବର ନେଇଗଲା ।

ପରିଚ୍ଛେଦ ସାତ

ଗ୍ଲେଟ ପଧାନପଡ଼ାଟିରେ ସଞ୍ଜ ହୋଇଛି ସବୁ ଦିନ ପରି । ଗୋରୁଗାଈ ଘରକୁ ଫେରି ଆସୁଛନ୍ତି । ଲୁଅ ଚଢ଼େଇ ବସାକୁ ଫେରୁଛନ୍ତି । ବିଲ ମଝିରେ ଗୋଟାଏ କିଏ ଡାକ ଛାଡ଼ୁଚି, "ଅଇଲୁରେ ନବୀନା—।" ଚଷାଘର ବୋହୁ ସଞ୍ଜବତିଆ ବୋଲି ଚଉରା ମୂଳେ ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ସଞ୍ଜ ଦେଇ ଯାଉଛି । ଘର ଚାଳରେ ଧୂଆଁ ବୁଲି ବୁଲି ଆକାଶକୁ ଉଠୁଚି ।

ଛକଡ଼ ପଧାନ ଦାଣ୍ଡ ମଝିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଦୋକାନ ଦେଇଛି । ପାନ ଗୁଆ ଗୁଣ୍ଡିର ଛୋଟ ଦୋକାନଟିଏ । ଛଅଘର ଲୋକ ଗରାକମାନେ ସଉଦା କିଣି ନେଉଛନ୍ତି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଦବଟି ସଧାନ ପୁଅ ମୋର ଏ ଧାନ ଗଣ୍ଡାକ ପାଇଁ ।"

"ଛକଡ଼ି ଦାଦ, ମୋର ଏ ଧାନଗଣ୍ଡାକ ।"

"ମତେ ଖଣ୍ଡେ ଧୂଆଁ ଦବ ।"

"ଦବୁଟି ରେ ଛକ, ଟିକିଏ ଡିଅପିଲଟା ବଢ଼େଇ ।"

"ମତେ ଟିକିଏ ବେଗି ବେଗି ଦଅ ମ—ମୋ ପୁଅ ଘର ସିଅଡ଼େ କାନ୍ଦୁଛି ।"

"ଅଲେ ତୋ ପୁଅ କାନ୍ଦିଲେ କେତେ ମଲେ କେତେ—ମୋର କଣ ହୋଇଗଲା କହିଲୁ ।" ଛକଡ଼ି ବିଚରା ଏ ହାଜହାଜରେ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ସାରିଲଣି ।

"ଅଉ—ଭଲ ସଉଦା ନବାକୁ ମୁଁ ଆଇଲି—ଦଅ ଦଅ ମୋ ଧାନ ସେରକ ମତେ ଫେରେଇ—"

"ଆ, ନେଇଯା ତୋ ଧାନ—"

"ଦେ, ଦଅ ମ—ସଉଦା କେତେକର—କେତେ ବେଳାଣ ହେଲଣି ।"

"ଏ ବୁଢ଼ୀଙ୍କ କି ପଡ଼ିଲ ଦେଲ ମ—ଖାଲି ଗମଗ୍ ଗନ୍ଧଉଛି—" "ଦବୁଟିରେ ଛକ, ବାଡ଼ ଦ'ଖଣ୍ଡ—ଗୋରୁ ପାଣି ବସେଇ ଦେଇ ଆସିଛି ।"

"ଅରେ, ଏ ମୋର କେଉଁଠା ହାତ କି—ଏଗୁଡ଼ାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବକ ବକ ହେଇ ମଣିଷର ତୋଣ୍ଡି ବସିଗଲାଣି । କହୁଛିଲେ ସନାଅ ମା, ତୋର କଣ କଣ—"

"ଦଅ ମତେ ଧୂଆଁ ଭର ଦ'ଖଣ୍ଡ, ଦଅ ମ ।" ଛକଡ଼ି ଧାନ ଡାଲଟାକୁ ହାତରୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ଠିଆ ହୋଇ କହିଲା, "ଅସ୍, ଆସିଲୁଣି, ତୁଇ ଥରି ସଉଦା ଦବୁଟି ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

ସନିଆମା କହିଲା, "ଆ—ଗୋଟାଏ ମଣିଷ ହେଉଛୁଟା ହାତ ହବ କଲେ—ମୋର ପିଲାଟା ଭାଦୁଚି ସେ ସଞ୍ଜବେଳୁ ଆସି ବସିଲାଣି, ଅଡ଼ ଦ' ଘଡ଼ି ହେଲାଣି—ତୋର ଟିକିଏ ଡର ସନ୍ଥ ନାହିଁ ? ଘୋଡ଼ାରେ ବାଗ ଦେଇ ଆସିବୁ କି ? ଦବଟି—ମୋ ଧାନଗଣ୍ଡାକର—ପାନ, ଗୁଆ, ଖଇର ଗୁଣ୍ଡି, ଧୁଆଁ ପତର—"

ଛକଡ଼ି ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା, "ପାହୁଲାଟାକର ଧାନ, ସେଥିରେ ପୁଣି ସଉଦା ନେବ ଛ'ଟା ।"

"ଆ—ଆଜି ଏମିତି ଭାଇଁକି ହଉଚ ମ—ସବୁ ଦାନ୍ତ ଡ ଖାଅ ।"

ଛକଡ଼ି ବଡ଼ସ୍ କାନ୍ଦୁଅ ପଙ୍କ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ—ଗୃହ ବାସକୁ ପାରେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଦୋକାନ ଖଣ୍ଡିଏ କଲା । ବରଜୁ ମାସକୁ ମାସ ଡା' ହାତଖର୍ଚ୍ଚକୁ କିଛି କିଛି ଦିଏ । ଦୋକାନ ଖଣ୍ଡିଏ କରିବ ବୋଲି ଜାଣିବାରୁ କିଛି ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟ ଦେଲା । କିଛି କାମ ନ କରି ଯାହା ଘରେ ଖାଲି ଖାଲି ବସିଚ, ଏମିତି ଗୋଟାଏ କିଛିହେଲେ କରୁ । ଛକଡ଼ି ବଡ଼ ଭାଇଠାରୁ ଯାହା ଟଙ୍କା ପାଇଲା, ସେଥିରେ ନେକମଣିର ପାହୁଡ଼ ମରାମତିରେ କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଗଲା; ବାକୀ ଟଙ୍କାରେ ଦୋକାନ ଖଣ୍ଡିଏ ଯୋଡ଼ି ବସିଚି । ଦୋକାନରେ ଯାହା ତ କାରବାର ହୁଏ, ପୁଣି ନେକମଣିର ପାନଗୁଆ ଖର୍ଚ୍ଚଟା ବି ତାରି ଭିତରୁ । ପୁଣି, ମୋଡ଼ ଅଗେ ଅଗେ ଆସି ଗୁଆ ଗୁଣ୍ଡି ନେଇ ଯାଉଥିଲେ, ଅଣ୍ଡାକାଳି ବୋଉ ମନା କରି ଦେଇଚି—"ଭାଇଁକି ମ ଆମର ଯାହା ଦରକାର ସିଧା ସାଉ ଦୋକାନରୁ କିଣା ହୋଇ ଆସିବ ନି—ଘରଟା କୋଉଠି ବୋଉ ଦାନ ଗୁଆଗୁଣ୍ଡି ଅଟାଳା ପାହୁଲାକର ଦବ, ମାଇପ ବାବଅନା କରୁ ଜଢେଇବ ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

ଛକଡ଼ିର ଦୋକାନ ଯାହା ଚଳେ, ସେଥିରେ ଲାଭ କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ମୂଳଜମା ଉଠେ କି ନାହିଁ । ତେବେ ଦୋକାନ-ଖଣ୍ଡ ପକେଇ ବସିଛି—ଆଉ କଣ କରିବ ?

ଦୋକାନକୁ ଯାଉ ଗରାଖ ଯାହା ଆସନ୍ତି, ତା'ଠୁଁ ବେଶି ଆସନ୍ତି ଯାହାଙ୍କର କିଛି ସଉଦା ଦରକାର ନାହିଁ—ଖାଲି ଗପ କରିବାକୁ । ହରି ମିଶ୍ରେ ବି ଦିନେ ଦିନେ ଗଡ଼ ପଡ଼ନ୍ତି । ବଡ଼ଜୁ ଉପରେ ସେ ଖଣ୍ଡେ ଗୁଡ଼ାଖୁ ଗୁଞ୍ଜାଉଛନ୍ତି "ଦ'ଶାଇ ଶଳେ ହେଉନ୍ତୁ, ଦାନ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ କଳି ଉଜୁରିଲା ଲାଗୁ—ଦେଖି, ବରଇଁଆ ଅରା କେମିତି ଦାଣ୍ଡରେ ଉଡ଼ୁଲାଇ ହେଉଛି । ଘରଖଣି ଖାଇକଲାଙ୍କ କେମିତି ସମ୍ଭାଳିବ ଜଲ, ଏଇଠି ତା ଅକଲ୍ଟା! ଗଉଣିକିବା ନାଇଁ ! ପାଞ୍ଚ ଜାଗାରେ ତ ଏତେ ଭଲଲୋକ ମେଖେଇ ବୁଲୁଛି, ତାର ଜଳଅକୁ କଣ କରିବ ଦେଖିବା ଭଲ—ହାଣ୍ଡି କୁଟେଇ, ଚୋକୁ ଖାଇ, ବଳ ବାଡ଼ି ଘରଠୁଁ ଘର ବାଣ୍ଟିଲୁ ନାଇଁ ?"

"କରେ କୋଠପୁଅ, ଦୋକାନ ବଜାର କେମିତି ହେଉଛି ଯ ?" କହି ମିଶ୍ରେ ଆସି ଦୋକାନ ଦୁଆରେ ଠିଆ ହେଲେ ।

ଛକଡ଼ି ଚଟେଇ ଖଣ୍ଡେ ମିଶ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ପକେଇ ଦେଇ କହିଲା, "ବସନ୍ତୁ ଜଜେଇ ।" ମିଶ୍ରେ ବସିବାରୁ ପାନ ଖଣ୍ଡି ବଢ଼ିଲା । ଛୋଟ ପଧାନପଡ଼ାଟିରେ ସବୁ ଘଣ୍ଟିକ ଭିତରେ ଗରାଖମାନେ ସଉଦା ନେଇ ଫେରିଯାନ୍ତି । ତା ପରେ ଗାଁ ଗଉଡ଼ଯାକ ଆସି ଦୋକାନ ଦୁଆରେ ବସି ଗପ କରନ୍ତି ।

ବସିପଡ଼ି ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "ଯାହାହେଉ, ଦୋକାନ ଖଣ୍ଡେ କଲୁ, ଭଲ କଲୁ, ତୁ ସେ ଗୁଣ୍ଡବାଉ କାମକୁ ପାଇଲୁ କୁଆଡ଼େ !"

Digitized by srujanika@gmail.com

ଧରମୁ ଦାସ କହିଲା, "ଅମେ କେତେ ଲଗେଇ ଲଗେଇ ଏ ଖଣ୍ଡ କଲେ ନା—ନଇଲେ ସେ କଏ, ଦୋକାନ କଏ ।"

ମିଶ୍ରେ ଟିକଏ ସୁବଯ ଠେବ୍ରି । ଦଶ ଜଣଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ଗପ କରୁଥିବେ, ଜଣ ଜଣ କର ଭାବିବେ, ସେ ତାଙ୍କ ଅଡ଼କୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ସାମନାକୁ ଚାହିଁଲେ ଅଖି ଡାହାଣ ପଟକୁ ଯାଏ, ବାଁ ପଟକୁ ଚାହିଁଲେ ଅଗକୁ ଚାହିଁଲା ପର ଦିଶେ । ଧରମୁଦାସ ଅଡ଼କୁ ଟିକଏ ବଙ୍କେଇ ଚାହିଁ ମିଶ୍ରେ କହିଲେ; "ଅରେ ହ, ତାହା ବୋପାଗଣ୍ଡିରେ ଦୋକାନ କଲା ? ବାପ ଥୋଇଥିଲା, ପୁଅ ଦୋକାନ କଲା ।"

ଛକଡ଼ି କହିଲା, "ନାହିଁ କଟେଇ, ବାପା ତ ପାହୁଲଟିଏ ରଖି ନ ଥିଲା, ମରିଗଲା ବେଳକୁ ପସ୍ତ କହିଲା—ଖାଲି ଧର୍ମ ରଖି ଯାଇଛ ।"

"ଅରେ ହିଁ ସବୁ ଶୁଣିଛ । ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ କିଛି ରଖି ନ ଥିଲେ । ବରଜୁ ପଧାନ ଖାଲି ତା' ବୋଲିଗାରରୁ ଠଙ୍କାଗୁଡ଼ାକ ଛଡେ ଗଣି ପକେଇଲା—କହିବା କଥା ନା ଶୁଣିବା କଥା ?"

"କେଜାଣି କଟେଇ, ମୋ ଅଗରେ ଦହିଙ୍କର କାଳ ହେଲା, ମୁଁ ତ କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ—"

"ହେଃ ହେଃ—ତୁ କଣ ଜାଣିବୁ ରେ—ତୋର ତ ସେତେବେଳେ ଗୁଡଲ ମାତ୍ର କେତେ ନା ମୁଁ ପଠରେ ଖାଏଁ—କରେ ଧରମା ?"

ଧରମା କହିଲା, "ନାହିଁ ଅଜ୍ଞା, ବରଜୁ ଦେଇଚନ୍ତି—ଗୁନା ପଇଡ଼ାଠଣ୍ଡି ଉଧାର କର ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଅରେ ହଁ, ହଁ, ତୁ ମତେ ବୁଦ୍ଧି ଶିଖେଇବୁ, ନା ? — ଶାମ ପଧାନକୁ ମୁଁ ଜାଣେ, ତା ଘରଯାକୁ ଜାଣେ—ବରଜୁକୁ ବି ତା ପିଲାଦିନରୁ ଦେଖି ଆସିଲିଣି ।"

"ତାହିଁକି ଅଜ୍ଞା, ବରଜୁଙ୍କର ତ ଅମେ କୋଉ ଦିନ କହୁ—"

"ଅରେ ଚୁପ୍, ଚୁପ୍—କଥା ଉପରେ କଥା କହୁଚୁ—ତୁ ଗୋଟାଏ ଜାଣିଚୁ କଣ—ବଡ଼ି ବଡ଼ି କଥା କହୁଚୁ—କି ରେ ଛକଡ଼ ?"

"ହଁ କକେଇ, ସେ କଥା କିଏ କହିବ—ନର ମାସ୍ତ୍ରା ନାରାୟଣଙ୍କ ଅଗୋଚର ।"

"ହେଲା ! ବୁଝିବାବାଲା ଯେ ସେ ଥିଲା ବୁଝିବ—ଧରମୁ ଦାସ ମାମଲତକାର ହେଇ କଥା କହୁଚ—ସଭାରୁ ଉଠି ଲଙ୍ଗଳେ ଯାନ୍ତ୍ର ତୋଳାଣି ହେମ କାକର—ସେ ଅମ ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଡ଼ଦେଇ କଥା କହିବ ! ଏ କାଳ ପରା ସେମିତ ହେଲାଣି, ଲୋଟ ଓଲକଙ୍କ ମୁହଁ ବଡ଼ି ଯାଉଛୁ ।"

ଧରମୁ ଦାସ ଟେକ କୋଠ ହୋଇ କହିଲା, "ନାଇଁ ଅଜ୍ଞା, ତମ କଥାରେ—" ତାକୁ 'ଅପଣ' କହି ଅସେ ନାହିଁ ।

"ଅରେ ଚୁପ୍ ରହ—ବେଅକଲୀ ତୁ । ନ ହେଲା, ବରଜୁ ପଧାନ ତା ହାତରୁ ଦେଲା ଦେଖା—ସମସ୍ତ ଗୋଟାକର ହାନ ଲାଭ ସବୁ ତ ତାଁ ହାତରେ—ସେଥିରୁ ଅବା ଟଙ୍କା ଶଏ ପଚାଶ ଭିଇକି ଦେଲା । ଏ କଣ ଗୁଡ଼ାଏ ଅଧିକା ଓହ୍ଲାଇଗଲା ?"

ଛକଡ଼ କହିଲା, "ସେ ଅମ ଘରକଥା କିଛି ବୁଝିନାହିଁ କକେଇ—ତା'କଥା କଣ ଶୁଣୁଚନ୍ତି ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

ଧରମୁ ଦାସ ଗୋଟାଏ ଦୁଙ୍କାପିଟା ଗାଲୁଆ ମଣିଷ । ନିତି ମାଡ଼ ଖାଇଲେ ବି ସେ ଗାଲୁମରା ଛାଡ଼େ ନାହିଁ—ଯାହାକୁ କହନ୍ତି ମାଡ଼-ଗଇଁଆ । ସେ ମିଶ୍ରଙ୍କ ବିନା କିଛି କହି ପାରିଲା ନାହିଁ, ଛକଉଡ଼ିକୁ ଚେଡ଼ି ଦେଇ କହିଲା, "ହ, ହ, ତମେ ତ ଖାଲି ସବୁ ବୁଝି ପକେଇବ—ସେଥିପାଇଁ ତ ଦିଅଙ୍କ ଖାଇ ଖଟୁଲି ଖାଇଲଣି —ଦୋକାନ ଖଣ୍ଡେ କରିବ ଯେ ମୂଳ ଜମା ଜୁଟିବ କି ନାହିଁ ।" ଛକଉଡ଼ି ଚେଙ୍କି ଯାଇ କହିଲା; "ଯାବେ, ଓଡ଼ ବୁଦ୍ଧି ଗୋଡ଼କୁ— କରେଇ ବସିଗଲୁ, କେତେ ଘାସଲତକାର ତାଙ୍କ ଅଗରେ ଦେଖାଉଚୁ ?"

"ଏଁ, କେତେ ତାପନରେ କଣ କଥା କହୁଚ—କଣ ମାରିବ କି ? ଧରମା କାଣ୍ଡରେ ବାଜିବ, ତାର ସମ୍ପତ୍ତି ବାଡ଼ି ନାହିଁ କି, ଟଙ୍କା ସୁନା ନାହିଁ ଯେ, କୁକର୍ମ କରି ଦେଖାଯିବ । ଯାଉ ପାଉ କରି ଗୁଣ୍ଡାଏ ମାରିଦେବ, କଣ ହୋଇଯିବ ସେଥିରେ ? ପିଲାବେଳୁ ତ କେତେ ମାଡ଼ ଗାଳି ଖାଇ ଖାଇ ଆସିଛୁ । ଆଜି ତ କିଛି ନୂଆ କରି ନାହିଁ, ତାକୁ ନେଇ କିଏ ଜେଲଖାନା ଭିତରେ ପକେଇବ ।"

କଣ ହେଲା ! ମିଶ୍ରଙ୍କ ଅଗରେ ବାଜିବଟାଏ କେତେ ଧମକରେ କଥା କହୁଛି । ତେବେ ଧରମାଟା ଗାଲୁଆ—ସେ କଥା ମିଶ୍ରେ ଦଶମାଡ଼ ଦେଇ ତାକୁ ବୁଝି ସାରିଛନ୍ତି । ଆଖି ତରିଟି ତା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କହିଲେ, "କି ରେ ଧରମା, ଆଜି ଫେର୍ ପିଠି ଗଲୁ କଲାଣି କି ?"

ଧରମା ତ ଗୃହଦଜଣ୍ଡକଟା । ଯାଉ ପାଉ ତ ଦଟା ଗୋଟାଏ ମାରିବେ, ସେଥିପାଇଁ ତାର ଡର କଣ ? ତେବେ ଏ ଗୁଣ୍ଡ ଅଧରେ ମାଡ଼ ଖାଇବାଟାକୁ ତାକୁ କେମିତି କେମିତି ଲାଗିଲା । ସେଥିପାଇଁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେ ଉଠିଯାଇ କହିଲା, "ହଁ ହୋ, ତମର ଆଉ କଣ ଧମକେଇ-ବାକୁ ଅଛି କି, ଯାଉ ଶିର କରି ମାଡ଼ ଦ'ଟା ତ ଦବ; ନ ହେଲେ ଏ ଗାଁରୁ ଉଠେଇ ଦବ । ଆମେ ତ ମୂର୍ଖଅ ମଣିଷ; ଗୃହବାହା ଥିବାଯାଏ ଆମ ପେଟ ଅପୋଷା ରହିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଗୁରୁଙ୍କ ତ ମାଣ୍ଡ ଯାଉଛି—ପିଢ଼ା ଉପରେ ଲାଉକସିଟାଏ କଖାରୁକସିଟାଏ ହେଲେ ତ ରଖିଦବ ନାହିଁ—ନ ହେଲ୍, ଏ ଗାଁରେ ନ ହେଲା—ଯେଉଁ ଗାଁକୁ ଯିବୁଁ ସେଠି ତ ଆମେ ମୂଲ ଲାଗି ଖାଇବୁଁ......।"

"ହଉ ଯା ଯା—ଆଜି ଏତେ ରାତରେ—ଲୁଗାଟା ପିନ୍ଧିଛ, ଛୁଆଁ ହେବ—ଅଚ୍ଛା, କାଲି ତୋ ଦମାକ୍ ଦେଖିବା ।"

"ଦଶ ଥର ତ ଦେଖିଲଣି, ଆଉ କାଲି ଅଧିକା ଗୁରୁଏ କଣ ଦେଖି ପକେଇବ ?" କହି କହି ଧରମୁ ଦାସ ଚାଲିଗଲା ।

ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "ଦେଖିଲୁଟିରେ ଛକଡ଼—ଏ ଛୋଟ ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁ ବଢ଼ାଇଲା କିଏ ?—ତୋର ଭାଇ ବଇଜୁ । ନ ହେଲେ ଧରମୁ ଦାସ ହୋଇ ଗୋଟାଏ, ବାପ ନାଁ ପଚାରିଲେ ଆସିବ ନାହିଁ—ତାର ଫେର ବାହାଦୁରି—ଆମ୍ଭ ମୁହଁ ଆଗରେ ଏମିତି କଥା କହି ଚାଲିଯାନ୍ତା ? ଏ ଲୋକଙ୍କୁ ଗାଳି—କଣ ଜାଣିଚୁ ନା ?—ଖାଲି ଉଠୁ ଗୋଟିଏ, ବସୁ ଗୋଟିଏ; ତା' ହେଲେ ସିଧା ହେବେ । ବଇଜୁ ପଧାନ ଏଇ ଛୋଟ ଲୋକଗୁଡ଼ାଙ୍କ ପାଖରେ ବସିବ, ଉଠିବ, ତାଙ୍କୁ ସବୁ ବାର ବୁଝିଶା ଦବ—ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ମୁହଁ ବଢ଼ିଯିବ ନାହିଁ ? ଧନ ଗଞ୍ଜେଇର ମକଦ୍ଦମା—କଣ ମିଛ ମକଦ୍ଦମା ସେ କରିଥିଲା ? ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ତାକୁ ମିଛ କହି ବୁଝାଇଲା, ଗୋଟାଏ ହେଲେ ସାକ୍ଷୀ ତା ପାଇଁ ମୁଁ ଯୋଗା

Digitized by srujanika@gmail.com

ଖୋଜି ପାଇଲି ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ମିଳୁଥ ହୋଇଗଲେ, ଭୁଲ ଏବା ଗାଲି ଶୁଣିଥ ? ମିଛ ନ କହୁ ପୁଣି କାଏ ଗୋଟିଏ ଏମିତି ପୁଅ ଅଛୁ ରେ ଛକଡ଼ି—ଯାହା ନେଡ଼ିରେ ବାଳ, ଜିଭରେ ହାଡ଼ ।"

"ଶ୍ରୀବଙ୍କ ପଣ୍ଡା ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି, କହେଇ, ସେ ଯୋଉ ଦିନ ପଦେ ହେଲେ ମିଛ କହେ ନାହିଁ ।"

"ଅରେ ହ, ସେ ମୂର୍ଖଲୋକଙ୍କ ଆଖିରେ ଧୂଳି ପକେଇଦବ—ତତେ ମତେ କଣ ଏ କଥା ଅଛପା ଇଛିବ ? ଘର ଭିତରେ ତ ଫେର ତୁଇ ଦେଖୁଥିବୁ—ତୋ ମୁହଁରେ କଥାଏ ହେଲେ ମାଇପ ମୁହଁରେ କଥାଏ ।"

"ମୁଁ କିଛି ନାହିଁ କହେଇ, ଏଇ ଧରମା ବାଉଳ ମତେ ବୁଝେଇବ ?—ମତେ କହୁଚି ଦାଆଁକୁ ଖାଇ ଖେଳି ଗାଇଲାଣି ।"

"ଅରେ, ଲୁଗାଟା ପିନ୍ଧିଥିଲି—ତା ବଳରେ ବର୍ଣ୍ଣିସ୍ୱାର—ନଇଲେ ତା ଗାଲପାଟି ଏମିତି ନାଲି କରିଦେଇ ନ ଥାନ୍ତି ?"

ଧରମା ବାଉଳ କଥାରେ ଛକଡ଼ିର ଅପମାନ ହୋଇଛି । ତା' ଗାଲ ହେଉ, ପିଠି ହେଉ, ଗୋଟା କଣ୍ଟା ଜଳା କି ନାଲି ହୋଇଥିଉଲ ମନଟା ତାର ବୋଧ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତା । ହେ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଆଶ୍ରା ପାଇ କହିଲା, "ତାକୁ ଟିକଏ ଗାଲି ସକାଳେ ଦେଖି ନ ହେଲେ ଭଲ ହେବ ନାହିଁ କହେଇ ।" ଧରମାର ଗାଲି ସକାଳେ ମାଡ଼ ଖାଉଥିବା ଅବସ୍ଥାଟାକୁ ମନେ ମନେ ଭାବି ଛକଡ଼ି ଖୁସି ହୋଇଗଲା ।

ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "ଅରେ, ସେ କଥା ଅଉ ତୁ ମତେ କଣ ମନେ ପକାଇ ଦେଉଚୁ ମ ? ସକାଳେ ଗାଲି ଟିକଏ ଆମ ଘର

Digitized by srujanika@gmail.com

ତେଣିକି ଯିବୁ । ଧରମାକୁ ଏମିତି ସେମିତି ହେଲେ ଭାଗେଇବ ନାହିଁ—ବଳଦ ପଯା, ନଡ଼ିଆ ଗଛ, ବରୁଅତି—ତା ହେଲେ ଯାଇ ହବ । ହେଲେ, ଧରମା ସିନା ଏକା ଘଣ୍ଟାକେ ଧାଁ ହୋଇଯିବ ତୋ ଭାଇକି ତ ପାରିହବ ନାହିଁ । ଅଜ ସିନା ଗୋଟାଏ ଲୋକକୁ କବାଡି କରି ଦେବା ଭାଲି ତ ତୋ ଭାଇ ଶିଖାରେ ଅଭ ତମାଟା ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଡେଇଁବ । ତାକୁ କପାଳୁ କିଏ ଅଟ୍ଟୁ ଉଦ୍ଧାରିବ ? ଗ୍ଲେଟଲୋକଙ୍କ ଶିଖାଇ ଘର ଭାଇଟାକୁ ଅପମାନ ଦବ । ଧରମା ହୋଇ ଗୋଟାଏ ମଣିଷ—ଶ୍ରୀଅକ୍ଷର ବିବର୍ଜିତ—ସେ କୁଅଜୁ ଜାଣନ୍ତା, ତୁ ଦଅଁଙ୍କୁ ଖାଇ ଖୋଲି ଖାଇଲଣି—ହୋଟାନ ମୂଲକମା ବୁଡେଇଲଣି ? ଏ ବରଜୁ ଶିଖା ନୁହେଁ, ଛକଡ଼ି. ତୁ ମତେ ବୁଝି ବଡେଇବୁ ?"

"ସବୁ ବୁଝିଲଣି କଚେଇ—ମାଇପିଟା କଥାକୁ କସ୍ବର ଡେଢିଦେଇ ଅସିଚ ସିନା ହେଲେ କଣ ହେବ, ମାଲୁମ୍ପୁଡ଼ାକ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ କଥା କହନ୍ତି, ସେଥିରେ ଠିକେ ହେଲେ ମିଛ ନାହିଁ । ମତେ ସେ ଭୋକ ଧାନ୍ଦୁ ଲଗେଇଚି, ଅମର ଅଲଗା କରି ହାଣ୍ଡି ଖଣ୍ଡେ କରିବା—ତମ ତମାଟା ହିଁ—ତାଙ୍କ ବାହାଘର ଖର୍ଚ୍ଚ ଏଇ ଘରୁ ହଜଚି ନା ପଦାରୁ କୁଅଜୁ ଅସୁଚି—ଅମର ଭାହିଁକି ଏତେ ଗରଜ ଅମେ ଭାଇଙ୍କ ପର ପୋଷିବାକୁ ଏମିତି ଭଲେଇ ବାଳେଇ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିବା ?"

ଛକଡ଼ି ମୁହଁରୁ 'ପର' କଥାଟା ବାହାରିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମନ ଭିତରେ କେମିତି ଟିକିଏ ଅଡୁଆ ଲାଗିଲା—ହଁ, ତେବେ ଅଭ ପର ନୁହେଁ ତ କଣ—ପର ନୁହେ ଅଜ ଅପଣାର । ଏଇକ୍ଷଣି ତ ଯେଉଁ କଥା ସେ କଲଣି । ଏ ଯେମିତି ଦୋକାନରୁ ପାନଗୁଆ ଗୁଣ୍ଡି ନେଇ ଅଲଗା କରି ଖାଉଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ତ ସେମିତି ଅଲଗା କରି

Digitized by srujanika@gmail.com

କଣି ଅଣି ଖାଉଛନ୍ତି । ଦ'ଜାଙ୍କ ଭିତରେ ଭଲରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ସପନ ହେଲାଣି । ସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ତ କଳିରେ ହେଉଛି । ଦ'ଭାଇଙ୍କ ଭିତରେ ଅବା କେଉଁ ମନ ମିଳାମିଶା ଅଛି ? ଘର ଗୋଟାକର ତ ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚବାର୍ଚ୍ଚ ବଡ଼ଭାଇର ହାତରେ । ଏବେ କେଉଁଦିନ ଛକଡ଼ିଙ୍କ ସେ ଭାଗ ବୁଝେଇଲାଣି କି କହିଲାଣି ଭଲା । ଭିତରେ ତ ସବୁ ଅମେଳ, ମୁହଁରେ ଟିକିଏ ଖାଲି ମିଳାମିଶ ରହିଲେ କଣ ହେବ ?

ମିଶ୍ରେ ସୁବିଧା ଜାଣି କହିଲେ, "ମାଇପି କଥା କହିଲୁ ଯେ ଛକଡ଼ି, ମାଇପେ ଘରର ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ଘର କଥା ଅମେ କଣ ବୁଝୁଁ, କଣ କରୁଁ ରେ ? ଅମେ ସିନା ଖାଲି ଦାଣ୍ଡକୁ, ନ ହେଲେ ଘର ଭିତରର ସବୁ ନେଇଥାଣି ଥିଅନ୍ତି ସେଇ ତ ? କି ରେ, ଏଇ ଧରମୁ ଦାସ ଭଳି ମୂର୍ଖ ଲୋକ କହିବେ ମାଇପିବୋଲା, ମାଇପି-ବୋଲା । ତାଙ୍କ କଥାରେ ଯାଏ କେତେ, ଅସେ କେତେବେ ଛକଡ଼ି ? ବାସୁଅବୋଉ ମଲେ ସେମିତି, କେତେ ଅଗଲୁ ଭଳେ ହବା କଥା କହୁଥିଲା, ମାଇପି କଥା ବୋଲି ମୁଁ ତାକୁ କାନକୁ ଅଣୁ ନ ଥିଲି । ଏବେ ଯୋଉ ଦନ୍ତ ଭଳେ ହେଉଛି, ସେ ଦନ୍ତ ତ ଭଗବାନ ମତେ ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ଚଳାଉଛନ୍ତି—ନା ଭାଇନା ପଦ, କେଳା ପଦ କଲିକତା, ମେଦନୀପୁର ଦୌଡ଼ ଷ୍ଟେସେଇ କଣ୍ଠ ଭିକ ମାଗି ବୁଲୁଛ ?" ମିଶ୍ରେ ମଝିଅଁ—କେଳା ମିଶ୍ରଙ୍କର ସାନ ଭାଇ ।

"ଭାଇଙ୍କ କଥେଇ, ଅପଣ ଏ କଥା କହୁଚ ଭାଇଙ୍କ—ଅପଣ ଭିକ ମାଗିବ ତ, ଅମେ ସବୁ ଅଛୁ କାଇଁକି ?"

"ହେଃ ହେଃ—ପିଲା ଟୋକାଟାଏ, କଣ୍ଠ ବୁଝୁନାଇଁ—କେରେ ତୁ କାଇଁକି ଭିକ ମାଗିବୁ ରେ—ତୋର ଦଶମାଣ ଗୁଣ୍ଡ,

Digitized by srujanika@gmail.com

ହଳ, ବଳଦ—ସାତପୁରୁଷି ଘର । ଯାହା କହ ଛକଣ୍ଡ଼ି, ଏଗୁଡ଼ାକ ତୋର ଅଯୋଗ୍ୟପଣିଆ ।”

“ଆପଣ ତ ଜାଣ କହେଇ, ଗୃହ ଲଗୁଡ଼ କଥା, ମତେ କଣ କିଏ ଜାଣିବାକୁ ଦିଏ ?”

ମିଶ୍ରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, “ତତେ ଜାଣିବାକୁ ଦବ କିଏ ସେ ରେ—ଜଣ ପିଲ୍ଲଟୁଆ ହେଇରୁ, ମାଁ'ଠଣ୍ଡି ଦୁଧ ଖାଇ ଶିଖୁରୁ କିରେ ?”

ଛକଣ୍ଡ଼ି କହିଲା, “ନାହିଁ କହେଇ, ଚନ୍ଦରା ଶିଖିଲ ଯାହା କହୁଥିଲା, ଏଥର ତ ସେଇଆ କରିବ । ପାଞ୍ଚମାଣିଆ ଚକ ମୁଗଟକ ଏ ବର୍ଷ ଅଲଗା କରି ରଖିବ, ସେଇଥିରୁ ଧାନ ଫସଲ ପରେ ପୁଷମାସରେ ଅନ୍ୟ ବିଲର ଧାନ କାଟିଆଣି ଅଲଗା ଖଳା କରି ରଖିବ । ମୁଁ କହିଲି—ଭାଇ ତ କମେଇଲା, ମୁଁ କୋଉ ହିସାବରେ ଆଣି ଅଲଗା ଖଳାରେ ରଖିବ ? ଚନ୍ଦରା କହିଲା—ତମକୁ ଏ ବୁଦ୍ଧି କିଏ ଶିଖେଇବ ହେ ? ଭାଇ କମେଇଲା କଣ ହେଲା ? ତମର ସେ ଜମି ଜୁହେଁ, ନା ଲୋକଠା ତମର ଘରୁ ମୂଲ ନେଇ ତାକୁ କମେଇ ନାହିଁ ? ଭାଇ ତ ସବୁ ବୁଝୁଛନ୍ତି—ସେ ଅବା ତାର ସାଙ୍ଗରେ ଅଣ୍ଟୁ ପକେଇ ଦେଲେ, କି ହଳ ଧଇଲେ । ସ୍ୱା ବୋଲି ତ ଫେର ଲୋକେ ଭାଗ ବଖରା କରି ଜଣ ମାଣ ପାଞ୍ଚ ମାଣ ଦଉଚନ୍ତି । ତାକୁ କେ କମଉଚି, ସେ ଏକା ଖାଉଚି ନା ଜମିବାଲାକୁ ଅଧେ ଦଉଚି ? ଜାତରେ ଶିଖିଲ ହେଲେ କଣ ହେବ କହେଇ, ଚନ୍ଦରାର ବୁଦ୍ଧି ଅଛି । ଘରେ ଯାଇ ଯେମିତି ଏ କଥା କହିଲି, ସେ କହିଲା—ଏ କଥା ଆଜ ପଶୁରିବାକୁ ଅଛି—ଆମର ସେଇ ଖଳା ମାଝରେ ଖଳା ଚଟେଇ ଦିଅ, ଆମ ମୁଗ ସେଇଠି ଅମଳ ହେବ ।”

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଏତେ ଦିନେ ତୋଠୁଁ ଗୋଟାଏ ମାମଲତକାରିଆ କଥା ଶୁଣିଲି ରେ ଛକଡ଼ି ? ହୁଁ, ଜଣାତ କଥା—ଏଥିରେ ତ କିଛି ମାନ ଅପମାନ ରହିଲା ନାହିଁ ।—ହାଣ୍ଡି ଅଲଗା କରିବା କଥା ରହିଲା ନାହିଁ । ବଡ଼ଭାଇ ତ ଦଶ ବରଷ ହେଲା ଘରଟାର ସବୁ ଅସ୍ୱ ଅମଦାନୀ ବୁଝୁଛି, ଏଣିକି ସାନ ଭାଇ ପାରିଲା, ତା କଥା ସେ ବୁଝିବ ନା, କରିବ ନା—ଏଥିରେ କାହାର କଣ କହିବାକୁ ଅଛି ? ଏ ତ ହକ କଥା । ଚନ୍ଦର ଶିଅଳ—ଶୁଖିଲା କାଠରୁ ପାଣି ବାହାର କରିବ ସେ । ନ ଜାଣି ମୁଁ ତାକୁ ଫିଅଦା କରି ରଖିଛି ?"

ଚନ୍ଦର ଶିଅଳ କୋଉଠି ଥିଲା, ଗୁରୁ ହାତର ଗଣ୍ଠିଆ ବାଉଁଶଠେଙ୍ଗାଟା ଦୋକାନ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ରଖିଦେଇ ଲମ୍ବା କରି ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଓଳିକିଟାଏ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମିଶ୍ରେ ତା' ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଦେଇ କହିଲେ, "ଅରେ, ଏଇଟାର କେତେ ପରମାୟୁ ରେ—କହେ ଚନ୍ଦର, ଖବର କଣ ?" ଚନ୍ଦର ମିଶ୍ରଙ୍କର ହାତ ବାଉସି । କୋଉଠି କଏ ଛିଙ୍କିଲା, କୋଉଠି କଏ ବସିଲା କି ହସିଲା, ସବୁ ଖବର ଆସେ ମିଶ୍ରଙ୍କ କାନରେ ପୁଟେ । ମହାଦେବଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଆଗରୁ ଲୋକେ ବୃଷଭକୁ ସାଉଁଳାନ୍ତି, ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଆଗରୁ ଗରୁଡ଼କୁ ଜୁହାନ୍ତି । ମିଶ୍ରଙ୍କଠୁଁ ଭେଟିବାକୁ ଲୋକେ ସେମିତି ଚନ୍ଦରକୁ ଆଗ ହାତ କରନ୍ତି । ବରକୁ କହେ, ଏ କଥାଟା ଖାଲି ବୃଷଭ, ଗରୁଡ଼, କି ଚନ୍ଦର କଥାରେ ଲାଗେ ନାହିଁ—ଦେବତାମାନଙ୍କ ଠାଏଁ ଯେମିତି ମଣିଷ ପାଖରେ ବି ସେମିତି—ରାଜା ମହାରାଜା ହାକିମଙ୍କଠୁଁ ବେଶି ପୂଜା ପାନ୍ତି, ତାଙ୍କ ପାଖ ଲୋକେ—ତାଙ୍କ ଅମଲା, କିରାନି, ଅମିନ—ତାଙ୍କ ଚପରାସି ।

ଚନ୍ଦର ଶିଅଳ ମୁରୁକି ହସି କହିଲା, "ଆଜ୍ଞା, ଆଜି ଖବର ବଡ଼ ଜବର—ଟିକାଏ ପୁଡ଼କୁ ଆସିଲେ କହିବି ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଅରେ, ସିଅଡ଼କୁ କଣ ଯିବ ମ—ଛକଡ଼ି ଅମ ପୁଅଟା, ତାକୁ କଣ ଡର—ସେ କଣ କାହା ଆଗରେ ଯାଇ କହୁ ଦଇଚ ?"

"ଅଜ୍ଞା, ଟେପିଇ ସଦେଇ ବାରୁକ—ଜୋଇଁ ତାର ଦ' ବରଷ ହେଲ୍ଲ କଳକତାରେ—ଝୁଅ ବାପଘରେ—ଗଲ ବରଷ ଖବର ତ ଜାଣିଚ—କୁଆଡ଼େ ଗପେଇ ଦେଲ୍ଲ, କେହୁ ପତ୍ତା ପାଇଲେ ନାହିଁ—ଏବେ ଦେଖିବ ଆସ—ତାରି ବାରପଟ କଦଳୀ ବଗିଚାରେ ପିଲ୍ଲ ପଡ଼ି କୁଆଁ କୁଆଁ ଡାକ ଛାଡ଼ିଚ ।"

"ଏଁ ଏଁ କଣ କହୁଲ୍ଲ—ପିଲା ବଞ୍ଚିଛି ।"

"ତବା ପାରି କଦଳୀ ବଗିଚୁ ପଶ ଜମାଉଚ—ଜନମ କଲବାଇ୍ଲ ସଙ୍ଗା ସୁନ୍ଦରୀ ହୋଇ ହାଣ୍ଡିଶାଳରେ ସ୍ରାଡ ଅଛୁଡି—ମତେ ଶରଧାବୋଇ ଏଇଲୁଣି ଆସି କହିଲ୍ଲ ନା, ମୁଁ ନଇଲେ ଜାଣିବି କେମିତ ?"

"ଏଁ ଏଁ କନାକାଟ୍ସି—ପିଲ୍ଲଟା ତ ବଞ୍ଚି ରହୁଚ—ନଇଲେ ଥିବା ଦେଖାଯାନ୍ତା—ଅରେ, ଯା, ଯା, ଚଉକିଆକୁ ଡାକ, ଥାନାରେ ଖବର ଦଇ । ସଦେଇ ବାରୁକ କୋଉଠି ?"

"ସେ କଣ କରିବ ? ଗାଁ ଯାକ ତ ହାଟ ହେଇଗଲାଣି—ସେ କେମିତ ଗାଲୁଅ ଜାଣି ନ, ସହଜରେ ମଙ୍ଗିବ ?"

"ଅରେ, ସେ ଯୁଅଡ଼େ ଥାଉ; ଉଷୁନା ଧାନ ତ ବଟଳ ତେବେ ପାଖକୁ ଆସିବ । ତୁ ଆଗ ଚଉକିଆକୁ ଖବର ଦେ । ଦେଖୁଚୁ ରେ ବାପା ଛକଡ଼ି—ମରିବାକୁ ଦଣ୍ଡେ ହେଲେ ଡର ମିଳୁନାହିଁ—ଯା ବାପ, ଦୋକାନ ବନ୍ଦ କରି ଘରେ ଖାଇ ଶୋଇବୁ । ଯାହା ଯେତେବେଳେ ହେଉଥିବ ଟିକିଏ ପଚାରୁଥିବୁ; ବୁଝିଲୁ ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଏ କଥା ମତେ ଅଜ କହୁଚ, କଟେଇ ?"

ଗାଁ ଗାଁକେ କଦଳୀବାଡ଼ି; ନଳିତା କିଆସି; କାଅମୂଳ ପୋଖରିକୂଳ—କେତେ ଥାନରେ କୁଆଁ କୁଆଁ ଶବଦ ଶୁଭେ; ମଣିଷ ପିଲା କେତେ ନାରଖାର ହୋଇପଡ଼େ । ସେଥିପାଇଁ କିଏ କଣ କରେ ? ହରି ମିଶ୍ରଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ବଢ଼େ; ସଦେଇ ବାରିକ ଡହଳ ହୁଏ—କୁଆଁ କୁଆଁ ଶବଦ ଶୁଣି ବରଜୁ ପଧାନ ଅଗଣିରେ ଲଛ ଭଜ ଅଟେ—

ଯାହାକୁ ରଖିବେ ଅନନ୍ତ
କିସ କରିବ ବଳବନ୍ତ ?

ପରିଚ୍ଛେଦ ଆଠ

ହାଡ଼ିବୋଉ ଦିଅଁ ଦେବତାଙ୍କୁ କେତେ କଣ ଯାଚିଲା— "ମା ମଙ୍ଗଳା, ଭଲରେ ଭଲରେ ଫେରି ଆସୁ, ତୋଠେଇଁ ମାଙ୍କଣା କରିବି—ଘୃଷ୍ଟ କପାଳଶୋରେ, ଲକ୍ଷେ ଗଇଁସ ଚଢ଼େଇବି— କେମିତି ଭଲରେ ଭଲରେ ଘରକୁ ଫେରି ଆସୁ ।" ବରଜୁ ପାଞ୍ଚ ଦିନକାଳ କେଉଁଠି ରହିଲା; କେହି ଜାଣିଲେ ନାହିଁ । ଶରଧୀବୋଉ ଯେଉଁ ଦିନ ଭାଟପାଣି କରିବାକୁ ପଇସା ନେଇଗଲା, ସେହିଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ମୋତି ଦାଣ୍ଡଦୁଆରୁ ଦଉଡ଼ି ଆସି ଡାକ ପକେଇଲା "ବୋଉ ଲୋ, ବାପା ଆଇଲାଣି !" ହାଡ଼ିବୋଉ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ବସି ସଞ୍ଜବଳିତା ବଳୁଥିଲା, ତା ମନ କଣ ହେଲା ସେଇ ଜାଣେ !

ବରଜୁ ଆସି ଯେତେବେଳେ ଦୁଆର ମଝିରେ ଠିଆ ହେଲା, ମୁନା ଗୋଡ଼ ଧୋଇବାକୁ ପାଣି ଢାଳେ ତା ପାଖରେ ଥୋଇ ଦେଲା । ହାଡ଼ିବୋଉ ବଳିତା ବଳାରୁ ମୁହଁ ଟେକି ସ୍ୱାମୀ ଅଡ଼କୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଗୃହିଁ ଦେଇ ଦେଖିଲା, ତା ମୁହଁଟା ଶୁଖି ଯାଇଚି, ପେଟ କୁଅଡ଼େ ଲଗି ଯାଇଚି, ତା' ମୁଣ୍ଡର ବାଳ କେଶକ ଫରଫର ହୋଇ ଉଡ଼ୁଚି । ସେ ବଳାତାବଳରୁ ଧଡ଼ କରି ଉଠିଯାଇ ଘର ଭିତରେ ପଶିଗଲା । ହାସ୍ୟବୋଉ ଅଖିରୁ ଝର ଝର ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା, ପିଲାଙ୍କ ପରି ସେ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା ।

ବରଲୁ ଫେରି ଅସିଲା, ମନରେ ହରଷ ନାହିଁ—ମୁହଁଟା ଅଗପରି ଫଣ ଫଣ କରି ରଖିଚି—ଖିଆ ପିଆ ଲଗେଇବା ପଗେଇବା କିଛି ଠିକ ନାହିଁ । ହାସ୍ୟବୋଉ ପେଟେ ଯାହା ପଚ୍ଛୁବେ, ସବୁଥିରେ ହୁଁ ହାଁଟାଏ ମାରି ଦେଇ ତୁନି ରହେ—କୋଉ କଥାରେ ହରଷ ନାହିଁ ।

ନେଳମଣି ମୁଣ୍ଡ ଲୁଗା ଖସେଇ ପକେଇ ପାନଖିଆ ନାଲି ଓଠରେ ହସି ହସି ଛକଡ଼ିକୁ କହେ, "ଦେଖୁଚୁଟିକି ନବରଙ୍ଗ—କେତେ ରଙ୍ଗ, କେତେ ପରକାର ହେବେ ସେ—ଅମକୁ ଖାଲି ଦେଖାଇବାକୁ ଏ ସବୁ ସିନା !" ଛକଡ଼ି ନେଳମଣିର ରୂପ ଦେଖି ଖୁସି ହୁଏ—"ହେଁ ମ ଦେଖେଇବାକୁ ନୁହେଁ ତ ଅଉ କଣ ?" ନେଳମଣି କହେ, "ତମେ ଅସଲ ମରମ ବୁଝି ନା କି—ସୁନା ମୋଢଙ୍କର ବାହାଘର ପରି ଅସୁଚି—ତମେ କଣ କମ୍ କି—କେତେ ନାଚବ, କେତେ ଭଲେଇ ହେବ । ଅଗରୁ କହି ଦେଉଚି—ମୁଁ ସେ ବାହାଘରକୁ ରହିବ ନାହିଁ—ମତେ ଏକା ଅମ ଘରେ ନେଇ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଅସିବ, ହଁ !"

ଛକଡ଼ି ବଚରାର ବୁଝି ହଜିଲା—ଫେରି ଯିବ ବାପ ଘରକୁ ଛ ମାସ କି ବରଷେ—ମା କହିବ ଝିଅ ମୋର କେତେ ଉଜୁଡ଼ା କେତେ ନାରଖାର ହେଇଚି, ଅଉ ଧ' ମାସ ନ ଗଲେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ପଠେଇବ ନାହିଁ । ବାପ କହୁଥିବ, ଆସିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଏତେ ତଡ଼ବଡ଼ ଲାଗିଛି, କଣ ଗୁଡ଼ଘର ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଖାଇଯାଉଛି ? ଛକଡ଼ି କହେ, "ଅଲେ ସେମିତି ଲାଗିଛି ହଜୁର—ସୁନା ମୋତିଙ୍କ ବାହାଘରକୁ ଅମେ ସିନା ଏକାଠି ଥିଲେ ହୁଏ ।"

ହାରବୋଉର ଠାଣି ଭାଙ୍ଗି ଗଲାଣି । ଗାଁସାକ ହାଟ ହେଲାଣି—ହାରବୋଉ ସାଙ୍ଗରେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ବରଜୁ ଘର ଛାଡ଼ି ପଳେଇଲା । ସାନ ଭା ଦିଅର ତ ଏ ନାହିଁ ଦେଖି ହସୁଥିବ—ହେଉ, ତା କର୍ମରେ ଯାହା ଅଛି । ହାରବୋଉର ଲାଜ ମାଡ଼ୁଛି, ସାଇ ପଡ଼ିଶାଙ୍କ ଆଗରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇବାକୁ । ଯେ ଦେଖିଲା, ସେ ମୁରୁକି ହସି ଜଣାଇ ଜଣାଇ ପଚାରିଲା, "କିଲୋ ହାରବୋଉ, କଣ ଏମିତି ଲାଗିଥିଲା ଯେ ବରଜୁଅ ଘର ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲା ମ ।"

ଯାହା ତ ହେଲାଣି ହେଲାଣି, ହାରବୋଉ ଥଉ କେଉଁ କଥାକୁ ଖାତିର କରୁଛି ? ଖାଲି ଏଇ ମଣିଷଟା ଟିକିଏ ମନ ଖୋଲି ଖୁସିରେ କଥା କହନ୍ତା କି, ଖୁସିରେ ଖିଅପିଅ ଚଳବୁଲା କରନ୍ତା କି । ଶରଧାବୋଉ ଗୁଣି ଥଉ କଣ କଲା ? ପଇସାକୁ ପଇସା ନେଲା, ଫଳ ତ କିଛି ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ ।

ହାରବୋଉ କେତେ କଥା ବରଜୁକୁ ପଚାରିଲା, ହାରର ଶଶୁର ଘର କଥା, ସୁନା ମୋତିଙ୍କର ବାହାଘର କଥା । କେଉଁ କଥାରେ ବରଜୁ ମନ ଖୋଲି ଉତ୍ତର ପଦେ ଦେଉନାହିଁ ।

ହାରବୋଉ କହିଲା, "ତମେ ତ ସବୁବେଳେ ଏମିତି ଉଦାସିଆ ହେଇ କଥା କହୁଚ—ସୁନା ମୋତିଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ କଣ ଆଉ ବରଘର ଖୋଜିଥିବି ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ମୁଁ କଣ ତମକୁ ସେ କଥା କହୁଛି ?"

"ଅଜ୍ଞ ଡିଏଦ'ଟା କଣ ବାଜୁଅ ହୋଇ ବସି ରହିବେ ? ସାର ଭଗାରିଆ ଘର, ଭାଲ୍ ସଭାଳେ ତ ଛକଣ୍ଡ ଭଳେ ହେବ— କେତେ ପାଞ୍ଚ ଗୃହଲଣି ।"

ବରଜୁ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା, "ହାଗବୋଜ, କିଏ କଣ ପାଞ୍ଚ କରୁଛି, ସେ କଥା ତ ମୁଁ ତମଠଉଁ ଶୁଣିବାକୁ ପଗୃଛୁ ନାହିଁ ।"

ହାଗବୋଜର ମୁହଁ ଟିକଏ ହୋଇଗଲା । ତୁନି ହେଲେ ତ ବରଜୁ କିଛି କଥା ଅରମ୍ଭ କରିବ ନାହିଁ । ସେ ପୁଣି କହିଲା, "ତମେ କୋଜ ଚାଣ ମୋର ରଖିଚ ଯେ, ଅଜବ ଗୃଗୁଚ— ଜ୍ପାସ ଭେକରେ ପୁଣି ପାଞ୍ଚ ଦନ ଯାଇ କୋଜଠି ପଡ଼ି ରହିବ— କୋଜ କଥା ତମର ମୁଁ ନ ଶୁଣିଲି, ତୋଜ୍ କଥା ନ କଲି ଯେ···" ହାଗବୋଜର ଅଣିପତା ଓଦା ହୋଇ ଅସିଲା ।

ବରଜୁ କହିଲା, "ମୋ କଥା ଶୁଣିବାକୁ କ କରିବାକୁ ମୁଁ ତ କହୁ ନାହିଁ । ତୁମେ ନିଜେ କାହିଁକ ବୁଝୁ ନା, ନିଜେ କଣ କଲେ ଘର ଭଲରେ ଚଳିବ, ସେ କଥା ବିଗୃରୁ ନା ?"

"ଅମେ ମାଇପି ଜାତ, ଅମେ କଣ ବୁଝିବୁଁ ସ—ତମେ କହିଲ କଣ କଲେ ଭଲ ହବ ?"

ବରଜୁ ଦେଖିଲା, ହାଗବୋଜ ଟିକଏ ବଦଳିଚ । ଏତିକିବେଳେ ସେ ବାଗକୁ ଅସିଥିବେ; କହିଲା, "ଭଲ କଥା, ତେବେ ଗୋଟିଏ କଥା ଖାଲି କଲ—ତମ ଅଜୁ ତ ତମେ କିଛି ସାନବୋହୂକୁ ଖଣ୍ଡା ଦେବ ନାହିଁ—ସେ ଯେବେ ତା ଅଜୁ କେତେବେଳେ ତମକୁ ବକେ, କି ମଡେ ଦକେ, ଅବା ପିଲକୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ବକେ, କାନ୍ଥରେ ଛମେ ପାଟି ଫିଟାଇବ ନାହିଁ । ଯେତେ ଓଷା ବରତ କରି ଦିନେ ଦିନେ ଉପାସ ରହି ଯାଉଚ—ଏତିକି କଥା ଶିଖି ପାରିଲ ଭଲା, ଓଷା ବରତ ପରି ମନେ କରି । କଣ, ଏ କଥା ହବ୍ ତ ?”

“ହଁ, କାହିଁକି ନ ହବ ?” ହାରବୋଉ କଥାରେ ସେତେ ଜୋର ଥିଲାପରି ବରଜୁର ମନେ ହେଲା ନାହିଁ । ଦୁଇ ଦିନ ପରେ ସାନବୋହୂ ସାଙ୍ଗରେ କଳି ଲଗେଇ ସାରି ହାରବୋଉ ଜିଭ କାମୁଡ଼ି ବସିଲା । ବରଜୁ ଏତେ କହିଥିଲା, ସବୁ ଘସ ଗରମୁଁହରେ ଭୁଲିଗଲା । ବରଜୁ କହିଲା, “ଭଲ ବରତ ପାଳିଲ ତ ?” ହାରବୋଉ ନାକ ଫୁଲାଇ କହିଲା, “ଯା ହୋ, ନାଅଁଲଗା ମନେ ତ କଣ୍ଠ ରହିଲା ନାହିଁ ।”

“ଅଚ୍ଛା ହଉ, ଏଥର ମନେ ରହିଲା ନାହିଁ; ଆଉ ଥରକୁ ପୁଣି ସେ କଥା ହେଲେ, ତେଣିକି ମୋ ଇଚ୍ଛା ଯାହା ମୁଁ ତା’ କରିବି ।”

ହାରବୋଉ ଡରିଗଲା, ଆଉ କଣ କରିବ କେଜାଣି ! ତେବେ ସାନ ବୋହୂଟା ଟିକିଏ କଥାରେ ତା ଅଗୁଠାରେ ଯେତେ ଅନା କରି ତା ପିଲାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧୁଥିବ, ସେ ତୁନି ହୋଇ ବସି କେମିତି ସେ କଥା ଶୁଣିବ—ଅଭଥଣ କଥା ଏ !

ବରଜୁ ଦେଖିଲା, ଖାଲି ଘର ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେ ହାରବୋଉ ବଦଳିବ ନାହିଁ । ଘରେ ରହି ସବୁ ଉପାୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଣିକି ପଦ ହାରବୋଉ ବ୍ରତ ଭାଙ୍ଗେ, ତେବେ ବରଜୁ ବ୍ରତ ପାଳିବ । ଘର ଭିତରେ ସେ କଥା ବନ୍ଦ କରିଦେବ—ହାର-ବୋଉକୁ ନୁହେଁ, କି ପିଲାଙ୍କୁ ନୁହେଁ, କାହାରିକି କଥା କହିବ

Digitized by srujanika@gmail.com

ନାହିଁ । କାହିଁକି ନା, ଏକା ହାରବୋଉକୁ କଥା ନ କହିଲେ ସେ ପିଲାଙ୍କ ହାତରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରେଇ ସବୁ କାମ ଚଳେଇନେବ ।

ଅଠ ଦଶ ଦିନ ବିତିଗଲା, କେବେମଣି ଯେତେ ପାହା କହିଲା, ହାରବୋଉ କାହିଁରେ ମୁହଁ ଫିଟାଇଲା ନାହିଁ—ହେଲେ ତା' ମନଟା ଉବେଇ ଖବେଇ ହେଉଥାଏ । ସାନବୋହୂ "ପୋଡ଼ଜିବାକୁ, ଜଳିଜିବାକୁ, ନିଅଁ ଲଗିଯିବାକୁ, ସଣ୍ଡ ଅଣ୍ଡୁକୁଡ଼ୀଏ, ପୁତମୁଣ୍ଡ ଖାଇଏ, ଝିଅଖଣ୍ଡିକସିଏ" ଗର୍ଜନ କରି ଢେର ଯୁଦ୍ଧ ମାଗେ, ଶେଷରେ ତୁନି ହୁଏ । ହାରବୋଉ ପୁଣି ଏ କଥା ସହନ୍ତା ? ବରଜୁ ଘରେ ନ ଥିଲେ ମଟିରେ ମଟିରେ ପଦେ ଅଧେ କହିଦେଇ ତୁନି ହୋଇଯାଏ । କାରଣ ତା' ଅଡ଼୍ ପଦେ ଶୁଣିଲେ ସାନବୋହୂର ସ୍ୱର ଏକାବେଳେ ଯାଇ ପଞ୍ଚମରେ ଉଠେ । କାଳେ ବରଜୁ ହଠାତ୍ ଫେରି ଆସିବ—ତା' କାନକୁ ଯିବ ! ନ ହେଲେ ଘର ଭିତରେ କି ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ବରଜୁ ଥିଲେ ହାରବୋଉର ମୁହଁ ବନ୍ଦ ।

ସେ ଦିନ କାହିଁକି ବରଜୁ ସହଳ ସହଳ ହଳ ଢେଣା ଘରକୁ ଫେରିଲା । ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ହଳ ଫିଟେଉଛି, ଘର ଭିତରୁ ପାଟି ଶୁଣାଗଲା । ନିଅଁରେ କୁଟା ପକେଇଲା ପରି ହାରବୋଉ ମଟିରେ ମଟିରେ କଣ ପଦେ ଅଧେ କହିଦେଇଛି, ଅଜ ସାନ ଜା ସେଥିରେ ଦାଉ ଦାଉ ହୋଇ ଜଳି ଉଠିଛି । ବରଜୁକୁ ଘର ଭିତରେ ଦେଖି ହାରବୋଉ ହାତେ ଜିଭ କାମୁଡ଼ି ଦେଇ ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲା । ବରଜୁର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ତା' ଦେହ ଗୋଟାକ କାଠ ହୋଇଗଲାଣି । ସାନବୋହୂ ଲାଜ ସରମ ସବୁ ଛାଡ଼ିଛି, ଦେଢ଼ଶୁରଙ୍କୁ ଦେଖି ତା' ସ୍ୱର ଟିକିଏ କମିଗଲା ସିନା, ବନ୍ଦ ହେଲା ନାହିଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ବରଜୁର ମନେ ହେଲା, ତା' ଜୀବନ ପାପୀ ଜୀବନ, ତାର ଯୋଗୁଁ ଘରଟା ଛାରଖାର ହେବାକୁ ବସିଲାଣି—ମାନ ଗଲା, ଇଜ୍ଜତ ଗଲା—ସୁନା ଘରଟା ଚୂନା ହେଲାଣି । ଅଉ କଣ ଶେଷକୁ ସବୁ ସତ୍ୟାନାଶ ଯିବ—ଘରମଝିରେ ପାଟେଶ୍ୱ ଦଅ ହୋଇ ଭଳେ ହେବେ ? ସେଥିରେ ହେଲେ କଣ କଲ ବନ୍ଧ ହେବ ? କାହା ହିଂସାରେ କିଏ ଗାତ ଖୋଳିଲା, ପାଞ୍ଚିଶ ପକେଇଲା, କାହା ବଳେଇ କାହା ଘରକୁ ଯିବ, ସବୁ କଥା ଭିତରେ ତ କଳି ମଞ୍ଜି ପଶିଛି । ଅଉ କଣ ଗୋଟାଏ ଭାଇ ଅଲଗା ହୋଇ ଅଜଠାକୁ ହଟିଯିବ ? ମଣିଷ ନିଜ ଭିତରର ସଇତାନକୁ ଡର ଯେବେ ସେ କଥା କରିବ, ତେବେ ଅଉ ସାଇ-ପଡ଼ିଶା ଗାଁଗଣ୍ଡା ଦେଖି ସେ ରହିବ କାହିଁକି ? ଜଙ୍ଗଲରେ ଏକୁଟିଅ ହୋଇ ରହିବା ତାର ଠିକ୍ ନୁହେ କି ?

ବରଜୁ ଯାହା ଠିକ କରିଥିଲା, ତାହାହିଁ କଲା । ଘରଭିତରେ ଏକାବେଳକେ କଥା ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ସ୍ତ୍ରୀ କଥା ପଚାରିଲେ, କି ପିଲାଏ କିଛି କହିଲେ କାହାର ଅଡ଼କୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ—ଖାଲି ମୂକ ନୁହେ, ମୂକ, ପାଗଳ । ହାଡ଼ିବୋଉ ଏ କଥା ଦେଖି ତାଜୁବ ହୋଇ ଗଲାଣି । ଏ ଫେର୍ କି କଥା !—ମଣିଷଟା କଥା ନ କହି ରହିବ—କି ଜାତକା ମ ! ବରଜୁର ସ୍ୱିତଗତ ଦେଖି ସେ ହସିବ ନା କାନ୍ଦିବ ?

ଦିନ ପରେ ଦିନ ବିତଗଲା— ବରଜୁ କଥା କହୁଲା ନାହିଁ । କେତେବେଳେ କେମିତି ଜଳ ଜଳ କରି ଚାହେଁ । ଅଲିଷ ନ ହେଲେ ଆଗେ ତାକୁ ଗୁଣ୍ଡାଏ ହେଲେ ଖିଆ ରୁଚୁ ନ ଥିଲା । ରୁଅନ୍ତୁ ହେଲେ କସିଡ଼ି ଦ'ଠା, ପିଠାଶୁଖୁଆ ଯୋଡ଼ାଏ ପଥରପୋଡ଼ା

Digitized by srujanika@gmail.com

ହେବ । ଏଇଷଣି ଅଳ ମାଛ ମାଉଁସ ପାଖେ ପଶୁନାହିଁ । ବରଜୁ ବୁଢ଼ା ପାଳଟ—ଢାର୍ଣ ସିଙ୍କି ନ ହେବା ଯାଏ ତାକୁ ଗ୍ରାଙ୍ଗିବ କିମିତ ? ତେଲ ନ ଲଗାଇ ମୁଣ୍ଡବାଳ ଫର ଫର ଜଡ଼ିଲ, ଦାହ ଗୋଟାକ ଜୁଖୁରୁ ଦିଶିଲା । ରାତରେ ହାରବୋଉ ଯେତେବେଳେ ସବୁ ଦିନ ପରି ଗୋଡ଼ରେ ତେଲ ଟିକିଏ ମାଲିସ କରିଦେବାକୁ ବସେ, ବରଜୁ କିଛି ନ କହି ଉଠିଯାଏ । ଅଗେ ଅଗେ ବଦଜୁ ଯେତେବେଳେ କଥା ବନ୍ଦ କଲା, ସେତେବେଳେ ହାରବୋଉ ଅଜସର ହଲା, ହସିଲା—ଏବେ ତାକୁ ସବୁବେଳେ କାନ୍ଦମାଡ଼ୁଛି । ସେ ଦିନ ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ । ବରଜୁ ଗଣେଶପିଠାକୁ ଖାଇ ସୁଖ ପାଏ । ସେଥିପାଇଁ ହାରବୋଉ ବେଶି ନଡ଼ିଆ ବାଟି ଭଜିଁ କରି ପିଠା କରିଛି । ସ୍ୱାମୀକୁ ଅଳ ମନବୋଧ କରି ଖୁଆଇବ ବୋଲି ଇଛା ।

ବରଜୁ ଟୋଟ ଭେରାଏ ଧରି ଦୁଆର ମୁହଁରେ ବାଣି କାଟୁଛି, ନବଜୁହାଁ ରଙ୍ଗିତ ମୁନବା ଖଣ୍ଡେ ବୁଣିବ ବୋଲି । ପିଲା ଦିଓଟି ପାଖରେ ବସିଛନ୍ତି, ହାରାବୋଉ ଆସି ସେଇଠି ଓଳେଇ ହେଇ ଥାଳିଏ ଗଣେଶ ପିଠା ଥୋଇ ଦେଇ ଗଲା । ପଛରେ ଅଧିଭାଂସାଏ ଦୁଧ, ମୋଟାଏ ସନ୍ତୁଳା, ପୁଳାଏ ଗୁଡ଼ ଧରି ନଥର ପସର ହୋଇ ଧାଇଁଛି, ବରଜୁ ଅଧଖଣ୍ଡେ ଗଣେଶପିଠା ମୁହଁକୁ ନେଇଛି କି ନାହିଁ, ଉଠି ପଡ଼ିଲା ।

ହାରବୋଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ—ଏକାବେଳେ ଭେ ଭେ ଉଡ଼ା ପାରି ହାତ ଧରି ପକେଇଲା—"କାହିଁକି ଏତେ ସର କରୁଚ ଭଲା, ପିଠା ଖଣ୍ଡ ଖାଇଦିଅ, ଯାହା କହିବ ତାହା କରିବ । ପୋଡ଼ ହଲପ ଦିବ, ତାକୁ ଧରିବ ।" ବରଜୁ କଥା ବନ୍ଦ କରିବା ଦିନୁଁ ବଡ଼ବୋହୂ ବା ସାନବୋହୂକୁ ପାଟି ଫିଟାଏ ନାହିଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ହେଲେ, ସେଇଥିକରେ ତ ସବୁ ହୋଇଗଲା ନା, ଆଉ ତ ପୁଣି କେତେ କଥା ଅଛୁ—ଅସଲ ହେଉଛୁ ମନ—ମନ ନ ମିଳିଲେ ଯେତେ ଯାହା, କିଛୁ କୁଥିଉ ହେବ ନାହିଁ ।

ବରଜୁ କଥା କହୁଲା । ହାରୁବୋଉକୁ କୋଟିନିଧି ମିଳିଲା ଅବା । ବରଜୁ କହୁଲା, "କହୁବ ? ଯାହା କହୁବ ତାହା କରିବ ?"

"ହଁ ନିଶ୍ଚେ, ନିଶ୍ଚେ, ନିଶ୍ଚେ—ଯାହା କହୁବ ।"

"ତାଙ୍କ ତମେ ନିଜେ ବୁଝୁନା, ନିଜେ ଯେମିତ ଭଲ ହେବ ସେକଥା କରୁନା ?"

"ନାଇଁ ନାଇଁ—ମୁଁ କିଛୁ ବୁଝେ ନାଇଁ, କିଛୁ ଜାଣେ ନାଇଁ—ତମେ ଯାହା କହୁବ ସେଇଆ କରିବ ।"

"ଯୋଉଆ କହୁବ ?"

"ହଁ ସେଇଆ କରିବ ।" ହାରୁବୋଉର ଦ'ଆଖିରୁ ଲୁହ ଝର ଝର ଗଡ଼ୁଛୁ ।

ଛକଉ ଅଉ ନେହମଣି ଏଥି ଭିତରେ ଥରେ ଦୁଇ ଥର ଥର ଘର ଦୁଆରମୁହଁରୁ ଚ୍ଛୁହିଁ ଦେଇ ଏ ତାମସା ଦେଖିଗଲେଣି । ବରଜୁ ଜୁଡଟା ପରି ମୁଣ୍ଡ ଫର ଫର କରି ଠିଆ ହୋଇଛୁ, ଅଉ ତାର ସେହୁ ଗରବଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—ଜାହିଁରେ ବଙ୍କା ହେବାର ନୁହେ—ସେହୁ ହାରୁବୋଉ ତା'ର ହାତ ଦ'ଟା ଧରି ତଳକୁ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଠିଆ ହୋଇଛୁ । ଛକଉ ନେହମଣି ଏ ସୁଅଙ୍ଗ ଦେଖି ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ମୁହଁରେ ପୁଳାଏ ପୁଳାଏ ଲୁଗା ଗୁଞ୍ଜି ହସି ଲଗିଚନ୍ତି ।

ବରଜୁ ସେମିତ ଅଟଳ ମହାମେରୁ ପରି ଠିଆ ହୋଇ କହୁଲା, "ଅଚ୍ଛା ତେବେ କହ, ତମଆଉ ତମେ କେବେ ହେଲେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସାନବୋହୂ ସାଥିରେ ବାଦ କରିବ ନାହିଁ, କଳି ଲଗେଇବ ନାହିଁ ?"

ହାବାବୋଇର ଦ'ଆଖିରୁ ଲୁହ ବହି ବରଜୁର ପାଦ ଦ'ଟା ଓଦା ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ସେ ପିଲାଙ୍କ ପରି କହିଁ କହିଁ ହୋଇ କହିଲା, "ନା, କେବେହେଲେ ସାନବୋହୂ ସାଥିରେ ବାଦ କରିବି ନାହିଁ, କଳି ଲଗେଇବି ନାହିଁ ।"

"ସେ ଯେତେ ଯାହା କହିଲେ ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିବ ?"

"ହଁ, ସେ ଯେତେ ଯାହା କହିଲେ ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିବି ।"

"ଅଚ୍ଛା, ଏବେ ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲ, ଅଜ ଯାହା କରିବ, କହିବି ।" ସ୍ତ୍ରୀର ଲୁହଧାର ବରଜୁର ପାଦ ଉପରେ ଜମା ହେଉଥାଏ । ତା'ର କଠିଣ ପାଦକୁ ତାହା ଉଷୁମ ଲାଗୁଥାଏ କି ନାହିଁ ସେହି ଜାଣେ ।

ହାବାବୋଇ ଦେଖିଲା, ସେ ତ ଭଗାରହସା ହେଲାଣି, ଭଗାରହସା କାହା ପାଖରେ ନା ବରଜୁ ପାଖରେ—ମାଗ୍ ହେଲା କଣ ? ସେ କେଳା ହେଲେ ତ ଏ କେଳୁଣୀ । ବାହାରେ ତା'ର ଯେ ଗୋଟାଏ ଘୋଡ଼ଣୀ ଥିଲା, ଲାଜ ଅଭିମାନ ଥିଲା, ସେଇଟା ତ ଚାଲିଗଲାଣି – ଅଜ ଏଣିକି ଡର କାହାକୁ ? ଏଇ ସାନ ବୋହୂ, ଛକଉକୁ, ନା ସାଇ ପଡ଼ଶାଙ୍କୁ ? ସେ ବରଜୁର ହାତ ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ—ଜଗର କରି କହିଲା, "ନା ତମେ କଣ କହୁଚ, ଏଇଠାରେ କହ ।"

ବରଜୁ ଲୋକଟାର ଲାଜ ସରମ କିଛି ନାହିଁ । ତେବେ ଏହି ମୂର୍ଖ ମାଇପଟାକୁ ସେ ଯେ କେତେ ଦଗା ଦେଲାଣି, କେତେ ଦୁଃଖ ଦେଲାଣି ! ସେ ତ ପୁଣି ତାର ଘରଣୀ, ତା ପିଲାଝିଲାଙ୍କର

Digitized by srujanika@gmail.com

ଗର୍ଭଧାରିଣୀ—ମା । ସେହି ନାରୀ ତ ପୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଶକ୍ତି, ଦେବୀ, ଦୁର୍ଗା ହୋଇ ପୂଜା ପାଉଛି । ବରଜୁ ତାକୁ ଏତେ ହୀନ କରି ଦେଖିବ କେମିତି । ହାରବୋଉ ଯେ ଅଙ୍କ ଲକ ଅଭିମାନକୁ କାହିଁରେ ଲେଖୁ ନାହିଁ, ବରଜୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଦେଖି ମନେ ମନେ ଭାରି ଖୁସି ହେଲା ।

ସେହିପରି ଠିଆ ହୋଇ ସେ କହିଲା, "ହଉ ତେବେ କହ, ଘରେ ରୋଜ ଯାହା ରନ୍ଧା ହବ, ଦୁଧ ଘିଅ ଯାହା କିଛି ଖାଇବାପାଇଁ ପିଇବାପାଇଁ ଥିବ, ଛକଡ଼ି ପାଇଁ ସାନବୋହୂ ପାଇଁ ସବୁ ଜିନିଷ ଆଗ ସାଇତି କରି ରଖିବ, ତାଙ୍କ ଖାଇବା କଥା ଆଗ ବୁଝିବ—ତା'ପରେ ପିଲାଙ୍କ ଖାଇବା କଥା, ସବା ଶେଷରେ ତମର ଆଉ ମୋର ।"

ହାରବୋଉ ଆଖି ବୁଜିଦେଇ ଶୁଣି ପରି ସବୁ କଥା ଆଉ ଥରେ କହିଗଲା—ପିଲାଙ୍କ ଖାଇବା କଥା ସବା ଶେଷରେ ! 'ହେଉ, ପିଲାଏ କଣ ଏକା ମୋର ? ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଯେବେ ଏ କଥା ଭଲ ଲାଗିଲା, ତେବେ ହେଉ ।' ହାରବୋଉ ଦେହକୁ ପଥର କରିଦେଲା ।

ବରଜୁ ଅଳ୍ପ ଟିକିଏ ହସି ଦେଇ କହିଲା, "କଣ, ମୋ ହାତ ଧରି ସବୁ କଥା ମାଗିଛ—ନ କରିବ ଯେବେ ତେଣିକି ଜାଣିବ, ମୋ ଉପରେ ତମର ଆଶା ନାହିଁ ।"

ହାରବୋଉ ଲାଜରେ ସଢ଼ିଯାଇ ହାତଟାକୁ ଛଡ଼ାଇଦେଲା—ସତେ କି, କେତେବେଳୁଁ ହାତଟାକୁ ଧରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି !

ବରଜୁ ଆସି ଶଢୋଢ଼ପିଠା ଥାଳି ପାଖରେ ବସିଲା । ପିଲାଙ୍କ ସାଥିରେ ଖୁସିରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲା । ହାରବୋଉର

Digitized by srujanika@gmail.com

ସବୁ ଗଙ୍କ ଅଣ୍ଟ ଭାଙ୍ଗି ଯା'ଉଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ବରଜୁ ମୁହଁରୁ ଯେତେବେଳେ ସେ ଶୁଣିଲା, ସନ୍ତୁଳା ଟିକିଏ ଅଣ, ଲଙ୍କା ଗୋଟାଏ ଅଣ—ସେତେବେଳେ ଘରଗୋଟାକ ତାକୁ ପାତୁଣ୍ଡ୍ରେପର ଲାଗିଲା ନାହିଁ। ଛାତିରୁ ତା'ର ଯେମିତି କିଏ ଗୋଟାଏ ପାହାଡ କିଏ ଉଠେଇ ନେଲା—ଏମିତି ଉଶ୍ୱାସ ଲାଗିଲା ତାକୁ। ପଥର ଯେପର ମଣିଷରୂପ ପାଇଲା—ଘର ବାହାର ଟେଙ୍କେ ସହଜ ଲାଗିଲା।

ବରଜୁ ଥାଳୀ ପାଖରେ ବସି କହିଲା, "ଛକଡ଼ିକୁ ଡାକ।" ହାସବୋଉ ମନ୍ଦରେ ଚଳିଲା ପର ଯାଇ ଛକଡ଼ିକୁ ଡାକିଲା। ସେଇ ଛକଡି ମାରିବାକୁ ଉନ୍ନାଥର ମିଶିଚି, ହାସବୋଉର ସେ କଥା ମନେ ନାହିଁ।

ଛକଡି ଦୋକାନରେ ସଉଦା ଦେଇ ଆସି ଖାଇବ ବୋଲି କହି ଘରୁ ବାହାରି ଗଲା। ହାସବୋଉର ମନ ଖୁସିରେ ଉଚ୍ଛଳ—ସବୁ ମଣିଷ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗୁଛନ୍ତି—ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଥିରେ କଥା କହିବାକୁ ତା' ମନ ହେଉଛି। ଛକଡ଼ି ଚାଲିଯିବା ପରେ ବଡଜାକୁ କେହି କଣ୍ଟି କହ ନାହିଁ। ସେ ଯାଇ ସାନବୋହୂର ହାତ ଧରିପକେଇ କହିଲା, "ସାନବୋହୂ, ଅ ମ, ପିଠା ଦିଖଣ୍ଡ ଖାଇବା, ଛକଡି ତ କୁଆଡେ ଗଲେଣି—କେତେ ବେଳକୁ ଫେରୁଛନ୍ତି, କିଏ ଜାଣେ ?"

ସାନ ଜା ଦେଖିଲା, ବଡ ଜା ଘଇତାସୁଆଗୀ ହୋଇସାରି ତା' ଆଗରେ ଅଳ୍ପ ଭଲେଇ ହେବାକୁ ଆସିଚି। ସେ ମୁହଁ ଛିଙ୍କାଡି ଦେଇ କହିଲା, "ନାଇଁ ମ—ମୋର ଉଚ୍ଛୁଣି ଦିନ ଦି'ପହରେ କିଏ ଖାଉଚି, ତୁମେ ଆଗ ଖାଇସାର।" ହାସବୋଉ ମୁରୁକି ହସି କହିଲା, "ସାନବୋହୂ ପଛ କଥାଗୁଡାକ ପୋଛି ପକା ମ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେତେବେଳେ ତ ମୁଁ ବଡ଼ ଝିଅ—କେତେବେଳେ କଣ କହି ପକେଇଥିବି, ସେହି କଥାଗୁଡ଼ାକ ଗଣ୍ଠିକରି ବସିଛୁ ?" ସାନ-ବୋହୂ ମନରେ ଏ କଥା ଛୁଇଁ ଗଲାନି ପରି ଭାବୁଥାଏ—"ଘରଟା ମାଇପଙ୍କ ଭିତରେ ଝଗଡ଼ା ହୋଇଥିଲା ଯେ ଗୋଟାକ ମୁହିଁ କଥିଡ଼ିକୁ ହେଲେ ଅଲଗା ମୁହିଁ ସିଥିଡ଼ିକୁ—ଅଳ୍ପ ଟିକିଏ ମିଳି ଯାଇଚନ୍ତି ବୋଲି ମାଇପ ଅପି ଗ୍ଲୋପରି ହେଉଛନ୍ତି ।"

ସାନବୋହୂ ମୁହଁଟାକୁ ସେମିତି ଫୁଲେଇ ହୋଇ କହିଲା, "କାଇଁକି ମ ! ମତେ କାଇଁକି କିଏ କଣ କହିବ, ମୁଁ କାଇଁକି କାହାକୁ କଣ କହିବି ?"

ବଡ଼ ଜାକୁ ଅଉ କିଛି ପଇଟିଲା ନାହିଁ । ସେ ଫେରି ଯାଇ ବରଜୁକୁ ସବୁ କଥା କହିଲା ।

ବରଜୁ ସବୁ ଶୁଣିସାରି ଜବାବ ଦେଲା, "ଅଚ୍ଛା, ସାନ-ବୋହୂ ନ ଖାଇବା ଯାଏ ତୁମେ ବି ଖାଇବ ନାହିଁ !"

ହାବଟବୋଉ ବରଜୁର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଟିକିଏ ମୁରୁକି ହସିଲା, ବରଜୁ ବି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଚାହିଁ ଟିକିଏ ହସିଲା । ଦୁହେଁ ଅଉ କେଉଁ ଦିନ ଏମିତି ଚାହାଁ ଚାହିଁ ହୋଇ ହସିଛନ୍ତି, ଦୁହିଁଙ୍କର ମନେ ନାହିଁ । ବରଜୁ ଯେମିତି ଦର୍ପଣରେ ଚାହିଁଲା ପରି ତା' ହସକୁ ଦେଖୁଛି, ହାବଟବୋଉ ମୁହଁରେ—ହାବଟବୋଉ ନିଜ ହସକୁ ଦେଖୁଛି, ବରଜୁ ମୁହଁରେ । ଅଶ୍ୱିନମାସର ଶାନ୍ତବେଳ ପରି ନେଳିଆ ପାଣିରେ କୁଅଁରପୁନେଇଁ ଜହ୍ନ ଯେମିତି ହସେ—ଜହ୍ନ ଭାବେ, ସେ ଅଛି ପାଣି ଭିତରେ—ପାଣି ଭାବେ, ସେ ଅଛି ଜହ୍ନ ଭିତରେ । ଦୁହିଙ୍କ ଦେହ ଭାଲିସି ପଡ଼େ—ଦୁହିଙ୍କ ଲୋମ ଟାକୁରି ଉଠେ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ବାବୁବୋଉ ମୁହଁରେ ଏ ହସଟିକ ଦେଖି ବରଜୁର ଦେହ ଯେମିତ ଝଲ୍‌ସି ଉଠିଲା । ସେ ବୁଝିଲା, ବାହା ହେଲା ଦିନଠାରୁ ଅଳପାଏ ବାବୁବୋଉ ସାଥିରେ ସେ ଖାଲି ଉପରେ ଉପରେ ମିଳି ମିଶି ଚଳ ଆସୁଛି, ଦ'ଜଣଙ୍କର ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ପାଚେରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲା—ତାଙ୍କୁ ଖାଲି ବାଧାଗଣ୍ଡି ପଡ଼ୁଥିଲା । ନ ହେଲେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ, ଦୁହେଁ ଭଳେ ହେଲାଠାରୁ ଅଜଣ ଅଲଗା ହୋଇ, ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ବରଜୁ ଆଜି ବୀରଦର୍ପରେ ସେ ପାଚେରିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଛି, ବାବୁବୋଉ ବରଜୁ ପାଖକୁ ପାଖ ଲଗି ଆସିଛନ୍ତି । ବରଜୁ ଭିତରର ପରଶପଥରରେ ବାବୁବୋଉ ଭିତରର ଲୁହାଟିକ ଲାଗି ସୁନା ପାଲଟି ଯାଇଛି । ଦୁହେଁ ଆଜି ଚେଇଁ ଉଠିଚନ୍ତି । ବରଜୁ ବାବୁବୋଉକୁ ବଦଳି-ଯିବାର ଦେଖି ଯେମିତ ତାଜବ ହେଲା, ବାବୁବୋଉ ନିଜକୁ ଏମିତ ନୂଆ ମଣିଷ ପରି ଦେଖି ତାଜୁବ ହୋଇଗଲା ।

ସବୁ ମଣିଷ ଭିତରେ ଏମିତ ପରଶପଥର ଅଛି, ଛୁଇଁ ଦେଲେ ସବୁ ଲୁହା ସେଥିରେ ସୁନା ହୋଇଯିବ ।

ରାତି ଅଧ ସରକୁ ଛକଡ଼ି ଘରକୁ ଫେରିଲା—ରାତି ଅଧପାଏ ପାନ ଜା ଲେ଼ଉ ଜା କେହି ଖାଇ ନାହାନ୍ତି । ବାବୁବୋଉର ଏଥିରେ କଷ୍ଟ ହେଲେ କଷ୍ଟ ନାହିଁ—ସେହି ପାନବୋଉ । ତା' ପିଲାଙ୍କ କଥା ସେ ନ କହୁଛି—ବରଜୁର କ ଅମଙ୍ଗଳ ନ ଚାହୁଁଛି—ସେହି ପାନବୋଉ ପାଇଁ ବାବୁବୋଉ ଆଜି ଉପାସ ଭୋକରେ ପଡ଼ିଛି !

ଛକଡ଼ି ଆସିବାର ଜାଣିପାରି ବରଜୁ କହିଲା, "କ ରେ, ତୁ ରାତି ଅଧପାଏ କୁଆଡ଼େ ବୁଲୁଚୁ ? ଦବଟି ହେ, ଛକଡ଼ି ପାଇଁ ଖାଇବାକୁ କଣ ଦିଅ ।" ଘରେ ସବୁ ଦନ ଖାଇ ବସିଲା

Digitized by srujanika@gmail.com

ବେଳେ ବଳେ, ଛକଡ଼ଙ୍କୁ ଡାକେ, ଖାଇଲାଣି କ ନାହିଁ ପଗୁରେ । କେଉଁ ଦିନ ଶୁଣେ, ସେ କୁଅଡ଼େ ବୁଲୁଛି; କେଉଁ ଦିନ ଶୁଣେ, ଖାଇସାରି ଶୋଇଲଣି ।

ଛକଡ଼ ଟୋକାଟା ବଡ଼ଭାଇର ମୁହାଁମୁହିଁ କେଉଁ ଦିନ ହୋଇ ନାହିଁ, ଜବାବ ପଦେ ଦେଇ ନାହିଁ । ଯାହା ବାଗୁର କରେ, ନେଳମଣି ସାଥିରେ; ଯାହା କଜିଆ କରେ ଭାଉଜ ସାଥିରେ—ବଡ଼ ଭାଇ ଘରେ ନଥିବାବେଳେ । ପଛରେ ହଣ ମିଶଙ୍କ ସାଥିରେ ଏତେ ବାଗୁର କରେ, ବଡ଼ଭାଇ ଆଗରେ ପଣ୍ଡଗଟେଲ ଯେମିତ ବାଟକାଟି ଗୁଲପି ବ, ତାଙ୍କୁ ବୁଦ୍ଧି ଦିଶେ ନାହିଁ । ନେଳମଣି ଲଙ୍ଗୁଳ ମୋଡ଼ି ପଛଅଡ଼ୁ ପେଟେ ଠେଲିଲେ କଣ ହେଲା, ଆଜି ଯାଏ ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କୁ ପଦେ କଥା ମୁହଁ ଫିଟାଇ କହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଛି । ଛି ।

ଛକଡ଼ ଶୋଇବା ଘରକୁ ଯାଇ ନେଳମଣି ପାଥିରେ କଣ ଚୁପୁରୁ ଟାପର ହେଉଚି, ବଳଭଦ୍ର ପୁଣି ଡାକିଲା, "କ ରେ, କୁଆଡ଼େ ରହିଲୁ କ—ଏଣେ ପରା ବଢ଼ା ହୋଇ ଶୁଖୁଚି ।" ଛକଡ଼, "ହଁ ଯାଉଚି" କହି ଧଡ଼ ପଡ଼ ଗୋଡ଼ ଦିଟା ଧୋଇପକେଇ ପିଠାଥାଳି ପାଖରେ ବସିଲା ।

ବଳଦେବୋହୁ ପୁଣି ଯାଇ ସାନ ଜାଙ୍କୁ ଡାକିଲା,"ସାନବୋହୁ ଅ—ମ । ସଭିଏ ତ ଯେଝାର ନେଇ ଖାଇପିଇ ଶୋଇଲେ । ଅଉ ତୁ ମୁଁ କ ଦୋଷ କରିଥିଲେ ମ ?"

"ମୋ ପାଇଁ ତୁମେ କାହିଁକି ବସି ରହିଚ ମ ?" କହି ସାନ ଜା ଯେମିତ କ ବଡ଼ ବାରକ୍ଷରେ ଉଠି ଆସିଲା—ହଁ, କୋଉ ଦିନ ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ସୁଅଗ ହଉଥିଲା—ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ବସି ନ ଖାଇଲେ ବଡ଼ ଜା'ଙ୍କୁ ଭାତ ରୁଚୁ ନାହିଁ ।

ବଡ଼ବୋହୁ ଶୋଇବା ଘରକୁ ଗଲା । କୋଉଁଏ ବରଷ ହେଲା ବାହା ହୋଇ ଆଜି ଯେମିତ ତାର ନୂଆ ପୁଅଣି ଘର ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେ ବୁଝୁଥିଲା, ସଂସାର ଗୋଟାକରେ ଶତ୍ରୁ ତାର କେହି ନାହାନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ତାର ବନ୍ଧୁ । ତାହାର ଆଉ ରୂପ ନାହିଁ— ଯୌବନ ନାହିଁ—ତେବେ ଅଛି ସେ ଯେଉଁ ଯୌବନ ପାଇଲା, ରୂପ ପାଇଲା, ସେ ପାଞ୍ଚ ବରଷ କି ଦଶ ବରଷରେ ମଉଳି ପଡ଼େ ନାହିଁ; ସବୁ କାଳର ସେ—ଯେଉଁ ଧନ ତାର କ୍ଷୟ ନାହିଁ ।

ହାଡ଼ିବୋଉ କହିଲା, "ହଉ ହେ, ହାରୁ ବାହାଘରକୁ ସାନବୋହୂ ପାଇଁ ଖଣ୍ଡେ ଭଲକର ଶାଢ଼ୀ ହେଲା ନାହିଁ ବୋଲି ତା'ମନ ଊଣା ପଡ଼ି ଯାଇଛି, ଏଥର ପୁନା ବାହାଘରକୁ ତା' ପାଇଁ ଖଣ୍ଡେ ଭଲ ଶାଢ଼ୀ ଆଣିମ ।"

ବରଜୁ ନିଜ କାନକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ—ବଡ଼-ବୋହୂ କହୁଛି ସାନବୋହୂ ପାଇଁ ଭଲ ଶାଢ଼ୀ ଆଣିବ ! ସାନ-ବୋହୂର ଗୋଟାଏ କଣ ଜିନିଷ ହେଲେ ଏଇ ବଡ଼ବୋହୂର ତ ପୁଣି ନାହିଁ ଦେଉଁଥିଲା । ବରଜୁ ଟିକିଏ ଟିହାଇ କରି କହିଲା, "ହଁ, ଯା'ତ ହବ, ଆଉ ତମ ପାଇଁ ?"

"ମ, ମୋର କଣ ଆଉ ରଙ୍ଗ ଢଙ୍ଗ ପିନ୍ଧିବାକୁ ବୟସ ଅଛି ! ମୋ ପିଲାଏ ପିନ୍ଧିଲେ କଣ ମୋର ହେଲା ନାହିଁ କି ?"

ବରଜୁ ପଚାରିଲା, "ସତ କହୁଚ ?"

"ନାହିଁ, ତମେ ତ ଖାଲି ଏକା ସତଅ, ଆଉ ସଭିଏ ମିଛ କହନ୍ତି ।"

"ନାହିଁ, ମୁଁ ସେ କଥା କହୁ ନି ଯେ—ସେଇ ମଣିଷ ତ ତମେ—ଏ ମନ ତମର ଏମିତି ରହିଲେ ଏକା ହୁଏ ।"

ହାଡ଼ିବୋଉ ହସି ହସି କହିଲା, "ମନଟା ଏମିତି ରହିବ ନାହିଁ, ଆଉ କଣ ହବ ମ ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଅଚ୍ଛା, କହିଲ ଆମେ ଦୁଆର ଦୁଆର ଭିକମାଗି ବୁଲିଲେ ବି ତମ ମନ ଏମିତି ରହିବ, ବଦଳିବ ନାହିଁ ?"

"କାହିଁକି ଏତେ କଥା କହୁଚ ଯେ—ତମେ ଭିକ ମାଗିବ, ମୁଁ ଅଲି କଣ ସାନ୍ତାଣି ହୋଇ ବସିବି ? ଭିକ ମାଗିବା କଥା କଣ, ଜୀବନ ଗଲେ ତ ନୁହେ ।"

ବରଜୁ ଭାରି ଖୁସି ହେଲା । ହାଡ଼ିବୋଉ ଭିତରେ ଦେବତା ସଇତାନକୁ ଜୟ କରି ବସିଛି ।

ତହିଁ ଆର ଦିନ ହାଡ଼ିବୋଉ ପୋଖରୀକୂଳକୁ ଗାଧୋଇ ଗଲା । ଶରଧାବୋଉ, ନାଣ୍ଡୀ ପଣ୍ଡିଆଣୀ ଆସିଲେ । ବଡ଼ବୋହୂର ମନ ଖୁସିରେ ଜଳୁସି ଉଠୁଚି । ବରଜୁକୁ ଯେମିତି ଶଏ ବରଷ ହେଲା ସେ ହଜାଇଥିଲା, ଆଜି ଫେରି ପାଇଛି । ଆଜି ଆଉ ସାନବୋହୂ, ଦିଅର କାହାରି ନିନ୍ଦା ତା' ମୁହଁରେ ନାହିଁ ।—"ଆମର କଣ ଅଛି ? ଆମ ପିଲା ଦୋଟିଙ୍କି ବାହାଘର କରି ଦେଲେ ଆମେ ଛୁଟି । ସେ ଘର କରନ୍ତୁ, ଦୁଆର କରନ୍ତୁ, ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଭୋଗ କରନ୍ତୁ । କଥାରେ ତ ଅଛି, 'ସଂସାର ଭିତରେ ଘର କରିଥିଲେ ପଥର ପଡ଼ିଲେ ସହ ।' ବାଦ କରିବ ? କାହା ସାଥିରେ ବାଦ କରିବ କେ ଅଗା । ଝା ଦିଅରଙ୍କ ସାଥିରେ ବାଦ କରିବ ? କାହିଁକି ମ । କିଏ କଣଗୁଡ଼ାଏ ଧେନ ପଲେଇଲାଣି, ଆମେ ବା କଣ ଧେନ ପଲେଇବୁ ?"

ଶରଧାବୋଉ, ନାଣ୍ଡୀ ପଣ୍ଡିଆଣୀ ହାଡ଼ିବୋଉ ମୁହଁରୁ ଆଜି ଏ ଉଲ୍ଟା କଥା ଶୁଣି ଆବାକାବା ହୋଇ ଚାହିଁଛନ୍ତି—ହାଡ଼ିବୋଉ କହି ଲାଗିଲା, "ସେ କହିଲେ, 'ଗୋଟାଏ ହାତରେ ତାଳି ବାଜେ ନାହିଁ—ଆମର ଦୋଷ ନାହିଁ, ଖାଲି କଣ ସେହି ଦିଅରଙ୍କର

Digitized by srujanika@gmail.com

ଦୋଷ ? ସେ ତ ପିଲା ଦ'ଟା--ତା'ଙ୍କ କଥାକୁ ଆମେ ଧରି ବସିଲେ କାଇଁକି ଆମ ପଞ୍ଚରେ ନା ତାଙ୍କ ପଞ୍ଚରେ ?' ସତକୁ ସତ —ମୋର କଣ ଦୋଷ ନାହିଁ ? ସେ ମୋ ପାଇଁ ନ କଲା, ମୁଁ ବଡ଼ଟିଏ ହୋଇ ତା' ପାଇଁ ବା କଣ କଲି ? ପୋଜ ସୁନ୍ଦର କରି ବୁଝାଇ ସେ କଥା କହନ୍ତି ଲୋ। ଅପା—'ଅମେ ନିଜ ଦୋଷକୁ ଦେଖି ପାରୁ ନାହିଁ—ଖାଲି ପର ଦୋଷକୁ ବୁଲାକୁଲା କରି ବୁଲୁଁ !' ସତ କଥା ତ—ମୁଁ ତ ନିଜ ଦୋଷ କଥା ଦିନେ ହେଲେ ବିଚାରି ନାହିଁ । ସତେ, ଦାଣ୍ଡରେ ଘ'ଟରେ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଯାହା ପରଶଂସା କରି କହନ୍ତି—କେଡ଼େ ଭଲ ମଣିଷଟାଏ !"

ହାବୁବୋଉ ଆଉ ବେଶି କହି ପାରିଲା ନାହିଁ—ନିଜ ମଣିଷଟାର କେତେ ପରଶଂସା କରି କହିବ ? ଛି—ଲାଜ କଥାଟା ! ଲୁଗା ପାଲଟି ସାରି ହାବୁବୋଉ କହିଲା, "ଅଲୋ ଅପା, ଅଲୋ ନାଣ୍ଡୀ, ଆସ ଆସ—ବଡ଼ ଦ'ଟା ଶାଗ କେରାଏ ତମପାଇଁ ଘରେ ଥୋଇ ଦେଇ ଆସିଛି ।" ଶରଧାଦେବୋଉ, ନାଣ୍ଡୀପଣ୍ଡିଆଣୀ ହାବୁବୋଉର ଏ ଢଙ୍ଗ ଦେଖି କାବା ହୋଇ ଗଲେଣି—ଏଡ଼େ ଦାତା ସେ କେଉଁଦିନ ହୋଇଥିଲା ମ !

ହାବୁବୋଉ ବରଜୁ ପାଖରେ ଯାହା କହିବ କରିଥିଲା, ସବୁ ସାରିଲା । ଦିଅର ସାନବୋହୂଙ୍କ ଖବର ସେ ସବୁ ଦିନେ ଆଗ ବୁଝେ । ସାନବୋହୂ ବିଗିଡ଼ିଲା, ବଡ଼ ଜା ଠାରୁ ଏ ଅଦରଟା ତାର ପାଇବାର କଥା—ଆଜିଯାଏ ସେ ପାଇ ନ ଥିଲା, ସେ ଖାଲି ବଡ଼ ଜା ଦୋଷରୁ । ବଡ଼ ଜା ହାତରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ କି ଉପରେ ପଡ଼ି ସେ ଯେଉଁ ପାଇଟି କରେ, ତାକୁ ସବୁବେ ସେ ଖାଲି ଅଧିକା କରି କହୁଛି । କାହିଁକି ନା, ବଡ଼ର ଏକା ପିଲାଝିଲାଙ୍କ ଛଟା, ଘର ଗୋଟାକର ବାରପଣ କାମ; ତାକୁ ସେ କଣ କରନ୍ତା ନାହିଁକି ?

Digitized by srujanika@gmail.com

ପରିଚ୍ଛେଦ ନଅ

"ଧରମା, ଉଠେଇ କିଏ ମାରିଲା ରେ ଧରମା !" ଡାକି ଡାକି ବରଜୁ ପଧାନ ଧରମା ବାଉରିର ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା । ଧରମା ପିଠିରେ ଶଲୁଅଡ଼ ମାଡ଼ର ଫୁଲ, ଠେଙ୍ଗା ମାଡ଼ର କଳା ଦାଗ ଦେଖି ବରଜୁର ଆଖି ପତାରେ ଲୁହ ପୂରି ଆସିଲା । ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ବରଜୁ ଦେଖିଲା, ଧରମା ଭାରିଯା ଧମାଟବାଉ ତେଲ ଟିକିଏ ଆଣି ତା' ପିଠିରେ ମାଲିସ୍ କରୁଛି । ବରଜୁ କହିଲା, "ଧରମା, ଉଠେଇ କିଏ ମାରିଲା ରେ ?"

ଧରମା କୁନ୍ଥେଇ କୁନ୍ଥେଇ କଥା କହିଲା, "ତମେ ଘରେ ନ ଥିଲ କି ବରଜୁଆ ଭାଇ—ଦରୁଟିଲେ, ପଠା ଖଣ୍ଡ ପକେଇ ଦରୁଟି । ସେଇ ଶିଅର ଟୋକା—ବାହ୍ମଣ ହୁକୁମ ଦେଲା ।"

"କାହିଁକି ରେ, କଣ ହୋଇଥିଲା ?" ବରଜୁର କଥା କର୍କଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

"ତମେ ଜାଣି ନା ଯେ ବରଜୁଆ ଭାଇ, ଆଜ ହବ କଣ ? ମିଣର ବାହ୍ମଣ କେତେଦିନୁ ଆଗ ଅଖିଥିଲା, ଆଜ ଶୁଝେଇ-ଦେଲା । ଦୋକାନ ଘରେ ଟିକିଏ ଢେଙ୍କି ଦେଇଥିଲି—ସେଥିକି ବେଳୁ ଆଗରେ ଉମ ଉମ ହେଇଥିଲା । ଆଜ ସକାଳେ ଗୋରୁ ଦଉଡ଼ା ତା କଦଳୀବାଡ଼ିରେ ପଶିଗଲେ—ସେଇଥିରେ ତ ଆଗ ! ଧରି ନେଇ ନଡ଼ିଆ ଗଛରେ ବାନ୍ଧି ପକେଇଲା—ମୁଁ ଅବା ତାଙ୍କୁ କଣ କହନ୍ତି—ମୋ କଥାଗୁଡ଼ାକ ତ ସେମିତ !" ବରଜୁ ଆଖିରୁ ଗୁରୁ ଗୁରୁ ଚୋପା ଲୁହ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ହାଇରେ ଧରମା ! ଦୁନିଆଁରେ ତ କେତେ ଧରମାଙ୍କ ପିଠି ଏମିତ ପାଚି ଯାଉଛି—କେତେ ବରଜୁଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଳି ପଡ଼ୁଛି—କିଏ କଣ କରିପାରୁଛି !

Digitized by srujanika@gmail.com

ଧରମା କହିଲା, "ମଲେ ଏଥର ସେ ଢିକଣ୍ଡ ପିଥଇଦେଲା, ମୁଁ ସେ ମିଶର ଟୋକାକୁ ଷିଅର ଟୋକାକୁ ଦେଖିଦେବ ନାହିଁ । ଅମର କଣ ଅଛି—ଅମେ ତ ଗୃହଦଜଡ଼ି କଟା । ମୂଲ ଲାଗିଲେ ପେଟ ପୋଷିବୁଁ—ଭୋଜ ସମ୍ପତ୍ତି ଗୁଞ୍ଜକ ଅଛି ଯେ ଭୁଡ ଖାଇପିବେ । ସେଥିରେ ପୁଣି ଘରଣ୍ଡିହ ଖଣ୍ଡ ବନ୍ଦବସ୍ତରେ ମୋ ନାଆଁରେ ହୋଇ ଯାଇଚ ବୋଲି ମତେ କହୁଚ, ତୋ ଉଦରେ ବାଇଗଣ ଢଥରି କରବ । ସେ କାହିଁକି କହବ, ମୁଁ ମୋଅଡ଼ୁ କରିଦେଇ ଯାଉଚ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଧନୀ ବୋଉକୁ କହିଲି ତୋ ଗଡ଼ୁ ବାଢ଼େଇ ଦେ; ମୋ ଅଶା ଛାଡ଼ଦେ—ତୁ ତ ବାଜରିଘର ଝିଅ—କାଲି ସକାଳେ ଅଜ ଗୋଟାକୁ ଅଦର କର ରହିବୁ । ନହିଲେ ଏଠି ଯେମିତ ଗୁହ ପାଇଟି କଲେ ଖାଇବୁ, ଅଜ କୋଉଠି ସେମିତ କରିବୁ—ତୋ ପେଟ କଣ ଅପୋଷା ରହୁଚ ?"

ବରଜୁ ଧରମା କଥା ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ । କହିଲା, "କାହିଁକି ଏମିତି ଗପୁଚୁ ରେ ପାଗଳ !"

"ଗପୁନାହିଁ ରେ ବରଜୁଅ ଭାଇ—ଏଇ ଦେଖ ତୁଅ ସୁନ୍ଦର ଦେଇ ଅଖିଣ ।" ଧରମା ଗୋଟାଏ ଶାଣଦିଆ କଟୁରୀ କାଢ଼ି ଅଣି ଦେଖେଇଲା, "ଏଇ ରେ ବରଜୁଅ ଭାଇ—ମଣିଷ ବେକକୁ ଭଲ ହେଇ ନାହିଁ ?"

ବରଜୁର ଦେହ ଥରି ଉଠିଲା । ସେ ପାହା ବସିଥିଲା, ପଳକୁ ହୁଟିଗଲା, "ଏ କଣ କହୁଚୁ ରେ ଧରମା !" ଧରମା ଅଖି ଦାଂଟା ଚୁଲାଇ କହିଲା, "କହିବ କଣ ! ତାଙ୍କ ବଡ଼ାଲ ଦାଣ୍ଡରେ ହାଟରେ କହିବି । ଅଗେ ତ ମରିବ ପଛେ ତ ମରିବି, ଡର କାହାକୁ କରିବି ? ଶୂଳୀ ଯାହା, ଫାଶୀ ତାହା, ଘରେ ଶୋଇ କରି ମଲେ ବି ତାହା । ଏଇଥିପାଇଁ ଧରମା ଡରେନି ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

ବରଜୁ ପଧାନର ଦେହ ବାରଡ଼ାପତ୍ରର ପରି ଥରିଲା । ଧରମା ମୁହଁରେ ଅଳ୍ପ ଏକ କଥା । ସେ ଧରମାର ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଲା, "ଧରମା ଭାଇଟା ମୋର, ଟିକିଏ ଥୟ ଧର । ଆଜି ସଞ୍ଜବେଳେ, ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଠାଇଁ ମାଳଣା—ତନ୍ତେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଅସିଣ—ଯାଇ ପାରିବୁ ?"

ଧରମାର ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ମାଳଣା ଅଡ଼କୁ ଜମା ମନ ନ ଥିଲା । ସେ ଅଗପଛ କହିଲା, "ବରଜୁଅ ଭାଇ, ମଲାମୁଣ୍ଡ ପୁରୁବକୁ ନଇଲେ ମନ୍ଥପକୁ; ଧରମା ବାଜର ମିଶରଟୋକ' ଅକତରେ ଚିଡା ଘେନିବ ।"

"ଧରମା, ମୋ ଭାଇଟା ପରି, କଥା ଶୁଣୁ ଥୟ ଧର— ଏମିତ ଅଥୟ ହେଲେ କୋଉ କଥା ହେଲାଣି ? ଆଜି ସଞ୍ଜବେଳେ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ମାଳଣା—ଯାଇ ପାରିବୁଟି ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଯାଉ ପାଉନ୍ତ ନାହିଁ ବଉଜୁଆ ଭାଇ । ମୋର କଣ ହେଉଚି କି ? ସ୍ୱାଠଣ୍ଟି ତ କେତେ ବେଶି ବେଶି ମାଡ଼ ପାଉ ଜର ଦେଉଛୁ—ଏ ବା କଣ ?"

ଧରମା ମଙ୍ଗଳା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ କୁଢ଼ଅ ଘରେ ମୁହଁସଞ୍ଜ ବେଳେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା । ବଉଳ ପଧାନ କେତେ ଆଗରୁ ଆସି ବସିଚି । ଝୁଣା ଧୂଆଁରେ ଗୃହଅଙ୍ଗ ବାସୁଚି—ଛଳ ଶତେଇ, ହୃଦ ସୁଡାଇ, ରୂପ ଝେନା, ଯଦୁ ଦଳେଇ, ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଆସି ଜମା ହେଲେ; ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ପାଖରେ ଆଗ ମୁଣ୍ଡିଆ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମାର ମାଲଶ୍ରୀ ଲଟିମୁଳେ ଲୁଣ୍ଠହେଲେ ।

ଯଦୁ ଦଳେଇ କହିଲା, "ବଉଜୁଆ ଭାଇ, ସବୁ କପାଳରେ ଭାଇ କପାଳ । ଧରମ୍ମୁ ଦାସ ଗଉଡ଼ ଲୋକ କାହାର କଣ ବା କ୍ଷତ କରେ—ତା କପାଳରେ ଆଜି ଏତକ ମାଡ଼ ଥିଲା ।"

ବଉଳୁ କହିଲା, "ମୁଁ ପରା ତତେ ସେଦିନ ଏତେ କରି କହୁଥିଲି—ଧରମାର କପାଳ ଆଜ କାଲି ଦୁହେ—ସେ ମାଙ୍କେ ହର ମିଶ୍ରେ—ହର ମିଶ୍ରେହିଁ ଧରମାର କପାଳ ତିଆରି କରୁଛନ୍ତି—କେତେବେଳେ ଭଲ, କେତେବେଳେ ମନ୍ଦ—ଯେତେବେଳେ ଯାହା ତାଙ୍କର ମରଜି ।"

"ନାହିଁ ରେ ଭାଇ, ମୋର କାହିଁକି ସେ କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନାହିଁ—ହର ମିଶ୍ରେ ଧରମାର କପାଳକୁ ତିଆରି କରୁନାହାନ୍ତି ଯେ, ଧରମାର କପାଳ ହର ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ତିଆରି କରୁଛି ।"

"ଯେତେ ବାଟରେ କହ ଯଦୁ, ସେ ଏକାକଥା—ରାବଣ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ମନ୍ଦଗ୍ରହ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହେବା ଯାହା, ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ମନ୍ଦଗ୍ରହ ରାବଣ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହେବା ସେଇଆ । କର୍ମରେ ଅଛି,

Digitized by srujanika@gmail.com

ତାହା ବୋଲି ତ ଅଣି ବୁଝି ଧ୍ୟାନ କଲେ ହେବ ନାହିଁ—ମନଗ୍ରହ ଅଛି ପଢ଼ୁଥିଲେ ବି ତ ଲୋକ ଗ୍ରହଶାନ୍ତି ପାଇଁ କେତେ କେତେ ଉପାୟ କରୁଛି ।”

“ହଁ, ସେ କଥା ଆଉ କଣ ମୁଁ ମାନିବ ନାହିଁ, ବରଜୁଭାଇ ?”

“ତେବେ ଅମେ ଅମର ଏଇ ଗ୍ରହଶାନ୍ତି ପାଇଁ କ ଉପାୟ କରିବା ?”

“ବରଜୁଅ ଭାଇ, ମୁଁ ଯେଉଁ କଥା ଦେଖୋଇଥିଲି” ଧରମା ସବା ପଛରୁ ଡାକିଲା । ବରଜୁ ଟିକିଏ ଚମକି ପଡ଼ି ତା’ ପରେ କହିଲା, “ଅଚ୍ଛା, ହର ମିଶେ ଅଙ୍କ ମାଇଲେ, କାଲି ଜମିଦାରଙ୍କ ଗୁମାସ୍ତା ମାରିବ, ପରଦିନ ମହାଜନର ପିଅଦା ମାରିବ—ଅମେ କଣ ଖାଲି ମାଡ଼ ଖାଇବାକୁ ଜନମି ଥାଇଁ ?”

“ନାହିଁ ନାହିଁ—ଖାଲି ଖାଇବାକୁ ନୁହେଁ, ଦେବାକୁ ବି ।”

“ଏଗୁଡ଼ାକ ଖାଲି ତୁଣ୍ଡା କଥା—ଏ ଗାଁରେ ତ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ଚଷାଘର, କିଏ ଭଲ କାହାକୁ ଗୋଟାଏ ମାରିବାକୁ ସାହସ ପାଇଲଣି ? ନାହିଁ ରେ ଭାଇ, ମାଡ଼ ଖାଇବାକୁ ଅମର ଜନମ । ଅମେ ଯେ କାହାରିକି ନ ମାରୁଁ, ସେ ବି ମିଛକଥା—କାହିଁକି ନା ଅମେ ମାରୁ ଅମର ଲୋକଙ୍କୁ, ଅମର ଭାଇବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବଙ୍କୁ—ଅମ ଭିତରେ କଜିଆ ହେଲେ ଅମେ ତୁଟାଇ ପାରୁନାହିଁ—ସେଥିପାଇଁ ସିନା ବାହାର ଭଲ ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକସ୍—।”

କଦ ସୁତାର କହିଲା, “ସେ ଭାଇ ଠିକ୍ କଥାରେ ଭାଇ—ଅମ ଭିତରେ କଜିଆ ନ ଥିଲେ ଅମିନ କାହିଁକି ପଇଆ ଖାନ୍ତେ । ଅମିନ ଅସୁ, ହାକମ ଅସୁ—ଅମର ଯେତା ଜମି ଯେତାର—ଅମର ତ ଯେତା ଜମି ଘାତ ପୁରୁଷରୁ ଚଷି ଅସୁଥାଇଁ—ସେ

Digitized by srujanika@gmail.com

କାଗଜ କଲମରେ ଯାହା କଲେ, କଲେ—ଆମ ଜମି ଆମେ ଚଷିବା—କାଗଜ କଲମରେ କରଦେଲେ ତ କଣ୍ଟ ପଡେ ଜୋର କର ତୋ ଜମିକୁ କେଉଁ ଚଷେଇ ଦେବନି ?"

ବରଜୁ କହିଲା, "ଧରମାକୁ ମାଡ଼ ହେଲା—କଏ ମାରିଲା ? ଆମ ଭିତରୁ ଚନ୍ଦ୍ରା ଖିଅଲ ନ ଥିଲେ ହର ମିଶ୍ର ଜଣେ ମଣିଷ — ତନିଶ ଲୋକଙ୍କୁ କେତେ ମାରନ୍ତେ ? କେତେ ଧରନ୍ତେ ? ଅସଲ କଥା—ଆମ ଭିତରେ ମେଳ ନାହିଁ । ଧରମା ମାଡ଼ ଖାଇଲେ ତା' ପଡ଼ଶା ଭାଇ ଜଦଆ ହସିଲ, ଭଲ ହେଉଛି । ଧରମା ମାଡ଼ ଖାଇଲେ ଆମକୁ ଯେବେ ଲାଗନ୍ତା, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କି ମାଡ଼ ହୋଉଛି; ଜମାଘର ପୋଡ଼ଗଲେ, ପୁଅ ମରିଗଲେ ଆମେ ଯେବେ ବାଗୁରନ୍ତେ ସେ ଦୁଃଖ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର; ଅପଉର୍ଆ ଦହ ଦୁଃଖରେ ପଡ଼ିଲେ ଆମେ ଯେବେ ବୁଝନ୍ତେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରେ ଦହଦୁଃଖ— ଜମା ଘରପୋଡ଼ା ପାଇଁ, ଅପଉର୍ଆ ଦହଦୁଃଖ ପାଇଁ, ଧରମାକୁ ବୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଯେବେ ନିଜ ନିଜର କାମ ବୋଲି ଭାବନ୍ତେ, ତେବେ ସବୁ ଦୁଃଖ ପାଣିପରି ମିଳେଇ ଯାନ୍ତା । ଏତେ ଭଲ ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ହର ମିଶ୍ର ଜଣେ ମଣିଷ କଣ ଖରାପ ହୋଇଯାନ୍ତେ ? ଧରମା ମାଡ଼ ଖାଇଲା ବେଳେ ଏତେ ଲୋକ ତ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ, କଣ କଲେ ?"

ଦୁଇ ତିନି ଜଣ କହି ଉଠିଲେ, "ଆମେ କଣ କରନ୍ତୁ ସେଠିଇ—ମାଡ଼ ଖାଇବାକୁ ?"

ବରଜୁ ବଡ଼ ପାଟି କରି କହିଲା, "ହଁ ମାଡ଼ ଖାଇବାକୁ— ଧରମା ମାଡ଼ ଖାଇଲେ ତମେ କଣ ମାଡ଼ ଖାଇଲ ନାହିଁ କି ?— ତମ ଭିତରୁ ତ କାଲି କଏ ମାଡ଼ ଖାଇଥିବ, ପୁଣି କାଲି କଏ

Digitized by srujanika@gmail.com

ମାଡ଼ ଖାଇବ ! କଣ କହୁଛ—ଧରମା ଏକା ମାଡ଼ ଖାଇଲା, ନା ତମେ ସମସ୍ତେ ଖାଇଲ ?"

ବୁଢ଼ା ରତନା ଶ୍ଳେଷ କରି କହିଲା, "ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ଖାଇଲେ —ଏ ତ ଜଅଳିବ କଥା ।"

ରୂପ ଜେନା କହିଲା, "ଅଜ ଅମେ ସେଠି କଣ କରନ୍ତୁ ଭଲା—ହର ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ତ ଜାଣ—ସେ କାହାର କଥା ଶୁଣନ୍ତା ? ସେଠି ତ ସାପ ମୁଣ୍ଡ ଚୂରହେଇ ପାଇଥା ।"

ବରଜୁ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା, "ତମେ ଦଶ ଜଣ ଧରମାକୁ ଘେରି ଠିଆ ହେଇ ଯାଇଥାନ୍ତ । କହିଥାନ୍ତ ମିଶ୍ରେ ଅଜ୍ଞା ଧରମା ଅଜ ଗୋଟାଏ ଦୋଷ କରି ପକେଇଛି, ଅମେ ଭାଲି କରିବୁଁ । ଅପଣ ବଡ଼ଲୋକ, ମଣିଷ ଚରଜଚ—ଅମେ ମୂଲିଅ-ଗୁଲିଆଏ, ଗୋରୁ ଚରଜଚୁଁ । ଅମ କଥା ଟିକିଏ ଶୁଣନ୍ତୁ—ଧରମା କଣ କହିଛି, କଣ କରିଛି, ସେ କଥା ଟିକିଏ ପାଁ ଜଣ ବସି ବିଚାର କର—ତାର ଯୋଗ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ପାଇଲା, ସେ ଦଣ୍ଡ ଦିଅ । ଅଜ—ନାହିଁ ଯେବେ ମାରିବ, ତେବେ ଅମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମାର ।"

ରୂପ ହସି ହସି କହିଲା, "ହର ମିଶ୍ର ଏଇ କଥା ଶୁଣନ୍ତେ ? ଅମ ପିଠିରେ ଖାଲି ମାଡ଼ଭରଣ ପାଡୁଥାଏ ହୋଇଯାନ୍ତା ସିନା !"

ବରଜୁ ତେଜି ଯାଇ କହିଲା, "ଭଲ ହୁଅନ୍ତା—ମାଡ଼ ଖାଇଲେ ଧରମାପାଇଁ ମାଡ଼ ଖାନ୍ତ—ତୁମ ଭାଇ ପାଇଁ ତମେ ମାଡ଼ ଖାନ୍ତ । ମାଇ କଣ ହୁଅନ୍ତା ? ହର ମିଶ୍ରେ ଅଜ ଧରମା ବେଳକୁ ମାରନ୍ତେ, କାଲି ଢୋ ବେଳକୁ ମାରନ୍ତେ, ପରଦିନ ସୋ ବେଳକୁ ମାରନ୍ତେ । ଜଣକଣ ପାଇଁ ପଚାଶ ଜଣଙ୍କୁ ମାରନ୍ତେ, କେତେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ମାରନ୍ତେ ମାରନ୍ତୁ । ଏମିତ କଣ ମାରୁ ନାହାନ୍ତି କି ? ଏମିତ ଆମେ ମାଡ଼କୁ ଡର ଗୋରୁ ପରି ଘରେ ପଶୁଥାଇଁ—ସେମିତ ସମସ୍ତେ ମିଶି ଛାତି ପତେଇ ସମସ୍ତେ ମିଳି ଠିଆ ହୁଅନ୍ତେ । ଗୋରୁପଣିଆ କୋଉଠି, ମଣିଷପଣିଆ କୋଉଠି ?"

ଯଦୁ ଦାଦେଇ କହିଲା, "ଧର୍ମ କଣ ଛମାରୁ ନାହିଁ—ଖାଲି ଅନ୍ୟାୟରେ କଣ ସଂସାର ଚଳୁଥିବ ?"

ରୂପ କହିଲା, "ଖାଲି କହୁ ଦାଜନ ନା—ଏତେ ମଣିଷ ତ ବସିଚ, କିଏ ଏ କଥା କରିବ ବୋଲି କହିଲ ?"

ବରଜୁ ପଧାନ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ି କହିଲା, "ମୁଁ କରିବ ? ମିଶ୍ରଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି କହିବ—ମିଶ୍ରେ ନ ଶୁଣିଲେ ଧରମାକୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଲୁଣ୍ଢେଇ ଠିଆ ହେବ—ଯେତେ ମାରୁଛ ମାର, ଧରମା ମୋର ଭାଇ, ତା' ପାଇଁ ମୁଁ ମାଡ଼ ଖାଇବି—ଏ ଜୀବ ଗଲେ ବି ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ । ଏ ସାହାଲାଅ ମାଡ଼ ଫଉଜ୍ଜତ ଦେଖିବାଠଣ୍ଡି ଜୀବ ଗୁଲିଗଲେ ବା କଣ ହୋଇଯାନ୍ତା ! କଣ ହୋଇଯାନ୍ତା ଏ ଗାଁଟାଯାକ ନିର୍ମୂଳ ହୋଇଗଲେ, କଣ ହୋଇଯାନ୍ତା ପଧାନପଡ଼ାରୁ ଶହେଟା ଘର ଗରବ ଗୁନ୍ହବା ଏକାବେଳେ ମୂଳପୋଛ ହୋଇଗଲେ ? ମିଶ୍ରେ ଯେବେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମାରି ଏକା ରହିବାକୁ ଲୋଡ଼ୁଛନ୍ତି, ସବୁରି ଘର ଭାଙ୍ଗି ନିଜ ଘରକୁ ବଢ଼ାଇବାକୁ ସୁଖ ମଣୁଛନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଏକା ରହନ୍ତୁ, ତାଙ୍କର ଉଜୁଡ଼ାରୁ ଜନ୍ମୁଡ ହେଉ । ଆମର ଯେବେ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ଏ ଗାଁରେ, ତେବେ ଏମିତ ପୋକ ମାଛି ପରି ବହିବାଠାରୁ ମରିଯିବା ଭଲ ନୁହେଁ କି ? ତୁମେ କଣ ଭାବୁଛ ଆମେ ଏତେ ନିବଳ, ଏତେ ନିଚ୍ଛମା ? ଯେଉଁ ଦୁବଘାସକୁ ଟେଛଳି ମେଣ୍ଢା ଖୁଦ ମକଶ ଚରୁଛି, ସେଥିରେ ବି ଦଉଡ଼ା ବଳାହୋଇ ହାତୀ ପରି ଜୀବ ବନ୍ଧା ହେଉଛି । ଆଜ ଆମେ ମଣିଷ ଜନ୍ମ ପାଇ ଶହେ ଘର ଲୋକ ମରିଯିବା, ଗାଁ ଭିତରେ ଏକା ରହିବେ ହର ମିଶ୍ରେ ?"

ଭିଏ ଜଣେ କହି ପକାଇଲେ, "ନା, ନା, ଏକଥା କେଉଁଠି ହେଲଣି !" ବଳଜୁ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା, "ଆମର ଦୋଷରୁ ମରୁଛେଁ ଆମେ; ଆମେ ପାଁଚଣ ଖାଲି ଏକାଠି ହେଉଁ ଦେଖିବ, କେତେ ହର ମିଶ୍ର କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଯିବ । ଆମେ ଦଶ ଜଣ ଆଜି ହର ମିଶ୍ରଙ୍କ ପାହାରରେ ମରିବାକୁ ତିଆରି ହେଉଁ, ଜାଣିରଖ ଭାଇ ! ଏ ତାତଲା ରକ୍ତ ଯେଉଁ ଭୂଇଁ ଅଗ୍ନିରେ ପଡ଼ିବ, ପ୍ରଳୟ ହେଲେ ବି ପୃଥି ଉପରୁ ତାହାର ଚିହ୍ନ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଏ ଶୁଖିଲା ଡମ୍ଫ ଯେଉଁଠି ଜଳିବ, ସେ ନିଆଁ ଗୋଟାଏ ଥାଳିହିଁ ନୁହେଁ ବେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଯାଇ, ଦଶ ଦିଗ ବ୍ୟାପି ଜଳିବ । ଆଜି ଏ ଯେଉଁ ହାଡ଼, ଯାହା ଉପରେ ମିଶ୍ରଙ୍କ ପାହାର ପଡ଼ି ଲହୁଧାର ଝାଞ୍ଜିସା ହେଉଛି, ସେ ହାଡ଼ ଯେଉଁଠି ପଡ଼ୁ, ସେଠି ତାହା କଥା କହି ଉଠିବ । ଗ୍ରାମ ପର ଗାଁର ଅପି ସେ ହାଡ଼କୁ ମେରୁ ପାହାଡ଼ରେ କୋଟିଏ ଯୁଗ ଘଷିଲେ ବି ତାହା ସରିବ ନାହିଁ । ଦରିଆ ଭିତରେ ଫିଙ୍ଗିଲେ ବି ତାହା ଡାକ ଛାଡ଼ିବ । ଆମେ ମିଛମା ନୋହୁଁ ରେ ଭାଇ । ପଡ଼ିଆ ଝାଙ୍ଗସରୁ ଯେ ଗଙ୍ଗା ଉଠାଇ ପାରେ ସେଇ ଋଷି, ସେଇ ମୂଲିଅ ।”

ବଳେକୁ ପଧାନ କଥା କହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ନିଶ୍ୱାସ ଧଁ ସଁ ହୋଇ ବହିଲା, ଲହରେ ଆଖି ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ବୁଢା ଘେନା ଖୋଇ କହିଲା, “ଅରେ ହଁରେ—ଆମର ଏ ଅଳପକିଆ ଜୀବ ଥିଲେ କେତେ, ଗଲେ କେତେ । କଥାରେ ଅଛି —ମାର ନା, ମୁଁ ମଲିଣି—ଆମେ କେଉଁ ଜୀଇଁ କରି ଅଛୁ ଯେ, ଆମକୁ ଆଉ କିଏ ମାରି ପକେଇବ ।”

ଯଦୁ ଦଳେଇ କହିଲା, “ଅରେ ଏମିତ ତ ମରି କରି ଥାଇଁ —ସେମିତ ହେଲେ ଅଉରି ଜୀଇଁବା ।”

ରୂପ ଜେନା କହିଲା, “ଆମରି ଭିତରେ ଏଇକଥା ହେବ ! ତୋ ଘରେ ତ ମଡ଼ା ପଡ଼ି ବାସି ହୋଇଗଲେ, ମୁଁ ଟିକିଏ ପଶୁନୁ ନାହିଁ ।”

ବଳେକୁ ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡିକରେ ମୁହଁ ପୋଛି ଦେଇ କହିଲା, “ସେଇଥି ପୋଗୁଁ ତ ଆମର ଏତେ ଦୁଃଖ ରେ ଭାଇ—ସେଇ କଥା ପରି ମୁଁ ଆଗରୁ କହୁଥିଲି । ତେବେ କଣ କହୁଚ, ଗାଁ ଭିତରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ମେଳ ରହିବ—ଜଣକର ଅପଦ

Digitized by srujanika@gmail.com

ବିପଦ ଭଲ ମନ୍ଦ ବେଳକୁ ଆଉ ପାଞ୍ଚଜଣ ଯାଇ ଠିଆ ହେବେ ? କଅଣ କହୁଚ କହୁ ନା ?"

ଏ ଡାକୁ ସେ ସ୍ୱାକୁ ଠେଲିଲେ—କହୁନୁ କଣ କହୁଚୁ ? ଯଦୁ ଦଳେଇ କହିଲା, "ଅରେ ଏଥିରେ କଣ କାହାର ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ଖରଚ ହେଉ ଯାଉଚି କି—ଏ ତ ନିଜ ହାତରେ କରିବା କଥା, ସହିବା କଥା—ଗାଁ ଗୋଠାକରେ ସମସ୍ତେ ଭାଇ, ଗାଁ ଗୋଠାକ ଖୋଟାଏ ଘର—ଏଇ କଥା ଭାବି ସମସ୍ତେ ମନ ମିଳି ଚଳିବା, ନା ଏଇଷଣି ଯେମିତ ଫଟାଫଟି କଳିକଜିଆ—ସେମିତ ଲାଗି ରହିଥିବ ? ମୋ ଅପଦ ବିପଦ ବେଳେ ତୁ ମୋ ଦୁଆରେ ହାଜି ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହେବୁ, ତୋ ବେଳକୁ ମୁଁ ତୋ ଦୁଆରେ ଛିଡ଼ା ହେବି । କି ରେ ରୂପଭାଇ, ଏ କଥାଟା ଭଲ, ନା ତୋ ଘରେ କଜିଆ ହେଲେ ମୁଁ ନଖ ଦେଖିବି, ତୋ ବାଡ଼ରେ ମୋ ଗୋରୁଟା ପଶିଲେ ତୁ କାଞ୍ଜିହାଉସ ନବୁ, ଏ କଥାଟା ଭଲ ?"

ରୂପ ଜେନା କହିଲା, "ଏ କଥା ପଗୁରୁଚୁ କଣ ଭାଇ ! ତେବେ ମୁଁ କଣ କହୁଚି କି ଦିନକରେ ତ ଅମର ସବୁ ହୋଇଯିବ ନି—ଆମ ଭିତରୁ ପୁଣି କିଏ ଗଣ୍ଡିଆ ଜଣେ ଅଧେ ତ ବାହାରିବେ ।"

ବରଲୁ କହିଲା, "ତାଙ୍କୁ ଆମ ଭିତରକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ଯେତେ ଉପାୟ ହୋଇପାରେ ସବୁ କରିବା । ହାତ ଧରିବା, ଗୋଡ଼ ଧରିବା—ନ ହେଲେ ବାହିଁରେ ନ ମଙ୍ଗିଲେ ଅଳୁଅଁ କରି ରଖିବା । ହାଣ୍ଡି ପାଣି ତ ଅନାଗ୍ରହ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଆମେ ଛୁଇଁ ନାହିଁ । ପରଶ ଜଣଙ୍କ କଥାରେ ଯେ ନ ପଶିଲା, ଭଲ କଥା କେତେବେଳେ ହେଲେ କଲ୍ଲ ନାହିଁ, ସେ ଅଉ ହାଣ୍ଡି

Digitized by srujanika@gmail.com

ପାଣଙ୍କଠଉଁ କମ୍ କଣ କି ? ହାଣ୍ଡି ପାଣି ତ ମଦ ମାଉଁସ ଖାନ୍ତି—ଯେ ପାପ କଥା ଭାବନ୍ତି, ଅଜ ପାଇଁଠାଙ୍କର ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି, ସେ ତ ତାଙ୍କଠଉଁ ଅଧିକ ହୀନ ।"

ଯଦୁ କହିଲା, "ଅରେ ହଁ, ପଚାଶ ଜଣଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ପିଟିଯାଇ କୁଆଡ଼େ ଯିବ ?"

ବରଜୁ କହିଲା, "ଅଚ୍ଛା, ତା ହେଲେ ଆଗ ଦଶଜଣ ଆମ ଭିତରୁ ବାହାରିଲେ—ଯେ ମନ୍ଦ ହେଲା ତାକୁ ଭଲ ବାଟକୁ ଆଣିବା—ମଣିଷ ଅଟେ, ମଣିଷ ହାତରେ କଣ ନ ହଉଚି—ଗାଁ ଭଲ ପାଇଁ ସବୁ କରିବା, ମାଡ଼ ଗାଳିକି ଡରିବା ନାହିଁ, ମରଣକୁ ବି ନୁହେଁ । ମୁଁ କହୁଚି, ଦଶ ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ଜଣେ—ମୁଁ ଆଗ ନିଅଁକୁ ଡେଇଁବି ।" ତା ପରେ ଯଦୁ, ନିଧିଆ, ରୂପ, ଜଦୁଆ, ନେଉର, ଧରମା ଦଶଜଣ ବାହାର ପଡ଼ିଲେ ।

ଯଦୁ କହିଲା, "ଏସବୁ କଥା ସିନା ଭଲ ବରଜୁଆ ଭାଇ—ମଣିଷ ହାତରେ କିଛି ନାହିଁ—ପ୍ରଭୁ ଯାହା କରିବେ ।"

ବରଜୁ ହସି ହସି କହିଲା, "ପ୍ରଭୁ ତ ଆମ ଦ୍ୱାରା ସବୁ କରୁଚନ୍ତି, ମଣିଷ କଣ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଠଉଁ ଅଲଗା କି ?" ଯଦୁ କହିଲା, "ଯାହା କହିଲୁ ସତ କଥା—

କର କରାଉଥାଏଁ ମୁହିଁ
ମୋ ବିନୁ ଅନ ଗତି ନାହିଁ ।"

ଧରମା କହିଲା, "ତମେ ସିନା ସବୁ କହୁଚ ବରଜୁଆ ଭାଇ—ମୋ କଣ୍ଠୁଆ ଖଣ୍ଡକ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ, ଭଲ କର ପଚେଇର ରଖିବ ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

ବରଜୁ ହସିଲା; କହିଲା, "ତୋ କଠୁସ୍ତ ଆଗ ପାଣିରେ ଫିଙ୍ଗିଲେ ମୁଁ ଆଉ ଯେଉଁ କଥା କହିବି ।" ରୂପ ଜେନା ଆଉ ବାଞ୍ଛା ଘରକୁ ଫେରିଲା ବେଳେ ବାଞ୍ଛା କହିଲା, "ବରଜୁଆ ଭାଇର ତ ଖାପା ପଢ଼ା ଅଛି—କେମିତି ଗପ୍ପେଇ ଭଲ କଥାଗୁଡ଼ାକ କହିଲା ବା ।"

ରୂପ କହିଲା, "ତୁ ତ ହେଲୁ ବରୁଣେଇ ପରବତ ଗଣ୍ଡ ମୂର୍ଖ, ତୁ ସେ କଥା କହିବୁ ନାହିଁ ଆଉ କଣ ? କିରେ ସେ ପଦ ଅମିନ ହୋଇଥିଲା ? ପଢ଼ା ନ ଥିଲା—ଖାଲି କଣ ସେମିତି ସରକାର କରିଦେଲା ?"

ପରିଚ୍ଛେଦ ଦଶ

ଅସନ୍ତା ବଇଶାଖ ମାସରେ ସୁନାର ବାହାଘର—ଧାନ ଉଷୁଆଁ, ଧାନକୁଟା, ବାଉବଟା, ବଡ଼ପର୍ବ—ହାସବୋଉକୁ ତର କାହିଁ ?

ନେତ୍ରମଣି ଧରି ବସିଲା, "ଆମ ଘରକୁ ପିଠା—ଖାଇବା ଖବର ଦିଅ ।"

ଛକଡ଼ି ଅକାଶକୁ ଚାହିଁଲା—ଉଣେ ନ ହୋଇ ଆଉ କରିବ କଣ ?

ଛକଡ଼ି ସନିଆ ଭାଇଙ୍କୁ କହିଲା, ତାର ଅଲଗା ହୋଇ ମୁଗଖଳା ଚଞ୍ଚା ହେବ । ସନିଆ ଛମାସିଆ ଗୁହାର—ଛମାସ ବରଜୁ ପଧାନ ଘରେ କାମ କରେ, ଆଉ ଛ ମାସ ସ୍ୱା'ଘରେ ତା ଘରେ ଉପୁର ମୂଲ ଲଗେ । ସେ ଛକଡ଼ିଠାରୁ ଏ କଥା ଶୁଣି ତାଟକା ହୋଇ ଚାହିଁଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଛକଡ଼ି କହିଲା, "କିରେ ବୁଝି ପାରିଲୁ ନାହିଁ କି ?" ସନିଆ କହିଲା, "କଣ ତମେ କହୁଚ—ଅଲଗା ହୋଇ ଚାଲିଲି ଖିଆ ଟଙ୍କା ହେବ ?"

"ଅରେ, ତୁ ସେଥିରୁ କଣ ବୁଝିବୁ—ତତେ ଯାହା କହିଲି, ତାହା କରିବୁ—ଅଦାବେପାଶି ଚାଲିକି ଜାହାଙ୍କ ମୁଲ୍ କରିବାକୁ ଯିବ ?"

ସନିଆ କହିଲା, "ଏଁ, ଅଦାବେପାଶି—ଜାହାଙ୍କ ମୁଲ୍—ମୁଁ ତମ କିଛୁ ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ । ଭଲେ ହେବ ? ଭୋଜ ଭାଇଠଉଁ ଭଲେ ହବ ହେ—ବରଜୁ ପଧାନଠଉଁ । ଲଖେ ମଣିଷରେ ସୁନା ମୁଣ୍ଡାଟାଏ ।"

"ତତେ ଏତେ ଗୁରୁସି ଟେଳିବାକୁ କିଏ କହୁଚି ରେ ସନିଆ ? ତତେ ତ ଯାହା କହିଲି ସେଇଆ କରିବୁ ।"

"ହଉ, ହଉ, ଅମେ ମୁଲିଆ ମୁଣ୍ଡ—ଅମର ଏତେ କଥାରେ କି ବର୍ ଅଛି ?" ମନେ ମନେ ଭାବିଲା, ଏଇଟା ମଣିଷ ? ବରଜୁ ପଧାନ ଗୋଟାଏ ଭାଗ, ଅଉ ଗୋଟାଏ ଭାଇ ।

ବରଜୁ କୁଅଡ଼େ ବଳଦ କିଣି ଦ'ଦନ ହେଲା ଘରୁ ଯାଇଥିଲା; ଘରକୁ ଫେରି ସବୁ ଶୁଣିଲା । ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ହାବିବୋଜକୁ କହିଲା, "ହଉ, ହଉ ଭଲ କଥା—ଟୋକାଟାର ଟିକିଏ ଘରକରଣା ବୁଦ୍ଧି ହଉ । କଣ କହୁଚ ?"

"ହଉ, ଭଲ ହେଲା, ସେଥିରେ ଅମର ମାସ୍ କଣ ?" ହାବିବୋଜ ବି ହସିଲା । ସେ ଅଉ କିଛୁ ବୁଝୁ ନ ବୁଝୁ ଏତିକି ଜାଣିଚି ଯେ, ବରଜୁ ଯାହା କରେ ଖାସ୍ କଥାଟି କରେ, ଯାହା

Digitized by srujanika@gmail.com

କରେ ଗାଣ୍ଠି କଥାଟି କରେ । ଅଜ ତେଣିକି ହାସ୍ୟବୋଧ ନ ବୁଝିଲେ ନାହିଁ—ସେ ତ ବରଜୁଠାରୁ କିଛି କେଉଁ କଥାରେ ଊଣା ନୁହେଁ ।

ବରଜୁ ପାଇ ପଣ୍ଡିଅଙ୍କୁ କହିଲା, "କିରେ ପଣ୍ଡିଅ । ଏ କେଉଁ ଜମି ମୁଗ ?"

"ଏ ପଖ ପାଞ୍ଚମାଣିଅ-ଟକ ମୁଗ ।"

"ଅଜ ମୁଗତକ ଶୁଖିଗଲାଣି ?" ପଣ୍ଡିଅ କହିଲା, "ହଁ, କାଲି ପଖ ଭିଆଣ ଅଣିମା—ତାକୁ ତମ ଖଳାରେ ଗଦେଇବା ସିନା ?"

"ମୋ ଖଳା ଅଜ କଣ, ଏ ଖଳା ଅଜ କାହାର କି ?" ବରଜୁ ମୁରୁକି ହସିଲା ।

ପଣ୍ଡିଅ କହିଲା, "ଏଁ, ଦେଖୁଚ ଚନ୍ଦନ ପୁତୁର କାଠ ?—ଏ ପଖ ଛକିଡ଼ିଙ୍କର ଖେଳ ଅଲଗା କର ଦେଇଛନ୍ତି—ତାଙ୍କ ମୁଗ ଅଲଗା ରହିବ, ତମ ମୁଗ ଅଲଗା ରହିବ ।"

"ତାର ମୋର ଗୋଟାଏ କଣ ରେ ପଣ୍ଡିଅ—ତା'ର ମୋର କଥା ହେଲେ ସବୁ ତା'ର, ମୋର କିଛି ନୁହେ—ଅଜ ମୁଗତକ ଭିଆଣ ଅଣି, ସେଇ ଖଳାରେ ଧେଇ ମୁଗ ପାଙ୍ଗେ ମିଶେଇ କର ଦେ ।"

ପଣ୍ଡିଅ ଦେଖିଲା, ଏ ମଣିଷକୁ ଅଜ କଣ କହିବ । ପଚାରିଲା, "ସବୁ ମୁଗତକ ତେବେ ସେଇ ନେବେ ?"

ବରଜୁ ହସି ହସି କହିଲା, "ହଁ ରେ—ଅଜ ସେଇ ନବ ନ ତ କିଏ ନବ ? ମୁଁ ନଇଥିଲି, ନ ହେଲେ ସେଇ ନବ—ଅଜ କିଏ ନବ ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

ସନିଆ ବକ ବକ କରି ପୁଚ୍ଛିଲା, "ଆଉ ବଣ୍ଟାରା ହବ ନାହିଁ ?"

ବରଜୁ କହିଲା, "ଆରେ ବୋକା, ବଣ୍ଟାରା କେଉଁ ଦିନ ହୋଇଥିଲା, ଦେଖିଥିଲୁ ? ମୁଁ ନେଲେ ତ ସେ ନେଲାପରି ହୋଇଥିଲା, ସେ ନେଲେ ମୁଁ ନେଲାପରି କାଇଁକି ନ ହବ ?"

ସନିଆ କିଛି ବୁଝିଲା ନାହିଁ—ମୁଗପାଳ ଆଣି ଏକାଠେଇ ଗଦେଇଲା ।

ଛକଡ଼ି କହିଲା, "କିରେ ସନିଆ, ଏ କଣ ହେଲା ? ସବୁ ମୁଗ କାହିଁକି ଏକାଠେଇ ଗଦେଇଲୁ ?"

ବରଜୁ କହିଲେ, "ସବୁ ପରା ତମେ ଏକା ନବ ।" ଛକଡ଼ିର ମନ ଚହଲିଗଲା, "ଏଁ—କଣ ହେଲା ?"

"ସେଇ ହୋ, ତମ ବଡ଼ ଭାଇ—ସେଇ ପରା କହିଲେ ସବୁ ମୁଗତକ ତମେ ଏକା ନବ ।"

ଏତକ କଥାରେ କୋଉ ଋଷି ଭଲା ବାଳ ଛିଣ୍ଡେଇ ନ ମରିବ ? ଛକଡ଼ି ବିଚାରିଥିଲା, ସହଜରେ ଭଲେ ହୋଇଯିବ—ଏ ପୁଣି କି ଗୋଳମାଳ । ନେହମଣି ସବୁ ଶୁଣି ସାହୁ କହିଲା, "ଭଲ କଥା, ସେ କେତେ ବଡ଼ଲୋକ ହୋଇଥିବେ ହୁଅନ୍ତୁ; ଆମର ସବୁ ମୁଗତକ ସେଣିଆଡ଼ି ବାନ୍ଧିଦିଅ ।" ହରିମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "ଅରେ ହଁ ମ—ଭଲେଇ କପାଳକୁ ଖିଆ ଛୁଡ଼ିଚି—ଏ କଥା ଛଡ଼ିବାର ପାଏ ।"

ଛକଡ଼ି କହିଲା, "କକେଇ, ଏମିତ ସେ ତ ସବୁ କଥାରେ କହିବେ—ଏଣେ ଝିଅ ବାହାଘର, ପୁଅ ବାହାଘର ଲାଗିଥିବ ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

ମିଶ୍ରେ ଅଣ୍ଟିମିଟିକା ମାତ୍ର କହିଲେ, "ଅସଲ ଗୁମର ତ ସେଇଠେଇଁ—ତତେ କୋଉ କଥା ଅଛପା ଯେ—ତୁ ତ ସଂସାର ଘରର ପାଗ୍ ।"

ମିଶ୍ରଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ଛକଡ଼ିର ଛାତି ଫୁଲିଣେ ମୋଟ ହୋଇଗଲା, "କଥାଟା କଣ ମୁଁ ବୁଝି ଦେବ ନା କେବେଇ—ସେ ମାଈପିଟା ସିନା ସବୁବେଳେ ମତେ କହୁଲା, ଓଲୁ ।"

ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "ଆରେ, ତୁ ତ ଓଲୁ ହବୁ, ଯାଉ ସିଅଣା କିଏସେ ?"

ଛକଡ଼ି କହିଲା, "ମୁଗ ତ ସବୁ, ଅଉ କଣ କରିବ ଜାଣ ?"

"ଅଉ ଗୁଡ଼ ।"

"ଭଲ କହୁଚ କେବେଇ—ଅପଣଙ୍କ କଥାରୁ ଫେର୍ ବଲିପିବ କିଏ—କୋଉ କଥା ନ ଜାଣ ଯେ ? ହଁ କେବେଇ, ଗୁଡ଼ କଥା ପରା କହୁଥିଲି—ଦଶ ବାର ଖଣ୍ଡ ବଡ଼ ଗୁଡ଼ରୁ ଦ'ଖଣ୍ଡ ମିଳାଇ ଦୋକାନକୁ । ଅଉ ସବୁ ନେଇ ଘରେ ପୂରେଇଲେ, ଘର ଖର୍ଚ୍ଚ କଲେ, ଗୁଡ଼ ଛ'ଖଣ୍ଡ ବାହାର କଲେ—ଅଉ କଣ ଦ'ଖଣ୍ଡ ନା କେତେ ଘରେ ରଖିଚନ୍ତି, ବାହାଘର ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ।"

"ଆରେ ତତେ ବତେଇ ନ ଦେଲେ ହବ ନା—ବାର ଖଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ରୁ ଛ ଖଣ୍ଡ ତୋ ହିସାବରେ ହେଲା; ତୁ ଦ'ଖଣ୍ଡ ପାଇଲୁ—ଆଉ ଚାରିଖଣ୍ଡ ତୋର ତ ଫାଜିଲ । ସେ ଘରେ ଥିଲେ କେତେ, ବାହାରେ ଥିଲେ କେତେ, ସେ ତ ତୋ ଗୁଡ଼ ।"

"ହଁ କେବେଇ, ମତେ ଯେ ମାଇପିଟା ପରା କେତେ ଲଗେଇଲାଣି—ବାକି ଯାହା ଗୁଡ଼ ଅଛି, ସବୁ ଘେନି ଅପି ଅମ ଶୋଇଲାଘରେ ରଖିଦଅ—ମଝିଘରେ କାହିଁକି ଅମ ଗୁଡ଼ ଥୁଆହବ ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଅରେ ସେ ପଶୁ ଥିବା ଲୋକର ହିଁଅଟା—ଯାହା କହିବ, ଘରକରଣା କଥା କହିବ ନା ।"

ଛକଡ଼ି ମଟିଘରୁ ଦଳଟା ଗୁଡ଼ ଆଣି ନିଜ ଶୋଇଲା ଘରେ ଥୋଇଲା । ବାସୁଦେବ ପାଟି ଫିଟେଇଲା ନାହିଁ । ଖାଲି ଛକଡ଼ିଠାରୁଁ ଶୁଣିଲା, "ବାହାଘରକୁ ଅଜ ଗୁଡ଼ କଣିଅଣ—ଏ ଗୁଡ଼ ମୋ ଦୋକାନକୁ ଯିବ ।"

ବରଜୁ ଘରକୁ ଅସିବାରୁ ବାସୁଦେବ କହିଲା,"ଏ କଣ ମ, ସବୁ ଗୁଡ ଗୁଡ଼ାକ ତ ଭାଇଙ୍କ ଛକଡ଼ି ନେଇଗଲେ ।"

ବରଜୁ ମୁହଁରେ ଅଜକାଲି ଖାଲି ମୁରୁକିହସ—ସବୁବେଳେ ଦେଖା ପରି ସେ ଭରଣିକଥା ମୁହଁଟାରେ ଏ ହସ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ନାହିଁ । ସେ କହିଲା, "ବାହାଘରକୁ ପଶୁ ଅଜ ଗୁଡ଼ କଣା ହବ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ନେଇଗଲା ।"

"ଏ କୁଆଡ଼ କଥା ମ—କଣାହବ ଭାଇଙ୍କ ?"

"କିଣା ନ ହେଲେ ବାହାଘର ହବ କେମିତ ?" ବାସୁଦେବ ତୁନି ହେଲା । ଏ କଥାରେ ଅଉ କଣ ସେ କଥା କହିବ ?

ସନିଆ ଲୋକ କହିଲା, "ଅଜ ହବନି, ଅଜ ହବନି,—ଅଉ ଅଧରେ ବଲିଆ ହୁଡେଇଲା କିଏ—ପାଣି ବହିଲା କିଏ—କମେଇଲା କିଏ—ଗୁଡ଼ ଖାଇଲା ବେରକୁ ଖାଇଲା କିଏ ।"

ନେଉଗୁ ଓଝା କହିଲା,"ଅରେ ମଣିଷ ହୋଇଥିଲେ ସେ ଏ କଥା କରନ୍ତା ? ଲୋକ ସ୍ତ୍ରୀଠୁଁ ମଣିଷ ଭଳେ ହୁଏ ବେ ? ଖାଲି ପରକ୍ଷଣାରେ ଢେଙ୍କିଚ, ନାଁ ଭାବ କଣ ବୁଦ୍ଧି ଅଛି ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

ସନିଆ କହିଲା, "ବୁଦ୍ଧି ଥିଲେ ଏ କଥା ଭଲା କିଏ କରେ— ସେ ତ ଗୋଟାଏ ମଣିଷ, ଯାହା ନ କମେଇଲେ ନ ହୁଏ—ଯାହା ତ କମେଇଲା ସେଇ ଘରେ ସବୁ ପଶିଲା—ସମସ୍ତିଙ୍କ ଖରଚ କଣ ସେଥିରୁ ହେଲା ନାହିଁ, ସେଥିରେ ତ ଫେର୍ ଢୋ ଦୋକାନ ଘରକୁ ଦ'ଖଣ୍ଡ ଦେଲା, ସେଥିରୁ କଣ ପଇସାଟାଏ ମାଗିଲା ! ବାହାଘରକୁ ଦ'ଖଣ୍ଡ ବୋଲ୍ ଗୁଣ ଅଛିଟ ଯେ, ତାକୁ ଭିନ୍ନ ପକେଇଦ୍—ତୁ ଅଣ୍ଟୁକୁସ ହେଲୁ ବୋଲ୍ କଣ ସମସ୍ତେ ସେଇଆ ହେବେ ? ଏଡ଼କ ଜ୍ଞାନବୁଦ୍ଧି !"

ଘରେ ଯାହା କିଛି ଘଟଣା ଘଟୁଚି ଘଟୁ—ଖାଲି ବାହାରକୁ ନ ଯାଉ—ବରଜୁର ଏହା ହିଁ ଇଚ୍ଛା । ତାହାର ବୁଦ୍ଧିରେ ଯେ ଘରଟା ଭାଙ୍ଗିବା ଉପରେ ବସିଲାଣି, ସିଆଡ଼କୁ ତାର ଖିଆଲ ନାହିଁ । ସେ ଦମ୍ଭ ହୋଇ ବସିଛି, ସେ ନ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଘର ଭାଙ୍ଗିବ, କାହାର ସାଧ୍ୟ ! ଗାଁ ଗୋଟାକୁ ଗୋଟାଏ ଘର ପରି କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛି—ଗାଁ ଗୋଟାକର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭାଇ କରିଦେବାକୁ ସେ ଲାଗିଛି ! ଏଣେ ପୁଣି ନିଜ ଘର ଭିତରେ ଦ'ଭାଇ ଭିନେ ହେବେ—ଅସମ୍ଭବ ! ବାପ କହୁଛି—ଘର ମଝିରେ ପାଚେରି ନ ଉଠେ, ତ ବିଲ ମଝିରେ ହିଡ଼ ନ ପଡ଼େ । ବରଜୁ ପଧାନ ଏତିକି କଥା କହି ପାରିବ ନାହିଁ । ଦେଖାଯାଉ—ଏ ଜୀବ ଥିଲେ କେମିତି, ଗଲେ କେମିତି ?

କାଲି ସଞ୍ଜବେଳେ ପରା ଗାଁ ଗୋଟାକର ସମସ୍ତେ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ପାଦୁକ ଦିଅଦେଇ ହେଇ ଚଷା, ତାଜିର, ଗୁଡ଼ିଆ, ବଣ୍ଡାରି ସବୁ ଭାଇ ଭଉଣୀ ଭଳି ହୋଇଛନ୍ତି । ଆଜି ବରଜୁ ଛକଡ଼ି ଏକ ରକତ, ଗୋଟାଏ ମା ଗୋଟାଏ ବାପଠଉଁ ଜନମ ହୋଇ ଭିନେ ହେବେ । କାଲି ସେତେବେଳେ ଚନ୍ଦରା, ଜଗୁଆ କହିବେ, ବରଜୁଆ ଭାଇ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଘର ଭିତରେ ତ ମେଳ ରହୁ ନାହିଁ—ଏକା ପେଟରୁ ଜନମ ହୋଇ ଏକାଠେଇଁ ବଢ଼ି ତ ଭାଇ ଭାଇ ଅନେ ହୋଇ ଯାଉଚନ୍ତି—ଅଉ ଗାଁ ଗୋଟାକର ସମସ୍ତେ କେମିତି ଭାଇ ହେବେ—ଜଣେ ବାଟକା ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଅଉ ଜଣେ ତା ଘରେ ବସି ଗୋଡ଼ ଅଉଁସି ଦେବ କେମିତି ? ବରଜୁ ପଧାନ ବଞ୍ଚି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଏ କଥା ଶୁଣିବ ? ତେବେ ସେ ଅଉ ନ ମରି ଜୀଇଁବ କାହିଁକି ?

କାଉଁରିଅ କାଠି ଭାଙ୍ଗିବ ପଛେ ନଇଁବ ନାହିଁ—ବରଜୁ ପଧାନ ଗୋଟାଏ ବାପର ପୁଅ । ହାଣ୍ଡି ଯେମିତି ବାଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇଛି, ଚୁଲା ସେମିତି ହେବ, ମୋଢ ସେମିତି ହେବ । ହାଣ୍ଡି ବାଢ଼ାଘରକୁ ସେ କେଉଁଠୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଧାର କରଜ କରି ବାଉଁଶ କରି ପକେଇଚି, ନା ଘରେ କେଉଁଠି ସୋତ ରଖିଥିଲା, କାହିଁକି ? ସେଇ ଘରୁ ତ ସେମିତି ସେମିତି ହୋଇଗଲା ! ଚୁଲା ମୋଢଙ୍କ ପାଇଁ ଡର କାହିଁକି ? ତାଙ୍କୁ ସେ ଜନମ ଦେଲା, ସେ ତ ବୁଢ଼ା ନାହିଁ, ବୋଲା ନାହିଁ ସବା ଆଗରୁ ମା'ଅନଟର ଦୁଧ ରଖିଦେଲା, ସେଇ କଣ ଅଉ ସବୁ କଥା ଚଳେଇବ ନି ?—ବରଜୁଅର ଏତେ ଭାବନା କାହିଁକି ?

"କର କରିଜଥା ଏମୁ ହିଁ,
ମୋ ବିନା ଅନ ଗତି ନାହିଁ ।"

କରିବ ଯେବେ ସେଇ, କରେଇବ ଯେବେ ସେଇ—ବରଜୁଅର ଏତେ ଭାଳେଣି ପଡ଼ିଚି କାହିଁକି ? ପଧାନ ବୁଢ଼ା ମରିବାବେଳେ ଅକାଶକୁ ହାତ ଟେକି ଦେଇ କହିଗଲା, ତମ ପାଇଁ ଧର୍ମ ରଖିଦେଇ ଗଲି । ବୁଢ଼ା କେଉଁଠି ଧର୍ମ ରଖିଦେଇ ଗଲା ? ବରଜୁଠେଇଁ ନା ଛକଡ଼ି ଠେଇଁ, ନା ଅଉ କେଉଁଠେଇଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଯେଉଁଠି ବଣ୍ଟୁ, ଧର୍ମ ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ । ସକଳ ଘଟରେ ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଛନ୍ତି । ବରଜୁ ଡରୁଛି କାହାକୁ—ଡରନ୍ତି ଯେତେକ ନାସ୍ତିକ । ବରଜୁ ପାଇଁ ତ ଧର୍ମ ଅଛି—ଗଛପତ୍ର, ନଈପାହାଡ଼, ବଣଜଙ୍ଗଲ ସବୁ ଜାଗାରେ । ମଣିଷ ଗହଳରେ, ଗାଁ ସହରରେ ଯେଉଁ ଧର୍ମ—ଯେଉଁଠି ମଣିଷ ନାହିଁ, ଜୀବଜନ୍ତୁ ନାହିଁ, ସେଠି ବି ସେହି ଧର୍ମ । ବରଜୁ ତେବେ ଆଜ ଡରୁଛି କାହାକୁ ? ମଣିଷ ପିଲାଟାଏ ଧ୍ରୁବ—ଯୋଉଥି ପାଇଁ ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ମାନିଲା ନାହିଁ, ବାଘଭାଲୁ ମାନିଲା ନାହିଁ । ବରଜୁ ଘରଭିତରେ ମୁଣ୍ଡିଆଟିଏ ମାରି ଡାକିଲା, "ହେ ଧର୍ମ, ମତେ ବଳ ଦିଅ, ସାହସ ଦିଅ—ଯେଉଁଠି ଅଧର୍ମ, ଯେଉଁଠି ପାପ, ସେଠି ମୁଁ ଛାତି ପତେଇ ଦିଏଁ, ଜୀବନ ଢାଳି ଦିଏଁ—ମୋ ହାଡ଼ରେ ଅସ୍ତ୍ର ତିଆରି ହେଉ, ଅଧର୍ମ ପାପକୁ କ୍ଷୟ କରିବା ପାଇଁ ।"

ସୁନାର ବାହାଘର ହୋଇଗଲା ····ସାନବୋହୂ ପାଇଁ ଭଲ ଶାଢ଼ୀ କଣା ହୋଇ ଆସିଲା—ତେବେ ତା'ମନ ବୁଝିଲା ନାହିଁ—ହଁ, ବାହାଘର ଉପରେ ତ ବାହାଘର କରି ଘର ଗୋଟାକ ଖାଲି କରି ସାରିଲେଣି । ଅଢ ଖାଲି ମତେ ବୁଝେଇବାକୁ ଅଣିଚନ୍ତି ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ । କେତେ ଶାଢ଼ୀ ଦେଖିଚି—ରଖିଥାଅ ତମ ଶାଢ଼ୀ ।

କେତେ କାଳ ଧରି ମଣିଷ ଜାତିର ସୁଅ ବହିଯାଉଅଛି । ମଣିଷ ଉପରେ ମଣିଷ ମାଡ଼ି କୁଦ ଗୁଲିଯାଉଛି । ଗୋଡ଼ ତଳରୁ ଦରମଲା ମଣିଷର ମଲି ମଲି ଡାକ ତା କାନକୁ ଶୁଭୁନାହିଁ । ସେ ଏହି ସୁଅରେ ଭସି ଗୁଲିଛି ଦଣ୍ଡେ ହେଲେ ଅଟକି ଠିଆ ହେଉ ନାହିଁ--କଏ ଡାକୁଛି ଟିକଏ ଖାଲି ଶୁଣିବା । ତେଲୁ ପରେ ତେଲୁ ଆସୁଛି, କଏ ବୁଡ଼ୁଛି କଏ ଭାସୁଛି—କାହାରି ଖବର କେହି ରଖେ ନାହିଁ । ମଣିଷ ଆଜିପାଏ ନିଜର ଭାଇ, ବନ୍ଧୁ, କୁଟୁମ୍ବ, ପଡ଼ିଶାଙ୍କର

Digitized by srujanika@gmail.com

ରକତ ପିଇବାକୁ ନିବର୍ତ୍ତିଲା ନାହିଁ । ଆଜି କେଉଁ ଦିନ ସେ ସତ୍ୟ ହେବ ? ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ବଦଳିଯାଇ ଘର କୋଠାବାଡ଼ି ହୋଇଗଲା । ମଣିଷ ପ୍ରକୃତ ଯାହା ଥିଲା ସେଇଠା, ରହିଲା—ବାଦ, ଛିଦ୍ର, ଅନ୍ଧକାର । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚାରିପାଖେ ପୃଥିବୀ ବୁଲୁଛି—ଦିନ ରାତି ମାସ ବର୍ଷ ତିଆରି କରୁଛି । ମଣିଷ ଜାତିର ସୁଅ ଏହି ଗତିରେ ବହି ଚାଲିଛି କେତେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି । କେତେ ବାଦ, ଛିଦ୍ର, ଅନ୍ଧକାର, କେତେ ଯୁଦ୍ଧ, ମହାଯୁଦ୍ଧ, ରାଜା, ମହାରାଜା କାହିଁ କୁଆଡ଼େ ଗଲେଣି —ସତ୍ୟ, ଦ୍ୱାପର, କଳି । ଏ କାଳ ଗତିରେ ତାହାର ଥାନ କେତେ ରହିଛି, ତାର ହିସାବ କିଏ କରିବ । ବରଜୁ ପଧାନ ! ବରଜୁ ପଧାନ ଏହା ଭିତରେ କେଉଁଠି ? ସେ ଏହି ସୁଅ ଭିତରର କୁଟାଖଣ୍ଡେ; କେତେ ଭଉଁରି, ଫେଣ ଫୋଟକା ସେ କେଉଁ କେଉଁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା— ହଠାତ୍ ମଝିରେ ଅଟକି ଯାଇଛି—ରହ ରହ—କିଏ ଡାକୁଛି—କିଏ ଚିତ୍କାର କରୁଛି, ଏ ତ ମଣିଷ ପାଟି । ମଣିଷ । ମଣିଷ ! ହାଇରେ ମଣିଷ । ପୃଥିବୀ ତତେ ଅନ୍ତ ନାହିଁ, ଆକାଶ ଅନ୍ତ ନାହିଁ, ସମୁଦ୍ର ଅନ୍ତ ନାହିଁ—ସେଥିରେ ପୁଣି ଏ କଣ କରୁଛୁ ? ତୋର ଘର, ତୋର ଗାଁ, ତୋର କୁଟୁମ୍ବ—ତାଙ୍କର ଉପରେ ଦଳି କୁଦି ଚାଲିଯାଉଛୁ !—କିଏ ବେଗରେ ପଡ଼ି ଡକା ପାରୁଛି, ଔଷଧ ଟିକିଏ ଦେବାକୁ କେହି ନାହିଁ, କି ହାତରେ ଧନ ନାହିଁ—କିଏ ଓଳିଏ ଖାଇ ତିନି ଓଳି ଉପାସ ଶୋଉଛି—କୋଳ ପିଲାଟିକୁ ଦେବାପାଇଁ କେଉଁ ମା' ଥନରେ ଦୁଧ ନାହିଁ—କାହାପିଠିରେ ପାହାର ବସିଛି, ତେଲ ଟିକିଏ ଘଷିବା ପାଇଁ ଅଧଲାଟିଏ ନାହିଁ । —ମଣିଷ ଜାତି । ଦଣ୍ଡେ ହେଲେ ଅଟକି ଯା । କେତେ ମଣିଷ ଗଲେଣି, ରାଜା, ମହାରାଜା ଗଲେଣି—ତୁ ଟିକିଏ ଅଟକି ଯା । ଶୁଣୁ ହେଲେ କିଏ ଡାକୁଚି—ମଣିଷ ପାଟି ନା ?

Digitized by srujanika@gmail.com

ବରଜୁ ପଧାନ ଏ ମଣିଷ ସୁଅ ଭିତରେ ଅଟକି ଯାଇଛି । ସେ ଡାକ ଶୁଣୁଛି—ରୋଗୀ, ଦରମଲା, ମାଡ଼ୁଆ, ଉପାସିଅଙ୍କର । ସେ ଆଜ ଉତ୍ତର ଦେବ କାହାକୁ ? ଦୁଆରେ ଦୁଆରେ ଭିକ ମାଗିବ, ମାଡ଼ଖାଇ ମରିଯିବ । ବରଜୁ ପଧାନ ମରଣକୁ ଡରିବ ? କେଉଁ ଜୀବନ ଯାଉ—ମରିଗଲେ କିଏ କାନ୍ଦୁଛି, କିଏ ଲୋଡ଼ୁଛି ! କୋଟି କୋଟି ଲୋକ ତ ମରୁଛନ୍ତି ରୋଗରେ, ଉପାସରେ; ପାଣି ଟିକିଏ ମିଳୁ ନାହିଁ—ଘୋଡ଼ା ପରି ମାଡ଼ ଖାଉଛନ୍ତି କେତେ ହରି ମିଶ୍ରଙ୍କଠଉଁ—ଡାକିଲେ ବୋବାଇଲେ କେହି ଶୁଣୁ ନାହିଁ—ଜନମଟଉଁ ମଲଯାଏ—ଅଜଣା ଅଶୁଣା । ବରଜୁ ପଧାନ ତାଙ୍କର ଭିତରୁ ଜଣେ ହୋଇ ମରିବ—ହେ ଧର୍ମ, ତୁମେ ସଂସାରକୁ ଧରି ରଖିଚ; ତୁମ ପାଖରେ ରଜା ମହାରଜା ଯେମିତି, ଦୁଃଖୀ ରଙ୍କୀ ସେମିତି—ସଂସାରରେ ଯାହାର ଧନ ଅଛି, ବଳ ଅଛି, ଶକ୍ତି ଅଛି, ତାକୁ ତୁମେ ଭଲ ବୁଦ୍ଧି ଦିଅ, ଭଲ କଥା ଶିଖାଅ—ଦୁଃଖୀ ଦୁର୍ବଳଙ୍କ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପିଣ୍ଡରେ ଦୟା ବସୁ । ଧରମା ବାଉରି । ତାକୁ ଏ ବୁଦ୍ଧି ଦେଲା କିଏ ? ସେ ମାଡ଼ ଖାଇ ଖାଇ ମରିଗଲାଣି, ସେ ଆଜ ମଣିଷ ହୋଇ ନାହିଁ—ମରି ସାରି ପ୍ରେତ ପାଲଟି ଗଲାଣି । କେତେ ଧରମା ଏଇମିତି ଜୀଅନ୍ତା ଦେହରେ ପ୍ରେତ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ହେ ଧର୍ମ । ହେ ସତ୍ୟ । ତାଙ୍କୁ ତୁମେ ମଣିଷ କର, ଭଲ ବୁଦ୍ଧି ଶିଖାଅ । ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କୁ ଭଲ ଆଖିରେ ଦେଖୁ—ମଣିଷକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ଚିହ୍ନୁ, ସ୍ନେହ କରୁ, ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁ । ଲୋକ ବଡ଼କୁ ହିଂସା ଆଖିରେ ନ ଦେଖୁ—ସେ ବଡ଼ ହେଲା ବୋଲି ତାର ଅମଙ୍ଗଳ ନ ପାଞ୍ଚୁ—ବରଜୁର ଆଖି ଛଳ ଛଳ ହୋଇଗଲା ।

“ବରଜୁଆ ଭାଇ—ବରଜୁଆ ଭାଇ !” ବରଜୁ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଦୁଆରମୁହଁକୁ ଗଲା । “କିବେ ନାତା, ଏତେବେଳେ କୁଆଡ଼େ ?”

Digitized by srujanika@gmail.com

ନଟେଇ ମହାରଣା ବଡ଼ଯାକ ଧୂଳିରେ ଧୂସର ହୋଇଛି—ମୁଣ୍ଡଠାରୁ ଗୋଡ଼ଯାଏ ଯେମିତି ଭୁଷୁଅଁ ବୋଳି ହୋଇଛି ।

ନଟା ମହାରଣା ଭେଁ ଭେଁ ଢକାପାରି କହିଲା, "ବରଜୁଅ ଭାଇ, ମୋ କଥା ସବୁଗଲା—ପିଲାଏ ମୋର ଦାଣ୍ଡରେ ବସିଲେ—କାଠ କାଟିଲେ ତ ପେଟ ପୋଷେଁ, ମୁଁ ପଚିଶ ଟଙ୍କା କୋଉଠୁ ଅଣିବି ରେ ଭାଇ । ପିଲାଏ ମୋର ଅଥାଡ଼ା ହେଲେ ସିନା ।"

ବରଜୁ କହିଲା, "କାହିଁକି ସେମିତି ହେଉଚୁ ରେ ନଟେଇ, କଣ ହେଇଚ ?"

ନଟେଇ ବସିପଡ଼ି ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ କହିଲା, "ହିଁଅ ବାହାଘରକୁ ଛାତଭାଇଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବ ବୋଲି ଦଶଟା ଟଙ୍କା ଅଣି କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଶୁଝିଲିଣି—କାଗଜ ଖଣ୍ଡ ଦେବାକୁ କହିଲାରୁ ଅଉ କହିଲାଣି ପଚିଶ ଟଙ୍କା । ମୁଁ କହିଲି, ମୁଁ ତ ଗରିବ ଲୋକ, କୁଆଡ଼ୁ ଏତେ ଟଙ୍କା ଅଣିବି, ମୋର କଣ ଅଛି ?" ସେଇଥିରୁ କହିଲା, "କାହିଁକି, ତମେ ଗାଁଯାକ ବସି ତ କୁମଟ କରଚ, କୋଉ ବୋପା ତୋ ପାଇଁ ଦବ ଦଉଜା ।" ଏ କଥା ଶୁଣି ତ ମୋର ହାଲକ ଶୁଖିଗଲା ରେ ଭାଇ, ପେଟରୁ ତ ଅନ୍ନନାଡ଼ା ଉଠିଲା । ମୋ ପିଲାଏ ସିନା ଅଥାଡ଼ା ହେଲେ । ଯେତକପାଣି ଦେଇ ବଞ୍ଚେଇଥିଲି—କାଲି ସକାଳେ ଦାଣ୍ଡରେ ବସିବେ । ପିଲାଟାକୁ ତ ତିନିମାସ ହେଲା କଫ ସରଦି ଘୋଟିଚି ଯେ ପଇସାଟିଏ ପାଉ ନାହିଁ ଔଷଦ ଟିକିଏ ଦେବାକୁ—ପଚିଶ ଟଙ୍କା ମୁଁ କାହୁଁ ପାଇବି ?" ନଟେଇ ମହାରଣା ଭେଁ ଭେଁ ଢକା ପାରିଲା ।

ବରଜୁ କହିଲା, "କାହା ଟଙ୍କାରେ ନଟେଇ—ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘର ଟଙ୍କା ? କାହିଁକି ତୁ ଯୋଉଁ ଦିନ ଯାହା ଦେଇଚୁ, ସବୁ କଥା କହିଲୁ ନାହିଁ ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଅଉ କହିବୁ କଣ ରେ ଭାଇ, ଧୂଳିରେ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ତ ମୁଣ୍ଡରୁ ବାଳ ଛିଡ଼ିଗଲା, କାନ୍ଧରେ ହେଲାନାହିଁ—ଯା ଯା, ଗାଁଯାକ ବସି ଲୁଣ୍ଠ କରୁଚ ପରା, ଗାଁ ବାଲା ତତେ ଦେବେ ନାହିଁ ?"

"ହଉ ନାଡେଇ, ଥୟ ଧର, ଏମିତ କଣ ଖାଲି ଅନ୍ୟାୟରେ ସବୁ କଥା ହେବ ?"

"ବରଜୁଆ ଭାଇ, ମୁଁ ତ ଭାବିଲିଣି—ମୋର ଅଉ କଏ ଅଛି ? ଯେ ଉପରେ ଯାଉଚି ଅସୁଚି, ଦିନରାତି କରୁଚି, ସେ ବୁଝିବ ।"

ବରଜୁ ଅଖି ଛଳ ଛଳ ହୋଇଗଲା । ତା ଓଠ ଥର ଉଠିଲା । "ସେଇ ସବୁ କରୁଚି ରେ ନାଡେଇ, ଉପରେ ଥିଲେ—ସେଇ ଯାଉଚି ଅସୁଚି ଦିନ ରାତି କରୁଚି—ଦେଖୁଚି, ସବୁ କରୁଚି । ତା ଛଡ଼ା ଅଉ ଯୋ କଥା କିଏ ବୁଝିବ ରେ ନାଡେଇ ?" ବରଜୁ ପଧାନର ଲୁହ ଗୁରୁଟୋପା ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା—ବରଜୁ ପଧାନ ବୁଝିବ । ହାତରେ ଖଡ଼ା ସିଝିବ ନାହିଁ । ନାଡେଇ ମହାରଣାକୁ ଯେ କରଛି, ହର ମିଶ୍ରକୁ ଯେ କରଛି, ସେଇ ସବୁ କଥା ବୁଝିବ ।

"କର କରୁଥାଏ ମୁହିଁ
ମୋ ବନ୍ଧୁ ଅନ ଗତ ନାହିଁ ।"

ବରଜୁ ପଧାନ ଗୋଟାଏ କଣ କରବ । ତାର ହୁକୁମ, ତାର ଇଚ୍ଛା ବରଜୁ ଉତରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ପରିଚ୍ଛେଦ ଏଗାର

ସୁନାର ବାହାଘର ହୋଇଗଲା; ନେଳମଣି ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧିଲା ନାହିଁ । ବରଞ୍ଚ ପଧାନ ମୁଗ କିଣିଲା, ଗୁଡ଼ କିଣିଲା, ବାହାଘର କଲା—ଛକଡ଼ି ଗୁଡ଼ ବିକିଲା, ମୁଗ ବିକିଲା—ନେଳମଣିର କଣ୍ଠି ଗଢ଼ା ହେଲା, ଗୋଠ ତିଆର ହେଲା ।

ଛକଡ଼ି କହିଲା, "କବେଇ, ମୁଁ ଯୋଉଁ କଥା କହୁଚି, ଭାଇ କାହିଁରେ ଜିଁ ଚୁଁ ହଜ ନାହିଁ—ମୁଗ ବିକିଲି, ଗୁଡ଼ ବିକିଲି, ସବୁ ନେଲି ଖରଚ କଲି—କେଉଁ କଥାରେ ଭାଇ କଣ, ଭାଉଜ କଣ, କେହି ପଦେ ହେଲେ ପାଟି ଫିଟେଇଲେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ସେ ମାଇପିଟା ସବୁବେଳେ ଲଗେଇଚି, ଅମର ଅଲଗା କର ହାଣ୍ଡି କରିବା—ପଲେ ପିଲା ଛିଲା—ସମସ୍ତଙ୍କର ବାହା କରିବେ, ଶେଷ କରିବେ, ସବୁ କଥାରେ ହୁନା ହୋଇ ରହିବେ ନାହିଁ ଆଉ କଣ ? ହୁନା ହୋଇ ରହିଗଲେ ତ ତାଙ୍କର ଲଭ । ଫେର୍ ତ ମୋତ ବାହା ହବ—ଯେ ପୁଣି ବାହା ହୋଇ ଗଲେଣି, ତାଙ୍କ ଝିଅକୁ ତ ମାସକୁ ମାସ କେତେ କଣ ଲୁହା ଲାଗିଚି—ପାନ ଟୋକାଟା ପାଇଁ ଫେର୍ ନାତ ଅଧ ଅଧ କଂସାଏ ଦୁଧ ଲଗୁଅ ହେଉଚି । ଯେତେ ହେଲେ କବେଇ, ମୋ ମନ୍ଦଟା ଭାଇଙ୍କ ସବୁବେଳେ ଗୁହିଁ ପୁହିଁ ହଉଚି—ଭାଇ ହେଲେ ଭୋଳ କଥାରେ କିଛି କହନ୍ତି । ଅଗେ ତ ହେଲେ ଭାଉଜ ସବୁବେଳେ ଫଣ୍ଟାପଟା ଲଗାଉଥିଲା, ଏବେ ସେ ମାଇପିଟା ବି କେମିତି ରୂପ ହୋଇ ବହୁଚି—ଭାବା କଥା । ମୁଁ ଗୋଟାଏ ମଣିଷ, କେତେ କଣ୍ଠା ବାଡ଼ରେ ଲୁଗା ପକେଇ କଳି କରିବି । ଦାଣ୍ଡରେ ଲୋକେ ମତେ କଣ କହିବେ ? ସେ କହିଲା, "ଅମକୁ ଦାଣ୍ଡରେ ଲୋକେ ମନ୍ଦ କହିଲେ, କହନ୍ତୁ । ଲୋକେ ଭଲ କହିବେ, ମନ୍ଦ କହିବେ—ଲୋକେ ବାହା ଘରେ ଅଣି ପୁରେଇ ଦେବେ କି ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "କରେ ମୁଁ କଣ କହୁଥିଲି—ଶଠଘର ପୁଅ ଶଠ, ଭ୍ରଷ୍ଟଘର ପୁଅ ଭ୍ରଷ୍ଟ—ଘରୁଆ ଘର ଝିଅଟା ପରା । ସତେରେ ତୁ ତ ଓଲଟା କରେ ଦାଣ୍ଡରେ ଅରକ୍ଷିତ ଲୋକେ ଲୋଟ ଲୋକେ କେତେ କଣ କହିବେ—ତାଙ୍କ କଥାରେ ଅଛି କଣ ରେ ? ମତେ କଣ ସମସ୍ତେ ଭଲ ଲୋକ ବୋଲି କହୁଚନ୍ତି ? ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଏ ଅରକ୍ଷିତ ଲୋକଗୁଡ଼ାଙ୍କ କଥାକୁ ଡରିବି ? ଏମିତ କାହାଣେ ଭୁଲୁର ଲୁଚ ହେଲେ ମୋର କଅଣ କରିବ ?"

ଛକଉଡ଼ି ସାତ ପାଞ୍ଚ ହୋଇ କହିଲା, "ହେଲେ କଣ ହବ କକେଇ, ସବୁକଥା ବୁଝୁଚି—ତେବେ କାହିଁକି ଏଗୁଡ଼ାକ ସବୁ ମତେ ବଡ଼ ଅଡୁଆ ଲାଗୁଚି । ସେ ତ ସବୁଥିରେ ହଁ ମାରୁଚି; ମୁଁ ଏବେ କେମିତ ଅଲଗା ହାଣ୍ଡି କରିବା କଥା ବାହାର କରିବି ?"

"ଆରେ ନାଇଁମ, ହାଣ୍ଡିଟା ଅଲଗା ହେଇଗଲାରୁ କଣ ହେଇ ପଡ଼ିବ—ସେଗୁଡ଼ାକ ଖାଲି ମାଇପି କଥା । ହାଣ୍ଡିଟା ଅଲଗା କରି ଦି'ଦିନ ଖାଇବୁ—ପୁଣି ମିଶିବ, ପୁଣି ଅଲଗା ହବ, ଏଇ କଉତୁକ ଲାଗିଥିବ । ଭିନେ ହବ ତ ମରଦପୁଅ ପରି ଭିନେ ହବ—ଜମିବାଡ଼ି, ଗୋରୁଗାଈ, ବଂସାବାସନ ସବୁ । ଆଜି ଅଜା ହାଣ୍ଡିଟାଏ ନେଇ ଅଜା ଗୋଟାଏ ଘରେ ଥୋଇଲୁ, କାଲି ପୁଣି ନେଇ ସେଇ ହାଣ୍ଡିଶାଳେ ପୂରେଇଲୁ—ଏ ମାଇକିନିଆ କଥାଗୁଡ଼ାକ ମତେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ ।"

"ଆଉ କଣ କରିବି କକେଇ, ମତେ ତ କିଛି ବୁଦ୍ଧି ଦିଶୁନାହିଁ । ସେ ତ କହିଲା, ଆଗ ଅଲଗା କରି ହାଣ୍ଡି କରିବା, ତେହିଁରୁ ଜମିବାଡ଼ି, ଗୋରୁଗାଈ, ସବୁ ଅଲଗା କରି ନବା । ଦି'ଝିଅଙ୍କ ବାହାଘରେ ଯେତେ ଖରଚ ହେଇଚି, ସବୁତକ ହିସାବ ହଉ, ସେଥିରୁ ଅମକୁ ଅଧେ ଦିଅନ୍ତୁ ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଛକଡ଼ି, ତୁ ଗୁଡ଼ାଏ କର୍ମବନ୍ତଅ—ଏମିତ ଘରଣୀ କାହାକୁ ମିଳେ ରେ ? ଯାହା ଯୋଉଠି କରିବା କଥା, ସବୁ ତ ସେ ତତେ କହି ଦେଇଚ—ସେଥିରେ ପୁଣି ତୁ କହୁଚୁ ଅଡ଼ୁଆ ଲାଗୁଚ ? ହେଃ, ହେଃ, ଏଥିରେ ଅଜ ଅଡ଼ୁଆ କଥା କଣ କହିଲୁ ରେ ? ତନ ଜଣ ଭଲ ଲୋକ ଡାକି ନେଇ ତ ଯାହା ଯୋଉଠି ଅଛନ୍ତି ଅଛ ସବୁ ସମାନ କରି ବାଣ୍ଟିନବୁ, ଭଡ଼ ଲାଗୁଚି କଣ ?"

"ହଁ ଜଜେଇ, ଠିକ୍ କଥା କହୁଚ—ଅଜ ଭଲ ଲୋକ ଫଲଲୋକ ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ—ତମେ ଏକା ଗଲେ ମୋର ସବୁ ହେଲା । ତେବେ ଏତକି ଯେ ଜଜେଇ, ମୁଁ ତ ଅଜଯାଏ ଭୂନେ ହବା କଥା ସ୍ୱପ୍ନରେ କରି କହି ନାହିଁ—କେମିତ କଣ କହିବ !"

"ଧେତ୍ ବୋକା—ତତେ ଏତେ କଥା ଶିଖେଇବ କିଏ ? ସ୍ୱପ୍ନରେ ତ କହିବୁ ନାହିଁ, ଚୁ ମାରବୁ; ତୁ ଅଜ ଭୂନେ ହବୁ କଣ ? ଯା, ଯା, ଘରେ ଯେମିତ ରହିଚୁ, ସେମିତ ରହ ।" ହରି ମିଶ୍ରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇଗଲେ ।

ଛକଡ଼ି କହିଲା, "ସେ ମାଇପିଟା ପରା ଜଜେଇ, ରଙ୍ଗ ଥୋଇ ଦଇନାହିଁ—ନାହିଁ ଜଜେଇ, କାଲି ସକାଳେ ତମକୁ ଡାକି ନ ନେଲେ ହବ ନାହିଁ । ତମେ ଯାଇ ନ ବସିଲେ କିଛି ହେଇ ପାରିବ ନାହିଁ !"

"ଅରେ ଧେତ୍, ମୁଁ ଯାଇ ବସିଗଲେ କଣ କରି ପକେଇବି ? ତୁ ତ ସ୍ୱପ୍ନରେ ପାଟି ଫିଟେଇବୁ ନାହିଁ । ମୁଁ କ'ଣ ଭଲଲୋକ ହେଇ ଯିବି ତମ ଦ' ସ୍ୱପ୍ନରେ ଭୂନେ କରେଇବାକୁ ? ଏ ଗୁଡ଼ାକ ମାମଲତ କଥା କହୁଚୁ ତୁ ?"

"ନାହିଁ ଜଜେଇ, ମୁଁ କଣ ଏତେ ଓଲୁ ହେଇଚ । ଅଜ ଘରେ ଧର୍ମ କଥା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

ଛକଡ଼ି ମିଶ୍ରଙ୍କ ଅଗରେ କହି ଅସିଲା—ଘରେ କନ୍ଥା କଣ୍ଟୁ କଥା ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ସେ ଧନ ଭିତରେ ପଶି ଛକଡ଼ି ଦେଖିଲା, ବରଜୁ ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଲେଖନ ତାଳପତ୍ର ଧରି ଦାଣ୍ଡସ୍କନ୍ଧ ଭାଗବତ ନକଲ କରୁଛି । ବୁଢ଼ା ଶାମ ପଧାନ ଚତୁର୍ଥସ୍କନ୍ଧ ଯାଏ ଲେଖିଥିଲା; ତା’ ପରେ ବରଜୁକୁ କହିଥିଲା ବାକିତକ ଲେଖିବାକୁ —ବାପ ଦେଇକ ଛୋଳଥିଲା ପୁଅ ମୁକୁଳିଅଳ ବାନ୍ଧୁଛି । ବରଜୁ ଚର୍ ଚର୍ କରି ଲେଖି ଯାଉଛି ଏକ ମନରେ । ଛକଡ଼ି ସେଇଠି ଯାଇ ଲଙ୍ଗର ପଙ୍ଗର ହେଲା । ବରଜୁ ତା ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଟେକି ଗୁହିଁଲା ନାହିଁ—କାହାର ଆଡ଼କୁ ତାର ନଜର ନାହିଁ ।

ଛକଡ଼ି କେମିତି କହିବ ଭଳେ ହେବା କଥା ? ଥରେ ଦୁ’ଥର ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା । ନେଜମଣିକୁ ଡାକି କହିଲା, “ହଇଲେ, ଭାଇ ଅଜି ଏକୁଟିଆ ବସିଛି—ଭଲ ବେଳ ପଡ଼ିଛି—ଭଳେ ହେବା କଥା କହିବ ?”

“ହଁ, କହୁ ନ, କେତେ ସବୁ କଥାରେ ପଶୁରି ହଉଚ ମ ?” ନେଜମଣି ମୁହଁ ଲୁଖାଇ ଦେଲା ।

ଛକଡ଼ି ପୁଣି ଦାଣ୍ଡଦୁଆରକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲା । ବରଜୁ ସେଇପରି ଲେଖି ଯାଉଚି । ଛକଡ଼ି ଏଥିଭିତରେ ଯା’ଆସ କରୁଥିବା କଥା ତାକୁ ଜଣା ନାହିଁ । ଛକଡ଼ି ପୁଣି ଟିକିଏ ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲା—“ହଇଲେ, କଣ କହିବ କହିଲ ?”

“ଯା ଭାରି—ସେ ମାଇଚିଆ କଥାଗୁଡ଼ାକ ମୋ ଆଗରେ କହ ନା ।” ନେଜମଣି ଏଢ଼େ ଏଢ଼େ ଆଖି ଦେଖେଇଲା ।

ଛକଡ଼ି ପୁଣି ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରକୁ ପଳେଇଲା—ଛି, ଛି, ଏଡ଼ିକି ଅପମାନ ମାଇପିଟାଠାରୁ । ଏଥର ଯାହା ହବାର ହେବ, କହିବ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ପହଞ୍ଚି ଛକଡ଼ି ଡାକିଲା, "ଭାଇ !"

ବରଜୁ ଏଥର ଲେଖା ବନ୍ଦ କରି ମୁହଁ ଦେଖିଲା—ଛକଡ଼ି ଠିଆ ହୋଇଛି, "କି ରେ, ମତେ ଡାକୁଚୁ ?"

ଛକଡ଼ି ବାଗୁରାର ପାଟି ଖଣ୍ଡ ମାରିଗଲା, "ନାହିଁ, ମୁଁ ଯାଇଥିଲି ସିଆଡ଼େନା !" କହି ଏକାବେଳକେ ସେଠୁ ଫେରି ଯାଇ ସେ ବଞ୍ଚିଲା !

ବରଜୁ ପୁଣି ଲେଖାରେ ମନ ଦେଲା ।

ଛକଡ଼ି ମୁଗ ଦେଖିଆସିଛି, ଗୁଡ଼ ଦେଖିଆସିଛି ଜବରଦସ୍ତି—ତାହିଁରେ ତ ଭାଇ ସାଥିରେ କଥା କହିବାକୁ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ଏହିକ୍ଷଣି କେମିତି ସେ ଭଳେ ହବା କଥା କହିବ ? ଖାଲି ସମସ୍ତେ ସିନା କହି ପକାଉଚନ୍ତି—ମାଇଚଣ, ମାଇଚଣ—କରିବ କିଏ ସେ ଅଚୁ ଦେଖି ।

ତା' ଆର ଦିନ ପାହାନ୍ତାରୁ ଉଠି ବରଜୁ ଗଲା ପାଣି ବୋହି । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ ଶେଷ—ପାଣି ଶୁଖିଗଲା, ବର୍ଷା ନାହିଁ । ଚଷା ଆଉ କରିବ କଣ ! କଥାରେ ତ ଅଛି—"ଅନ୍ତରୁ ଭୋଗ, ଆକାଶରୁ ମହରଗ !"

ବରଜୁ ପଧାନ ଶେଣା କୋଡ଼ି ନେଇ ସନିଆ ଭୋଇ ସଙ୍ଗରେ ପାଣି ବୋହି ଲଗିଛି—ପାଖରେ ଦୂରରେ ଆଉ ଆଉ ବୁଢ଼ାଳମାନଙ୍କ ଗୀତ, କଥାବାର୍ତ୍ତା, ପାଣିବୁହା ଶବଦ ଶୁଭୁଛି । ପାଣି ଭିତରେ କୁଅଁତରା ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଜଳୁଛି । ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଗ ପାଖ ଗାଁଗୁଡ଼ିକ ଗଛଗୁଳ୍ମ ଆଉ ଅନ୍ଧାରିଆ ହୋଇ ତା' ପରେ ସଫା ଦେଖା ଯାଉଛି । ଭୋର ବେଳ ଫରର ଫାଟି ଗଲାଣି । ବାସି ଧୋବଲୁଗା ପରି ଧଳା ଧଳା ବଗ ମେଲା ପଡ଼ିଆରେ ବସି ପୋକ ଖାଉଛନ୍ତି । କୁଆ, ବଣି, ଚିଲ, ଗେଣ୍ଡାଳିଆ ବାଳ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଆକାଶ ପାଟିକିଆ କମାଉଛନ୍ତି । ପୂର୍ବ ଆକାଶରେ ମଧା ମଧା ନାଲି ରଙ୍ଗ ଲକୁଟି ଉଠୁଛି ଦୂର ଗାଁ ତଳେ ଗୁଦରଟିଏ ବେଢ଼େଇ ହୋଇ ପଡ଼ି କୁହୁଡ଼ି ଘେରି ରହିଛି ।

ବରଜୁ ପଧାନ ପାଣି ଦୋହି ସାରି ଗୋଛାଏ ଘାସ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥୋଇ ଘରକୁ ଫେରୁଛି । ଲେଉଟିଆ ଶରଅଗଣ୍ଡର ଧାନ ପତରର କାକର ଟୋପା ଲାଗି ଓଦା ହୋଇଗଲାଣି । ବରଜୁ ପଧାନ ଘର ଦୁଆରମୁହଁରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲା, ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ହରି ମିଶ୍ରେ ଛକଡ଼ି ଜଣ ଗପ ଲଗେଇଛନ୍ତି ।

ବରଜୁକୁ ଦେଖି ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "କିରେ ପୁଅ, ତତେ ଆଜି ରାତିରେ ନିଦ ନାହିଁ ପରା ! ହଁ, ସିଂହାତ ମଣିଷ ! ନିଜେ ନ କଲେ କେମିତି ହେବ ?"

ବରଜୁ ଗୁହାଳ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଘାସ ଗେଣ୍ଡାଟା ପକେଇ ଦେଇ ଆସି କହିଲା, "ସକାଳୁ ସ୍ନାନ ହୁଅଛେ, କକେଇ ?"

ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "ଅରେ, ଏ ଛକଡ଼ି ମତେ ଆଜି ବସେଇ ଉଠେଇ ଦଉନି—ଉନେ ହବ, ଭାଗ ବଣ୍ଟା ହବ, ମୁଁ ନଗଲେ ତାକୁ ଆଉ କିଛି ପଶିବ ନାହିଁ । ମୋର କାମ ଅଛି ନା—ଏଇ ବେପାର ଟେଙ୍ଗ ଟେଙ୍ଗ ବସି କରୁଛି କିଏ ?"

ବରଜୁ ବଲ ବଲ କରି ଚାହିଁ କହିଲା, "କିଏ ଉନେ ହବ କକେଇ ? ଉନେଇଙ୍କେ କଣ, ମୁଁ ତ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ ?"

ମିଶ୍ରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଚାହିଁଲେ, "ଏଁ—ତୁ କିଛୁ ଜାଣି ନାହୁଁ ? ସେ ଟୋକାଟା ମତେ ମିଛରେ କହିଲା । ଆଜି ହବନି ହବନି, ମୋ ସଙ୍ଗରେ ତିନିମାସ ହେଲା ଲଗେଇଛି—'କକେଇ,

Digitized by srujanika@gmail.com

ତମେ ଅସ, ଅମର ଭାଗ ବଣ୍ଟାଗ ହବ, ତମେ ଟିକଏ ବସି ଗୁଳା ପକେଇ ଦବ । ମୁଁ କହିଲି, କାରେ, ତୁ ପିଲା ଟୋକାଟା, ଭିନେ କଣ ହବୁ ରେ ? ମୋର କଥା ଶୁଣିଲା ନାଇଁ; କହିଲା, ନାଇଁ କଲେଇ, ମାଡ଼େ ମାଡ଼େ ଖରଚ—ଯୋଡ଼ିଏ ଯୋଡ଼ିଏ ହିଁଅ ଛାଇ ବାହା କଲେଣି—ସମସ୍ତ ଜେଯାଏ ଯେ, ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ଅରଦାଳି ମୁଁ ସମ୍ଭ ପାରିବି; ମୋ ଅଧିକ ମୋତେ ଦେଇ ଦିଅନ୍ତୁ, ଝିଅ ବାହାଘର ଖରଚ ତାଲିକା ଭୁଟଂରୁ ଦିଅନ୍ତୁ—ତାଙ୍କର ସେ ମୋର ମୁଁ । ମୁଁ ଏବେ କାଦୁଅରେ ପଶିବ କାହିଁକି, ଗୋଡ଼ ଧୋଇବ କାହିଁକି ? ରଖି ଥୋଇ ଦାଜନା ମାପେ ହେଲା ।' କଣ କରିବ ରେ ବାପା—ସକାଳୁ ସକାଳୁ ଅସିଲି ବାହାର—ଇଲେ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ତନି ଜଣ ମଣିଷ ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ବସିଥିବେ—ବାହାର ତନି ଗାଁରେ ମକଦ୍ଦମା ତଦନ୍ତ କରିବ, ତାହା ସବୁ ଢଙ୍କସିଲ ଭୁଟିଁବ—ଏଇ ବେପାରରେ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ମୋ ନିଜ ବେବସା ଅଜ କରୁ ହେଲନି । ଜମି ଗୁଡ଼ାକ ମରୁ ପାଳଣ, ବୋଜଠିକ ଘାଣି ଭୁହା ହବ, କ ନାଇଁ—ଖଏ ଭୁଟଂକୁ କଏ ଦେଖୁଛି ।'' ଦୀପ ଜେଲିଲେ ହାତ ଚଳଣ—ମିଶ୍ରେ ଯେ ଖାଲି ମକଦ୍ଦମା ସବପମିନ କରି ନିଜ ବେଜସା ମାଟି କରୁଛନ୍ତି ଏ କଥା ମୁହଁରେ କହିଲେ ସିନା—ମକଦ୍ଦମା ଭୁଟଂନ୍ତୁ, କଳଥ ମେଣ୍ଟାନ୍ତୁ, ଭଲଲୋକ ହୁଅନ୍ତୁ, କେଉଁଠି ଅଜ ମିଶ୍ରଙ୍କର ହାତ ଚଳଣ ନ ହୁଏ ।

ବରଜୁ ହସି ହସି କହିଲା, "ଏଇ କାବା କଥା ପାଇଁ ଅପଣଙ୍କ ନିକମା କରି ଅଣି ବସେଇଛ—ଭନେ ହବା ବଣ୍ଟାଗ କରିବା—ଏ କଥାଟା କଣ ଏଡ଼େ ଭଡ଼ କାମୁଟାଏ ? ଯା'ନ୍ତୁ ଅପଣ—ସେଇଟା ଚଗଲା ଟୋକାଟାଏ, ତାର କଥାରେ—"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଆଜି କହନ୍ତି ସେ କଥା ରେ ପୁଅ—ଯେତେ ବୁଝେଇଲେ କଣ ମାନିଲା ? କହିଲା, ବାପ ବଦଳି ବାପ ତୁମେ, ତୁମେ ନ ଗଲେ ମୁଁ କୁଆଡ଼ୁ କିଛି କରିପାରିବି ନାହିଁ ।"

ବରଜୁ କହିଲା, "ହଁ, ସେ କଥା କଏ ମନା କଲା—ତା ବୋଲି ଏଇ କଥାକୁ ଆପଣଙ୍କର ଏତେ ଭାମ ମାସ୍ କରି ଟାଣି ଆଣିଚ ?"

ମିଶ୍ରେ ଉଠି ପଡ଼ି ଗାମୁଛାରେ ଗୋଡ଼ ଧ'ଟା ପିଟି ହୋଇ କହିଲେ, "ହଁ, ଡାକ ଆଣିଲା, କଣ ଏମିତି ଦୋଷ କରି ପକେଇଲା ? ସେଥିପାଇଁ ନୁହେଁ ଯେ—କି ରେ ଛକଣ୍ଡ—କୁଆଡ଼େ ଗଲା ସେ ? ଦେଖିଲ—କଥା ପଡ଼ିଚ ସେ କୁଆଡ଼େ ପଳେଇଲାଣି ।" ଘରକୁ ଆସିବାର ଦେଖି ଛକଣ୍ଡ କେତେ ଆଗରୁ ଖସି ଚାଲିଯାଇଛି । ଛକଣ୍ଡର ମନଟା ଚୋରପଟିଆ ଧରିଛି । ମିଶ୍ରେ ମନେ ମନେ ଛକଣ୍ଡର ଆଚରଣରେ ବଡ଼ ରାଗ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । କେଡ଼େ ଖରାପ ଟୋକାଟାଏ—ମାହାଲିଆଟାରେ ଗଣ୍ଡା ପକେଇ ଦେଲା ।

ବରଜୁ ଆଜି ଭଲକରି ବୁଝିଲା—ଛକଣ୍ଡ ଲାଗିଲାଣି, ଏଥର ଭେନେ ହେବ—"ଆଚ୍ଛା ଦେଖିବା ତ ଭଲ—କେମିତି ତୁ ଏ ଘରକୁ ଭାଙ୍ଗିବୁ, ଦ'ଫାଳ କରିବୁ—ବରଜୁ ପଧାନ ଥିବା ଯାଏ କେତେବେଳେ ହେଲେ ଏ କଥା ହେବ ନାହିଁ ।" ଛକଣ୍ଡକୁ ଡାକି ବରଜୁ ମୁହଁକୁ ହସା ଦେଇ କହିଲା, "କିରେ ଛକଣ୍ଡ, ଭେନେ ହବା ପାଇଁ ବାହାରରୁ ଏତେ ଭଲ ଲୋକ ଡାକୁଚୁ କାହିଁକି ? ସମସ୍ତେ ତ ଆମର, ଆମ ଭିତରେ ବଣ୍ଟା ହବ; ଭଲ ଲୋକ ଆସି କଣ ତାକୁ ଅଳ୍ପ ଅଧିକା କରି ଦେବେ ?—ତୁ ହେଲା ଆଗ କହିଲୁ, ତୋର ଭେନେ ହବାକୁ କାହିଁକି ଏତେ ଇଚ୍ଛା ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

ମାସ ମାସ ଧରି ନେଳମଣି ଛକଡ଼ିକୁ ତାଲିମ କରୁଛନ୍ତି, ଘୋଷେଇଛନ୍ତି—ହରି ମିଶ୍ରେ କେତେ ଲଗି ପଢ଼ି ଶିଖେଇଛନ୍ତି । ସେ କଣ ଏଡ଼ିକି ଅଜାମୀ । ଛକଡ଼ି ଖୁବ୍ ସାହସ ବାନ୍ଧିଲା, ମୁହଁ ଟାଣ କରି କହିଲା, "ଭିନେ ହେବି ନା—ଘର ଗୋଟାକର ଯାହା ଯୋଉଟି ଅସ୍ତୁ ଅସବାବ ସବୁ ତ ତମରି ଖର୍ଚ୍ଚରେ ପଶିଲା—ଦ'ଦଟା ବାହାଘର, ଏତେ ମଣିଷଙ୍କର ଖର୍ଚ୍ଚ—ମୁଁ ତ ଏତେ ଅଲେଇ ବଲେଇ ସମ୍ଭାଳି ପାରିବି ନାହିଁ ?"

ବରଜୁ ଅବାକ୍ ହେଲା—ଛକଡ଼ି ମୁହଁରୁ ଅଜ ଏ କଥା ବାହାରୁଛି, ଯେଉଁ ଛକଡ଼ି ଅଜଯାଏ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଭାଇ ଆଗରେ କଥା ପଦେ କହୁ ନାହିଁ ! ନା, ନା, ଏ ଛକଡ଼ି ନୁହେ—ଛକଡ଼ି ରୂପରେ ଅଜ ଜଣେ କିଏ ଛିଡ଼ା ହୋଇ କଥା କହୁଛି ।

ବରଜୁ କହିଲା, "ହଉ ଭଲ କଥା, ତେବେ ଭିନେ ହେବାକୁ ତୋର ଇଚ୍ଛା ? ମୋର ଇଚ୍ଛା କଣ ଜାଣୁ ? ମୋର ଇଚ୍ଛା ଭିନେ ହେବି ନାହିଁ; ଏଘର, ବାଡ଼ି, ଜମି, ଗୋରୁ, ଗାଈ କିଛି ବଣ୍ଟା ହବ ନାହିଁ । ଅଚ୍ଛା, କେମିତି ତେବେ ତୋ କଥା ହବ ମୋ କଥା ହବ, କହିଲୁ ଦେଖି ?" ବରଜୁ ଛକଡ଼ିକୁ ଚାହିଁ ହସିଲା ।

ଛକଡ଼ି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ; ମୁହଁ ଶୁଖାଇ କହିଲା, "ମୁଁ ଏତେ ସେତେ ଅକୁଅ କଥା ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ । ସବୁ ତ ଅଧା-ଅଧି କରିଦେଲେ କଳି ଛିଡ଼ିଯିବ; ଏତେ ଜଗର ଲଗିଛି କାହିଁକି ?"

ବରଜୁ କହିଲା, "କିଛି ପରା ଅଧାଅଧି ହବ ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ କହୁଛି—ସେମିତି ପୂରାପୂରି ରହିବ ।"

ଛକଡ଼ି ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା, "ମୁଁ ପରା କହୁଚି, ମୁଁ ଏକାଠେଇଁ ରହି ପାରିବି ନାହିଁ !"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ମୁଁ କଣ ସେ କଥାକୁ ନାହିଁ କରୁଛି କି—ଭଇନେଙ୍କୁ ଭଇନେ ହବା, ସମ୍ପତ୍ତି ପୁରପୁରୁ ବହିବ—ତା' ହେଲେ ତ ତୋ କଥା ମୋ କଥା ଦହଙ୍କ କଥା ବହିବ ।"

"ମତେ ଏତେ ବଙ୍କେଇକରି କହିଲେ ମୁଁ ତ ବୁଝିବି ନାହିଁ । ହାସ ସୁନାଙ୍କ ବାହାଘର ଖର୍ଚ୍ଚ, ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ, ହିସାବ ହେଇ ଅଧାଅଧି ହବ ।"

ହାସ ସୁନାଙ୍କ ବାହାଘର ଖର୍ଚ୍ଚ କଥା କହି ପକାଇ ଛକଡ଼ିର ଚୋଟିରେ ଲାଗିଲା—ସେ ଚାଗିଲା ।

ବରଜୁ ହସି ହସି କହିଲା, "ନାହିଁରେ ବୋକା—ସେଇ ଖର୍ଚ୍ଚ ସବୁ କଏ ଅଙ୍କ ବୁଝୁଥାଏ ? ହାସ ସୁନା ବାହା ହେଲେ, ତାଙ୍କର ବାହାଘର ଖର୍ଚ୍ଚ ଆମେ ଅଙ୍କ ଭାଗ ବଣ୍ଟାରେ ହିସାବ କରବା—ଏମିତ ବୁଦ୍ଧି ଆମର ? ଜାଣିଛୁ, ମୁଁ ଫସ କରୁଛି—ସମ୍ପତ୍ତି ଅଲଗା ହବ ନାହିଁ, ପାଚିରି ଉଠିବ ନାହିଁ, ହିଡ଼ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ—ଆମେ ଖାଲି ଭଇନେ ହବା—ଏ ଘର ତୋର, ଏ ବାଡ଼-ବଗିଚା, ଜମିଫସଲ, ଗୋରୁଗାଈ, ଗଛବୃକ୍ଷ ସବୁ ତୋର—ମୋର କଣ ହେବ କହିଲୁ ? ଆଜ ତ ଗୋଟାଏ ଝିଅ ମୋତ—ଯୋଉଠି ଠାଏ ବାହା କରିଦେଲେ ଛୁଟି—ଦାମ ତ ଅଣ୍ଡିର ପୁଅଟା—ଯେଉଁଠି ହେଲେ ମୂଲ ଲାଗି ପେଟ ପୋଷିବ—ଆଉ ଆମେ ଦିଟା ମଣିଷ କଣ ଚଳିପାରି ପାରିବୁ ନାହିଁ ?" ବରଜୁ ଛକଡ଼ିର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ହସିଲା ।

ଛକଡ଼ିକୁ କଥା ପଲଟିଲା ନାହିଁ, ବଲ ବଲ କରି ସେ ଭାଇ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଛେପ ଢୋକିଲା—କେଉଁ କାଳରୁ ଯେମିତ କି ସେ ବରଜୁକୁ ଚିହ୍ନି ନାହିଁ ।

ଛକଡ଼ି ମୁହଁରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା, "ଏଁ—କଣ କହିଲ ?" ବରଜୁ କହିଲା, "ବୁଝି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ? ସମ୍ପତ୍ତି ବଣ୍ଟାହବ ନାହିଁ—

Digitized by srujanika@gmail.com

ଅମେ ଭଲେ ହବା, ତୋର ସବୁ ହେଲା । ଘର ଦୁଆର, ବାଲି ବାଉ, ଗୋରୁ ଗାଈ, ଯେତେ ଜିନ୍ଷ । ମୁଁ କାଲି ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଘରଛାଡ଼ି ଚାଲି ପଳାଇବ—ବୁଝିଲୁ ନା ?" ବରଜୁ ହସିଲା ।

ଛକଡ଼ି ହସିଲା ନାହିଁ କି କାନ୍ଦିଲା ନାହିଁ—ବଲ ବଲ କରି ଚାହିଁ ରହିଲା । ବରଜୁକୁ ଚାହିଁଥିଲା କି କୁଅଡ଼କୁ ଚାହିଁଥିଲା; ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଖାଲି ଗୋଟିଏ 'ନା' କହି ଦେଇ ସେ ଚୁପ ହେଲା ।

ବରଜୁ କହିଲା, "ବୁଝିଲୁ ନାହିଁ—ମୁଁ କାଲି ମୋତି, ଦାମ ଆଉ ତାଙ୍କ ମା'କୁ ନେଇ ଘରୁ ଚାଲିଯିବି; ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ତୋର ।"

ଛକଡ଼ି ଆଉ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ—ପୁଣି ଥରେ କହିଲା 'ନା' ।

ଏ 'ନା'ଟା ତାର ମୁହଁ ଭିତରୁ ନୁହେଁ—ଏକାବେଳେ ପେଟ ଭିତରୁ । ଏ 'ନା' ରେ ନେହମଣିର ଜବରଦସ୍ତି ମିଶି ନ ଥିଲା କି ହରି ମିଶ୍ରଙ୍କ ଗୁରୁସି ମିଶି ନ ଥିଲା—ସଫା ସଳଖ 'ନା'ଟାଏ ।

ଘରଭିତରେ ପଶି ବରଜୁ ହାଣ୍ଡିବୋଉକୁ ମୁରୁକି ହସି କହିଲା, "କଣ ସେ ଦିନ ତ ଭାରି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଦେଖେଇ କହୁଥିଲ, ଆଜି ସତକୁ ସତ ସେଇ ଡାକ ଆସିଲା । ଘରୁ ବାହାରି ଯିବାକୁ ହବ—ସମ୍ପତ୍ତି ବାଡ଼ ଘରଦୁଆର ଛକଡ଼ିକୁ ସବୁ ଦେଇ—କେମିତି, ପାରିବ ତ ?"

ହାଣ୍ଡିବୋଉ ଆଗ ଆଗ ବିଶ୍ୱାସ କଲା ନାହିଁ, କହିଲା, "ହଁ, ମିଛ କଥା ।"

ବରଜୁ କହିଲା, "ମୁଁ କଣ ତମ ଆଗରେ ମିଛ କହନ୍ତି ?" ବରଜୁ କେଉଁଠି ମିଛ କହେ ଯେ, ହାଣ୍ଡିବୋଉ ଆଗରେ କହିବ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ତେବେ ହାସ୍ୱବୋଉକୁ ଯେମିତି ଅପସ୍ୱାଦ ଲାଗିଲା, ସେମିତି କଷ୍ଟକର ଲାଗିଲା—“କେମିତି ଘର ଦୁଆର ଛାଡ଼ି ପଳେଇ ଯିବ ସ—କେଉଁଠି ରହିବ ଭଲା ?”

ବରଜୁ ହସି ହସି କହିଲା, “କେଉଁଠି ରହିବ ? ସେ କଥା କଣ କିଏ ଆଗରୁ ଠିକ୍ କରିଥାଏ ?”

“ଆଉ, କିଛି ଠିକ ଠିକଣା ନାହିଁ, ଘରୁ ପଳେଇବ, ଭୂତ ଲାଗିଲା ପରି—ଏ କୁଆଡ଼ କଥା ମ ?”

ବରଜୁ ହସି ହସି କହିଲା, “ଘରୁ ପଳେଇବା ହାସ୍ୱବୋଉ—କାଲି ସକାଳେ । ତମେ ଯେବେ ଯିବ, ତେବେ ଆଜିଠୁଁ ସଜାଳ ହୋଇ ଥାଅ—ବୁଝିଲ ?”

ହାସ୍ୱବୋଉର ଆଉ ଗୁସ୍ସା କଣ ? “ହଉ ତେବେ, କଣ କଣ ସାଙ୍ଗରେ ନେବା କହୁଥାଅ, ବାନ୍ଧବୁନ୍ଧି ରଖିଥାଏଁ ।”

“ବିଲେଇ ପିଲାଟାଏ ନୁହେଁ କି ବାଣିକଉଡ଼ିଟାଏ ନୁହେଁ—ଖାଲି ଚଳିବା ମୁତାବକ ପୁରୁଣା ଲୁଗା କେତେ ଖଣ୍ଡ ବାନ୍ଧ ।”

“ଆଉ କଂସା ବାସନ ?”

“କିଛି ନୁହେଁ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା—ଏ ଘର କଥା ନେଇ ଦାଣ୍ଡରେ ହାଟରେ ତେଙ୍ଗୁର ପିଟିବ ନାହିଁ ।” ହାସ୍ୱବୋଉ କହିଲା, “ହଁ, ମୋର ତ ଗରଜ ପଡ଼ିଛି ।”

ଛକଡ଼ି ସବୁ କଥା ଯାଇଁ ନେତମଣି ଆଗରେ କହିଲା । ନେତମଣି କହିଲା, “ମା ଲୋ ! ‘ଏଇ କଥାକୁ—ନା ପେଲି ଦେଲି କଲିକତାକୁ ।’ ଏଇଥିରେ ସବୁ ଉଡ଼ିବେ । କି ଉଚାଣ ଦେଖାଉଛି ? କେତେ ଏମିତି ଘର ଦୁଆର ଛାଡ଼ି ପଳେଇଲେଣି, ବାଙ୍କା ଏଇ

Digitized by srujanika@gmail.com

ପଳେଇଯିବ । ବର୍ଷଣଟା ଯାଉ ତ ଯାହା ଯୋଉଠି ସବୁ ଖାଇମରୁଛ—ଉତ୍ରାଣ ଦେଖାଉଚ କାହାକୁ ? ଯା ଘର । ତୁ ଗଲେ ଘର, ଯୋ ପଛରେ ସବୁ ଗୋଡ଼େଇ ଯିବେ କି ? କସେ, ଘର ଉତ୍ରାଣ ଦେଖାଉଚ ।”

ନେଳମଣି ଛକଡ଼ା ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା, “ତୁ ମାଈମୁହାଁ, ସେଠୁଁ ଗୋରୁଙ୍କ ପଛ ପଡ଼ଲେଇ ଆସିଲୁ କାହିଁକି ? କହିଲୁ ନା, କେମିତି ଯିବୁ ଯା ଘର । ଏଇ କଥାରେ ସବୁ ଉବଚନ୍ତ କି ! ମାମଲତକାର ହେଇ କଥା କହିବ କଣ, ଗୋରୁଙ୍କ ପଛ ସେଠୁଁ ପଳାଇ ଆସିଲା—ତୁଇ ମାଈମୁହାଁ ସବୁ କରିବାକୁ ।”

“ସେମିତ କାହିଁକି କହୁଚୁ ବା—ରହ । ସକାଳେ ପଞ୍ଚ କୁଅଡ଼େ ଯିବେ ! କେମିତି ଯିବେ ଯା'ନ୍ତୁ—ଥମର ତ ତୁନିହେଇ ରହିଲେ ଗଲା ।”

ନେଳମଣି କହିଲା, “ହଁ ସେଇକଥା !” ଅବଧରେ ବରଜୁ ଭାନରେ ସାନବୋହୂର କଥା ଶୁଣାଗଲା, “କହିଲୁ ନା କେମିତି ଯିବୁ ଯା ଘର ।”

ପରିଚ୍ଛେଦ ବାର

ଥବେଦନ ସକାଳ ହେଲା ସବୁ ଦିନ ପରି । ବରଜୁ ବଡ଼ି ଅନ୍ଧାରରୁ ଉଠି ଛକଡ଼ିକୁ ଉଠାଇ ଘର ବାଡ଼ ବାଲି ବଗିଚୁ ଗେ ନୁ ଗାଈ—କେଉଁଠି କୋଳଥପଞ୍ଜି, କେଉଁଠି ଧାନ ବିହନ ସବୁ ବୁଝେଇ ଦେଲା । କେଉଁ ସମୟ ସେ, ଘଣ୍ଟାକରୁ ବେଶି ଲାଗିଲା ନାହିଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ବରଜୁ କହିଲା, "କଣ, ଏବେ ତ ସବୁ ବୁଝିଗଲୁ-- ଏଥର ଭଲେ ହେବା କଥା—ନାଁ କଣ ?"

ଛକଡ଼ି କହିଲା, "ହଁ—ବାଉଁଶ ଅଧେ ଅଧେ ବାଣ୍ଟିନେଲେ—" "ନାଇଁରେ ଛକଡ଼ି, ମୋର କଣ ସେଥିରେ କଲପନା ଅଛି ବୋଲି ଭାବୁଚୁ ?—ବାପା ପରି ମନା କରି ପାରୁଚନ୍ତି, ଏ ସମ୍ପତ୍ତି ବଣ୍ଟା ହେବ ନାଇଁ ।"

"ହଉ, ଯାହା ଭଲବୁ କର, ଏଥିରେ ଆଉ ମୁଁ ଏ କଣ କହିବ ?" ଛକଡ଼ିକି ବିରକ୍ତ ବୋଧ ହେଲା ।

ବରଜୁ ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲା, ହାସବୋଉ ଘଡ଼ି, ଠେକି, ଲୁଗାପଟା, କେତେ କଣ ଗଣ୍ଠିଲିଟିଏ କରି ବାନ୍ଧିଲାଗିଛି । ବରଜୁ ପଚାରିଲା, "ଏ କଣ କାରଖାନା ଚାଲିଚି ?"

"ସାଙ୍ଗରେ ନେଇକରି ଯିବା ନାଇଁ ?"

"ଏତେ ଜିନିଷ ବାନ୍ଧିବାକୁ ତମକୁ କିଏ କହିଲା ?—କଂସା ବାସନ କିଛି ନେବାକୁ ତ ମନା କରିଥିଲି—ଘଡ଼ି ଲୁଗାପଟାଏ ବାନ୍ଧୁଚ କାହିଁକି ଭଲା ?"

ହାସବୋଉ ମୁହଁ ଭାରି କରି କହିଲା, "ଆଉ—ମୁଁ ତାକୁ କିଣି କରି ଥୋଇଥିଲି ।"

"ବାହ, ବାହ—କିଣିକରି ଥୋଇଥିଲ ! ସବୁ କାଢ଼ିପକାଅ, ଲୁଗାପଟା ଯାହା ବାନ୍ଧୁଚ, ସାନବୋହୂକୁ ଦେଖେଇ କରି ବାନ୍ଧ ।"

ହାସବୋଉ ବରଜୁ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା । ବରଜୁ ହସିଲା—ହାସବୋଉ ହସିଲା । ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ବୁଝିଗଲେ—କଥା ନାହିଁ, ଭାଷା ନାହିଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ହାଡ଼ିବୋଉ କହୁଛି କାହାକୁ କହୁ ନାହିଁ—ବରଜୁ ଘର ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବା କଥା ଦଣ୍ଡକ ଭିତରେ କୁଆଡ଼ୁ ଫୁଟି ଗାଁଟାଯାକ ଖେଦି ଗଲଣି । ଶବରୀବୋଉ, ନାଣ୍ଡୀ ପଣ୍ଡିଆଣୀ, ନେତର ମା, ଶୋଭା ନାନୀ, କେତେ ମାଇପେ ଆସି ପଧାନ ଘରେ ରୁଣ୍ଡ ହେଲେଣି । କାହା ହାତରେ ଦାନ୍ତକାଠି ଖଣ୍ଡେ, କିଏ ଧରିଛି ହଳଦୀ ମେଞ୍ଚାଏ, ତେଲ କାଞ୍ଜୁଲିଟାଏ, କିଏ ଧରିଚି କଦଳୀପତର ଗୁଡ଼େଇ ଖଣ୍ଡେ ଦବପୋଡ଼ା ଧୂଆଁ ପତର ପିକା । "ଛିଃ, କୁଅଡ଼କା କଥା ଏ, ଘର ଛାଡ଼ି ପଳେଇବ—ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ମାନ କରି ଖପରିରେ ଖାଇବା କଥା । କାହିଁକି ? ସମ୍ପତ୍ତି ବାଣ୍ଟି ଦେଇଥିଲେ କଣ ହେଇଯାନ୍ତା । ଦି'ଭାଇଙ୍କ ଭିତରେ ମନ ନ ମିଳିଲା, ଏକାଠେଇ ନ ରହିଲେ—ଏ କଥା କଣ ହଜ ନାହିଁ ? ସଭିଙ୍କ ଘରେ ତ ଏଇ କଥା—ଏ ଅଭିଆଣ କଥା କୋଉଠି ଅଛି ? ଗୋଟାଏ ଭାଇ, ଘରଦୁଆର ଛାଡ଼ି ପଳେଇବ ।"

ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ପଦୁ, ନିଧିଆ, ଧରମା, ମାଗୁଣିଆ—ପଞ୍ଚାଏ ଆସି ଜମା ହେଲେଣି । ନିଧିଆ ଗାମୁଛା କାନରେ ଆଖି ପୋଛୁ ପୋଛୁ କହୁଛି, "ବରଜୁଆ ଭାଇ ଯାହା ବୁଝିଥିବ ସେଇଆ । ତାକୁ ବଦଳେଇବ କିଏ ? ସେ ତ ବୁଦ୍ଧିଶାଳିଆ ଅଣଲେଖଟା ।"

ଧରମା କହିଲା, "ଅରେ ହ, ବରଜୁଆ ଭାଇ ଆମକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବ, ଖାଲି ମାହାରିଆ ପଡ଼ିଚି ?"

ପଦୁ ହସି ହସି କହିଲା, "ତୁ ଆଉ କଣ କରିବୁ ଧରମା, କହିଲୁ ?"

"କଣ କରିବି ? କାହିଁକି, ସେ ଯୁଆଡ଼େ ଯିବ, ମୁଁ ସିଆଡ଼େ ଯିବି—ସେ ତ ଏତେ ସମ୍ପତ୍ତି ଛାଡ଼ି ପଳଉଚି—ମୋ ଜମିଦାରି ଗୁଣ୍ଠକ କଣ ଖିନଖାପ ହୋଇଯାଉଚି କି ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

ମାଗା କହିଲା, "ଧରମା କଣ ଖରାପ କଥା କହୁଚି—ଏ ଗାଁରେ ଆଉ କହିବାରେ କଣ ଲାଭ ଅଛି କି ? ପଧାନ ବୁଢ଼ା ତ ମହିଚନ୍ଦ୍ର, ବରଜୁଆ ଭାଇ ତ ଦରବସ୍ତଢ, ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଯାଉଚି—ଆଉ ଆମେ କଣ ଏଠି ଚୋର ଖାଇ ମଞ୍ଜି ପୋତିବୁଁ କି ? ଆମ କହିବା କଥା ସେମିତି ସେମିତି ।"

ଧରମା କହିଲା, "କି ରେ, ଖାଲି କହିଦେଲେ ହେଇଗଲା ? ଆମେ ଏତେ ମଣିଷ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସେ ଗୋଟାଏ ଘର ଛାଡ଼ି ପଳେଇବ—ଆମେ ବସି କରି ଆଖି ଆଗରେ ଏ କଥା ଦେଖୁଥିବୁଁ ?"

ପଦୁ ଦଳେଇ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି କହିଲା, "ଆଉ କଣଟାଏ ତୁ କରି ପକେଇବୁ, କହିଲୁ ଧରମା ?"

"କାଇଁକି—ଆମେ ତିନି ଜଣ ଏକାଠି ଖାଲି ବସ—ଦଣ୍ଡକେ ମୁଁ ତାକୁ ଭଲେ ଘରଟାର ଅଧିକ ସମ୍ପତ୍ତି ବଣ୍ଟେଇ ଦଉନା ! ହେଁ—ଛକଡ଼ି ପଧାନ କଥାରୁ ବାହାରିଯିବ, ପଦେ କଥାରେ ଖାଲି—ଭଲେ ଅଧେ ଅଧେ ସବୁ ବାଣ୍ଟି ନ ଥୋଇବାକୁ କେଉ ଦହିବ ନାହିଁ—ହେଁ—ଏ କଣ ଆଉ କଏ ହେଉଚି କି, ଏ ପରା ଧରମା ଦାସ !"

ନାଧୁଆ କହିଲା, "ଆରେ, କାଇଁକି ମିଛରେ ତଷ୍ଟୁ କୁଟି ହଉଚୁ—କହିଲୁ—ସେ ତ ଭଲେ ହବ ନାହିଁ ବୋଲି ଗୁପିରେ ଘର ଦୁଆର ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯାଉଚି, ତୁ ଆଉ ତାକୁ ଭାଗ ବଣ୍ଟେଇ ବସେଇଦବୁ କଣ ?"

"ହଁ, ଖାଲି ମାହାରଥ ପଢ଼ଚି—ଘର ଦୁଆର ଛାଡ଼ି ପଳେଇବ—ଆମେ—ଖାଲି ଏଠି ଭୁଡ଼ ବଇଚୁଁ ?"

"ସ୍ୱାକ୍ଷ କହନ୍ତି ଗୋପାଳପୁରୀ ଗାଲୁଆ ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଏ ତ ଭାରି ଭଲ ଲୋକ ।"

ନିଧିଆ ପୁଣି କଣ କହିବ ବୋଲି ଯାଉଥିଲା । ପଛୁ ଦଳେଇ ମନା କରିଦେଲା—"ତୁନି ହ, କାହିଁକି ବୃଥା କଥାଟାରେ ଏତେ ଲାଗିଛୁ ?"

ବରଜୁ ଦେଖିଲା ଗାଁଯାକ ହାଟ ହୋଇ ଗଲାଣି । ଯା-ଛୁଆ ତା' ହକ—ତା'କୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ଭାଇ ମୁହଁରୁ ଯେତେବେଳୁ ଭିନେ ହବା କଥା ଶୁଣିଲାଣି, ହାରି ପୁନାଙ୍କ ବାହାଘର ଖର୍ଚ୍ଚର ହିସାବ ଦରକାର ହେଲାଣି—ପଛ କଥାଯାକ ସବୁ ତା' ମନେ ପଡ଼ିଗଲା—ମୁଗଅମଳ ଗୁଡ଼ବିକିରି—ନା, ଅଉ ନୁହେଁ । ଘରଟାର ମାୟା ତାକୁ ଯାହା ମଝିରେ ମଝିରେ ଟାଣୁଥିଲା ସେତେବେଳେ ବୁଝିଗଲା ଯେ, ଭିନେ ହେବା ପାଇଁ ଛକଣ୍ଡ କେତେ ଅଗରୁ ଯୋଗାଡ଼ ଲଗେଇଛି ସେ ମନେ ମନେ କହିଲା, "ନାଃ, ଅଉ ନୁହେଁ ।" ସାନବୋହୂ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା, 'କହିଲ୍ ନି, କେମିତି ଯିବୁ ଯା ଭାରି ।'—ନା, ଏ ଘରେ ଅଉ ରହିବାର ନୁହେ ।

ବରଜୁ ହାରିବୋଉକୁ ଯାଇ କହିଲା, "ଦଅ, ବାହାର ଫଡ଼ ଏଥର ।"

ଗାଁ ମାଇପେ ହାରିବୋଉକୁ ବାରକଥା ପଚାରି ଅଥୟ କରି ସାରିଲେଣି—"ହାରିବୋଉ ଏ କୁଆଡ଼ କଥା ମ—ତୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଅପୂର୍ଣ୍ଣୀ ମାଇପିଟା, କୁଆଡ଼େ ବାଟରେ ଘାଟରେ ବୁଲିବୁ ମ—କୋଉ ଗାଁରେ ଭଲ ଏ କଥା ଶୁଣା ଅଛି ? କାହିଁକି—ତୁ ବରଜୁଅକୁ ମନା କଲୁ ନାହିଁ ?" ହାରିବୋଉ ହସିଲା, "ମୁଁ ମନା କଲେ ମୋ ଅନା ସିନା କିଏ ମାନିଲେ ହବ ।" ଶୋଭନାନୀ କହିଲା, "ଅଉ ତୁ ମାଇପିଟା କେମିତି ବାରଅଡ଼ ବୁଲିବୁ ମ ? ଚମ୍ପାଘର ଫୁଅ—କଣ ବାଜିବ

Digitized by srujanika@gmail.com

କଣ୍ଡସ୍ଘର ହେଉଛି ?" ଶରଧାବୋଉ କହୁଥିଲା, "ଅଲୋ, ତୁ ଯାହା କହୁଚୁ—'ବାଟ ଘାଟ, ବୋହୂ ହାଟକୁ ଯିବେ !' ଏଣାରେ ତ କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଘର ବୋହୂ ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି, ଅଉ ହାସ୍ବୋଉ ବାହାରିଲେ ପାପ ଛୁଇଁ ପଡ଼ିବ ?"

ସାନବୋହୂ, ନାଣ୍ଡ୍ରୀ ପଣ୍ଡିଅଣୀ ଛକଡ଼ର ଶୋଇଲାଘରେ କେତେ ଟୁପୁରୁଟାପର ହସକୌତୁକ ଲଗେଇଛନ୍ତି ।

"ହଁ, ଅଉ ଡେରି କର ନାହିଁ" କହି ବରଜୁ ଲଙ୍ଗାବୁଜୁଲାଟି କାଖରେ ଜାକି, ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକାଟି ଭିଡ଼ି, ଡାନି ହାତଅ ଠେଙ୍ଗାଟି ଧରି ଦାଣ୍ଡଦୁଆରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ପଛରେ ହରିବୋଉ—ବୋଲଚୁଅଟିକି କାଖରେ ଧରି, ପୋତର ହାତ ଧରି, ଟାଁ ମାଉପକୁ ଜପି କଥା କହି ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ଘର ଭିତରେ କେଉଁଠି କେତେ ପେଡ଼ିପେଟରା, ହାଣ୍ଡି କୁଣ୍ଡେଇ, ଶାଗ ପଟାଳି, ଲଙ୍କାମରିଚ ଗଛ—କୁଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା ନାହିଁ, ତାହାର ମାୟା ରହିଲା ନାହିଁ—ମାଇପିଟାଏ, ଧନ୍ୟ ସେ ।

ମା'ଗା, ନେଉଟା, ଚଉଟା, ଧରମା ସମସ୍ତେ ଏକଜୋଟ ହୋଇ ବରଜୁକୁ ଘରକୁ ଫେରାଇ ନେବାକୁ ଠିକ୍ କରିଥିଲେ । ଯଦୁ କହୁଥିଲା, "ବୃଥା କଥା, କେହି ପାରିବ ନାହିଁ—ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ମହେଶ୍ୱର—ଭାଙ୍ଗିବଅ ଜାତି ସେ—ଭଙ୍ଗିଯିବ ପଛେ ନଇଁବ ନାହିଁ । ସେ ଯୋଉ କାମରେ ହାତ ଦେଇଛି ସେ କାମଟି ପୂରା ସିଦ୍ଧ କରନ୍ତୁ, ଏତକ ଖାଲି କହ । ଅଜଗୁଡ଼ାଏ ଯୋଉ କଥା ନ ହବ, ସେ କଥା କହିବାକୁ ଯାଉଚ ଯେ, ଜାଣିଛ ?"

"କର୍ମ କଷଣ ଦେହ ସହେ,
ଅବଶ୍ୟେ ଅଙ୍ଗର ପ୍ରାପ୍ୟେ ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଏ ଦେହ ତ କେତେ କର୍ମକଷଣ ସହୁଚ, ବରଜୁଅ ଭାଇ ସେ ଦହକୁ କଣ ପରବାୟେ କରଚ ଯେ—"

କାଧିଅ କହଲ, "ଖାଲ୍ ଗୋଟାଏ ଠିକଣା ଥାନ ଲୋଡ଼ଚି ଥାନ୍ତା—ହେଇତ ଅମୁକ ଅମୁକ ଠେଇଁକ ଯିବ ।"

ଯଦୁ କହଲ, "ବରଜୁଅ ଭାଇର ତ ଘର ସବୁଠେଇଁ ରେ—ତା ପାଇଁ ଚନ୍ତା କଣ—ଯେ ନଜର ଘରକୁ ଘଣ୍ଟ-ଦେଇପାରେ, ତାକୁ ଅଉ କଣ ଅପୁରୁବ ହେଲଚ, ନାଁ ଖାଇବାପାଇଁ ଭାବନା ଅଛୁ ?"

"ଅହାରେ ଭଲ ମନ୍ଦ ନାହିଁ
ଯେ ସ୍ଥାନେ ସେମନ୍ତ ମିଳଇ ।"

ବରଜୁ ପଧାନ ହସି ହସି ଠେଙ୍ଗାଟା ଧର ଘର ଭତରୁ ବାହାର ଅସିଲ । ପଛରେ ହାଗୁଡୋକ ମୋତର ହାତ ଧର, ସାନ ପୁଅ ଦାମକୁ କାଖକର ପଛକୁ ଟିକଏ ଟିକଏ ଗୁହିଁ ଦେଇ, ଗାଁ ମାଇପଙ୍କ ହସି କର ମୁଣ୍ଡ ଝୁଙ୍ଗାଉ ଦେଇ ଗୁଲ୍ ଯାଉଚ । ବରଜୁ ଯଦୁକୁ ଦେଖିପକେଇ କହଲ, "ଯଦୁଅ ଭାଇ, ଏ ଗାଁ କଥା ତତେ ଲାଗିଲ ।"

ଯଦୁ ହସି କର କହଲ "ଏକା ସବୁ ପାରବୁ ତ ?"

"ଫେର୍ ସେ କଥା କହଲ—ଏକା ତୁ ? ମୁଁ କଣ ଅଜ ଏକା ?" ଯଦୁ ଦଳେଇର ମନେ ପଡ଼ଗଲ—

"କଲ୍ପ କଲ୍ପ ଥାଏ ମୁହିଁ
ମୋ ବିନା ଅନ ଗତ ନାହିଁ ?"

ନାଁ, ଯଦୁ ଏକା ନୁହେ—ଅଉ ଜଣେ ତା ପାଖେ ପାଖେ ଅଛୁ—ବରଜୁ ଅଜ ଏକା ହୋଇ ଘରୁ ବାହାର ନାଇଁ—ଅଜ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଜଣେ ତା’ ପାଖେ ପାଖେ ଚାଲିଚି—ତାର ପରବାୟ କଣ, ଭୟ କାହାକୁ ? ଯଦୁ ଆଖି ପୋଛୁଛି ।

ଧରମା, ନିଧିଆ, ମାଗା, ନେଡେଇ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବରଜୁ କହିଲା "ଥାଅରେ ଭାଇ, ଭାବନା କଣ ? ସବୁ କଥାପାଇଁ ତ ସେଇ ଜଣେ ଅଛି । ମୁଁ ଯୋଉଠି ଥାଏଁ—ସବୁବେଳେ ତୁମ କଥା ଆଗ ଭାବୁଥିବ, ଆଗ ଶୁଣୁଥିବ ।"

ବରଜୁର ଚେହେରା ଆଉ ଦେଖି ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ କେମିତି ଗୋଟିଏ ଭକ୍ତିଭାବ ଆସିଲା । କେତେ ଜଣ ଭାବିଥିଲେ କହିବେ ବୋଲି, କେତେ ପାଖ କରିଥିଲେ—କାହାରି ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ—ସମସ୍ତେ ମେଣ୍ଢାପଲ ପରି ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲେ । ହାଡ଼ିବୋଉ ଭୁଆସୁଣୀଟା—ଗାଁ ମଣିଷଗୁଡ଼ାକ—କଣ କରିବ, ଟିକିଏ ଓଢ଼ଣା ଟାଣି କାଖରେ ପୁଅ, ପଣତରେ ଝିଅ ଧରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ଅଳପଦଣିଆ ବୋହୂ ଗୁଡ଼ାକ କବାଟରୁ ଦବମେଳ କରି ଫାଙ୍କବାଟେ ଜୁଳୁ ଜୁଳୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ଝିଅ ପୁଅମାନେ ପିଣ୍ଡାରେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ମୋଡକୁ ଦାମକୁ ଅଣମିଟିକା ମାରୁଛନ୍ତି । ବୁଢ଼ା ପଧାନ ଜଣେ—ବେଶରେ ଜରବାଃସରେ ସରୁ ସରୁ ହାତ ଗୋଡ଼—ପିଣ୍ଡାରେ ବସି କହୁଛି, "ହଇ ରେ, ଏ କଣ ରେ—ଏ ଗାଁରୁ ଧର୍ମ ଉଠିଗଲା କି ରେ ?"

ବରଜୁ ପଧାନ ଗାଁରେ ବଡ଼ବଡ଼ୁଆଙ୍କୁ ଦେଖି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡବତ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ସବୁବେଳେ ପରି ତଳକୁ ନୋଇଁ ଚାଲି ଯାଉଛି । କେଉଁ କଥାକୁ ଯେମିତି ପରବାଏ ନାହିଁ—ଯେମିତି ଅବା ସୁନା ମୁଣ୍ଡାଟାଏ କେଉଁଠି ପାଇଛି—ଦଉଡ଼ୁଛି ଏକାଦିନକେ କୋଟିପତି ହୋଇଯିବ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଗାଁ ସୀମାରୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦେଇ, ହସି ହସି ସମସ୍ତଙ୍କ ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲାଇ, ବରଜୁ ପଧାନ ଚାଲିଲା । ବାଟ ମଝିରେ କିଏ ପାଣି ବୋହୁଥିଲା, କିଏ ବିଲ ବାଛୁଥିଲା, କିଏ ଘାସ କାଟୁଥିଲା—ପଲକରୁ ପଲ କଳା କଳା ଜନ୍ତୁ ଉଠି ଧାଇଁଲେ ।—କିଏ ଜୁହାର ହେଲା, କିଏ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିଲା—କିଏ ଅଣି ପୋଛୁ ନାକ ସଡ଼ ସଡ଼ କରି ଠିଆହୋଇ ରହିଲା । ବରଜୁ କାହାକୁ ଦଣ୍ଡବତ ହେଲା, କାହାକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲା—ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହସି କଥା କହିଲା ।

ବରଜୁ ପଧାନ ଚାଲିଲା ତିନି ହାତରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇ । ହାଡ଼ିବୋଉ ପଛରୁ ଡାକିଲା, "ତମେ ଏମିତି ଡଗ ଡଗ ହୋଇ ଚାଲିଲେ ପରା ମୋତ ଚାଲିପାରୁ ନାହିଁ ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

ବରଜୁ ପଛକୁ ଚାହିଁ ହସି କହିଲା, "ଆପଣା କଥାଟି କହ, ମୋ'ତ ନାଁରେ କାହିଁକି ଦୋଷ ଦଉଚ—ଅଚ୍ଛା, ଆସିଲା ବେଳେ ସାନବୋହୂକୁ କହି କରି ଆସିଚଟିକି ? ମୁଁ ତ କାଲିକି ଛକଡ଼କୁ ପାଇଲି ନାହିଁ ।"

"ହଁ, ସାନବୋହୂକୁ କହିଲି ଯେ, ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା ନାହିଁ, ସେ କଥା ପଦେ କହିଲା ନାହିଁ—ମୁଁ ଆଉ କଣ କରନ୍ତି ?"

ବରଜୁ ଜାଣି ପାରିଲା, ପଛରୁ କିଏ ଜଣେ ସଇଁ ସଇଁ ହୋଇ ଦଉଡ଼ୁଛି । ପଛକୁ ଚାହିଁ କହିଲା, "କିଏ ରେ ଗଉରା, ତୁ କୁଆଡ଼େ ?"

ହରିପୁରର ଗୌରାଙ୍ଗ ଶେଣ, ବରଜୁ ପଧାନର ବଡ଼ ଭାରୁସି ଲୋକ । ବରଜୁଆ ଭାଇ ବୋଲି ଗଉରା ପାଣି ପିଏ ନାହିଁ । କଳି ଝଗଡ଼ା, ମାଲିମକଦ୍ଦମା, ଭଲମନ୍ଦ ଯାହା ହେଲା, ବରଜୁଆ ଭାଇକୁ ଡ଼ାକିବ । ଆଠ ଦିନେ ପନ୍ଦର ଦିନେ ବରଜୁଆ ଭାଇକୁ ଗୋଟାଏ ଦଣ୍ଡବତ ପକାଇ ନ ଗଲେ ତା' ମନଟା ଥୟ ଧରେ ନାହିଁ । ସାଙ୍ଗରେ ବାଇଗଣ ପୁଞ୍ଜାଏ କି କାକୁଡ଼ି ଆଣିଥିବ । ବରଜୁଆ ଭାଇ ପାଖରେ ବସି ଘଣ୍ଟାଏ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବ, ଦିନେ ଦିନେ ତାର ଘରେ ଖାଇବ, ତା'ପରେ ଆପଣା ଘରକୁ ଫେରିବ ।

ଗୌରାଙ୍ଗ କହିଲା, "ତମର ଘରଠଉଁ ପରା ବାହାରେ ବାହାରେ ଆସୁଚ !" ଗଉରାର ଆଖି ଦି'ଟା ଫୁଲି ଫୁଲି ନାଲି ଦିଶୁଛି—କଥା ଭଲ କରି କହିପାରୁ ନାହିଁ—ଝିନ ମାଝେ ଥାକୁଛି. "ବରଜୁଆ ଭାଇ, ମୋର ଗୋଟିଏ କଥା ରଖିବାକୁ ହବ ।"

ବରଜୁ ଗୌରାଙ୍ଗ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ପଚାରିଲା, "କଣ କଥା ରେ ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ରଖିଲେ କହିବି ନା ।"

"ଆରେ, କଣ ଆଗେ କହୁନୁ ।"

"ନା, ତମେ ଆଗେ କହ, ରଖିବ ତ ?" ଗଜସା ବରଜୁର ଢଙ୍ଗଟି ଜାଣେ । ଆଗରୁ ତାକୁ ପେଞ୍ଚରେ ନ ପକେଇଲେ ପାର ହେବ ନାହିଁ । ଥରେ ଖାଲି ମୁହଁରୁ ବାହାରିଗଲେ ତେଣିକି ଆଉ କଣ ଅଛି ? ଗଜସା ପିଲାଙ୍କ ପରି ଅଳି କଲା, "ନା, ତମେ ଆଗ କହ, ରଖିବ ?" ବରଜୁ ପାରିଲା ନାହିଁ, ଶେଷରେ କହିଲା, "ଆରେ, ଆରେ, ମୁଁ କଣ ରଜା ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇଛି ଯେ ଯାହା ସତ୍ୟ କରିବି, ସବୁ ପାଳିବି—ହଉ, କଣ କହୁଛୁ କହ—ରଖିବି ।"

ଗଜସା ଖୁସି ହୋଇ କହିଲା, "ଆମ ଘରେ ଆଉ ଦାନ ଗୃରଣ୍ଠା ରହିବ ବରଜୁଅ ଭାଇ—ପିଅଡ଼କୁ ଯୁଅଣ୍ଟେ ଇଚ୍ଛା ତେଣେ ଯିବ । ଗୃରଣ୍ଠା ଦାନ ବରଜୁଅ ଭାଇ—ଗୃରୁ ଦାନରୁ ଫଳ ଏ ବେଶି ହବ ନାହିଁ ।"

ବରଜୁ କହିଲା, "ଗଜସା, ମୁଁ ଗୋଟିଏ କଥା କହେ—"

"ମୁଁ ଅଉ କୋଉ କଥା ଶୁଣିବି ନାହିଁ—ତମେ କଥା ଦେଇଚ, ରଖିଲେ ରଖିବ, ନଇଲେ ନାହିଁ ।" ଗଜସା ପିଲାଙ୍କ ପରି କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିଲା, ଆଉ କଥା କହି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ବରଜୁ ଦେଖିଲା ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ । ହାସ୍ୱବୋଳକୁ କହିଲା, "ଚାଲ, ଏଇ ବାଟରେ ତ ତାଙ୍କ ଗାଁ ପଡ଼ିବ—ଯିବା ତ—ନ ଗଲେ ତ ହବ ନାହିଁ ।"

ସକାଳେ ବରଜୁଠାରୁ ସବୁ ବୁଝିନେଇ ଛକଡ଼ ନାଗପୁର ହାଟକୁ ଚାଲିଗଲା—ହଁ, ସତରେ ଏମିତି ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଛାଡ଼

Digitized by srujanika@gmail.com

ଚାଲିଯିବେ ? କେଜାଣି କହୁଛନ୍ତି, ହରମିଶ୍ରେ କହୁଛନ୍ତି—କିଏ କୁଆଡ଼େ ଏମିତ ଗଲାଣି ? ଅଉ ନ ହେଲା ବା—କେଉଁଠି ଭଲା ଏମିତ ଘର ଛାଡ଼ି ଗୋଟାଏ ଭାଇ ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି ! ଛକଡ଼ି କେତେ ଭାବିଲା—ହଁ, ଅଛି ତ ! ରାମ ତ ରାଜା ନ ହୋଇ ଭରତକୁ ରାଜଗାଦି ଦେଇ ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ! ହଁ ତେବେ, ଅଉ ସେକାଳ କଥା ଅଜକାଲି ଅଛି ! ଅଜକାଲି ତ ଭାଇ ଚୋଟିକି ଭାଇ କାଟୁଛି ! ହେଇ, ସେ ଦିନ ପରା !— ଏତେ ବଡ଼ ଜମିଦାର ଘରଟାଏ—କେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ନେବାକ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଭାଇ ଅର ଭାଇକି ମିଶେଇ ତାର ପୁଅ ମାଇପ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକା ରାତିରେ କରତ ଦେଇଗଲା ! ଏକାଳେ କେଉଁ ଭାଇଟା ପୁଣି ଗୋଟାଏ ଭାଇକୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଚାଲିଯିବ—ଯାହା କେଜାଣି କହୁଥିଲା—ସବୁ ଖାଲି ଉପରଣ ଦେଖାଇବା କଥା !

ତେବେ ଭାଇ ମଣିଷଟା କେମିତ, ଛକଡ଼ି ତାହା ଅଜଯାଏ ଭଲ କରି ନ ବୁଝିଲା—କେମିତ ଅଡ଼ପାଗଲା ଟଙ୍ଗର—କଣ କରିବ କେଜାଣି !

ଛକଡ଼ିର ସବୁଦାରେ ମନ ନାହିଁ—ଏହି କଥା ଖାଲି ଭାବନା ! ଜୁଛବା ଖେଇ ଅସି କହିଦେଲା ବରଜୁ ଘର ଛାଡ଼ି ପିଲାମାଇପଙ୍କୁ ଧରି ଚାଲି ଗଲାଣି !

ଛକଡ଼ି ଶୁଣିପାରି ଅଗ ଅଗ କେମିତ ହାବା ହୋଇଗଲା—ସତେତରେ ସବୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଗଲା ! କେମିତ କଥା ଏ ! ଅଜ କଣ ଅସିବ ନାହିଁ ! ଭାଉଜ କେମିତ ଗଲା, ମୋତ, ଦାମ କେମିତ ଗଲେ !

ଛକଡ଼ି ପଚାରିଲା, "ଅଚ୍ଛା, ସାଙ୍ଗରେ କିଏ ଗଲା—ଜନାସ ପଡର ଧରି ନେଇବାକ କିଏ ଯାଇଛି ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ଏଁ—କଣ କୁହୁଅଁ ଘର ପାଇଛ କ । ଘଇତା ଅଖେଅରେ ବୁଲୁଛ, ମାଇପ ତ ଦାମକୁ ଚାଖେଇ ମୋତର ହାତ ଧରି ପଛେ ପଛେ ଯାଉଛ—ଅଲକୁବ ମୁହଁରୁ ଫେରେ ହସ ବାହାରୁଛ । ଏ କଥା ଭଲା କୋଉ କାଳେ ଶୁଣା ଥିଲା ନା ଜଣା ଥିଲା ?"

"ଅଚ୍ଛା ଭଲା, କେତେ ବାଟରେ ହେବେଣି ? କୁଅଁଟେଡ଼, କଟକ ଅଡ଼େ ଗଲେ ?"

"ଏଁ, କଣ ଦଉଡ଼ ଯାଇଁ ନେଉଠାଇ ଅଣିବ କ—କେତେ ମଣିଷ ତ ଫାଟି ଫୁଟିଗଲେ, କାଇଁରେ କିଛୁ ହେଲା ନାଇଁ—"

"ଅଚ୍ଛା, ଏମିତ କଣ କୁଏ ପଳେଇ ଯାଏ ?"

"ଦେଖୁଚ ତ, ଖଏ ଲୋକଙ୍କ ଅଗରେ ଅପଣା ଘୁଇଠା ପରଭଛ, ଅଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫେର କଣ ?"

"ହଁ, ପଳେଇଲେ ସିନା, ଅଉ କଣ ଫେର ଅସିବେ ନାଇଁ ?"

"ଘର ଭିତର ଘୁଇଠା, ଜାଣିନ, ମୁଁ ପର ଲୋକଟା କେମିତ ଜାଣିବ ହେ ?"

ଜଛବା ହାଟ ସଉଦା କରିବାକୁ ବାହାରିଲା । ଛକଡ଼ି ଡାକିଲା, "ଜଛବା, ରହ ବା—କୁଅଡ଼େ ଯାଉଚୁ—ଅଚ୍ଛା, ଘୁଇ ଗଲାବେଳେ କଅଣ କହୁଥିଲେ ?"

ଜଛବା ଖଡ଼ଯାଇ କହିଲା, "ମୋର ଅଜ କଣ କାମ ଅଛି ନା, ମୁଁ ଏ କଥା ଗପୁଥିବ ?"

ଛକଡ଼ି ଝଅଁଳେଇ କହିଲା, "ଜଛବା ଟିକିଏ ରହ ଭଲା—କହ ଯା ଭାଇ କଣ କହୁଥିଲେ—ମୋ କଥା କଣ କହୁଥିଲେ କି ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

“ତାହାର ତ ବେପାର ନାହିଁ କିଏ ବଇଠି ଏଇ କଥା ଶୁଣୁଥିବ ହୋ। ହାଟ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଚି ମୋର ପରା କେତେ ସଉଦା ଅଛି—” ଉଛବା ବାହାରିଲା।

ଛକଡ଼ି ପଛରୁ ଡାକିଲା, “ଉଛବା, ଉଛବା—ତୋ ପୁଅ ସଣ କହୁ ଯା।”

ଉଛବା ପଛକୁ ଫେରି ଗୃହିଁଲା, “କେମିତି ଲୋକ ହୋ ତମେ। ଥରେ ପରା କହିଲି, ମୁଁ କିଛି ଶୁଣି ନାହିଁ। ପୁଅ ଅଣ, ବାପା ଅଣ, ଢିଙ୍କି ଗିର୍।”

ଛକଡ଼ି ନିରାଶ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଲା। ବାଟରେ ଗାଁ ଭିତରେ କିଏ କେତେ ରକମ କହିଲେ, କିଏ କେତେ ରକମରେ ପଚାରିଲେ। ମିଶ୍ରଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା—“ଛୋଟଲୋକ ଗୁଡ଼ାକ କିଏ କେତେ କହିବେ, କହିବେ—କିଏ କାହା ଘର ଭରତି କରିଦେଇ ଯିବ କି?”

ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ପହଞ୍ଚି ଛକଡ଼ି ଦେଖିଲା, ଘରଟା ଅଜି ନିଶବଦ ହୋଇ ରହିଛି। ସତେଇ ଭିତରେ ଧୂଳି ପୂରେଇ ଦାମ ମୋଡ଼ ଅଜି ଫେଙ୍କୁ ନାହାନ୍ତି। ଭାଇ ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ବସି ଭାଗବତ ପୋଥି ଲେଖୁ ନାହିଁ କି ବାଣୀ କାଟୁ ନାହିଁ। ଭିତରକୁ ଛକଡ଼ି ପଶିଗଲା, ଘରଟା କେମିତି ମାଡ଼ ମାଡ଼ ପଡ଼ୁଛି—ସ୍ୱର ଶବଦ କିଛି ନାହିଁ।

ନେହମଣି ଘର ସଜାଡ଼ିବାରେ ଲଗିଛି—ସେ ଅଜି ଏ ଘର ଗୋଟାକର ଘରଣୀ—ଅଉ କେହି କହିବାକୁ ନାହିଁ ବା ବୋଲିବାକୁ ନାହିଁ—ଲୁଚିବାକୁ ଦେଢ଼ଶୁର ନାହିଁ କି କଜିଅ କରିବାକୁ ବଡ଼ ଜା ନାହିଁ। ଏଣିକି ସେ ଯାହା କରିବ ସେଇଆ—ଘର ଗୋଟାକର ମାଲିକ ସେ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଛକଡ଼ିଙ୍କ ଦେଖି ନେତ୍ରମଣି ହସି ହସି କହିଲା, "ଏତେ ବେଳକୁ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା କି ଘରକୁ ଫେରିବାକୁ—ଗୋଟାଏ ମଣିଷ ମୁଁ କେତେ ସଜଡ଼ା ସଜଡ଼ି କରୁଥିବି—ଘର ଗୋଟାକର କାମ ବାରଅଡ଼େ ପଡୁଛି ।"

ନେତ୍ରମଣିର କଥାଗୁଡ଼ାକ ଛକଡ଼ିଙ୍କୁ ଆଜି କାହିଁକି ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ମନ ଭିତରେ ଭାବିଲେ, "ସବୁ ତ କରିବାକୁ ତୁଇ - ତୁଇ ଘର ସଜାଡ଼ିବୁ ନାହିଁ ତ, ଆଉ କିଏ ?" ଉପରେ ପଚାରିଲେ—

"ଅଚ୍ଛା, ଏ ସମସ୍ତେ କଣ ଗଲେ, ଆଉ ଫେରିବେ ନାହିଁ ?"

"ଦଶହରା ଯାଏନ୍ତୁ ଫେରେଇ ଆଣିବୁ ।" ନେତ୍ରମଣି କୁଲ୍ଲ ବାଉଁଶିଆ ଶିକା ପଲଙ୍ଗ ସଜାଡ଼ିବାରେ ମହା ବ୍ୟସ୍ତ ।

ଛକଡ଼ି ଖାଇସାରି ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରକୁ ଗଲେ । ଘର ଗୋଟାକ ଖାଲି ଅଡୁଆ ଅଡୁଆ ଲାଗୁଛି—ହଁ, ଭାଇ କଣ ଫେରି ଆସିବ ନା କି । କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ରହିବ । ଫେର୍ ତ ପିଲା ମାଇପ ସମସ୍ତେ ଯାଇଛନ୍ତି—କେତେ ଦିନ କୁଆଡ଼େ ରହିବେ ।

ଦାଣ୍ଡଦୁଆରରୁ ପୁଣି ସେ ଘରଭିତରକୁ ଫେରିଲେ—ପୁଣି ଦାଣ୍ଡଦୁଆର—ଘରଭିତର । ନାଃ, କିଛି ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ—ହଁ, ହଁ, ଭାଇ ଫେରିବ, ନିଶ୍ଚେ ଫେରିବ ।

ନେତ୍ରମଣି କହିଲା, "କାହିଁକି ଏତେ ଚହଲ ପକାଉଛ କି—ତାଙ୍କ ଶୋଇଲାଘରେ କଣ କଣ ଜିନିଷ ଅଛି—ତମକୁ ପରା କହି ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି—ସବୁ ବୁଝିମଣି ରଖୁ ନାଁ ?"

"କାହିଁକି ଗୋଟାଏ ସବୁବେଳେ କଟର କଟର ଲାଗୁଛୁ ହ ? ସେ ତ ଗଲାଣି ଘରଦୁଆର ଛାଡ଼ି—ଆଉ କଣ କିଏ ଚିହ୍ନ

Digitized by srujanika@gmail.com

ପଳାଉଛ ? ଘରେ ତ କୋଲପ ପଡ଼ିଛି, କଣ ଫିଟାଇବା କି, ନା ଦେଖିବା କି ?"

"ଭଲେ, କେତେ ତମ ଦେଖାଉଛ ବା—ସେ ପଳେଇଲେ ତୁ ଗୋଡ଼େଇଲୁ କି ?"

"ଅଉ ନଇଲେ—ଘରୁ କଣ ଘିନି ପଳେଇଛି ଯେ, ଏଇଲଗେ ନ ଦେଖିଲେ ତର ସହୁ ନାହିଁ !"

"କଣ ଘିନି ପଳାନ୍ତା ବା—କୁଳ ବାଉଁଶିଆ ହାଣ୍ଡି କୁଣ୍ଡେଇ ? ଯାହା ନେଇ କର ଗଲା ସବୁ କଣ ଭଡେଇ ଦେଖେଇ କର ନେଇଛ କି ?"

ଛକଡ଼ି ମନଟା କାହିଁକି ବଡ଼ ଖରାପ ହୋଇଗଲା— "ସବୁତ ଦେଖେଇଛ, ଲୁଗାପଟାର ବୁଜୁଳାଟି, ଶିସା, ବଟୁଆ, କାହିଁରେ ତ ଗୋଟାଏ ପଇସା ନ ଥିଲା, ପେଟରିଟାରେ ପାଞ୍ଚଟା ଟଙ୍କା ପଡ଼ିଛି, ଅଧଲା ପାହୁଲା ହୋଇ ଗୁଡ଼ ଅଣାର । ଅଉ ନେଲା କୋଉ ବାଟରେ ?"

"ତୋ ଆଖିରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଗେଞ୍ଜିକରି କହୁଥାନ୍ତା, ଏଇ ବାଟରେ ନେଲି । ରହ, ଥୟ ଧର—ଗୁରୁ ଦିନରେ ଫେରେ ଶୁଣିବୁ କୋଉଠି ଯାଇ ଘର ଦୁଆର ବାଉଁଶ ବଗିଚୁ କରି ତା'ମିତ ସେ ରହିଲଣି । ଥୟ ଧର, ଏମିତ କାହିଁକି ହଉଚୁ ?"

ଛକଡ଼ି ଥୟ ଧରି ରହିଲା—ଦିନେ, ଦି'ଦିନ, ତିନି ଦିନ । କାହିଁ ? କିଛି ତ ଖବର ଅନ୍ତର ନାହିଁ ? ଜଗା ସେଠି କହିଲା, ବରଜୁ ହରିପୁର ଗୌରାଙ୍ଗ ସେଣ ଘରକୁ ଯାଉଛି । ଏତେ ଦିନ କଣ ତାର ଘରେ ଅଛି ? ନା, ତା ଘରୁଟାରେ ଆଉ ଏତେ ଦିନ ରହନ୍ତା ? ଦିନେ, ଦି'ଦିନ, ତିନି ଦିନ, ଦିନକୁଦିନ ଘରଟା

Digitized by srujanika@gmail.com

ବେଣି ମାଡ଼ ମାଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି । ଘରର ବାହାରେ କୁଅଡ଼େ ଛକଡ଼ିର ମନ ଲଗୁନାହିଁ—ଯା ହେଉ, ମାହାଲିଅରେ ଭାଇଟା ଏମିତି ଭୂତ ଲଗିଲା ପରି ପଳେଇଲା କାହିଁକି ଭଲା ? ଭଉଣୀ ନ ହେବା କଥା ଛକଡ଼ିକୁ କହିଥିଲେ ସେ କଣ ମଙ୍ଗି ନ ଥାନ୍ତା ? ଛକଡ଼ିର ନିଜ ଦୋଷ ମନେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

ଦିନ ଦ'ପହର ହେଲଣି । ଭାଇ ଖାଏ । ଛକଡ଼ି ଖାଇ ସାରି ଆଜି ଭାଇର ଶୋଇଲା ଘର ଝାଡ଼ି ନେଲା । ଦେହଟା କାହିଁକି ତାର ଥରୁଛି । କେମିତି ସେ ଘରଟାକୁ ଫିଟାଇବ । କଣ ସେ ଘରେ ଅଛି କେଜାଣି—ଛକଡ଼ିକୁ ଦିନ ଦ'ପହରେ ଡର ମାଡ଼ିଲା ।

ବାଡ଼ପଟ ଅମ୍ବଗଛରେ ଗୋଟାଏ କପୋତ ବସି ଡାକ ଛାଡ଼ୁଛି, "ଗୃହଜଳ ମାଣି ପୁରିଲା—ଉଠୁରେ ପୁତା—ଉଠ୍ ଉଠ୍ ଉଠ୍ !" ତାପରେ କାଉଟା ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ବସି ଘଡ଼କେ ପହରକେ ଡକାପାରୁଛି— "କା — କା —।" ଛକଡ଼ିର ମନଟା ଉଦାସ ହୋଇଗଲା । ଭାଇ ବାପ ମା—ସମସ୍ତଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା, ସମସ୍ତେ ଥିଲାବେଳେ ଏ ଘର କଣ ହୋଇଥିଲା—ଆଜି କଣ ହୋଇଛି । କାହାର ସମ୍ପତ୍ତି, କାହାର ବାଡ଼ି ଘର, ଛକଡ଼ି କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ସବୁ ଅନ୍ଧାରିଆ ଦଶିଲା । ମନଟା ତାର ପିଠା ପଡ଼ିଗଲା ।

ଛକଡ଼ି ଘରଟାକୁ ଫିଟାଇ ଦେଇ ଦେଖିଲା ସବୁ ଜିନିଷ ଯେମିତି ସେମିତି । ପେଟରାଟା ହେଲେ ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ହେଁସ ଖଣ୍ଡ ଉଇ କାଟି ଦେଇ କିଛି ରଖି ନ ଥାନ୍ତା । ଓଳିଅପଡର, ଘଡ଼ିକୁଣ୍ଡା, କିଛି ନ ଥାଇ ଘରଟା ଖାଲି ପଡ଼ିଥାନ୍ତା ହେଲେ ! ତେବେ ଅବା ଛକଡ଼ିକି ଟିକିଏ ଭଲ ଲାଗନ୍ତା ଖଣ୍ଡେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଜନଷ ହେଲେତ କାହିଁ ସେ ସାଥିରେ ନେଲା ନାହିଁ, ସେମିତ ସବୁ ଥୁଅ ହୋଇଚ—ଘଣ୍ଟକୁଆ, ହେଁସ, ବାଉଁଶା । ଛକଡ଼ି ଗୁହଅଡ଼ ଦାଣ୍ଡକୁ—ଯେମିତ କ ଭଣ ହକେଇ ପକେଇଛ, ଏଇ ଖାଇଁତକ ଓଳିଅ ସବୁ ପାଇବ । ତା' ଅଖି ପଡ଼ିଗଲା ଗୋଟାଏ ଜନଷ ଉପରେ—ସେଇ ବଦର ହଂସ—ଚପିଦେଲେ କ୍ୱାଁ କ୍ୱାଁ ହୋବାଏ । ଛକଡ଼ି ସେଇ କୁଣ୍ଢେଇଟାକୁ ଅଣି ତା ଗୋଡରେ ଚପି ଧରିଲା, ଅଉ ତା ଅଖିରୁ ଝର ଝର ହୋଇ ଲୁହ ଝରି ପଡ଼ିଲା । ଛକଡ଼ି ଛକଡ଼ି ! ବଉଁଶଟାଯାକ ତ ସମ୍ପତ୍ତି ଖାଇ ପାଇଥିଲେ, ଏବେ ଏ ସମ୍ପତ୍ତି କିଏ ଖାଇବ । ଛକଡ଼ି ସେ କୁଣ୍ଢେଇଟିକି ହାତରେ ଧରି ଅଙ୍କଥରେ ଗୁହିଁଲା । ତାକୁ ଦଶିଲା, ଗୁହଟି ପିଲଙ୍କର ଅଠଟି ଗ୍ଲେଟ ଗ୍ଲେଟ ହାତ ଅଙ୍କ ଯେମିତ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଅସୁଛି ଏହି କୁଣ୍ଢେଇଟିକି ଧରିବାକୁ—ଲୁହରେ ସେ ଅନ୍ଧ ହୋଇଗଲା ।

ଛକଡ଼ି ନେଜମଣିକ ଗୁହିଁଲା ନାହିଁ, ଢପି କରି ପଡେ କହିଲା ନାହିଁ—ଯୋଉଠି ବସିଛି, ସେଠି ଗଲ ଗଲ ହୋଇ ଲୁହ ଗଲି ପଡ଼ୁଛି । ନେଜମଣି ତାକୁ ଦେଖି ମନେ ମନେ ହସୁଛି— "ମାଇଚଅଟା—ଭାଇସୁଅଗୀ ହଜଚ—ଦନେ ନ ଦ'ଦନ ଏମିତ ହବ—ସେଇଥିରୁ ବଳେ ଯୋଉ କଥାକୁ ସେଇ କଥା ହବ ନ ।"

ଛକଡ଼ି ଦୋକାନଘରକୁ ସଞ୍ଜବେଳେ ଗଲା ନାହିଁ । କୁଜକାଜ ହୋଇ ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଛି । ସାଧୁଅମାଅ ବୁଢ଼ୀ ହାତରେ ତାଙ୍କ ଦ'ଣ୍ଡ ଧରି ଚରି ଲଗାଟିକୁ ଦହଯାକ ଓଟାର ଓଟାର ଗୁଲଛି । ଭାରି ପୁରୁଣା ବୁଢ଼ୀ—କେଉଁ କାଳର—ଏଣିକି ଆଉ ଭଲ ବାଟ ଦଶୁ ନାହିଁ । ସାଧୁଅମା ବୁଢ଼ୀ ଅପେ ଅପେ କହି ଗୁଲଛି, "ଅହା, ଏବସ୍ଥା ଭଲ, ଏଇଥ୍ଥା ଭଲ ଶେଷକୁ—ଏଇତା ତମ ମନରେ ଥିଲା—ଏ ଦାଣ୍ଡ ତ କେଡ଼େ ଅଯୁଦର ଦଶିଲା ଲୋ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

କାହାର କଣ ସେ କରୁଥିଲା ? ମୁଣ୍ଡକୁ ତଳକୁ କରି ବାଟ ଚାଲୁଥିବ ଯେ, ମାଟିକୁ ମର ବୋଲି କହିବ ନାହିଁ, ହଳବା ପାଣିକୁ ଗୋଡ଼ ଦବ ନାହିଁ—ଅଉ ଗୋଟାଏ ପୁଅ ଅଛି, ଅଉ ଗୋଟାଏ ପୁଅ ଅଛି ଏ ଗାଁରେ । ପଧାନ ବୁଢ଼ୀ ଥିଲେ ଏଇ କଥା କୁହନ୍ତା—ଶାଶୁଖିଆ ଗଲେ ତ 'ନରକୁଅ' ବୋଲି ଧନେ ମୁହଁରେ ଧରନାହିଁ ।" ବୁଢ଼ୀର ଶଶୁର ନାଁ ବରଜୁ—ସେଥିପାଇଁ ସେ ବ ବରଜୁର ନାଁ ଧରୁନାହିଁ । ତା ଆଖିରୁ ଲୁହ ଶୁଖି ଯାଇଚି । ଆଖିପତା ଟିକିଏ ଓଦା ହୋଇ ଯାଇଛି—ସେ ତାକୁ କୋତର କାନିଟିରେ·ପୋଛୁପାଛୁ ଦେଉଛି ।

ଛକଡ଼ି ଯାହା ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଥିଲା, ଘର ଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ଭାଇ ଭାଇ ବୋଲି ଡାକିଲା । ଏ କଣ ! ସେ ପାଗଳ ହୋଇଯିବ କି ! ରାତିରେ ଭାତଥାଳି ପାଖରେ ଛକଡ଼ି ବସିଚି, ଲୁହ ବୋହୁ ଭାତଗୁଡ଼ାକ ଓଦା ହୋଇଗଲାଣି । ଘର ଭିତରେ ଶୋଇଚି, ରାତି ଅଧରେ ବାଲିବଲକୁଚି—"ଭାଇ, ଭାଇ !"

ନେଳମଣି କେତେ କଥା କହୁଚି, କେତେ କଥା ପଚାରୁଚି । ହଁ ହଁ କରି କଣ ଜବାବ ଦେଉଚି—ମନ ତାର ଠିକ୍ ନାହିଁ ।

ତହିଁ ଆରଦିନ ସକାଳୁ ନେଳମଣି ଦେଖିଲା, ଛକଡ଼ି ଘରେ ନାହିଁ; ଦି'ପହର ହେଲା, ସଞ୍ଜ ହେଲା—କାହିଁ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? କେତେ ଆଡ଼େ ମଣିଷ ଖୋଜାଇଲେ; କେଉଁଠି ତ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ଛକଡ଼ି ସକାଳୁ କଟି କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ନାହିଁ—ଯାଇ ବସିଛି ହରିପୁର ଗୌରଙ୍କ ଶେଣ ଦୁଆର ମୁହଁରେ । ଦାଦାଙ୍କ ଦେଖି ପକେଇ ଦାମ ଘର ଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ିଯାଇ ଡାକ ପକେଇଲା, "ବୋଉ ଲୋ, ଦାଦା ଅସିଚି !"

Digitized by srujanika@gmail.com

ବରକୁ ଥପି ଦେଖିଲା, ଛକଡ଼ ତୁନିଟି ହୋଇ ଦାଣ୍ଡ-ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଚ ।

"କି ରେ, ଏଠି କାହିଁକି ବସିଛୁ, ଆ ଭିତରକୁ ଆ" କହି ବରକୁ ଛକଡ଼କୁ ଘର ଭିତରକୁ ଡାକିନେଲା ।

ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ବଚକୁ ପଚାରିଲା, "କିରେ, ତୁ କୁଆଡ଼େ ଆସିଗଲୁ ?"

ଛକଡ଼ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା, "ମୁଁ ଯିବି ।"

ବରକୁ ପଚାରିଲା, "ତୁ କୁଆଡ଼େ ଯିବୁ ରେ ?"

"ତମେ ଯୁଆଡ଼େ ଯିବ ।"

ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ଛକଡ଼ ଆଖିରୁ ପାଣି ବହି ପଡ଼ିଲା—

ଛୁ, ଛୁ, ମାଇଚଅ ଝୋକାଝା ।

ମୁଦ୍ରାକର—ଶ୍ରୀ ଘନଶ୍ୟାମ ଦାଶ, ନାଜ ଷ୍ଟୋର୍ସ ପ୍ରେସ୍, ବ୍ରହ୍ମପୁର

Digitized by srujanika@gmail.com

ମୂଲ୍ୟ—ଏକଟଙ୍କା ଦଶ ଅଣା

ଦ୍ୱାଦଶ ମୁଦ୍ରଣ : ମନମୋହନ ପ୍ରେସ, କଟକ-୨

Digitized by srujanika@gmail.com